

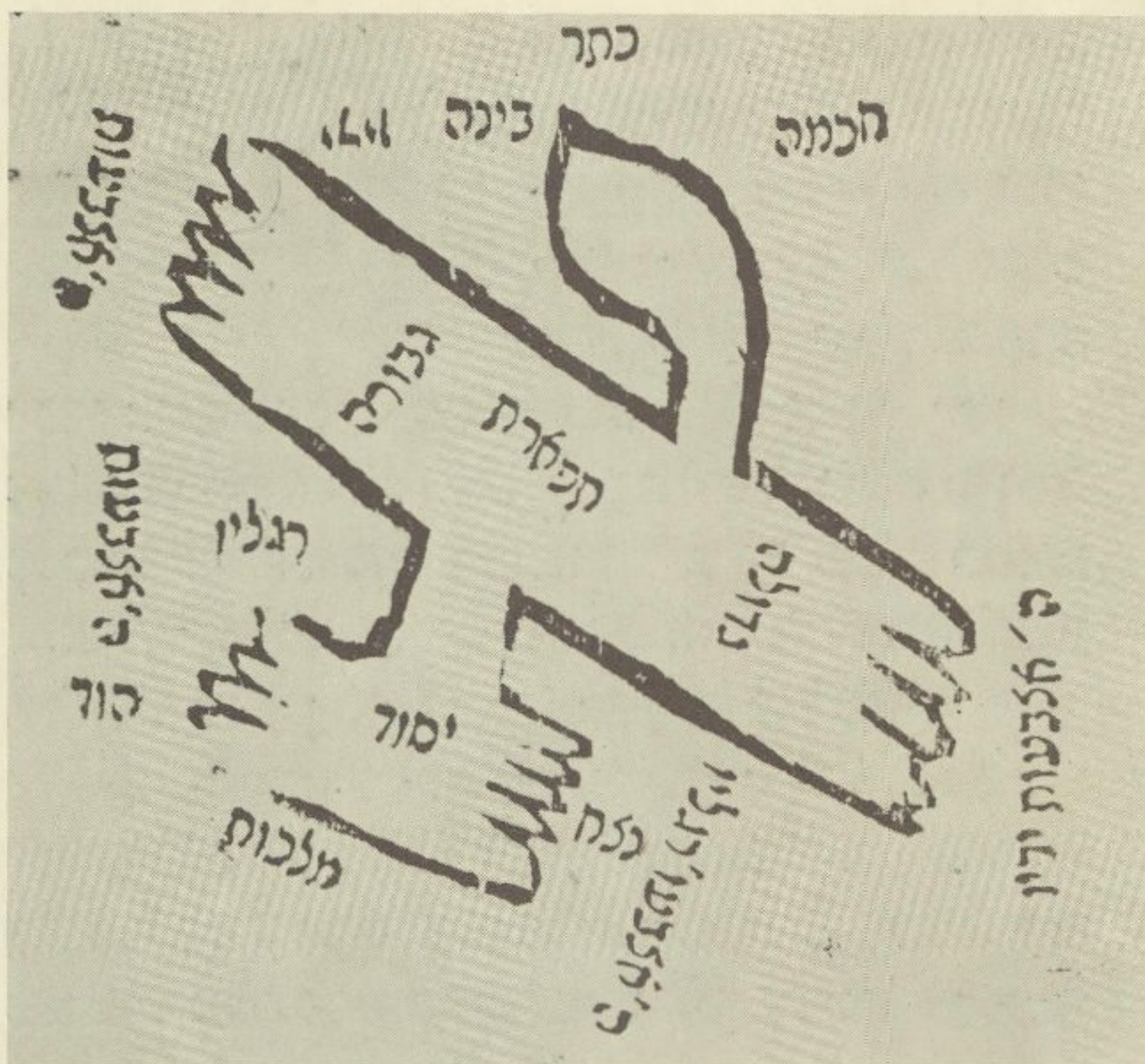
יובל * סדרת מונוגרפיות * ה

נושאי מוסיקה בזהר טכסטים ומפתחות

אמנון שילוח
בשיתוף עם רות טנא

הביאה לדפוס

לאה שלם

הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס, האוניברסיטה העברית
ירושלים

פרסומי המרכז לחקר המוסיקה היהודית

יובל — קובץ מחקרים של המרכז לחקר המוסיקה היהודית

- כרך א (תשכ"ח) נערך בידי י' אדלר בשיתוף עם ח' אבנארי וב' באיאר. XIV, 252, 60 עמ', 3 פקס' + 48 עמ' דוגמאות-תוים
- כרך ב (תשל"א) נערך בידי א' שילוח בשיתוף עם ב' באיאר. 240 עמ', פקס', דוגמאות מוסיקה ותקליט "7 ארוך נגן
- כרך ג (תשל"ד) נערך בידי י' אדלר וב' באיאר. 292, 52 עמ', פקס', תוים

יובל סדרת מונוגרפיות

- כרך א (תשל"ד) י' אדלר: המוסיקה ומסורותיה בקהלה הפורטוגזית באמשטרדם במאה הי"ח (באנגלית). 144 עמ', תוים, איורים
- כרך ב (תשל"ד) ר' לכמן: כתבים מן העזבון, חלק א' בעריכת א' גרזון-קיוי. שני מאמרים: (1) המוסיקה בהווי העממי בצפון אפריקה; (2) המוסיקה המזרחית ומורשת העת העתיקה (בגרמנית). 59 עמ', תוים, איורים
- כרך ג (בהכנה) א"צ אידלסון: תולדות הנגינה העברית כרך ב—ג (מתוך ארכיון אידלסון שבבית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי)
- כרך ד (תשל"ו) י' אדלר וי' כהן: קטלוג ארכיון אידלסון שבבית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי. XIII, 134 עמ'
- כרך ה (תשל"ז) א' שילוח בשיתוף עם ר' טנא: נושאי מוסיקה בזהר; טכסטים ומפתחות (= אינוונטר של מקורות המוסיקה היהודית, סדרה ב, 1)
- כרך ו (בהכנה) ד' כהן ור' כץ: השיר הישראלי: דוגמה מתודולוגית לניתוח מוסיקה מונופונית בעזרת מחשב (באנגלית)
- כרך ז (בהכנה) ר' לכמן: כתבים מן העזבון, חלק ב' בעריכת א' גרזון-קיוי (בגרמנית)

אינוונטר של מקורות המוסיקה היהודית: סדרה א

(יוצא לאור במסגרת הריס"מ, בהוצאת ג' הנלה, מינכן)

1. י' אדלר: מקורות עבריים בכתב תוים, בכתבי יד ובדפוסים עד שנת 1800 (RISM, B IX¹) (בהכנה)
2. י' אדלר: כתבים עבריים על מוסיקה בכתבי יד ובדפוסים מתקופת הגאונים עד שנת 1800 (1975) (RISM, B IX²) (=)

אינוונטר של מקורות המוסיקה היהודית: סדרה ב

בעריכת י' אדלר וב' באיאר

1. ראה: יובל, סדרת מונוגרפיות, כרך ה
2. י' אדלר וב' באיאר: מפתח המקורות של האינוונטר (בהכנה)

אנתולוגיה של מסורות מוסיקה בישראל — סדרת תקליטים

הפקה על ידי אר. סי. איי

1. ניגוני שמחה וריקוד של החסידים; הקלטות ודברי הסבר: א' היידו וי' מזור (1976)
2. מסורות המוסיקה שבעל פה של יהודי תימן (בהכנה)
3. מסורות המוסיקה שבעל פה של יהודים דוברי לדינו (בהכנה)

יובל * סדרת מונוגרפיות

ה

האוניברסיטה העברית בירושלים
פקולטה למדעי הרוח
מרכז לחקר המוסיקה היהודית
בשיתוף עם בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי

הועד המנהל
חיים שירמן, יו"ר
ישראל אדלר ; מנחם אלון ; משה ברש
ראובן ירון ; שלמה מורג
מנהל המרכז : ישראל אדלר

יובל * סדרת מונוגרפיות

ה

כרך זה נמנה על המפעלים של המרכז שבוצעו בסיועם של
משרד החינוך והתרבות, האגף לתרבות ולאמנויות
קרן זיכרון למען תרבות יהודית
קרן פאני ומקס טרג למחקרי המרכז ופרסומיו
קרן ה־ Cantors Assembly למחקרי המרכז ופרסומיו
קרן לזכרו של נחמיה וינבר
קרן לזכרו של הרב מילטון פייסט
קבוצת שוחרי האוניברסיטה העברית באיטליה
בראשותו של ד"ר אסטורה מאיר, מילאנו

אינוונטר של מקורות המוסיקה היהודית * סדרה ב
בעריכת י' אדלר וב' באיאר * כרך א

נושאי מוסיקה בזהר טכסטים ומפתחות

אמנון שילוח
בשיתוף עם רות טנא

הביאה לדפוס
לאה שלם

ירושלים, תשל"ז
הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס, האוניברסיטה העברית

האינוונטר של מקורות המוסיקה היהודית

האינוונטר יוצא לאור בשתי סדרות:

סדרה א כוללת שני כרכים. (1) מקורות עבריים בכתב תוים, בכתבי יד ובדפוסים עד שנת 1800 (יופיע כרך ¹B IX של RISM); (2) כתבים עבריים על מוסיקה בכתבי יד ובדפוסים מתקופת הגאונים עד שנת 1800 (הופיע בשנת 1975 כרך ²B IX של RISM).

סדרה ב תכלול בעיקר עדויות ספרותיות שאינן בחזקת יחידות ביבליוגרפיות עצמאיות או פרקים מוגדרים בתוך חיבורים גדולים, הנוגעות למוסיקה יהודית, מוסיקאים יהודים, מוסיקה בחיי היהודים וחיבורים בעלי עניין מוסיקלי שחוברו על ידי יהודים. פרטים בדבר מבנה סדרה ב והתייחסותה לסדרה א ראה במבוא של ²B IX של RISM, עמ' XXIII—XXVII.

*by the Magnes Press, the Hebrew University
Jerusalem, 1977*

המכירה הראשית: "יבנה", רח' מזא"ה 4, תל-אביב

נדפס בישראל

נדפס בדפוס קואופרטיבי "אחוה", ירושלים

תוכן העניינים

מבואות

ז	מבוא עברי
יב	לוח ראשי תבות
VII	מבוא אנגלי

טכסטים

זהר

1	בראשית
30	שמות
61	ויקרא
78	במדבר
91	דברים
99	זהר חדש
117	תקוני הזהר

מפתחות

139	מפתח מובאות מן המקרא
143	מפתח העניינים

מבוא

בחיבור זה קובצו 196 מובאות מן הזהר, הזהר החדש ותקוני הזהר. תכליתו העקרית של קבץ זה היא לתת בידי הקורא, החוקר והמשכיל לקט שלם ככל האפשר של אותם מקומות בספרות הזהר אשר יש בהם ענין הקשור במישרין או בעקיפין במוסיקה ובחכמת המוסיקה. אין ספק שרק לאחר עיון מעמיק בחמר יהיה אפשר להגיע לתאור אנליטי ולדעה מגובשת על מקומה של המוסיקה במסכת הדעות והרעיונות הכלולים בספר הזהר.

עבודת הבחירה של הקטעים העמידה אותנו בפני קשי הנובע ממהות החמר, שכן נושאי המוסיקה כה שזורים בנושאי המחשבה הקבלית עד שלעתים קרובות קשה להפריד ביניהם ולהציג אותם בתורת שכאלה. ממילא מובן כי בשום קטע מן הקטעים אין הדיון במוסיקה ענין לעצמו. כדי להמנע מבחירה שרירותית כלשהי הטומנת בחובה אפשרות של דחית חמר, אשר עשוי להיות מענין במסכת הכללית, נקטנו בשיטה של הבאת כל קטע בו מופיע מונח או מושג מוסיקלי (כגון זמרה, נגון, שירה) או שם של כלי, כולל השופר, תוך כדי הרחבת היריעה אל הטעמים, כותרות פרקי תהלים ועוד.

בתוך שלל הנושאים בקטעים שלקטנו דומה כי אין כמעט התיחסות לאקטואליה מוסיקלית ורק פה ושם נמצא הדים להשקפות מסוימות שאולי היו להן השלכות בעולם המעשה המוסיקלי בזמנו של המחבר ולפניו. כך, למשל, בשני קטעים מתקוני הזהר (190-191) מדובר בעשרה מיני דפק. זוהי תיאוריה שהיתה נפוצה בתורת הרפואה של הזמן ולפיה אחד המינים קשור במוסיקה. בקטעים שונים, אשר בהם מדובר בעשרה מיני שבח שהמציא דוד, אפשר למצא רמז לתיאוריה על משמעותם המוסיקלית של כותרות פרקי תהלים ושל מונחים אחרים בפרקי תהלים. הוא הדין בענינים הקשורים בלויים, תפקידם, עבודתם ושירתם. כך, למשל, קטע 49. קטע 138 מרמז על מציאות החיים. מסופר בו על ר' עקיבא שהיה דורש במעשה מרכבה. באותה עת היו מלאכי השרת מתקבצים בעת שמחת כלולות של חתן וכלה (משל לתפארת ומלכות). הכלה עומדת בצד שמאל והחתן - בצד ימין. כשהולכים לחופה שרים בני ישראל מיני נגונים והם מעוררים את החתן והכלה כשם שמעוררים את תפארת ומלכות בשירים ותשבחות. קטע 5 עוסק בנגון הטעמים ועל אף ריבוי הסמלים שבו הוא מרמז בצורה ברורה על נגוני הטעמים ותפקידיהם. שאר הקטעים בנושא זה עוסקים בסמלים בלבד.

בהקשר זה של קטעים המציגים מציאות מוסיקה או השקפת עולם שהיתה נהוגה בזמן חיבור ספר הזהר נזכיר עוד את קטע 193. מסופר בו על יובל (צי"ל יבל) שהיה אבי יושבי אהל ומקנה והיה צובר הון בעוד שאחיו היה אבי כל תופש כנור ועוגב המנגנים בכל מיני נגונים. כאן נמצא את ההבחנה החשובה בין מוסיקה של העולם הזה ובין מוסיקה המשמשת לעבודת האל. יתכן שההבחנה הזו מקורה בהשקפה כי כל מה שהיה בכח לפני בריאת האדם יצא לפעל עם בריאתו, כולל הזמרה והתשבחה (קטע 22), והמחבר מבדיל בין המוסיקה שנברא עם העולם, המיועדת לעבודת הבורא, ובין המוסיקה שנוצרה בידי בני אדם (מאז יובל) והיא קשורה להבלי העולם הזה. אולי ההבחנה התבססה על ההשקפה החוזרת ונשנית כי מוצא השירה בצד צפון, הוא צד שמאל, הוא צד הדין, בעוד שהדבור מוצאו בצד ימין, הוא צד החסד. לעומת השקפה זו, הנוהגת בדרך כלל, אנו מוצאים גם השקפה שונה על מוצא השירה, ובה גם הסבר על היווצרות ההרמוניה. בפירוש על הפסוק "חסדי ה' עולם אשירה" מובעת התמיהה אם השירה באה מצד חסד, הוא צד ימין, והתשובה הנתנת היא כי בשירה נכלל צד שמאל בצד ימין (48).

אי אלה רעיונות יסוד שבספר הזהר נתנו דחיפה להאדרת חשיבותם השירתית של תפילות ופיוטים מסוימים (כגון קדושה [כתר], נשמת כל חי) ואלה, מצדם, השפיעו על התפתחות המוסיקה הליטורגית. הרעיון כי כחה של הקדושה אינו מגיע למלוא בטויו אלא כאשר היא נאמרת גם למעלה (48), או זה שהמלאכים משתתפים באמירת כל קדושה שאומרים בני ישראל למטה (65) תרם רבות להאדרת מקומה של הקדושה בתפילות שבת ומועדים, והיא זכתה להלחנות מפותחות ביותר. גם תכן הכתר ומבנהו הביאו להפתחותה של שירת מענה מענינת: תאור המעמד מושר בפי החזן ותשובות המלאכים - בפי הקהל. הדין בשירת הים ונשמת כל חי (78) המושרות בחגיגות בהשתתפות חזן וקהל. קטעים רבים, ארבעה עשר במספר, מוקדשים לנושא השירה בחצות הליל. בחצות, כאשר הקב"ה בא לגן עדן להשתעשע עם צדיקים, רוח צפון דופק ומעורר את הממונים על הזמרה והם פותחים בשיר (12). באותה שעה אילנות גן עדן פותחים בשיר (18). אין ספק שהשפעה רבה היתה להשקפה זו על התפתחותו של תקון חצות, על הזמרה בלילה של חבורות שונות (כמו "השומרים לבקר") וגם על שירת הבקשות בקהילות שונות.

הנושא המרכזי בקבץ הוא השופר. כרבע מכלל הקטעים עוסק בכלי זה, בצורתו, בחומר שממנו הוא עשוי, בקולות היוצאים ממנו ובתפקידיו השונים: הוא מופיע כמעביר את הדין וכלוחם בכחות הרע בראש השנה; כסמל לעולם

הבא, כמניע לקירוב בני ישראל לאל ולהעברת השקר מן העולם; כגורם ביצירת הרמוניה בעולם הספירות, כמחזק כחו של האל וכגורם חשוב בגאולה ובאחרית הימים ועוד. גם כאן אין ספק שלהשקפות השונות על השופר היתה השפעה רבה על כל הדורות הבאים עד ימינו.

אחד הנושאים החביבים על המחבר הוא שירת המלאכים. "תפקידם העיקרי", כתב י' תשבי, "הוא לשבח ולפאר את הקדוש ברוך הוא בשירה ובזמרה. שירת המלאכים בשלש אשמורות הלילה, כנגד שלש התפלות של ישראל ביום, הוא נושא חביב מאוד על המחבר, ותיאורה חוזר ונשנה בגווניו שונים. בשירתם נכספים המלאכים להתיחד עם רבונם, אך קירבתו של סטרא אחרא מפריעה את פעולת היחוד, ולפיכך הם צריכים להרחיקו בתחבולה" (משנת הזהר, חלק א, עמ' תמט-תנ).

ולא רק המלאכים אומרים שירה. גם הכוכבים, הגלגלים בהסתובבם, המרכבה והחיות שלה, אילנות גן עדן והיקום כלו אומרים שירה לפני הקב"ה. גדול כחה של שירה זו ובהיות שירתם של ישראל למטה מקבילה לזו של המוסיקה השמימית, יש בשירתם של ישראל כח להשפיע הן על השירה שלמעלה והן על העולם האלהי. כמו כן רב כחה של שירה זו במלחמה בסטרא אחרא ובכחות הרע. שנים-עשר קטעים עוסקים בנושא זה. בקטע 4, למשל, נאמר ששיר של פגעים (יושב בסתר עליון, תהלים צא) נועד גם להרחיק את כחות הסטרא אחרא אחרי צאת השבת. כיוון שבשבת אין בלאו הכי כח לסטרא אחרא ורק עם צאת השבת הם שבים לכחם, נועדה ההבדלה לגרשם למדבר ולבטל את השפעתם על עם ישראל. בקבץ הכתבים העבריים שנכללו בסדרה א של "אנונטאר מקורות המוסיקה היהודית",² I. Adler, *Hebrew writings concerning music* (RISM, vol. B IX²) יש רק שש מובאות מילוליות מספר הזהר, מובאה אחת מן הזהר החדש ומובאה אחת של קטע מן המדרש הנעלם אשר לא נכלל בגוף הזהר (ר' שם במפתח המובאות, עמ' 338). המחברים המצטטים הם יצחק אבן סהולה, בפירושו על שיר השירים (ר' שם, קטע מס' 360), יהודה מוסקאטו, בספרו "נפוצות יהודה" (ר' שם קטע מס' 530) ומשה אהרן רחמים פייצה, בחבורו "אורה ושמחה" (ר' שם קטע מס' 560).

יצחק אבן סהולה מביא קטע ארוך מן הזהר על פרשת שמות (קטע מס' 360 פסקאות 7-11 אצל אדלר; קטע מס' 54 פסקאות 5-15 אצלנו). נוסף על הנ"ל זיהה אדלר את המובאה הקצרה שבפיסקה 4 של קטע 360 ("אמר יוחנן תלת [מילין] אינון...") כחלק מפרשה מן המדרש הנעלם אשר פורסמה על ידי

ג' שלום (בתוך ספר היובל לכבוד לוי גינצבורג, חלק עברי, ניו יורק, תשי"ו, עמ' 425-446). הוא מביא שם (קטע 360, פיסקה 4, הערה 1) את כל הקטע הנוגע למוסיקה. בגלל חשיבות הקטע ולשם שלמות הקבץ שלנו מצאנו לנכון לחזור על מובאה זו כלשונה: "ונגינותי ננגן. מהו נגינותי? אמר ר' יצחק מין ניגון הוא. אמרו רבנן הא מבני מתניתין הכא דגזרין מלה כגזירת עירין הוא יימר מלה דין. א"ר ספרא הכי גזרו בני מתניתא דידן. א"ר יהודה א"ר יוחנן מה בין זמר לניגון אלא ניגון הוא כיוון הנגינות והרמת הקול לשובא דליבא בין בכלי בין בקול בין בגרון. וכתיב 'ועתה קחו לי מנגן והיה כנגן המנגן'. דאינון תלת כלי וקול וגרון וכתיב ועתה קחו לי מנגן והא הוא ניגון. זמר הוא כיוון הדברים בלי נעימות דא"ר יהודה א"ר יוחנן ובכל מקום מזמור הוא בלי כלי ובלא נעימות אלא שהיה כוונתו על ענין הדברים ולא על הניגון והנעימות. ובכל מקום מזמור הוא ניגון [צ"ל כיוון?] הדברים בלא נעימות הד"ה 'מזמור לדוד בברחו'. הא שמע מינה דלא הוה מתכוין בנעימותא אלא עם מיליא וכן אשגחו מארי מתניתא דידן על כל מזמור דאמר דוד דהכי איתכוון על מיליא דהוה בעי ולא על נעימותא"

לבסוף נזכיר עוד נושא מרכזי אחד והוא הקשר שבין מוסיקה לשמחה. באחרית הימים, "שהוא עת שחוק", עתידים בני ישראל לאמר שירה (25), וכאשר הרקיע נוסע כל מחנות המלאכים שמחים ומעלים שירות ותשבחות (80). הנושא נדון בששה-עשר קטעים ואת עקבות השפעתו ניתן אולי למצא בעיקר בעולם החסידות.

אלה הם רק אחדים מן הנושאים הכלולים בחמר שלוקט מספר הזהר, הזהר החדש ותקוני הזהר. אנו מקוים שהקטעים המצויים בקבץ יפתחו פתח למחקרים מקיפים ומעמיקים.

המהדורות שמהן לוקטו 196 המובאות שבקבץ הן: (א) הזהר, מהדורת מרגליות, ירושלים, תשכד; (ב) זהר חדש, מהד' מרגליות, ירושלים, תשיג; (ג) תקוני זהר, מהד' תל אביב, תשח.

להלן תיאור מתכונת העריכה של הטכסטים אשר נקבעה תוך תיאום עם עורכי סדרה ב' של מפעל ה"אנונטאר של מקורות המוסיקה היהודית", י' אדלר וב' באיאר.

סדר המובאות לפי סדר הופעתן במהדורות הנ"ל של הזהר, הזהר החדש ותיקוני הזהר. בראש כל מובאה מופיע המספר הסדורי של הקטע (1-196),

ציון הפרשה אליה הוא משתייך ומראה מקום למהדורה שעליה התבססנו. לכל מובאה הוקדם מבוא שתכליתו להסביר את ההקשר הכללי בו מופיע ענין המוסיקה ואת הנושא או הנושאים בהם דן הקטע. הקף גוף המובאה נקבע תוך דאגה לא להוציא את העניינים המוסיקליים מתוך הקשרם, אולם, יחד עם זאת, כדי לא להאריך יתר על המידה, דלגנו על פסוקים במקרים רבים וציינו זאת בשלש נקודות. גוף המובאה חולק לפסקאות אשר סומנו במספרים בסוגריים רבועים. ההערות שלאחר המובאה כוללים מראי מקומות של פסוקי התנ"ך המובאים בטכסט ושנויי נוסחאות המופיעים במהדורת ר' מרגליות בגוף הטכסט והמסומנים שם בראשי תבות: נ"א (נוסח אחר), ס"א (ספרים אחרים), ד"א (דרך אמת [הגהות לנוסח הזהר והתקוני זהר דפוס מנטובה, עפ"י האר"י, דפוס ויניציאה תכ"ג]), ד"א ל"ג (לא גרסינן בד"א). את חלופי הגרסאות האלה הוצאנו, כאמור, מגוף הטכסט והעברנו להערות. לעומת זאת השארנו במקומם את התקונים ושנויי הנוסחאות אשר העתקו בידי המהדיר מן המהדורות בהן השתמש ואשר בלעדיהם נפגע מובנו של הטכסט. אחרי ההערות באות הפניות לאותם קטעים המופיעים במשנת הזהר לישעיהו תשבי והן מסומנות בראשי תבות מ"ז. בנספח לקבץ מפתח מובאות מן המקרא ומפתח א"ב של העניינים.

חובתי הנעימה היא להודות לפרופ' רבקה ש"ץ-אופנהיימר אשר ברוב טובה עברה על כל דברי הקבץ והעירה הערות מאירות עיניים אשר תרמו רבות להעמדת דברים על דיוקם. כמו כן נתונה תודתי לגב' רות טנא, שהשתתפה עמי בהכנת הקטעים ובפירושם, לגב' לאה שלם, רכז האיננונטאר של מקורות המוסיקה היהודית שטרח רבות בהבאת הקבץ לדפוס, לעוזרי המחקר של המרכז לחקר המוסיקה היהודית, גב' דבורה גולדפלד ומר מרדכי שפייר אשר סייעו בהכנת מפתח המובאות ובבדיקות הביבליוגרפיות, ולגב' עליזה בהרי"ר וגב' שרי סליס אשר השקיעו עמל רב בעבודת ההדפסה המסובכת של הקבץ.

תשלי"ז

ראשי תבות

אמר ליה	אייל
אף על גב	אע"ג
אף על פי	אע"פ
אמר רב	א"ר
אמר ר' יהושע בן לוי	אריב"ל
בגין דא	בג"ד
בגין כך	בג"כ
בר נש	ב"נ
בעל סוד	בע"ס
ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד	בשכמל"ו
גן עדן	ג"ע
דא איהו	ד"א
דבר אחר	ד"א
דבגין כך	דבג"כ
דברי ר' שמעון	דרי"ש
הדא הוא דכתיב	הה"ד
הכי נמי	ה"נ
זעיר אנפין	ז"א
כדאיתמר; כדאמרינן	כד"א
כהאי גוונא	כה"ג
כנסת ישראל	כ"י
כמו דאיתמר	כמד"א
כל שכן	כ"ש
מאי טעמא	מ"ט
מנא לן	מ"ל
מאי שנא	מ"ש
סטרא אחרא	סט"א
על דא	ע"ד
עליו השלום	ע"ה
על כן	ע"כ
עובדי כוכבים ומזלות	עכו"ם
קדוש ברוך הוא	קב"ה
קודשא בריך הוא	קוב"ה
ר' אלעזר	ר"א
ראש השנה	ר"ה
רוצה לאמר	ר"ל
ר' עקיבא	ר"ע
ר' שמעון	ר"ש
תא חזי	ת"ח
תלמידי חכמים	ת"ח
תפארת	ת"ת

בראשית

1

הקדמת ספר הזהר (א, 6ב-7א)

התשבחות והשירים שמשבחת ספירת מלכות (דוד, סהר) לספירת תפארת (שמש) גורמים לכך שלא יהיה ביניהן פרוד לעולם.

[1] וישימהו דוד אל משמעתו, דלא אתפרש מלוחא דלביה לעלמין לית פרודא להון לעלמין. [2] דוד שם ליה לביה ואיהו לאו לדוד בגין דתושבחן ושירין ורחשין דסיהרא עביד לשמשא איהי משיכת ליה לגבה למהוי דיוריה בהדה ודא איהו וישימהו דוד אל משמעתו.

2

בראשית (א, 7א)

קול ענפי האילנות שבהר המקישים זה בזה בשעת שקיעה קוראים לחבורת המקובלים להתכנס ללימוד תורה; כהד לשירת האילנות נאמרים פסוקי תהילים.

[1] מטו לחד טורא והוה נטי שמשא שרו ענפין דאילנא דטורא לאקשא דא בדא ואמרי שירתא. [2] עד דהוו אזלי שמעו חד קלא תקיפא דהוה אמר בני אלהין קדישין אינון דאתבדרו ביני חייא דהאי עלמא אינון בוציני בני מתיבתא אתכנשו לדוכתייכו לאשתעשעא במאריכון באורייתא. [3] דחילו אלין וקאימו בדוכתייהו ויתבו. [4] אדהכי נפק קלא כמלקדמין ואמר טנרין תקיפין פטישין רמאין הא מארי דגוונין מרקמא בציורין קאים על אצטוונא עולו ואתכנשו. [5] בההיא שעתא שמעו קל ענפי דאילנין רב ותקיף והוו אמרי קול יי שובר ארזים¹. [6] נפלו על אנפיהו רי אלעזר ורבי אבא ודחילו סגיא נפל עליהו קאמו בבהילו ואזלו ולא שמעו מידי. [7] נפקו מן טורא ואזלו.

¹ תהלים כט, 5

3

בראשית (א, 13)

פרשיה שניה של תפילין "והיה כי יביאך" היא ה"א של שם הויה והיא הרחם של האם (בינה) הנפתחת לפני ה"ד (חכמה) הזורעת בה זרע. זריעה זו מסומלת גם בפתיחת הפתח ליציאת קולות החרות מן השופר. שופר זה הוא גם שופר הגאולה של אחרית הימים, וכן הוא השופר שהוציא את בני ישראל ממצרים.

[1] פרשתא תניינא והיה כי יביאך דא ה היכלא דאתפתח רחמא דילה מגו יו"ד בחמשיין פתחין אכסדראין ואדרין סתימין דביי דההוא פטר דעביד יו"ד בהאי היכלא למשמע בה קלא די נפקא מגו שופר דא בגין דשופר דא הוא סתים בכל סטריין ואתא יו"ד ופתח ליה לאפקא מניה קלא וכיון דאפתח ליה תקע ליה ואפיק מניה קלא לאפקא עבדיין לחירו. [2] ובתקיעו דשופרא דא ופקו ישראל ממצרים וכך זמין זימנא אחרא לסוף יומיא וכל פורקנא מהאי שופר אתיא. [3] ובגין כך אית בה יציאת מצרים בפרשתא דא דהא מהאי שופר אתי בחילא דיו"ד דפתח רחמא דילה ואפיק קליה לפורקנא דעבדיין ודא ה את תניינא דשמא קדישא.

4

בראשית (א, 14)

שיר של פגעים (כנראה "יושב בستر עליון"¹) נועד להרחיק את כחות סטרא אחרא אחרי צאת השבת כיון שבשבת אין בלאו הכי כח לסטרא אחרא וכיון שעם צאת השבת הם שבים לכחם, נועדה ההבדלה לגרש אותם למדבר ולבטל את השפעתם על עם ישראל.

[1] כיון דנפק שבתא כמה חיילין ומשריין פרחין ומשטטין בעלמא ועי"ד אתקן שיר של פגעים דלא ישלטון על עמא קדישא. [2] לאן אתר משטטי בההוא ליליא כד נפקי בבהילו וחשבין לשלטאה בעלמא על עמא קדישא וחמאן לון בצלותא ואמריין שירתא דא. [3] ובשירותא מבדלי בצלותא ומבדלי על הכוס פרחי מתמן ואזלי ומשטטי ומטאן לגו מדברא רחמנא לשיזבן מנייהו ומסטורן בישא.

¹ תהלים צא, 1

5

בראשית (א, 15ב)

"והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע"¹. "משכילים" משולים לטעמים, "זהר" משול לנגון הטעמים, "הרקיע" הוא התפשטות הנגון. נגון הטעמים מוביל את האותיות והנקודות (גוף ורוח) כשם שמצביא מוביל את חיליו. האותיות והנקודות מפסיקות את תנועתן עם הפסקת נגון הטעמים. (זהו רמז לשתי קטגוריות של טעמים מלכים ומשרתים). אלה האחרונים מכונים "מצדיקי הרבים" משום שבזכותם "אשתמע מלה".

[1] והמשכילים יזהירו¹ כגונא דתנועי² דמנגני. [2] ובנגונא דלהון אזלין אבתריהו אתוון ונקודי ומתנענען אבתריהו כחיילין בתר מלכיהון גופא אתוון ורוחא נקודי. [3] כלהו נטלו במטלניהון בתר תנועי³ וקיימי בקיומיהו. [4] כד נגונא דטעמי נטיל נטלי אתוון ונקודי אבתריהו כד איהו פסיק אינון לא נטלין וקיימי בקיומיהו. [5] והמשכילים יזהירו אתוון ונקודי כזהר נגונא דטעמי. [6] הרקיע אתפשטותא דנגונא כגון אינון דמתפשטי בפשיטו ואזלו בנגונא. [7] ומצדיקי הרבים אינון פסוקי דטעמי דפסקי במטלניהון דבגייכ אשתמע מלה. [8] יזהירו אתוון ונקודי ונהרין כחדא במטלנין ברזא דסתימו במטלנותא⁴ כאינון שבילין סתימין. [9] מהאי אתפשט כלא.

¹דניאל יב, 3 ²נ"א: דטעמי ³נ"א: טעמי ⁴נ"א: באינון
(מ"ז, I, קסו)

6

בראשית (א, 23ב)

דוד התקין עשרה מיני נגונים כדי לתקן את השכינה בגלות.

[1] ודוד בגין גלותא אמר רעב ועיף וצמא במדבר¹ בגין דחמא שכינתא חרבה יבשה הוה נטיל צערא בגינהא לבתר דחמא דהדרין ישראל בחדוה תקין עשר מיני נגונים ובסוף כלהו אמר תפלה לעני כי יעטוף^{2,3}. [2] ובסוף כלהו תפלה לדוד הטה יי אזור ענני חדא דכלהו צלותין דבגינייהו מתעטפין קדם מלכא ולא הוו עאלין עד דייעול צלותא דעני אמר תפלה לעני כי יעטוף.

¹שמואל ב יז, 29 ²תהלים קב, ו ³נ"א: תקין יי מיני תילים

7

בראשית (א, 24)

הטעמים זרקא, מקף, שופר הולך, סגולתא הם אמצעי להצלת התפלה מקטרוג הנחש (סטי"א).

[1] ובגין דא כד בר נש בעי לסלקא צלותיה בכל תנועי או
חיויא בעי לקטרגא לצלותא צריך למעבד ליה קירטא ורזא דמלה
זרקא מקף שופר הולך סגולתא.

8

בראשית (א, 24ב)

הארכה וקצור בתפלה נקבעים על ידי מושא הפניה - יו"ד נקרא עולם קטן או קצר, וי"ו עולם ארוך. העברה של מושגי הקצור וההארכה אל טעמי המקרא, קולות השופר והתנועות (הנקוד). רביע=ארוך=תקיעה, קול עולה, חולם. תביר=קצר=שברים, קול יורד, שוא. שלשלת=בינוני=תרועה, עמוד האמצעי, חיריק.

[1] צריך לארכא בצלותא ובשמא קדישא וסליק ידו"ד ברביע
לארכא בתנועה דא דאיהו רזא דתקיעה. [2] לקצר מסטרא דשברים
בינוני לא בקצירו ולא באריכו בתרועה דעמודא דאמצעיתא דאיהי
שלשלת דתרוייהו שקל הקדש לקביל רביע דסליק איהו חולם.
[3] שברים לקביל שבא. [4] דא בעא לסלקא קלא ודא בעא
לנחתא לה ובגין דא אנון שברים בחשאי שכינתא תתאה וקלא
לא ישתמע כדיא וקולה לא ישמע תרועה¹ דא שלשלת אחיד
בתרוייהו. [5] ואית כגוונא דרקייע המאריך ביה תיבי ואיהי
נקודה חיריק כגוונא דחלם לית נקודה דלית כגוונא דילה
בטעמי סגול לגבי סגולתא שבא לגבי זקף גדול כלהו תשכח
לון נקודי לגבי טעמי למאן דידע רזין טמירין. [6] פתח
ואמר זרקא מקף שופר הולך סגולתא.

¹ שמואל א א, 13

9

בראשית (א, 26א-ב)

"אז ישיר משה"¹. שירת הים באחרית הימים. "אז תתענג על יי"². באחרית הימים יתהפך ענג לנגע. "ענג" לבני ישראל ו"נגע" לאומות העולם.

[1] אז ישיר משה וגוי' שר לא נאמר אלא ישיר ואתהפך לערב

רב עני"ג לנגי"ע. [2] ולאומין דעלמא עעכו"ם כגוונא דפרעה
ומצראי דפרח בהון שחין אבעבועות אבל לישראל יהא עני"ג.

¹ שמות טו, 6 ² ישעיה נח, 14

10

בראשית (א, 29ב)

"בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ" ¹ פירוש: כשאלהים (בינה) ברא
את השמים (תפארת) יצא ממנו קול השופר (תפארת מידת הרחמים שחסד וגבורה
ממוזגים בתוכה).

[1] ואפיק קול מגויה ודא אקרי קול השופר והיינו ברא אלהים
את השמים (ואיהו) דאיהו קול השופר ².

¹ בראשית א, 1 ² נ"א: ואיהו השופר

11

בראשית (א, 34ב)

חיות היער שהם כחות הסטרא אחרא שולטות בלילה. הן שרות בשלש משמרות
המחלקות את הלילה ואינן פוסקות בשירתן.

[1] אלא כדאמרינן רמז ליליא ועל דא בו תרמוש כל חיתו יער ¹
דכולהו שלטאן בשעתא דאיהי שלטא ופתחין שירתא בתלת סטריין
דפלגו ליליא וזמרי שירתא ולא משתככי ועל אלין כתיב
המזכירים את ה' אל דמי לכם.

¹ תהלים קד, 20

12

בראשית (א, 40א-ב)

במדור השני שבשמים נמצאת קבוצת מלאכים שעליהם ממונה המלאך קדומיאל.
הם שרים ומשתתקים. שירת ישראל למטה גורמת להם שייראו יותר ויאירו
יותר. הם אומרים קדושה שלש פעמים ביום. במדור הרביעי שוכנים מלאכים
הנמצאים בצד ימין (רחמים), פותחים בשירה ומסימים בלא להשרף, בנגוד
לקודמים הפותחים בשירה ונשרפים ומתחדשים בבקר. במדור החמשי יש גם
מלאכי רחמים וגם מלאכי דין, כלם מזמרים; הראשונים בחצות הלילה והאחרונים
בעלות אור הבקר. בחצות הלילה, כשבא הקב"ה להשתעשע עם הצדיקים בגן

עדן כל הממונים על השירה בחצות הלילה פותחים בשירה. בעלות השחר המלאכים האחרים אומרים שירה, ומסיעים להם כל הכוכבים והמלאכים (שלמטה) "ברן יחד ככבי בקר" ¹... אחריהם נוטלים ישראל את השירה.

- [1] מדורא תניינא ... ועלייהו חד ממנא קדומיאל שמיה ואלין פתחין שירתא ומשתככי ואזלין לון ולא אתחזון עד דישראל לתתא פתחי ואמרי שירתא כדין קיימן בדוכתייהו ואתחזון נהירין יתיר.
- [2] תלת זמנין ביומא מקדשי קדושתא... [3] מדורא רביעאה הוא אתר דנהיר ותמן הוא נהירו למלאכי עלאי די בסטר ימינא ופתחי שירתא וסיימי ולא אזלין לאעברא כהני קדמאי דפתחין שירתא ומתוקדן ומתעברן בנור דליק ותבין ומתחדשין כמלקדמין והני קיימין בדוכתייהו ולא מתעברן והני מלאכי דרחמי דלא משניין לעלמין... [4] מדורא חמשה... ואלין ממנן לזמרא למאריהון אלין בפלגוח ליליא ואלין כד סליק נהורא וחד ממנא עלייהו קדשיאל שמיה. [5] כד אתפלג ליליא ואתער רוח צפון וקבייה אתי לאשתעשעא עם צדיקיא בגנתא דעדן כדין רוח צפון אקיש ומטא לאינון דממנן בפלגות ליליא לזמרא וכלהו מזמרין ופתחין שירתא.
- [6] וכד אתי צפרא ומתחבר קדרותא דצפרא בנהורא כדין כלהו אחרנין אמרין שירתא וכל ככבי רקיעא וכל שאר מלאכין (דלתתא) מסייעין לון כמה דכתיב בון יחד ככבי בקר ויריעו כל בני אלהים ¹ עד דישראל נטלי שירתא ותושבחתא אבתרייהו.

¹איוב לח, 7

13

בראשית (א, 1-45)

בתאור המרכבה נאמר שכשהיא נוסעת הגלגלים משמיעים קול נעימות. תאור מלאכי המרכבה המשבחים ומזמרים ואינם משתתקים לעולם. מתחת להיכל השני יש מלאכים המזמרים ונשרפים. שירת הלויים בשעת העלאת הקרבן גורמת להרמוניה בעולם האלהי.

- [1] כד נטלין אינון גלגלין אשתמע קל נעימותא בכל אינון חילין דלתתא לזינייהו... [2] כמה חיילין ומשריין דכלהו משבחין ומזמרי דלא משתככי לעלמין... [3] תחות היכלא תניינא נפקי חיילין דמזמרין ואתיין לקרבא הכא ואתוקדון

כלהו... [4] בכל יומא קארי עלוי כרוזא ואתה תגיל ביי
 בקדוש ישראל תתהלל¹ כגוונא דא קרבנא² סלקא תננא ומסתפקין³
 כל חד וחד כדקחזי ליה וכהני ברעותא ולואי בבסימו דשירתא.
 [5] דא אתכליל בדא ועיילי היכלא בהיכלא רוחא ברוחא עד
 דמתחברן בדוכתייהו כדקא חזי ליה שייפא בשייפא ואשתלימו
 דא בדא ואתייחדו דא בדא עד דאנון חד.

¹ ישעיה מא, 16 ² ד"א: ל"ג דא ³ ד"א: ביה
 (מ"ז, I, תכד-תמ)

14

בראשית (א, 47-48א)

התקנת "שיר פגעים" (ר' קטע 4) כדי להשמר מן השדים היוצאים לעולם במוצאי שבת. אלה השדים שלא הספיקו "להשתלם" לפני כניסת השבת בבריאת העולם ונשארו ללא "לבוש" והם מסתובבים ערטילאים בעולם.

[1] בתר דאתבריא רוחין¹ אשתארו אינון רוחין בתר רחייא
 דנוקבא דתהומא רבא ליליא דשבתא ויומא דשבתא. [2] כיון
 דנפק קדושא דיומא ולא אשתלימו נפקו לעלמא ושטאן לכל
 סטריין ובעיא עלמא לאתנטרא מנייהו. [3] דהא כדין כל סטר
 שמאלא אתער ואשא דגיהנם מלהטא וכל אינון דבסטר שמאלא
 אזלין ושטאן בעלמא ובעאן לאתלבשא בגופא ולא יכלין.
 [4] כדין בעינא לאסתמרא מנייהו ואתקיננו שיר דפגעים בכל
 שעתא דדחילו דלהון שריא בעלמא.

¹ ד"א: אטמרו
 (מ"ז, I, שסז-שסח)

15

נח א, (67א)

קשר בין אמירת השירה לבין השראת רוח הקדש על דוד¹.

[1] רבי יהודה פתח לדוד מזמור ליי הארץ ומלואה תבל ויושבי
 בה¹. [2] הא תנינן לדוד מזמור דאמר שירתא ולבתר שארת עליה
 רוח קדשא, מזמור לדוד דשארית עליה רוח קדישא ולבתר אמר שירתא.

¹ תהלים כד, ו

16

נח (א, 71א)

עשרה מיני שבח שהתקין דוד לקב"ה, שאחד מהם נקרא "משכיל"¹. (ואלו הם עשרה מיני שבח: נצוח, נגון, משכיל, מכתם, מזמור, שיר, אשרי, תפלה, הודאה והללויה).

[1] ר' חזקיה פתח לדוד משכיל אשרי נשוי פשע כסוי חטאה¹.

[2] האי קרא אוקמוה אבל קרא דא ברזא דחכמתא אתמר דהא

תנינן בעשרה זיני שבחא שבח דוד לקב"ה וחד מנייהו משכיל והוא דרגא חד מאינון עשרה.

¹תהלים לב, ו

17

נח (א, 71ב)

שירת ארבע חיות המרכבה בפרשן כנפיהן¹. תאור הקדושה שאומרים המלאכים

[1] ואשמע את קול כנפיהם כקול מים רבים כקול שדי בלכתן

אלין ארבע חיוון רברבן עלאין קדישין דההוא רקיע מתתקנא עלייהו וכלהו גדפיהו² מתחבראן דא בדא לחפייא גופיהו.

[2] ובשעתא דאינון פרשי גדפיהו אשתמע קול גדפין דכלהו

דאמרי שירתא ההייד כקול שדי דלא אשתכיך לעלמין כמה דכתיב

למען יזמרך כבוד ולא ידום³. [3] ומאי אמרי הודיע יי

ישועתו לעיני הגוים גלה צדקתו קול המולה כקול מחנה⁴ כקול

משרייתא קדישא כד מתחברן כל חילין עילאין לעילא. [4] ומאי

אמרי קדוש קדוש קדוש יי צבאות מלא כל הארץ כבודו אהדרו

לדרום אמרו קדוש אהדרו לצפון אמרו קדוש אהדרו למזרח אמרו

קדוש אהדרו למערב אמרו ברוך.

¹ יחזקאל א, 24; ² ד"א: פרישן ³ תהלים ל, 3 ⁴ תהלים צח, 2

(מ"ז, I, תמא-תמב)

18

לך לך (א, 77ב)

שירת אילנות גן עדן שעה שהקב"ה נכנס לשם בחצות הלילה כדי להשתעשע עם הצדיקים¹.

[1] תיח בשעתא דאתער פלגות ליליא וקבייה עאל לגנתא דעדן
לאשתעשעא עם צדיקיא כלהו אילנין דבגנתא דעדן מזמרן ומשבחן
קמיה דכתיב אז ירננו עצי היער מלפני יי וגו' ¹.

¹ דברי הימים א טז, 33

19

לך לך (א, 82)

בחצות הלילה משתעשע הקבייה עם נשמות הצדיקים שבעולם ההוא ושבועולם הזה.
הנשמות נקראות בניו של הקבייה. הצדיקים בגן עדן מקשיבים לקול לימוד
התורה העולה בלילה, והמשמיעים קולם בלילה חוט של חסד משוך עליהם ביום.
התשבחות העולות בלילה הן התשבחות השלמות ביותר. דוגמאות: בזמן מכת
בכורות בני ישראל עסקו בשיר בחצות הלילה. דוד קם לשבח בלילה ולכן מזרעו
יבא המשיח. שירת ישראל הביאה תוספת כח לנקמה במצרים.

[1] ... ובגין כך בכל ליליא וליליא נשמתהון דצדיקיא סלקן וכד
אתפלג ליליא קבייה אתי לגנתא דעדן לאשתעשעא בהו. [2] במאן,
אמר ר' יוסי בכלהו בין אינון דמדוריהון בההוא עלמא בין
אינון דיתבי במדוריהון בהאי עלמא בכלהו משתעשע בהו קבייה
בפלגות ליליא. [3] תיח עלמא דלעילא אצטריך לאתערותא דעלמא
תתאה וכד נשמתהון דצדיקיא נפקי מהאי עלמא וסלקי לעילא
כלהו מתלבשי בנהורא דלעילא בדיוקנא יקר ובהו קבייה משתעשע
ותאיב לון דאנהו פרי עובדוי ועייד אקרון ישראל דאית לון
נשמתין קדישין בנין לקבייה כד"א בנין אתם ליי אלהיכם ¹
בנים ודאי איבא דעובדוי. [4] אמר רבי ייסא ואפילו אינון
דבהאי עלמא היאך, אייל בגין די בפלגות ליליא כל אינון זכאי
קשוט כלהו מתערי למקרי באורייתא ולמשמע תושבחן דאורייתא
והא אתמר דקבייה וכל אינון צדיקיא דבגו גנתא דעדן כלהו
צייתין לקליהון וחוטא דחסד אתמשך עלייהו ביממא דכתיב יומם
יצוה יי חסדו ובלילה שירה עמי ². [5] ועל דא תושבחן דסלקין
בליליא קמיה דא תושבחא שלים. [6] תיח בשעתא דישראל הוו
סגירין בבתייהון כד קטל קבייה בכוריהון דמצראי הוו אמרי הלילא
ותשבחן קמיה. [7] תיח דדוד מלכא הוה קם בפלגות ליליא דאי
תימא דהוה יתיב או שכיב בערסיה והוה אמר שירין ותושבחן לא
אלא כמה דכתיב חצות לילה אקום להודות לך ³ אקום ודאי בעמידה
לאתעסקא בשירין ותושבחן דאורייתא ובגין כך דוד מלכא חי

לעלמין ואפיי ביומי מלכא משיחא איהו מלכא. [8] דהא תנן מלכא
משיחא אי מן חייא הוא דוד שמיה ואי מן מתייא הוא דוד שמיה
ואיהו הוה אתער בצפרא עד לא ייתי דכתיב עורה כבודי עורה
הנבל וכנור אעירה שחר⁴. [9] תיח כל ההוא ליליא דשרה הות
לגביה דפרעה אתו מלאכי עלאי לזמרא ליה לקבייה בשירין ותושבחן
אייל קבייה כולכו זילו ועבידו מכתשין רברבין במצרים רשימו
למאן דאנא זמין למעבד לבתר מה כתיב וינגע יי את פרעה נגעים
גדולים וגוי.

¹ דברים יד, 1 ² תהלים מב, 9 ³ תהלים קיט, 62 ⁴ תהלים נז, 9

20

לך לך (א, 92א-ב)

בלילה, בשעה שהדין שולט בעולם "בעלי היבבה" תוקעים ומיללים. כשהם תוקעים
שנית מעוררים שירה ו"בעלי תריסין" (בעלי המגנים) עומדים ומתעורר הדין.
בני אדם ישנים ונשמתם יוצאת להעיד עדותה למעלה ומתחיבת בדין ובחסד
אלהים חוזרת הנשמה לגוף. בחצות הלילה הקבייה נכנס לגן עדן להשתעשע עם
הצדיקים; גדולה זכותם של אלה הקמים לעסוק בתורה באותה שעה, שכן הקבייה
מושך עליהם חוט של חסד¹ בזכות קול התורה שהם משמיעים, ונחל עדנים משקה
אותם. מלכותו של דוד תלויה בזה. ומכאן שואב הוא "דינא דמלכותא". בתחילת
הלילה שולטים הדינים בעולם. בחצות הלילה, כאשר הקבייה מתעורר בגן עדן,
אין הדינים נמצאים בעולם. דוגמאות: 1. אברהם ("ויחלק עליהם לילה" ²)
2. דוד ("חצות לילה ממש אקום להודות לך" ³) 3. במצרים ("ויהי בחצי
הלילה" ⁴).

[1] ומארי דיבבא תקעין ומיללין. [2] תקעין תניינות כדין
מתערי שירתא ומזמרין קמי מאריהון כמה מארי תריסין קיימי
בקיומיהו ואתערין דינין בעלמא כדין בני נשא ניימין ונשמתא
נפקת ואסהידת סהדותא ואתחייבת בדינא וקודשא בריך הוא עביד
חסד בבר נש ונשמתא תבת לאתרה. [3] בפלגות ליליא כד צפורין
מתערין סטרא דצפון אתער ברוחא קם בקיומיה שרביטא דבסטר
דרום ובטש בההוא רוחא ושכיך ואתבסם כדין אתער קבייה בנמוסוי
לאשתעשעא עם צדיקיא בגנתא דעדן בההוא שעתא זכאה חולקיה דבר
נש דקאים לאשתעשע באורייתא דהא קבייה וכל צדיקיא דבגנתא דעדן
כלהו צייתין לקליה ההייד היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך
השמיעני⁵. [4] ולא עוד אלא דקבייה משיך עליה חד חוטא דחסייד
למהוי⁶ נטיר בעלמא דהא עלאין ותתאין נטירין ליה הדא הוא

דכתיב יומם יצוה יי חסדו ובלילה שירה עמי¹. [5] אייר חזקיה
 כל מאן דאשתדל בהאי שעתא באורייתא ודאי אית ליה חולקא תדיר
 בעלמא דאתי. [6] אמר רבי יוסי מאי טעמא תדיר אייל הכי אוליפנא
 דכל פלגות ליליא כד קבייה אתער בגנתא דעדן כל אינון נטיען
 דגינתא אשתקיין יתיר מההוא נחלא דאקרי נחל קדומים נחל עדנים
 דלא פסקו מימוי לעלמין כביכול ההוא דקאים ואשתדל באורייתא
 כאילו ההוא נחלא אתרק על רישיה ואשקי ליה בגו אינון נטיען
 דבגנתא דעדן... [7] ודוד הוה ידע. [8] ומנא הוה ידע אלא
 הכי אמר סבא, דמלכותא דיליה בהאי תליא ועייד קאים בההיא
 שעתא ואמר שירתא ולהכי קריה לקבייה חצות לילה ממש אקום להודות
 לך וגוי' דהא כל דינין תליין מהכא ודינין דמלכותא מהכא
 משתכחין וההיא שעתא אתקטיר בה דוד וקם ואמר שירתא.

¹ תהלים מב, 9 ² בראשית יד, 15 ³ תהלים קיט, 62 ⁴ שמות יב, 29
⁵ שיר השירים ח, 13 ⁶ ד"א: תדיר

21

לך לך, סתרי תורה (א, 289)

אגב דיון על הקרבנות נאמר שהלויים עושים נחת רוח לה' בשיר ושבחה.

[1] ריח דא קטורת ניחחי דא נחת רוח דעביד כהנא ברעותא
 דשמא קדישא וליואי ברעותי דשיר ושבחה.

22

וירא (א, 96א-ב)

י"עת הזמיר הגיעי¹. כל מה שהיה בכח לפני בריאת האדם יצא לפעל עם בריאתו.
 השירה והשבח לקבייה לא נמצאו עד שנברא האדם.

[1] כיון דאתחזי אדם מיד הנצנים נראו בארץ וכל חיילין
 דאתטמרו אתגליאו ואתייהבו בה. [2] עת הזמיר הגיע דאתתקן
 תקונא דתושבחן לזמרא קמי קבייה מה דלא אשתכח עד לא אתברי
 אדם.

¹ שיר השירים ב, 11

23

וירא (א, 103-104)

בהסבר על משמעות שמו של יצחק, הסותר לכאורה את היותו סמל הגבורה והדין, נזכרים הלויים וכלי השיר שלהם, אשר גם הם באים מצד שמאל ו"מבדחים" את כחות השמאל וממתיקים אותם בזה.

- [1] אייל האי דקרא ליה קבייה יצחק דכתיב וקראת את שמו יצחק אמאי דהא אתחזי דעד לא נפק לעלמא קרא ליה יצחק.
 [2] אייל הא אתמר דאשא נטל מיא דהא מיא מסטרא דגבורה קא אתיין. [3] ותו¹ לואי דאינון בדיחין לההוא סטרא במאני זמר ותשבחן לקביל האי סטרא. [4] בגין כך יצחק איהו חדוה בגין דאתי מההוא סטרא ואתדבק ביה.

¹ נ"א: ותא שאיל להו לליואי

24

וירא (א, 114-115)

בראש השנה וביום הכפורים הדין שולט. קול השופר, המורכב מאש, רוח ומים המתמזגים יחדיו, עולה עד לכסא הדין ומכה בו ונוצר קול עליון, קול יעקב, והקבייה מעורר רחמיו. השטן מתבלבל ואין הוא יכול לשלט בלבנה המכוסה (ב"כסה") והנשלטת על ידי הנחש-השטן בראשית החודש, והרחמים מעבירים את הדין.

- [1] תא חזי כגוונא דא ביום רייה ויום הכפורים דדינא אשתכח בעלמא איהו קאים לקטרגא וישראל בעיין לאתערא בשופר ולא תערא קול דכליל באשייא ומי"א ורוח"א ואתעבידו חד ולא שמעא ההוא קול מגו שופר. [2] וההוא קול סלקא עד אתר דכרסייא דדינא יתבא ובטש בה וסלקא. [3] כיון דמטא האי קול מתתא קול דיעקב אתתקן לעילא וקבייה אתער רחמי דהא כגוונא דישראל מתערי לתתא קול חד כליל באשייא ורוח"א ומי"א דנפקי כחדא מגו שופר הכי נמי אתער לעילא שופר. [4] וההוא קול דכליל באשייא ומי"א ורוח"א אתתקן ונפק דא מתתא ודא מעילא ואתתקן עלמא. ורחמי אשתכחו וההוא מקטרגא אערבב דחשיב לשלטא בדינא ולקטרגא בעלמא ורחמי דמתערי רחמי כדין אערבב ואתשש חיליה ולא יכיל למעבד מדי. [5] וקבייה דאין עלמא ברחמי דאי תימא דדינא אתעביד לאו הכי אלא אתחברו רחמי בדינא ועלמא אתדן

ברחמי. [6] תא חזי כתיב תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו¹
 דאתכסיא סיהרא. [7] דהא כדין שלטא האי חיויא בישא ויכיל
 לנזקא עלמא וכד מתערי רחמי סלקא סיהרא ואתעברת מתמן ואיהו
 אתערבב ולא יכיל לשלטאה ואתעבר דלא יתקרב תמן. [8] ועל דא
 ביום ר"ה בעי לערבבא ליה כמאן דאתער משנתיה ולא ידע כלום.

¹ תהלים פא, 4

25

וירא, מדרש הנעלם (א, א114)

"אז ימלא שחוק פיננו ולשוננו רנה"¹. באחרית הימים "עתידיים בני אדם
 לומר שירה שהוא עת שחוק". (הצחוק והשירה נמצאים בצד שמאל, ר' מה
 שנאמר על יצחק, לעיל 23).

[1] אז ימלא שחוק פיננו וגוי' הה"ד ותאמר שרה צחק עשה לי
 אלהים² שאזי עתידיים בני אדם לומר שירה שהוא עת שחוק.

¹ תהלים קד, 31 ² בראשית כא, 6

26

חיי שרה (א, א123-א124)

"מזמור שירו ליי' שיר חדש"¹. הפרות, שנשאו את ארון הקדש שרו מזמור
 זה. כל מה שנברא ע"י אלהים למעלה ולמטה אומרים תשבחות וְשירה. כאשר
 הפרות יכלו לשיר עשו זאת מכח הארון שהיה על גבן; או כאשר ניטל הארון
 ניטל מהן כח השירה. בתהלים נמצא הצירוף "מזמור לדוד" או "לדוד מזמור"
 ואילו כאן יש "מזמור" בלבד. ההסבר לכך הוא שזהו מזמור שרוח הקדש עתיד
 לזמרו כשיקים הקב"ה את ישראל מעפרו. זהו "שיר חדש" אשר ייאמר בתחית
 המתים כשלא ישלט עוד המות בעולם.

[1] ר' יוסי פתח ואמר מזמור שירו ליי' שיר חדש כי נפלאות
 עשה הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו¹. [2] האי קרא אוקמוהו
 חבריא דפרות אמרוה כמה דכתיב וישרנה הפרות בדרך² מאי
 וישרנה דהוו אמרי שירתא חדתא ומאי שירה אמרו מזמור שירו
 ליי' שיר חדש כי נפלאות עשה. [3] הכא אית לאסתכלא דכל מה
 דברא קב"ה בעלמא כולהו אמרי תושבחן ושירתא קמיה בין לעילא
 בין לתתא. [4] ואי תימא דאינהו מגרמייהו³ אמרי שירתא דא
 הכי הוא ודאי דרזא עלאה איהו אבל הני ארונא הוה על גבייהו
 וכיון דארונא אשתקיל עלייהו ושוייה לעילא אנון שרירו⁴

שירתא דהא כיון דאתנטיל מנייהו ארונא הוו געאן כארח שאר
פרות דעלמא ולא אמרו שירתא. [5] וודאי ארונא דעל גבייהו
עביד לון לזמרא. [6] מזמור הא אוקימנא ואתמר בכלא כתיב
מזמור לדוד או לדוד מזמור והכא לא אמר דוד כלל. [7] אלא
מזמור דרוח קודשא זמין לזמרא ליה לזמנא דיוקים קבייה
לישראל מעפרא. [8] וכדין שירו ליי שיר חדש כדין איהו חדש
דהא שירתא כהאי לא אתמר מיומא דאתברי עלמא. [9] אייר חייא
כתיב אין כל חדש תחת השמש⁵ והכא שירתא דא איהי חדש ואיהי
תחת השמש דהא תחות שמשא להוי ומאי איהו דא סיהרא וכדין
הוי חדש תחת השמש. [10] מאי טעמא בגין כי נפלאות עשה ומאן
אינון נפלאות האי דכתיב הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו.
[11] הושיעה לו למאן לההוא דרגא דאמר שירתא דא בגין דבהו
אסתמין בימינא ובשמאלא. [12] הושיעה לו ימינו ודאי לההוא
דרגא דהאי מזמור אימתי בזמנא דיקומון מתי עלמא ויתערוון
מעפרא כדין יהא חדש מה דלא אתעביד בהאי עלמא. [13] רי יוסי
אמר בזמנא דיעביד קבייה נוקמין בעלמא בגינייהו דישראל כדין
יתאמר שירתא דהא לבתר יתערוון מעפרא מתי עלמא ויתחדש עלמא
בקיום שלים דלא ליהו כקדמיתא דשליט מותא בעלמא בגין דחויא⁶
גרים מותא בעלמא לכלא ואסתאב עלמא ואתחשין אנפוי.

¹ תהלים צח, ו ² שמואל א ו, 12 ³ ד"א ל"ג: הוו ⁴ נ"א: לא שכיכו
⁵ קהלת א, 9 ⁶ נ"א: כרת ומיתה בעלמא ויתעבר חויא בעלמא דגרים

27

חיי שרה (א, 132-133)

"ובלילה שירה עמי"¹. שתי פעמים ביום התפלל דוד והתפלה השלישית (תפלת
ערבית רשות) היתה בשירות ותשבחות בחצות לילה.

[1] תא חזי דוד אתא ואמר אלין תלת זמנין דצלותי דכתיב
ערב ובקר וצהרים² הא תלתא. [2] ואיהו לא צלי אלא תרי מנייהו
דכתיב אשיחה ואהמה ולא יתיר דא לצלותא דצפרא ודא לצלותא
דמנחה בגין כך אשיחה ואהמה דייקא בצפרא דאיהו שעתא דחסד
סגי ליי' בחסד באשיחה ובמנח' דהוא שעתא דדינא קשיא בעי

המייה ובגין כך ואהמה. [3] ולבתר כד אתפליג ליליא הוה קם
בשירין ותושבחן כדקא יאות דכתיב ובלילה שירה עמי¹ והא אתמר.

¹תהלים מב, 9 ²תהלים נה, 18

28

ואלה תולדות יצחק (א, 135א)

על שלמה נאמר "וידבר שלשת אלפים משל ויהיה שירו חמשה ואלף"¹. בכל
מכל ומשל היה אלף וחמשה טעמים. אם במשלי שלמה שהוא בשר ודם כך על
אחת כמה וכמה במלות דאורייתא שאמר הקב"ה. שבכל מלה ומלה יש בה (בתורה)
כמה משלים כמה שירים כמה תשבחות כמה רזים עליונים, כמה חכמות, ועל זה
כתוב מי ימלל גבורות יי'.

[1] וידבר שלשת אלפים משל ויהי שירו חמשה ואלף. [2] והא
אוקמוה דחמשה ואלף טעמים הוו בכל משל ומשל דהוה אמר.
[3] ומה שלמה דאיהו בשר ודם כך הוו במלוי מלין דאורייתא
דקאמר קב"ה על אחת כמה וכמה. [4] דבכל מלה ומלה אית בה כמה
משלים כמה שירין כמה תושבחן כמה רזין עלאין כמה חכמאן ועל
דא כתיב מי ימלל גבורות יי'.

¹מלכים א ה, 12 ²תהלים קו, 2
(מ"ז, II, ת)

29

ואלה תולדות יצחק (א, 142ב-143א)

"שיר המעלות אל יי' בצרתה לי קראתי ויענני"¹. שירים ותשבחות שאמר
דוד כדי לתקן את דרגתו (מלכות) ולעשות לו שם. פירוש אחר: יעקב אמר
מזמור זה בשעה שנגש אל אביו לקבל את הברכה.

[1] ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש.
[2] אמר רבי אבא האי קרא אוקמוה אבל פתח רבי אבא ואמר תיח
שיר המעלות אל יי' בצרתה לי קראתי ויענני¹. [3] כמה שירין
ותושבחן אמר דוד מלכא קמי קב"ה וכלא בגין לאתקנא דרגיה
ולמעבד ליה שמא כד"א ויעש דוד² שם. [4] ושירתא דא אמר³ כד
חמא עובדא דא ליעקב⁴. [5] רבי אלעזר אמר יעקב אמר שירתא דא
בשעתא דאמר ליה אבוי גשה נא ואמשך בני האתה זה בני עשו.

¹תהלים קכ, ו ²שמואל ב ה, 25 ³ס"א: ליי ⁴ס"א: דיעקב

30

ואלה תולדות יצחק (א, 46)

המאבק בין סמאל לבין יעקב בלילה. סמאל עוזב את יעקב עם בוא השחר משום שאז פג כחו וזהו גם המועד שבו נאמרת "שירתא דצפרא".

- [1] כיון דאתער צפרא ועבר ליליא אתתקף יעקב ואתחלש חיליה
 דסמא"ל כדין אמר שלחני. [2] דמטא זמנא לומר שירתא דצפרא
 ובעי למיזל ואודי ליה על אינון ברכאן ואוסיף ליה ברכתא
 אחרא דכתיב ויברך אותו שם.

31

ויצא יעקב (א, 48)

"כהניך ילבשו צדק וחסידיך ירננו"¹. הלויים מכונים בקטע זה "בדיחי דמלכא" שתפקידם לשמח את המלך העליון בשירתם.

- [1] כהניך ילבשו צדק וחסידיך ירננו. [2] מכאן אוליפנא
 דמאן דמזמן למלכא ישני עובדוי בגין למיהב חדוה למלכא אי
 ארחיה דמלכא דחדאן ליה בדיחי הדיוטי יסדר קמיה בדיחי
 רופינוס ופרדשכי ואי לאו לאו איהו בגין בדיחותא דמלכא.
 [3] תי"ח דוד זמין ליה למלכא ולמטרוניתא לנייחא מה עבד
 שני בדיחי דמלכא בגין רופינוס ומאן נינהו דכתיב כהניך
 ילבשו צדק וחסידיך ירננו. [4] וחסידיך ירננו לוייך
 ירננו מבעי ליה דהא ליואי אינון בדיחי מלכא.

¹תהלים קלב, 9

32

ויצא יעקב (א, 51)

"מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום"¹. תמיהה: מדוע דוד אמר שירה ולא קינה? התשובה: דוד שמח כיון שקבל את ענשו בעולם הזה ולא בעולם הבא ושבבריתו לא היה לבד כיעקב ומשה שהיו לבדם.

- [1] ר' יהודה פתח ואמר מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו¹.
 [2] האי קרא אתעררו ביה חבריא אבל מזמור לדוד אמאי קאמר
 שירה אי בגין דבריה איהו דקם עליה קינה יתיר מבעי ליה דהא
 אבאיש עלוי דבר נש זעיר מקריבוי מדאחרא סגי. [3] אלא מזמור
 לדוד אמר שירה והכי בעי דוד דחשיב דקבייה סליק ליה חובוי

לההוא עלמא כיון דחמא דהכא בהאי עלמא בעי למגביה מניה חדי.
 [4] תו דחמא דעלאי מניה הוו בעלמא דקא ברחו וכלהו בלחודדיהו.
 [5] יעקב ערק דכתיב ויברח יעקב שדה ארם² וערק בלחודדוי.
 [6] משה ערק דכתיב ויברח משה מפני פרעה³ וערק בלחודדוי.
 [7] ודוד ברח כל אינון שולטני ארעא וכל אינון גיברי ארעא
 ורישיהון דישראל כלהו ערקין עמיה וסחרין ליה מימיניה
 ומשמאליה לנטרא ליה מכל סטרין כיון דחמא שבחא דא אמר שירתא.

¹תהלים ג, 1 ²הושע יב, 13 ³שמות ב, 15

33

ויצא יעקב (א, 155)

"אודה יי בעל לבב בסוד ישרים ועדה"¹. השירה מחברת את ספירת מלכות
 הנקראת אלהים בצד ימין.

[1] כתיב אודך בכל לבי נגד אלהים אזמרך². [2] הכא באתר חד

קאמר דכתיב נגד אלהים אזמרך דהא לגבי האי דרגא קאמר שירתא

לחברא ליה בימינא.

¹תהלים קיא, 1 ²תהלים קלח, 1

34

ויצא יעקב (א, 158-159)

"למנצח לבני קרח על עלמות שיר"¹. השירים והתשבחות של בני קרח הם
 חדושים של שירים ותשבחות ישנים וכך גם השירים שאמר דוד. הקבלה בין
 השירה בעולם התחתון לזו שבעולם העליון. אותה הקבלה קימת גם בין
 המשמרות ברקיע למשמרות בארץ השרות ומשבחות לקבי"ה². עלמות שיר הן אותן
 עלמות במקלה השמימית המזמרות, הבחנה בין עלמות שרות לבין עלמות שאינן
 שרות. שירת האותיות.

[1] פתח ואמר למנצח לבני קרח על עלמות שיר¹. [2] האי קרא

אית לאסתכלא ביה דרזא דחכמתא איהו וכל הני שירין ותושבחן

דהוו אמרי בני קרח כלהו מחדתינ אינון שירין ותושבחן דהוו

מלקדמין וכן כל אינון שירין ותושבחן דאמר דוד וכל אינון

דהוו עמיה כלהו הוו ברזא דחכמתא. [3] תי"ח עבד קבי"ה עלמא

תתאה כגוונא דעלמא עלאה וכל אינון סדרינ דסדרו דוד ושלמה

בריה וכל אינון נביאי קשוט כלהו סדרו כגוונא דלעילא.

[4] תי"ח כגוונא דאיכא משמרות בארעא הכי נמי ברקיעא דמזמרי

למאריהו ואמרי שירתא תדיר וכלהו קיימין אלין לקבל אלין
 וכלא בסדרן דשירין ותושבחן והא אוקמוה חבריאי עלמות שיר.
 [5] מאי עלמות שיר אלא כד"א ששים המה מלכות ושמונים פלגשים
 ועלמות אין מספר² מאי ועלמות אין מספר כד"א היש מספר לגדודיו³
 ובגין דלית לון חושבנא כתיב ועלמות אין מספר וכלהו שורין
 שורין מסחרן סדרין אלין לקבל אלין לזמרא ולשבחא למאריהון
 ואלין אינון עלמות שיר ובגין דאית עלמות דלא מזמרינן כאלין
 אלין אקרון עלמות שיר. [6] תלת סדרין מתפרשן לכל סטר לדי
 סטרי עלמא ובכל סדרא וסדרא דאיהי לכל סטר תלת סדרין אחרנין.
 [7] סדרא קדמאה דלסטר מזרח תלת סדרין אינון ואינון תשעה
 סדרין בגין דכל סדרא מאינון תלת אית ליה תלת סדרין ואשתכחו
 דאינון תשעה וכמה אלף ורבוון תחותיהו. [8] הני סדרין תשעה
 כולהו מתנהגי באתוון רשימן וכל סדרא אסתכי לאינון אתוון רשימן⁴
 ומתחברן כולהו ואמרי שירתא וכד אינון אתוון פרחי גו אוירא
 דרוחא ההוא דממנא על כלא כדין אינון נטלי ושירתא אתבסם וחד
 את אתבטש מתתא וההוא את סלקא ונחתא ותרין אתוון פרחי עלייהו.

¹ תהלים מו, ו ² שיר השירים ו, 8 ³ איוב כה, 3 ⁴ ס"א: והא אוקמוה
 וכן לכל סדרא וסדרא וכלהו נטלי באתוון רשימן ואלין עלאי מאלין וקיימאן
 אלין על אלין

35

ויצא, סתרי תורה (א, 152)

"ונאספו שמה כל העדרים"¹. "כל העדרים" להראות שמתאספים גם למעלה וגם
 למטה. המלאכים למעלה בשירות ותשבחות. ובני ישראל למטה בתפילות
 ובקשות.

[1] ונאספו שמה כל העדרים¹ ונאספו שמה העדרים לא כתיב אלא
 כל העדרים משריין קדישין לעילא ומשריין קדישין לתתא אלין
 בשירין ותושבחן לעילא ואלין בצלותין ובעותין לתתא.

¹ בראשית כט, 3
 (מ"ז, I, רל"ז)

36

ויצא יעקב (א, 161ב)

"קל קלא דקליא" מתעורר מלמעלה למטה. קול נעימה מתעורר עם הסתובב הגלגל לכמה צדדים.

[1] קל קלא דקליא אתער מעילא לתתא אנן פתיחין עיינין הוינן גלגלא אסחר מעילא לכמה סטריין קל נעימותא אתער.

37

וישלח יעקב (א, 166א)

"ויותר יעקב לבדו"¹. המלאכים, המקיפים בדרך כלל את האדם, עזבו את יעקב בבקר משום שהגיע זמנם לומר שירה.

[1] אמאי כתיב ויותר יעקב לבדו וגוי אמר רבי יהודה בגין דאעיל גרמיה לסכנה והוה חמי לההיא סכנה בעינוי אינון אתפרשו מניה וכדין אמר קטנתי מכל החסדים ומכל האמת.
[2] אלין אינון משריין קדישין דאתפרשו מניה. [3] רבי יצחק אמר בגין לשבקא ליה עם ההוא ממנא דעשו דברשותא עלאה הוה אתי. [4] ואלין אזלי למימר שירתא דמטא זמנייהו לשבחא ליה לקבייה בההיא שעתא.

¹ בראשית לב, 25

38

וישלח יעקב (א, 172א-ב)

כאשר הכרוז מכריז, אנשים מתקנים שירה ועושים את עבודת הפולחן. אז נפתחים שני פתחים, אחד לצד צפון ואחד לצד דרום (פתיחת שערי חסד ודין על ידי השירה). כאשר ספירת מלכות עולה נשמעים השירים ועולות התשבחות. חיות השדה מקבלות שפע, ומזמרות עד אור הבוקר¹. עם עלות הבוקר הכוכבים והמזלות משבחים ואומרים שירה².

[1] קרא בחיל ואכריז כדין כמה אינון דמתקני שירתא ופליחין פולחנא ותריין פתיחו חד לסטר דרומא וחד לסטר צפון.
[2] סלקא האי ביתא ואטיהיבת ואתקטרת בין תריין סטריין ושירין מזמרין ותושבחן סלקין. [3] כדין עאל מאן דעאל בלחישא וביתא מתלהטא בשית נהורין נהרין זיוא לכל סטר ונהרין דבוסמא נפקין ואתשקיין כל חיות ברא כד"א ישקו כל חיתו שדי ישברו פראים צמאם וגוי¹ וזמרין עד דסלקא צפרא. [4] וכד סלקא

צפרא כדין ככביא ומזלי שמיא וחיליהון כלהון משבחן ואמרי
שירתא כדייא ברן יחד ככבי בקר ויריעו כל בני אלהים².

¹ תהלים קד, 11 ² איוב לח, 7
(מ"ז, I, רלד)

39

וישלח יעקב (א, 178-179)

דוד שר בחצות כדי לתקן את מקומו במלכות של מעלה. בשעה זו נכנס הקב"ה לגן עדן להשתעשע עם צדיקים. דוד התגבר בשירים ותשבחות עד שעלה הבקר. דוד והצדיקים מקשיבים לקולו של הקב"ה. על חשיבות השירה בלילה ("יוםם יצוה לך חסדו...")¹ ומכאן חשיבות עבודת אלהים בלילה. "הללויה" הוא העליון מכל השירות והתשבחות משום שהוא כולל שם ושבח (שם: יה, שבח: הללו). על האדם לשבח את הקב"ה בשירות ותשבחות משום שהקב"ה מרצה בהם. "אשגבהו כי ידע שמי"². מי שיודע לשבח כראוי הקב"ה מציל אותו. יש שירים שיש בהם מדרגות להצלה. השירים של דוד נאמרו ברוח הקדש ורוח הקדש היתה שורה על דוד כשאמר שירה.

- [1] פתח רבי אלעזר ואמר הללויה אודה יי בכל לבב בסוד
- ישרים ועדה³. [2] האי קרא אוקמוה אבל תיח דוד מלכא כל
- יומוי הוה משתדל בפולחנא דקב"ה והוה קם בפלגות ליליא
- ומשבח ומודה בשירין ותושבחן בגין לאתתקנא דוכתיה במלכו
- דלעיל. [3] דכד אתער רוח צפון בפלגות ליליא הוה ידע
- דקב"ה בההיא שעתא יתער בגנתא דעדן לאשתעשע עם צדיקייא
- ואיהו הוה קם בההיא שעתא ואתגבר בשירין ותושבחן עד דסליק
- צפרא. [4] בגין דכד קב"ה אשתכח בגנתא דעדן הא אוקימנא
- דאיהו וכל צדיקייא דבגנתא כלהו צייתין לקליה כדכתיב חברים
- מקשיבים לקולך השמיעני⁴. [5] ולא עוד אלא דחוטא דחסד משיך
- עליה ביממא כמה דאתמר דכתיב יומם יצוה יי חסדו ובלילה
- שירה עמי¹. [6] ולא עוד אלא דאינון מלין דאורייתא דאיהו
- אמר כלהו סלקין ומתעטרין קמי קב"ה ובגייכ דוד מלכא הוה
- משתדל בליליא בפולחנא דמאריה. [7] תיח הללויה בכל אינון
- שירין ותושבחן דקאמר דוד הא תנינן דלעילא מכלהון הוא
- הללויה ואוקמוה. [8] מאי טעמא בגין דכליל שמא ושבחא כחדא.
- [9] מאי שמא ושבחא שמא דא יייה שבחא מאן איהו אלא דא כיי
- דאיהו⁵ מתקנא שבחא תדיר לקב"ה ולא אשתככת כדייא אלהים אל

דמי לך אל תחרש ואל תשקוט אל⁶. [10] בגין דסדורא דשבחא
 איהי מסדרת ומשבחת תדיר לגביה ובג"כ שמא ושבחא כחדא.
 [11] אודה יי בכל לבב כמה דאוקמוה ביצר הטוב וביצר הרע
 בגין דאינון משתכחי תדיר לגביה דב"נ כד"א בכל לבב⁷ ואוקמוה.
 [12] בסוד ישרים ועדה אלין אינון ישראל דכל דרגין בהו
 מתעטרן כהני וליואי צדיקי וחסידי. [13] ישרים ועדה כד"א
 נצב בעדת אל⁸ ואינון רזא דקב"ה אתעטר בהו. [14] ובג"כ
 בעי ב"נ לשבחא ליה לקב"ה תדיר בגין דאיהו אתרעי בשירין
 ותושבחן ומאן דידע לשבחא ליה לקב"ה כדקא יאות קב"ה קביל
 צלותיה ושזיב ליה הה"ד אשגבהו כי ידע שמי וגו' ארך ימים
 וגו'⁹. [15] פתח ר' יוסי ואמר אתה סתר לי מצר תצרני רני
 פלט תסובבני סלה¹⁰. [16] אתה סתר לי דא קב"ה דאיהו סתרי
 ומגן לב"נ דאזיל בארחי דאורייתא ואיהו אסתתר בצלא דגדפוי
 דלא יכלין לאבאשא ליה. [17] מצר תצרני מעילא ומתתא לעילא
 אית ליה לבר נש מארי דבבו לתתא אוף הכי נמי ומאן איהו דא
 יצר הרע דאיהו צר לעילא וצר לתתא. [18] ואלמלא יצר הרע לא
 אשתכח מארי דבבו לב"נ בעלמא בג"כ מצר תצרני. [19] רני פלט
 תסובבני סלה יסובבני סלה מבעי ליה מאי תסובבני אלין אינון
 שירין דאית בהו דרגין להצלה. [20] תסובבני בהו לשזבא לי
 בארחא והאי קרא איהו כסדרא ואיהו למפרע מהאי גיסא ומהאי
 גיסא. [21] תא חזי באלין שירין ותושבחן דקאמר דוד אית בהון
 רזין ומלין עלאין ברזי דחכמתא בגין דכלהו ברוח קודשא
 אתאמרו דהוה שרא רוח קודשא עליה דדוד והוה אמר שירתא ובג"כ
 כלהו ברזי דחכמתא אתאמרו.

¹ תהלים מב, 9 ² תהלים צא, 14 ³ תהלים קיא, 1 ⁴ שיר השירים ח, 13
⁵ "הלל" בגימ' ה"ס, שהוא אדני ⁶ תהלים פג, 2 ⁷ דברים ו, 5 ⁸ תהלים
 פב, 1 ⁹ תהלים צא, 14-16 ¹⁰ תהלים לב, 7

40

וישב יעקב (א, 180)

אין השכינה שורה אלא במקום חדוה. הראיה - כאשר דוד נגן לפני שאול שרתה על שאול רוח אלהים, ומאידך בהיות יעקב בעצבות נסתלקה השכינה ממנו.

[1] הכא אית לאסתכלא בכמה סטריין חד דהא חמינן דשכינתא לא שריא באתר עציבו אלא באתר דאית ביה חדוה. [2] אי חדוה לית ביה לא שריא שכינתא בהווא אתר כד"א ועתה קחו לי מנגן והיה כנגן המנגן ותהי עליו רוח אלהים¹. [3] דהא שכינתא ודאי לא שריא באתר עציבו מנלן מיעקב דבגין דהוה עציב עליה דיוסף אסתלקת שכינתא מניה כיון דאתא ליה חדוה דבשורה דיוסף מיד ותחי רוח יעקב אביהם.

¹מלכים ב ג, 15
(מ"ז, II, תשכו)

41

וישב יעקב (א, 188-189)

[הקבי"ה התקין שבעה כוכבים]. בכל רקיע יש שמשים הממונים על תפקידים מיוחדים בפולחן וביניהם מלאכים הממונים על השירה. אבל מאידך גיסא, כל המלאכים, הכוכבים והמזלות אומרים שירה לקבי"ה.

[1] מנהון משמשי בשליחותא דמריהון ואתפקדן בעלמא על כל עובדיהון דבני נשא ומנהון דקא משבחין ליה ואינון אתפקדן על שירתא. [2] ואע"ג דאינון אתפקדן בהאי לית לך כל חילא בשמייא וככבין ומזלי דכלהו לא משבחן ליה לקבי"ה. [3] דהא בשעתא דעאל ליליא כדין אתפרשן תלת סטריין משריין לתלת סטרי עלמא ובכל סטרא וסטרא אלף אלפין ורבוא רבבן וכלהו ממנן על שירתא.

(מ"ז, I, תפג-תפד)

42

ויהי מקץ (א, 194)

חשיבותם של למוד התורה ושל השירה בלילה. אדם העוסק בתורה בלילה "חוט של חסד משוך עליו ביום"¹

[1] למיחלים לחסדו מאן אינון מיחלים לחסדו הוי אימא אינון דמשתדלי באורייתא בליליא ואשתתפו בהדי שכינתא. [2] וכד

אתי צפרא אינון מחכאן לחסדו והא אוקמוה. [3] בזמנא דבר נש
אשתדל באורייתא בליליא חוטא דחסד אתמשיך עליה ביממא כדכתיב
יומם יצוה יי חסדו ובלילה שירה עמי¹.

¹תהלים מב, 9

43

ויהי מקץ (א, 198א)

"אשירה ואזמרה" באים מצד התרועה, הוא צד שמאל.
[1] זבחי תרועה למשמע כל עלמא. [2] אשירה ואזמרה מההוא
סטרא דתרועה היא דהא מתמן מההוא סטרא דתרועה היא אתיא
שיר ותושבחה. [3] ד"א ועתה ירום ראשי דא כנסת ישראל.
[4] על אויבי סביבותי דא עשו וכל אפרכין דיליה ואזבחה
באהלו אלין ישראל. [5] זבחי תרועה דכתיב זבחי אלהים רוח
נשברה¹ בגין לאעברא דינא מעלמא. [6] אשירה ואזמרה לאודאה
ולשבחה לקוב"ה בלא פסיקו לעולם.

¹תהלים נא, 19

44

ויגש (א, 206ב-207א)

על אודות דוד: עבודת האל בשירים ותשבחות בחצות הלילה.
[1] אמר ר' יהודה לרבי יוסי הא תנינן דדוד מלכא הוה מתנמנם
כסוס ושינתיה זעיר. [2] היך הוה קם בפלגות ליליא האי שעורא
זעיר איהו ולא הוה אתער אפילו בתלתות ליליא. [3] אמר ליה
בשעתא דעאל ליליא הוה יתיב עם כל רברבי ביתיה ודאין דינא
ועסיק במלי דאורייתא ולבתר הוה נאים שינתיה עד פלגות
ליליא וקם בפלגות ליליא ואתער ואשתדל בפולחנא דמאריה
בשירין ותושבחן.

(מ"ז, II, קלא)

45

ויגש (א, 207ב)

על אודות דוד: עבודת האל בשירים ותשבחות בחצות הלילה. שירה זו משמחת את המלך (תפארת) ואת המטרוניתא (מלכות). הקבלה בין חדוה זו לבין חדות האמונה עלי אדמות: כאשר בני אדם פותחים בשירה למטה פותחים המלאכים בשירה למעלה, בכמה מיני שירים. השירה בלילה חשובה כיוון שמי שמשבח לקב"ה בארץ בלילה הקב"ה רוצה בו. המלאכים מקשיבים לשירה זו.

- [1] פתח רבי אלעזר ואמר יי אלהי ישועתי יום צעקתי בלילה נגדך¹. [2] תיח דוד מלכא הוה קם בפלגות ליליא ואשתדל באורייתא בשירין ותושבחן לחדוה דמלכא ומטרוניתא. [3] ודא הוה חדוה דמהימנותא בארעא בגין דהאי איהו שבחא דמהימנותא דאתחזי בארעא דהא לעילא פתחי בחדוה שירתא. [4] כמה מלאכין עלאין בכמה זינין דקא משבחן בליליא בכל סטריין כה"ג לתתא בארעא מאן דמשבח ליה לקוב"ה בארעא בליליא רעי ביה קב"ה. [5] וכל אינון מלאכין קדישין דקא משבחן ליה לקב"ה כלהו צייתין לההוא דקא משבח ליה בליליא בארעא דהאי תושבחתא איהו בשלימו לסלקא יקרי דקב"ה מתתא ולזמרא בחדוה דיחודא.
- ¹ תהלים פח, 2

46

ויחי (א, 216ב)

אין השכינה שורה במקום עצוב: עבודת האל נעשית רק בשמחה¹. ראייה נוספת לכך: השכינה נסתלקה מיעקב כאשר התאבל על יוסף. ראייה לקשר החדוה למוסיקה יש בפסוק "והיה כנגן המנגן..."².

- [1] אמר רבי יוסי שכינתא לא שריא אלא באתר שלים ולא באתר חסר ולא באתר פגים ולא באתר עציב אלא באתר דאתכוון באתר חדו ובג"כ כל אינון שנין דיוסף אתפרש מאבוי ויעקב הוה עציב לא שריא ביה שכינתא. [2] תנא אמר רבי אלעזר אמר רבי אבא כתיב עבדו את יי בשמחה באו לפניו ברננה¹ לאפקא דלית פולחנא דקב"ה אלא מגו חדוה. [3] דאמר רבי אלעזר לית שכינתא שריא מגו עצבות דכתיב ועתה קחו לי מנגן והיה כנגן המנגן² מנגן מנגן תלת זימני אמאי בגין לאתערא רוחא משלימותא דכלא דהוא רוח שלימא.

¹ תהלים ק, 2 ² מלכים ב ג, 15

47

ויחי (א, 221א)

"אני חבצלת השרון שושנת העמקים"¹. כנסת ישראל והקב"ה משבחים זו את זה. כנסת ישראל מזמינה משבחים ומזמרים לקב"ה. חבצלת השרון היא כנסת ישראל השרה ומשבחת למלך עליון. (שרון מלשון שיר).

[1] ר"ש פתח ואמר אני חבצלת השרון שושנת העמקים¹ כמה חביבה

כנסת ישראל קמי קב"ה דקב"ה משבח לה והיא משבחת ליה תדיר וכמה משבחין ומזמרינן אזמינת ליה תדיר לקב"ה זכאה חולקהון דישראל דאחידן ביה בעדבא דחולקא קדישא כמה דכתיב כי חלק ייי עמו וגו'². [2] אני חבצלת השרון דא כנסת ישראל דקיימא בשפירו דנוי בגנתא דעדן. [3] השרון דהיא שרה ומשבחת למלכא עלאה.

¹ שיר השירים ב, ו ² דברים לב, 9
(מ"ז, I, רלה-רלו)

48

ויחי (א, 230ב-232א)

"חסדי ייי עולם אשירה"¹. על התמיהה, אם השירה באה מצד חסד (ימין), ניתן ההסבר כי בשירה נכלל צד שמאל בצד ימין (הרמוניה). חשכת הגלות, שהיא כחשכת הלילה, מסמנת את העדר השלמות והשמחה. בכח השירה בלילה מתעוררים המלאכים לבכות והקב"ה מזעזע את העולמות העליונים והתחתונים. רק בזכות העסוק בתורה בלילה יש משום נחת רוח לקב"ה. אז יש נחת רוח גם לנשמות הצדיקים המקשיבות לקול (השירה). שירת המלאכים בשלש משמרות הלילה. קשר בין הקדושה הנאמרת למעלה לבין הקדושה הנאמרת למטה. כחה של הקדושה אינו מגיע למלוא בטויו אלא כאשר היא נאמרת גם למעלה וגם למטה. בשעת שקיעת השמש הכרובים משמיעים קול נגינה בכנפיהם ואומרים "הנה ברכו את ייי כל עבדי ייי"². במשמרת השניה הכרובים משמיעים שירות בכנפיהם ואומרים שירת "יהי שם ייי מברך"³. במשמרת השלישית כל המלאכים אומרים שירה וכן כל הכוכבים והמזלות שברקיע^{4,5}. אלו הכוכבים המנגנים על האור (ס"א: ממונים על השירה). ישראל נוטלים את השירה מן המלאכים בשעות היום ומכאן שישראל ביום והמלאכים בלילה למעלה מאדירים את שם הקב"ה. יש חשיבות לקריאה בתורה בחצות הלילה: בזמן זה בא הקב"ה לגן עדן להשתעשע עם צדיקים וביחד הם שומעים את קול הקוראים בתורה. בחצות הלילה רוח עליונה יוצאת וכל אילנות גן עדן פותחים בשירה⁷.

[1] חסדי ייי עולם אשירה וכי מסטרא דחסידיים אתיין לזמרא
אלא הכא אתכליל סטרא דשמאלא בימינא. [2] ועי"ד קב"ה נסי
לאברהם ובחין ליה והא אתמר דיצחק בר תלתין ושבע שנין הוה
בהווא זמנא. [3] מאי נסה את אברהם נסה את יצחק מבעי ליה

אלא נסה את אברהם דישתכח בדינא ולא תכללא בדינא דישתכח שלים כדקא יאות ועייד חסדי יי עולם אשירה... [4] בזמנא דגלותא דנגידו דברכאן אתמנעו ורזא דמהימנותא לא אשתלים וכל חדון אתמנעו וכד עייל ליליא מההוא זמנא חדון לא עאלו קמי מלכא ואעיג דחדון לא אתערו אבל לבר קיימי ומזמרי שירתא.

[5] וכד אתפליג ליליא ואתערותא סלקא מתתא לעילא כדין קבייה אתער כל חילי שמיא לבכיה ובעט ברקיעא ואזדעזען עלאי ותתאי ולית נייחא קמיה בר בזמנא דמתערי לתתא באורייתא כדין קבייה וכל אינון נשמתין דצדיקוא דעמיה כלהו צייתין וחדין לההוא קלא וכדין נייחא⁸ בגין דמיומא דאתחריב מקדשא לתתא אומי קבייה דלא ייעול בגו ירושלם דלעילא עד דיעלון ישראל לירושלם דלתתא דכתיב בקרבך קדוש ולא אבוא בעיר⁹ והא אוקמוה חברייה. [6] וכל אינון מזמרי קיימי לבר ואמרי שירתא בתלת פלגי ליליא וכלהו משבחן בתושבחתן ידיעאן וכלהו חילי שמיא כלהו מתערי בליליא וישראל ביממא וקדושה לא מקדשי לעילא עד דמקדשי ישראל לתתא וכדין כל חילי שמיא מקדשי שמא קדישא כחדא ועייד ישראל קדישין מתקדשין מעלאי ותתאי¹⁰ כחדא ההייד קדושים תהיו¹¹.

[7] ותייח בשעתא דעאל שמשא הני כרובים דקיימין בהאי דוכתא והו יתבי באת הו אקשן גדפיהו לעיל ופרשי לון ואשתמע קול נגונא דגדפיהו לעילא וכדין שראן לנגנא אינון מלאכין דאמרי שירתא בשירותא דליליא בגין דיסלק יקריה דקבייה לעילא ומאי שירתא הו אמרו ההוא נגונא דגדפיהו דכרובים הנה ברכו את יי כל עבדי יי וגוי שאו ידיכם קדש² וגוי וכדין איהו שירתא לאינון מלאכי עלאי לזמרא. [8] במשמרתא תנינא הני כרובים אקשי גדפיהו לעילא ואשתמע קול נגונא דלהון וכדין שראן לנגנא אינון מלאכין דקיימין במשמרתא תנינא ומאי שירתא הו אמרי בהאי שעתא נגונא דגדפיהו דכרובים הבוטחים ביי כהר ציון¹² וגוי וכדין ההוא איהו שירתא שירותא לאינון דקיימי בהאי משמרה תנינא לנגנא. [9] במשמרה תליתאה הני כרובים אקשו גדפיהו ואמרי שירתא ומאי היא הללויה הללו עבדי יי וגוי יהי שם יי מבורך וגוי ממזרח³ וגוי כדין אינון מלאכין דקיימי במשמרה תליתאה כלהו אמרי שירתא וכלהו

ככבי ומזלי דברקיע פתחי שירתא כמה דכתיב ברוך יחד ככבי בקר
 ויריעו כל בני אלהים⁴ וכתיב הללוהו כל ככבי אור⁵ דהא
 אינון ככבי דנהורא מנגנן על נהורא¹³. [10] כד אתי צפרא
 וכדין נטלי שירתא אבתרייהו¹⁴ דישראל לתתא וסלקא יקריה
 דקבייה מתתא ומלעילא ישראל לתתא ביממא ומלאכי עלאי לעילא
 בליליא וכדין אשתלים שמא קדישא בכל סטרין והאי אבן דקאמר
 כלהו מלאכי עלאי וישראל לתתא כלהו אתקפו בהאי אבן ואיהי
 סלקא לעילא לאתעטרא גו אבהן בייממא. [11] ובליליא קבייה אתי
 לאשתעשעא עם צדיקיא בגנתא דעדן זכאין אינון כל דקיימי
 בקיומיהו ומשתדלין באורייתא בליליא בגין דקבייה וכל אינון
 צדיקיא דבגנתא דעדן שמעי קלייהו דבני נשא אינון דמשתדלי
 באורייתא כמה דכתיב היושבת בגנים⁶ וגוי... [12] וכמה דאית
 ייב שעי ביממא הכי אית ייב שעי בליליא. [13] ביומא לעילא
 בליליא לתתא כלא דא לקבל דא הני ייב שעי דבליליא מתפלגי
 לתלת פלגאן וכמה ממני תריסין קיימי תחותיהו דרגין על
 דרגין כלהו ממנן בליליא ונטלי טרפא בקדמיתא וכדין כד
 אתפליג ליליא קיימין תריין סדרין מסטרא דא ותריין סדרין
 מסטרא אחרא¹⁵ ורוחא עלאה נפק בינייהו וכדין כל אינון אילנין
 דבגנתא דעדן כלהו פתחי שירתא וקבייה עאל בגנתא דעדן ההייד
 אז ירננו עצי היער מלפני יי כי בא לשפוט את הארץ¹⁶.

¹ תהלים פט, 2 ² תהלים קלד, 1-2 ³ תהלים קיג, 1-3 ⁴ איוב לח, 7
⁵ תהלים קמח, 3 ⁶ שיר השירים ח, 13 ⁷ תהלים צו, 13 ⁸ ס"א: קמיה ואתי
 נייחא לכלהו נשמתין דצדיקיא עמיה ⁹ הושע יא, 9 ¹⁰ ס"א: בגין דקדושא
 דשמא דקבייה לא סליק אלא מעילא ומתתא ¹¹ ויקרא יט, 2 ¹² תהלים קכה,
 1 ¹³ ס"א: דממנן על שירתא ¹⁴ ס"א: ישראל ¹⁵ ס"א: דא ¹⁶ דברי הימים
 א טז, 33

(מ"ז, I, תנח-תנט)

"צהלי קולך..."¹. זוהי פניה לכנסת ישראל לשבח בקול. "צהלי" משום שכל
 מי שנקרא לשבח לקבייה בקול חייב להיות בעל קול נעים שיערב לאחרים המקשיבים
 לו, שאם לא כן לא יקום להרים קול. לוי (הבא מצד השירה, צד שמאל) חייב
 לעזב את עבודתו בגיל חמשים² משום שקולו נעשה נמוך ואינו ערב עוד לאזן.
 הקבלה בין צבא הלויים למטה לבין צבא המלאכים למעלה. כשבני ישראל
 משבחים ומזמרים לקבייה כנסת ישראל מקשיבה.

[1] פתח ריש ואמר צהלי קולך בת גלים¹ וגוי צהלי קולך האי קרא לכנסת ישראל אתמר בגין דאיהי משבחת ליה לקבייה בקלא משבחא ועל דא צהלי קולך. [2] מהכא אוליפנא כל מאן דבעי לשבחא לקבייה בקלא בעיא ליה קלא נעימותא דיערב לאחרנין דשמעין ליה ואי לאו לא יקום לארמא קלא. [3] תיח ליואי דאטיין מסטרא דא דכתיב ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה² וגוי מייט בגין דקליה נמיך ולא יערב לאודנין כשאר חברוי כדין מעברין ליה מהאי צבא העבודה מחיילין דלעילא דקיימין לנגנא לגבי האי עבודה וליקרא שמא קדישא כדקא חזי.

[4] חילין לעילא חילין ומשריין לגבי תתאי לשבחא שמא קדישא ולזמרא לון. [5] ובגיני כך ישוב מצבא העבודה ובגין דכניי קא משבחא ליה לקבייה אמר קרא צהלי קולך בת גלים בת אבהן... [6] תיח האי קרא קשיא בקדמיתא כתיב צהלי קולך דהוא בגין לזמרא ולארמא קלא ולבתר כתיב הקשיבי אי הכי אמאי צהלי קולך כיון דכתיב הקשיבי אלא צהלי בגין לשבחא ולזמרא. [7] תיח אי ישראל שראן לשבחא ולזמרא לקבייה כדין כתיב הקשיבי מייט בגין דישראל אנון משבחן ומזמריין בגינה לקבייה ועל דא כתיב צהלי קולך.

¹ ישעיה י, 30 ² במדבר ח, 25

50

ויחי (א, 249-250)

שירתו ונגינתו של דוד מסייעים בתקון המלכות. שלמה שקבל מלכות מתוקנת לא היה צריך לנגן, והסתפק בשירה בלבד (שיר השירים).

[1] תיח כד שלטא סיהרא שדה תפוחים אקרי כד איהו במסכנו שדה ענתות בגיני כך תושבחתא דלתתא עביד ליה עתירו ושלמותא כמה דדוד כל יומוי אשתדל למעבד שלימו לה ולנגנא זמרי לזמרא ולשבחא לתתא וכד דוד אסתליק מעלמא שביק לה בשלימו.

[2] ושלמה נטל לה בעותרא בשלימותא דהא סיהרא נפקא ממסכנו ועאלת לעותרא דבהך עותרא שלט על כל מלכי ארעא ועל דא אין כסף נחשב בימי שלמה¹. [3] אלא כלא דהב דאתרבי דהב ובההוא זמנא כתיב ועפרות זהב לו² דהא עפר דלעילא הוה מסתכל ביה

שמשא ובאסתכלותא דשמשא ותוקפיה עפרא עביד ואסגי דהב.
 [4] תיח מטורי דנהירו דתוקפא דשמשא תמן עפרא דארעא ביני
 טורי כלהו עבדי דהב. [5] ואלמלא חיוון בישין דרביאו תמן
 בני נשא לא הוו מסכני בגין דתוקפא דשמשא אסגי דהב. [6] בגייכ
 ביומוי דשלמה אין כסף נחשב למאומה דהא תקיפא דשמשא אסתכל
 בעפרא ואסגי ליה דהב ועוד דההוא עפרא סטרא דדינא איהו כד
 אסתכל ביה שמשא נטל תוקפא ואתרבי דהבא. [7] כיון דאסתכל
 שלמה בה שבח ואכריז ואמר הכל היה מן העפר³ וגוי'. [8] ועייד
 שלמה לא אצטריך לנגנא כדוד אלא שירתא דאיהו רחימי דעותרא
 דהוא נהירו ורחימו דכל תושבחן דעלמא ביה הוו תושבחתא
 דמטרוניתא כד יתבא בכרסייא לקבליה דמלכא קאמר.
¹ דברי הימים ב ט, 20 ² איוב כח, 6 ³ קהלת ג, 20

51

ויחי, תוספתא (א, 233ב-234א)

הגלגלים המתגלגלים של המרכבה משמיעים "קל נעימותא" העולה ויורד
 ומשוטט בעולם. קול שופר מקיף את הגלגל סביב. עם סבוב הגלגל עולות שתי
 צפרים המצפצפות לשני כיוונים וצפצופן מתמזג עם קול נעימת הגלגלים
 ב"מזמור שיר ליום השבת"¹.

[1] קל גלגלא מתגלגלא מתתא לעילא רתיכהי טורקהי אזלין
 ומתגלגלי. [2] קל נעימותא סלקא ונחתא אזלא ושטיא בעלמא
 קל שופרא נגיד בעומקי דדרגי אסחר דרג² סחרנהי יתבין תרין
 מגרופין מימינא ומשמאלא בתרין גוונין משתאבין דא בדא דא
 חוור ודא סומק. [3] ותררוייהו סחרין גלגלא לעילא
 אסחר לימינא חוורא סלקא ואסחר לשמאלא סומקא נחתא וגלגלא
 אסחר תדיר ולא שכיך. [4] תרין צפרין סלקין דקא מצפצפן
 חד לסטר דרום וחד לסטר צפון פרחין באוירא צפופא וקל
 נעימו דגלגלי מתחברן כחדא כדין מזמור שיר ליום השבת¹.

¹ תהלים צב, ו ² ס"א: גלגלא

שמות

52

שמות (ב, 10א-ב)

שירת הכוכבים בבקר¹. "למנצח על אילת השחר"² - שירת דוד על אילת השחר.

[1] ר' אלעזר ור' יוסי הוו אזלי באורחא וקדימו בנהורא למיזל חמו חד כוכבא דהוה רהיט מסטרא דא וכוכבא אחרא מסטרא דא. [2] אייר אלעזר השתא מטא זמנא דכוכבי בקר לשבחא למאריהון ורהטי מדחילו ואימתא דמאריהון לשבחא ולזמרא ליה ההייד ברן יחד כוכבי בקר ויריעו כל בני אלהים¹ בגין דכלהו ביחודא חדא קא משבחן ליה. [3] פתח ואמר למנצח על אילת השחר מזמור לדוד². [4] אילת השחר דכד נהירו אנפוי דמזרח ואתפרשא חשוכא דליליא חד ממנא אית לסטר מזרח ומשיך חד חוטא דנהירו דסטר דרום עד דאתי ונפיק שמשא ובקע באינון כוי רקיעא ואנהיר עלמא וההוא חוטא אפריש חשוכא דליליא כדין אילתא דשחרא אתי ואתי נהירו אוכמא בקדרו לאתחברא ביממא ונהיר יממא ונהירו דיממא כליל ושאיב בגויה לההוא אילתא. [5] ועל האי אילתא כד אתפרש מיומא לבתר דכליל לה אמר דוד שירתא דכביב למנצח על אילת השחר.

¹ איוב לח, 7 ² תהלים כב, 1

53

שמות (ב, 14)

בשעה שר' שמעון מתחיל לקרא בתורה כל צבא השמים מקשיבים לקולו וכל האנשים המשבחים לאדונם מפסיקים ומקשיבים לקולו. כאשר הוא מסיים פותחים הכל בשמחה ובשירים שאין כמותם.

[1] דין הוא רשב"י דבשעתא דפתח פומיה למשרי למלעי באורייתא צייתין לקליה כל כרסוון וכל רקיעין וכל רתיכין וכל אינון דמשבחי למריהון לית דפתחין ולית דמסיימין כלהו משתכחין עד

לא אשתמע¹ בכל רקיעיא דלעילא ותחת פטרא. [2] כד מסיים רבי שמעון למלעי באורייתא מאן חמי שירין מאן חמי חדותא דמשבחין למריהון מאן חמי קלין דאזלין בכלהו רקיעין אתיין כלהו בגיניה דרייש וכרעין וסגדין קמי דמריהון סלקין ריחין דבוסמין דעדן עד עתיק יומין וכל האי בגיניה דרייש.

¹ נ"א: דלשתמע

54

שמות (ב, 18-19א)

בבריאת העולם נבראו גם המלאכים הממונים לומר שירה בלילה. "יוםם יצוה יי חסדו ובלילה שירה עמי"¹. המלאכים ביום מקשיבים לשירתם של ישראל. רבי יצחק אומר שאלו השרים בלילה מקשיבים ביום². ר' שמעון אומר שהמלאכים האומרים שירה בלילה הם קבוצה אחת המורכבת משלש כתות. "אלו האומרים שירה בלילה, אלו הם שרים על כל בעלי שיר, וכשפותחין החיים שירה, מוסיפים העליונים כח לדעת ולהכיר ולהשיג מה שלא השיגו שמים וארץ מוסיפים כח בהאי שירה". אדם המבין "באותו שיר" זוכה להאדרת הידע שלו ולנבואה. דוגמה לכך: דוד המלך בספר תהלים, ושלמה בספר שיר השירים. ללויים מעמד מיוחד בשירה כיון שבהם "נשלם השיר". הלויים הם המשוררים שלמה ונקראים כך משום שהם נלויים למשוררים שלמעלה. שלמה חתם את ספר השירים של הלויים.

[1] תנא כשברא הקדוש ברוך הוא את עולמו עלה בחפץ לפניו וברא את השמים בימינו והארץ בשמאלו ועלה בחפץ לפניו לנהוג היום והלילה וברא המלאכים הממונים בחסדו ביום³ וברא המלאכים הממונים לומר שירה בלילה הדא הוא דכתיב יומם יצוה יי חסדו ובלילה שירה עמי¹. [2] אלו מימין ואלו משמאל אלו מקשיבים שירת היום ואלו מקשיבים שירת הלילה שירתם של ישראל קדוש. [3] רבי יצחק אמר אותם שאומרים שירה בלילה מקשיבים שירתם של ישראל ביום הדא הוא דכתיב חברים מקשיבים לקולם². [4] אמר רבי שמעון כת אחת כלולה משלש כתות אומרת שירה בלילה הה"ד ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה⁴... [5]... ותנא אלו האומרים שירה בלילה אלו הם שרים על כל בעלי שיר. [6] וכשפותחין החיים שירה מוסיפין העליונים כח לדעת ולהכיר ולהשיג מה שלא השיגו שמים וארץ מוסיפים כח בהאי שירה. [7] אמר רבי נחמיה אשרי הזוכה לדעת באותו שיר דתניא הזוכה באותו שיר ידע בענייני התורה והחכמה

ויאזין ויחקור ויוסיף כח וגבורה במה שהיה ובמה שעתיד להיות
ובזה זכה שלמה לדעת. [8] דתני רבי שמעון דוד עייה ידע בזה
ותקן שירים ותושבחות הרבה ורמז בהם העתידות לבוא והוסיף
כח וגבורה ברוח הקודש ידע בענייני התורה והחכמה ואזן וחקר
והוסיף כח וגבורה בלשון הקודש. [9] ושלמה זכה יותר באותו
השיר וידע החכמה ואזן וחקר ותקן משלים הרבה ועשה ספר
מאותו השיר ממש והיינו דכתיב עשיתי לי שרים ושרות⁵
כלומר קניתי לי לדעת שיר מאותן השירים העליונים ואשר תחתם
והיינו דכתיב שיר השירים כלומר שיר של אותם שרים של מעלה
שיר שכולל כל ענייני התורה והחכמה וכח וגבורה במה שהיה
ועתיד להיות שיר שהשרים של מעלה משוררים. [10] אייר אלעזר
אלו השרים עמדו עד שנולד לוי אבל משנולד לוי ואילך אמרו
שיר. [11] כיון שנולד משה ונמשח אהרן ונתקדשו הלויים נשלם
השיר ועמדו על משמרותם. [12] ואמר רבי אלעזר באותה שעה
שנולד לוי פתחו למעלה ואמרו מי יתנך כאח לי יונק שדי
אמי אמצאך בחוץ אשקך גם לא יבוזו לי⁶. [13] כיון שיצאו
משבט לוי המשוררים של מטה ונתקדשו כולם ועמדו על משמרותם
ונתקדשו אלה לנוכח אלה חברים כאחד והעולמות אחד ומלך
אחד שוכן עליהם בא שלמה ועשה ספר מאותו שיר של אותם שרים
ונסתם החכמה בו. [14] אייר יהודה למה נקראו השרים של מטה
לויים על שנלויים ונחברים למעלה כאחד והשומע נלוה ונדבק
נפשו למעלה. [15] ועייכ אמרה לאה ילוה אישי אלי⁷.
[16] רבי תנחום אמר שבכל נלוה זרע לוי עם השכינה במשה
ואהרן ומרים ובכל זרעו אחריו והם הנלויים אל הי לשרתו.
[17] תיח בשעה שעמדו המשוררים למעלה לא עמדו על משמרתם
עד שנולדו שלשה האחים משה אהרן ומרים. [18] תינח משה
ואהרן מרים למה אמר רבי יוסי ההייד ושרות⁵ כד"א ותען
להם מרים⁸ תאנא באותה שעה שנולד לוי נטלו הקבי"ה ובחרו
מכל אחיו והושיבו בארץ והוליד לקהת וקהת הוליד לעמרם והוא
הוליד לאהרן ומרים. [19] פירש מאשתו והחזירה באותה שעה
היו המשוררים של מעלה עומדים ומשוררים גער בהם הקבי"ה
ונשתכך השיר עד שנטה קו ימינו והושיט לעמרם.

¹תהלים מב, 9 ²שיר השירים ח, 13 ³נ"א: לומר שירה ביום זמן החסד
⁴משלי לא, 15 ⁵קהלת ב, 8 ⁶שיר השירים ח, 1 ⁷בראשית כט, 34
⁸שמות טו, 21

55

שמות, תוספתא (ב, 4א-ב)

כשהמרכבה נוסעת עולה קול שירה נעים לאזן ויאה ללב "סלקא ונחתא אזלא ולא נטלא". בהשמע קול זה אלפים ורבבות פותחים בשירה. לקול הנעימה ההיא עומדים ומתכנסים ארבע מאות וחמשים אלף "בעלי עינים", ומצד שמאל מאתים וחמשים אלף "בעלי יבבה". באותה שעה עולה בעל הדין ועומד ביניהם והשירה שוככת. התקיעה והשירה מצד ימין משתקים את היבבה בצד שמאל ואז משתנה הדין לחסד. שירת המרכבות הקדושות, השמים וכל צבאם.

[1] מתניתין אמר רבי שמעון אנן פתחין עיננא חמאן גלגלי רתיכתא קדישתא נטלין במטלנוי וקל שירתא בסימא לאודנין יאה ללבא סלקא ונחתא אזלא ולא נטלא מזדעזעין אלף אלפין ורבוא רבבן ופתחין שירתא מלרע לעילא. [2] לקל נעימותא ההוא קיימין מאן דקיימין ומתכנפין בכנופיה לסטרא דימינא ארבע מאה וחמשין אלפין מארי דעיינין חמאן ולא חמאן קיימין בקיומיהון תרין סטרין אחרנין אתחווירו¹ בגיניהון. [3] ולסטרא דשמאלא מאתן וחמשין אלפין אינון מאריהון דיבבא מיבבין ומיללין מאתר בית מותביהון פתחין בדינא ומסיימין בדינא מיבבין תניינות ודינא יתיב וספרין פתיחו. [4] ביה שעתא סליק מאריה דדינא דקאים עליהון ויתיב בכורסייא דדינא ושירתא אשתכך. [5] עד לא תסתיים דינא סחרן מארי דעיינין דלסטרא ימינא ועמהון תמניסר אלפים אחרנין תקעין ולא מיבבין ולא מיללין² פתחין שירתא. [6] מזדעזען מאתן וחמשין אלפין מארי דיבבא תקע תניינות ולא מיבבין³. [7] נטיל פטרונא מההוא כורסייא ויתיב בכורסייא דוותרנותא ביה זמנא הוה⁴ מדכר שמא קדישא עלאה רבא דבההוא שמא חיים לכלא.

[8] פתח ואמר זמנא חדא יו"ד הי"א וי"ו הי"א⁵ כד"א ויקרא בשם יהוה⁶. [9] פתחין כקדמיתא מארי גלגלי קדישין ואלף אלפין ורבוא רבבן ואמרי שירתא משבחין ואמריין בריך יקרא דה' מאתר בית שכינתיה אתיא ההוא גנתא דהות⁷ טמירא במאתן וחמשין עלמין הוא שכינתא יקרא בזיוה דנפיק מזיוא לזיוא

וזיוה נגיד מניה לדי סטרין רישין לקדמאי⁸ מההוא זיוא
נפק⁹ לכלהו דאינון לתתא וההיא אקרי גנתא דעדן. [10] פתח
תניינות ההוא סבא פטרונא דכלא ומדכר שמיה יו"ד הייא וא"ו
הייא וכלהו פתחי בתליסר מכילן דרחמי. [11] מאן חמי כל אלין
תקיפין ראמין דראמין תקיפין דתקיפין רתיכין קדישין ושמיא
וכל חיליהון מזדעזעין ומתחלחלן באימתא סגיא משבחן שמא
קדישא ואמרין שירתא.

¹ ס"א: אתחזרו ² ס"א: לא מיללין ולא מיבבין ³ ס"א: ולא מיבבין ולא
מיללין ⁴ נ"א: הוא ⁵ ס"א: יו"ד הייא וא"ו הייא ⁶ שמות לד, 5
⁷ נ"א: דאיהי ⁸ ס"א: לקיימא ⁹ ס"א: אתמשך

56

וארא (ב, 27א)

דוד קם בחצות הלילה ועוסק בתורה ובשבח הקב"ה עד אור הבקר. ביום עסק
דוד בתורה ובלילה בשירות ותשבחות כדי להכליל את מידת היום במידת
הלילה (שמאל וימין).

[1] הא בלילה כתיב חצות לילה אקום להודות לך על משפטי
צדק¹. [2] ואיהו אתעסק באורייתא ובתושבחן דקודשא בריך
הוא עד דאתי צפרא ואיהו אתער צפרא כמה דכתיב עורה כבודי
עורה הנבל וכנור אעירה שחר². [3] כד אתי יממא אמר האי
קרא מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי. [4] מאי כל היום
היא שיחתי אלא מכאן אוליפנא דכל מאן דישתדל באורייתא
לאשלמא דינא על בורייה כאילו קיים אורייתא כלא בג"כ כל
היום היא שיחתי. [5] תא חזי ביומא אשתדל באורייתא לאשלמא
דינן בליליא אשתדל בשירין ותושבחן עד דאתי יממא. [6] מייט
כל יומא אתעסק לאשלמא דינן בגין לאכללא שמאלא בימינא
בליליא בגין לאכללא דרגא דליליא ביממא.

¹ תהלים קיט, 62 ² תהלים נז, 9

57

וארא (ב, 30א)

מחצות הלילה, שעת הזווג בין המלך (תפארת) למטרוניתא (מלכות), "הבדיחין"
מעוררים שירה עד בוא הבקר¹. כאשר עולה הבקר, כל העליונים והתחתונים
אומרים שירה, וישראל ביניהם².

[1] תיח כד מלכא אתי לערסיה בשעתא דאתפליג לילא רוחא
 דצפון אתער דאיהו אתער חביבותא לגבי מטרוניתא דאלמלא
 אתערותא דצפון לא אתחבר מלכא בהדה בגין דצפון שארי
 חביבותא כמה דאתמר שמאלו תחת לראשי³. [2] ודרום חביק
 ברחימו דכתיב וימינו תחבקני כדין כמה בדיחין מתערין
 שירתא עד דאתי צפרא דכתיב ברן יחד כוכבי בקר ויריעו כל
 בני אלהים¹. [3] וכד אתי צפרא כלהו עלאי ותתאי אמרי
 שירתא וישראל כגוונא דא לתתא דכתיב המזכירים את יי אל
 דמי לכם⁴. [4] אל דמי לכם לתתא דייקא כד אתפליג ליליא
 אינון דתיאובתא דילהון לאדכרא תדיר לקודשא ב"ה לא יהבי
 שכיבו ללבא וקיימין לאדכרא ליה לקודשא בריך הוא. [5] כד
 סליק צפרא מקדימין לבי כנישתא ומשבחאן ליה לקודשא ב"ה.

¹ איוב לח, 7 ² ישעיה ל, 6 ³ שיר השירים ב, 6 ⁴ ישעיהו סב, 6

58

בשלח (ב, 45א)

לנביאים היו מיני תשבחות (שירים) אשר סיעו להשרות את רוח הנבואה
 עליהם^{1,2}. השפעת השירים והתשבחות של המלאכים על נפשם המדוכאה של
 בני ישראל בשעת יציאת מצרים.

[1] זיני תושבחן הוו קמייהו דנביאי למישרי עלייהו רוח
 נבואה כד"א ופגעת חבל נביאים יורדים מהבמה ולפניהם נבל
 ותוף וגוי¹ וכתיב ועתה קחו לי מנגן וגוי². [2] וכל שכן
 חבקוק דאצטריך ליה יתר מכלהון לנייחא דרוחא ולבסמא לההוא
 אתר לאמשכא עליה רוח נבואה. [3] וכן כלהו נביאי כהאי גוונא
 בר ממשא דסליק על כל שאר נביאי דעלמא זכאה חולקיה.
 [4] תיח כד נפקו ישראל ממצרים רוחיהון הוה תביר בגווייהו
 והוו שמעין אינון תושבחן ולא יכלין למחדי ובשעתא דכלהו
 אוכלסין ורתיכין נפקו בשכינתא כלהו ארימו תושבחן ושירין
 קמי קב"ה ואתער קודשא בריך הוא רוחיהון דישראל והוו
 שמעין אינון תושבחן וקאים רוחיהון בגווייהו דלא פרחן.
 [5] בר נש כד איהו שביק פולחנא כדין ידע תבירו דגרמוי תבירו
 דרוחיה כך ישראל כד נפקו ממצרים כדין טעימו טעמא דמותא
 וקב"ה אסי לון דכתיב ויי הולך לפניהם יומם וגוי³.

[6] וכל אורחין הוו סלקין ריחין דאסותא ועאלין לגופייהו
ואתסיין וקל תושבחן דהוו שמעין הוו חדאן ונייחין ברוחיהון.

¹ שמואל א י, 5 ² מלכים ב ג, 15 ³ שמות יג, 21

59

בשלח (ב, 46א)

חשיבות למוד התורה בלילה, מחצות ואילך, שעה שהקב"ה בא להשתעשע עם צדיקים בגן עדן. הקב"ה והצדיקים מקשיבים לקול הלומדים¹. הלומד תורה בלילה משתתף באמירת השבח של כנסת ישראל לקב"ה. כגמול על אמירת שירה בלילה, הקב"ה מושך חוט של חסד על כנסת ישראל ועל האנשים העוסקים בתורה בלילה². בחצות המלך מתחיל לקרוא והמטרונית לזמר.

[1] אבל בפלגות ליליא קודשא בריך הוא עאל בגנתא דעדן
לאשתעשעא עם צדיקיא וכדין בעי ליה לבר נש למיקם ולמלעי
באורייתא. [2] והא אתמר דקובי"ה וכל צדיקיא דבגנתא דעדן
כלהו צייתין לקליה הה"ד היושבת בגנים חברים מקשיבים
לקולך השמיעני¹ והא אוקמוה. [3] היושבת בגנים דא כנסת
ישראל דאיהי משבחת ליה לקודשא ב"ה בשבחא דאורייתא בליליא.
[4] זכאה חולקיה מאן דאשתתף בהדה לשבחא ליה לקודשא ב"ה
בשבחא דאורייתא וכד אתי צפרא כ"י אתיא ומשתעשעא ביה בקב"ה
ואושיט לה לגבה שרביטא דחסד ולא עלה בלחודה אלא עלה ועל
אינון דמשתתפין בהדה והא אתמר דכתיב יומם יצוה י"י חסדו
ובלילה וגוי². [5] כד אתפלג ליליא שארי מלכא למקרי
ומטרוניתא לזמרא ואתי מלכא ואקיש לתרעא דהיכלא ואמר
פתחי לי אחותי רעיתי וגוי³ וכדין משתעשע בנשמתהון דצדיקיא.

¹ שיר השירים ח, 13 ² תהלים מב, 9 ³ שיר השירים ה, 2

(מ"ז, II, תיג)

60

בשלח (ב, 54א-ב)

על תדירות הופעתה של המלה "אז" בשירות שונות ועל משמעותה. הסבה
להופעת הפעל "שיר" בזמן עתיד ("ישיר") היא ששירה זו היא מחוץ לשירה
האקטואלית שהיתה באותו מעמד והיא תיאמר בקץ הימים. ההסבר לשמוש
"שירה" במקום "שיר" הוא שזו שירת המטרוניתא לקב"ה. כל מי שאומר שירה
זו כל יום ומכון בה יזכה לומר אותה בעתיד לבוא. השירה היא הנהר היוצא
מעדן (בינה היוצאת מחכמה).

[1] אז ישיר משה ובני ישראל וגו'. [2] רבי אבא פתח ואמר אסתכלנא בכל תושבחן דשבחו לקבי"ה וכולם פתחו באז י"אז אמר שלמה ¹ אז ידבר יהושע ² אז ישיר ישראל ³ מייט אלא הכי תאנא כל נסין וכל גבורן דאתעבידו להו לישראל כד אתנהיר נהירו דעתיקא קדישא בעטרוי גליפין רשימין באז באי באי בזי אנקיב בחשוכי ונהיר לכל עיבר. [3] וכד אתחבר נהירו דאלייף ומטי לזיין מאן זיין דא חרב ליי מלאה דם ⁴ כדין עביד נסין וגבוראן בגין דאתחבר אי עם זי ודא הוא שירתא שירתא היא דכל סטריין ודא הוא אז ישיר. [4] ישיר שר מבעי ליה אלא מלה דא תליא ואשלים לההוא זמנא ואשלים לזמנא דאתי דזמינין ישראל לשבחא שירתא דא. [5] משה ובני ישראל מכאן אוליפנא דצדיקיא קדמאי אע"ג דאסתלקו בדרגין עלאין דלעילא ואתקשרו בקשורא דצורא דחיי זמינין כלהו לאחייא בגופא ולמחמי אתיין וגבורן דקא עביד קבי"ה לישראל ולמימר שירתא דא הה"ד אז ישיר משה ובני ישראל ... [6] ... ואי תימא אינון דמיתו בעטיו דנחש אפילו אינון יקומון ויהון מארי דעיטא למלכא משיחא ועל דא תנינן משה זמין למימר שירתא לזמנא דאתי. [7] מייט בגין דכתיב כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות ⁵ אראנו אראך מבעי ליה אלא אראנו ממש למאן דחמא בקדמיתא יחמי ליה תניינות ודא הוא אראנו וכתיב אראנו בישע אלהים ⁶ ואראהו בישועתי ⁷ וכדין אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת ליי שירתא דמטרוניתא לקבי"ה.

[8] תנינן כל בר נש דאמר שירתא דא בכל יומא ומכוון בה זכי למימרא לזמנא דאתי דהא אית בה עלמא דעבר ואית בה עלמא דאתי ואית בה קשרי מהימנותא ואית בה יומי דמלכא משיחא ⁸ ותלי עלה כל אינון תושבחאן אחרנין דקאמרי עלאי ותתאי.

[9] השירה שיר זה מבעי ליה אלא שירתא דקא משבחת מטרוניתא למלכא ומשה מתתא לעילא קאמר והא אוקמוה ליי בגין דאנהיר לה מלכא אנפאה ⁹ ... [10] ... רבי ייסא אמר השירה הזאת ליי דא הוא נהרא דנפיק מעדן דכל משחא ורבו נפיק מניה לאדלקא בוצינין. [11] ומשמע לבתר דכתיב אשירה ליי דא הוא מלכא קדישא עלאה ועל דא לא כתיב אשירה לו. [12] ויאמרו

לאמר לדרי דרין בגין דלא יתנשי מנייהו לעלמין דכל מאן
 דזכי להאי שירתא בהאי עלמא זכי לה בעלמא דאתי וזכי לשבחא
 בה ביומוי דמלכא משיחא בחדוותא דכ"י בקב"ה. [13] דכתיב
 לאמר לאמר בההוא זמנא לאמר בארעא קדישא בזמנא דשרו
 ישראל בארעא לאמר בגלותא לאמר בפורקנא דלהון דישראל לאמר
 לעלמא דאתי. [14] אשירה ליי נשיר מבעי ליה מאי אשירה אלא
 בגין דהווי משבחן תושבחתא דמטרוניתא ליי דא מלכא קדישא.

¹ מלכים א ח, 12 ² יהושע י, 12 ³ במדבר כא, 17 ⁴ ישעיה לד, 6
⁵ מיכה ז, 15 ⁶ תהלים נ, 23 ⁷ תהלים צא, 16 ⁸ נ"א: את לאעלא כל
 אנון וכו' ⁹ נ"א: דנהיר אנפוי מלכא לקבלה ¹⁰ בעו לשבחא

61

בשלח (ב, 60א)

מי ששר את שירת הים בעולם הזה יזכה לשיר אותה בעולם הבא. בשעה ששרוה
 היתה לבני ישראל התגלות אלהית והם התעלו למדרגה גבוהה מזו של הנביאים.
 הראיה לכך היא שכלם שרו אותן מלים באותו משקל והמלים כאילו יצאו מפה
 אחד. השירה היתה בנויה מעשרים ושתיים אותיות גלופות ובעשרה מאמרות והכל
 נרשם בשם הקדוש. המקצב המשותף הוא סימן לחכמה מיוחדת והמשקל האחיד
 שבניגון שניהם מסימני רוח הקודש. הדברים אמורים גם בתנוקות שהיו ברחם
 אמם.

[1] תניא אמר רבי אבא זכאה חולקהון דאינון דזכאן למימר
 שירתא דא בהאי עלמא דזכאן למימר לה בעלמא דאתי. [2] ושירתא
 דא אתבני בעשרין ותרין אתוון קדישן גליפן ובעשר אמירן וכלא
 אתרשים בשמא קדישא וכלא שלימותא דשמא קדישא והא אתערנא מלי.
 [3] אייר שמעון בההוא שעתא דהווי קיימין ישראל על ימא והווי
 אמרי שירתא אתגלי קב"ה עליהו וכל רתיכוי וחילוי בגין
 דינדעון למלכיהון דעבד לון כל אינון נסין וגבוראן וכל חד
 וחד ידע ואסתכל מה דלא ידעו ואסתכלו שאר נביאי עלמא.
 [4] דאי תימא דלא ידעין ולא אדבקו חכמתא עלאה מן שירתא דא
 תחמי דכלהו בחכמתא אסתכלו וידעו מלין ואמרו דאי לאו הכי
 איך אמרו כלהו מלין אחדין דלא סטו אלין מאלין ומה דאמר
 דא אמר דא ולא אקדים מלה דא למלה דא אלא כלהו בשקולא חדא
 ורוחא דקדושא בפומא דכל חד וחד ומלין אתמרו כלהו כאלו נפקין
 מפומא חד.

62

יתרו (ב, 67)

בשעה שדוד קם לשבח את יי' רוח צפון התעוררה, הכתה בנימי הכנור והכנור
אמר שירה. הכנור היה אומר בשירתו "יודוך עמים כלם" ודוד היה אומר
"ארץ נתנה יבולה" (מעין אנטיפונה).

[1] ר"א פתח ואמר יודוך עמים אלהים יודוך עמים כלם¹ ת"ח
דוד מלכא קם ושבח ואודי למלכא קדישא. [2] והוא אשתדל באורייתא
בההיא שעתא כד רוח צפון אתער והוה בטש באינון נימין דכנורא
וכנורא הוה מנגן ואמר שירה וכו'. [3] ומה שירה הוה קאמר תא
חזי בשעתא דקב"ה אתער לגבי כל אינון רתיכין למיהב לון
טרפא כמה דאוקימנא דכתיב ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה
וחק לנערותיה² כדין כלהו בחדו פתחי ואמרי אלהים יחננו
ויברכנו יאר פניו אתנו סלה³. [4] כד רוח צפון אתער ונחית
לעלמא נשיב ואמר לדעת בארץ דרכך בכל גוים ישועתך.
[5] כנור בשעתא דאיהו מנגנא ביה בההוא רוחא פתח ואמר
יודוך עמים כלם. [6] דוד כד הוה קם ואתער עליה רוח קדשא פתח
ואמר ארץ נתנה יבולה יברכנו אלהים אלהינו יברכנו אלהים
וייראו אותו כל אפסי ארץ בגין לאמשכא טיבו דקודשא בריך הוא
מעילא לתתא. [7] לבתר אתא דוד ברוח קדשא וסדר לון כחדא
אסתכל בכלא האי קרא דכנורא בגין דשלימו דיקרא דקב"ה עילא
ותתא.

¹ תהלים סז, 4 ² משלי לא, 15 ³ תהלים סז, 2

63

יתרו (ב, 81א-ב)

"וכל העם ראים את הקולת"¹. העם ראה את הקולות שנחקקו בעננים ובערפל
ולראיה זו היה תכן נבואי. דרוש הפסוק "ואת קול השופר"¹. קול השופר
מורכב מאש רוח ומים. בשם "שופר" נקרא המקום שממנו יוצא קול השופר.
קולו של השופר עולה בחזקו על כל שאר הקולות (קול חזק מאד, קול
גדול).

[1] אמר ר' אבא וכל העם ראים את הקולות. [2] ראים שמעים
מבעי ליה. [3] אלא הכי תנינן אינון קלין הוו מתגלפי בההוא
חשוכא ועננא וקבלא ומתחזיין בהו כמה דאתחזי גופא וחמאן מה

דחמאן ושמעין מה דשמעין מגו ההוא חשוכא וקבלא ועננא ימגו
 ההוא חזו דהו חמאן הו נהירין בנהירו עלאה וידעין מה דלא
 ידעו דרין אחרנין דאתו בתרייהו וכלהו הו חמאן אפין באפין
 ההייד פנים בפנים דבר יי עמכם. [4] ומאן הו חמאן תאני רבי
 יוסי מנהירו דאינון קלן דלא הוה קול דלא הוה נהיר בנהירו
 דמסתכלי ביה כל גניזין וכל טמירין וכל דרין דייתון עד
 מלכא משיחא ובגיני כך כתיב וכל העם ראים את הקולת ראים
 ראייה ממש. [5] אמר רבי אלעזר וכל העם ראים ראים כמה דאמינא
 דחמו מנהירו דאינון קלן מה דלא חמו דרין בתראין אחרנין.
 [6] את הקולת כדייא וארא את יי² וארא יי לא כתיב אלא
 את יי אוף הכא וכל העם ראים הקולת לא נאמר אלא את הקולת
 כגוונא דא את השמים ואת הארץ דהא אתין דבאורייתא לאסתכלא
 באורייתא³ אתייהיבו כבד את אביך ואת אמך כבד את יי
 מהונך⁴ וכלהו לאתכללא בהו מלה אחרא אוף הכא את הקולת
 לאסגאה ההוא קלא אחרא לתתא דכניש לון לגביה מה דנפיק
 מנייהו דביה חמאן ומסתכלן בחכמתא עלאה כל גניזין עלאין
 וכל רזין טמירין וסתימין מה דלא אתגלייא לדריין בתראין
 דאתו בתריהון ולא לדריין דייתון לעלמין עד זמנא דייתי מלכא
 משיחא דכתיב כי עין בעין יראו בשוב יי ציון⁵ ואת
 הלפידים בקדמיתא ברקים והשתא לפידים כלא חד אבל מדאתתקנו
 בתקונוי לאתחזאה אתקרון הכי ואת קול השופר. [7] תאני רבי
 יצחק כתיב אחת דבר אלהים שטים זו שמעתי⁶ כדייא אנכי ולא
 יהיה לך. [8] אייר יהודה קל בשפר מבעי ליה השפר למה אלא
 ההוא קול דאקרי שופר דכתיב והעברת שופר תרועה בחדש השביעי
 בעשור לחדש ביום הכפורים⁷ בדא אתברי שופר. [9] אייר יוסי
 מה שופר אפיק קלא אשא ורוחא ומיא אוף הכא אלא אתכליל בהאי
 ומדא נפקין קלין אחרנין. [10] אייר אלעזר קול דנפיק משופר
 דמשמע דשופר חד וקול נפיק מניה ושופר בקיומיה שכיח ובגיוי
 כך כתיב קול השפר. [11] רבי יהודה אמר הכי קול השפר השפר
 כתיב חסר כדייא שפר קדם דריוש⁸ מלכי ישפר עליך⁹ שפר
 קדמי להחויא¹⁰ [12] רבי שמעון אמר קול השפר אתרא דקלא
 נפיק מניה אקרי שופר תו אמר רבי שמעון תא חזי קול השופר

אתרא דקלא היינו דכתיב כי על כל מוצא פי יי יחיה האדם¹¹
מאי מוצא פי יי דא קול¹² השופר הוא רב מכל שאר קלי תתאי
ותקיפא מכלהו דכתיב וקול שפר חזק מאד ועל כל שאר קלין לא
אתמר חזק מאד¹³ בהאי קול השופר תליא כלא ודא הוא דאקרי קול
גדול דכתיב קול גדול ולא יסף.

¹ שמות כ, 18 ² ישעיה ו, 1 ³ נ"א: בחכמתא ⁴ משלי ג, 9 ⁵ ישעיה נב,
⁸ תהלים סב, 12 ⁷ ויקרא כה, 9 ⁹ דניאל ו, 2 ¹⁰ דניאל ג, 32 ¹¹ דברים ח, 3 ¹² ס"א: נפיק משופר והאי קול
¹³ נ"א: אמר ר"ש

64

יתרו (ב, 93א)

"כבד את אביך ואת אמך"¹. יש לכבד את ההורים בחדות הנגון. הקבלה בין
חדות הלב לבין נגון העולם.

[1] כבד את אביך כד"א כבד את יי מהונך מהונך מממונך מהונך

מחנך בחדוה דנגונא למחדי לבא דהא דא חדוה דלבא כגוונא דא

נגונא דכל עלמא.

¹ שמות כ, 12

65

תרומה (ב, 131ב-132א)

עם בוא הבקר, על הצבור להמצא בבית הכנסת ולשיר שירים ותשבחות של דוד
כדי להעיר אהבה למעלה ולמטה וכדי לתקן תקונים. הלויים מעוררים אהבה
וחדוה למעלה באותן שירות ותשבחות. בשעה שבני ישראל מתכנסים לומר
שירים ותשבחות בבית הכנסת מתכנסים גם המלאכים לאותה מטרה. מלאכים אלה
מתחלקים לשלשה מחנות. מחנה ראשון: מלאכים האומרים שירים ותשבחות ביום
יחד עם ישראל (להבדיל מהמלאכים האומרים שירה בלילה). מחנה שני: מלאכים
המשתתפים באמירת כל קדושה הנאמרת על ידי בני ישראל למטה. מחנה שלישי:
העלמות העליונות, שהוא המחנה העליון על כלם. הן מתקנות את המטרונות
(מלכות) בשירה כדי שתוכל לעלות לפני המלך (תפארת). כאשר בני ישראל
שרים ומשבחים המלאכים מצטרפים אליהם. כך גם כאשר מחנות המלאכים מזדמנים
(שרים ומשבחים?) בני ישראל מצטרפים אליהם. (בקטע כלו מודגשת ההקבלה
בין שירת עליונים ותחתונים). המחנה הראשון מצטרף אל בני ישראל באמירת
פסוקי דזמרה (מזמורי תהלים של דוד). כאן נזכרים חלקי התפלה הבאים אחרי
פסוקי דזמרה. בהקשר של שירת הים נאמר שמי ששר אותה כראוי יזכה לאמרה
באחרית הימים.

[1] כד אתי צפרא וצבורא אשתכחו בבי כנישתא בעו לאשתכחא

בשירין ותושבחן דדוד והא אוקימנא דסדורא איהו לאתערא רחימו

לעילא ותתא לאתקנא תקונין ולא תערא חדוה דהא בגין דא ליזאי מתערי לאתערא רחימו וחדוה לעילא באינון שירין ותושבחן.

[2] ומאן דמשתעי בבי כנישתא במילין דחול ווי ליה דאחזי פרודא ווי ליה דגרע מהימנותא ווי ליה דלית ליה חולקא באלהא דישראל דאחזי דהא לית אלהא ולא אשתכח תמן¹ ולא דחיל מניה ואנהיג קלנא בתקונא² עלאה דלעילא. [3] דהא בשעתא דישראל מסדרי בבי כנישתא סדורא דשירין ותושבחן וסדורא דצלותא כדין מתכנשי תלת משריין דמלאכי עלאי. [4] משרייתא חדא אינון מלאכין קדישין³ דקא משבחן לקבייה ביממא בגין דאית אחרנין דקא משבחן לקבייה בליליא. [5] ואחרנין⁴ אינון דקא משבחן לקבייה ואמריין שירין ותושבחן בהדיהו דישראל ביימא.

[6] משרייתא תניינא אינון מלאכין קדישין דמשתכחי בכל קדושה וקדושה דישראל מקדשי לתתא ובשלטנא דלהון כל אינון דמתעריין בכל אינון רקיעין⁵ בההיא צלותא דישראל⁶.

[7] משרייתא תליתאה אינון עולמתן עלאין דקא מתתקני עם מטרונייתא ומתקני לה לאעלא לה קמי מלכא ואלין אינון משריין עלאין על כלהו. [8] וכלהו מתתקני בסדורא דישראל דמתתקני לתתא באינון שירין ותושבחן ובההיא צלותא דקא מצלו ישראל.

[9] כיון דאלין תלת משריין מזדמנן כדין ישראל פתחי שירתא וזמרי קמי מאריהון וההיא משרייתא חדא די ממנא לשבחא למאריהון ביממא אזדמנן עליהו וזמרי עמהון כחדא באינון שבחי דדוד מלכא והא אוקימנא מלי. [10] בההוא זמנא דמסיימי ישראל שבחי דאינון תושבחן דדוד כדין תושבחתא דשירתא דימא כמה דאוקימנא. [11] ואי תימא האי תושבחתא אמאי איהי בתקונא בתרייתא בתר שבחי דדוד והא תורה שבכתב אקדימת לתורה שבעל פה ואקדימת לנביאים ואקדימת לכתובים וכמה דאקדימת הכי אצטרך לאקדמא⁷. [12] אלא מגו דכיי לא אתתקנת אלא מתורה שבכתב משום הכי אצטריך לומר לה בשירותא דתקונהא והאי תושבחתא מעליא מכל שאר תושבחן דעלמא. [13] ואיהי לא אתתקנת מכלהו כמה דאתתקנת מתושבחתא דא ובגין דא איהי סמוך לצלותא דמיושב כמה דאוקימנא. [14] בה שעתא כד שירתא דימא אתמר מתעטרא כנסת ישראל בההוא כתרא דזמין קבייה לאעטרא למלכא

משיחא וההוא כתרא גליפא מחקא בשמהן קדישין כמה דאתער
 קבי"ה ההוא יומא דאעברו ישראל ית ימא ואטבע לכל משריין
 דפרעה ופרשוהי. [15] בגי"ד בעי ביי"נ לשוואה רעותיה בהאי
 שירתא וכל מאן דזכי לה בהאי עלמא זכי למחמי למלכא משיחא
 בתקוני ההוא כתרא ובחגירו דזייניה וזכי לשבחא האי שירתא
 תמן והא אוקימנא מלי. [16] כיון דמטי ביי"נ לישתבח נטל קבי"ה
 ההוא כתרא ושוי ליה קמיה וכיי שריאת לאתתקנא למיתי קמי
 מלכא עלאה. [17] ואצטריך לאעללא לה בתליסר מכילן דרחמי עלאי
 דמנהון אתברכת ואיבון תליסר בוסמין עלאין כדי"א נרד וכרכום
 קנה וקנמון וגוי⁸ והכא איבון שיר ושבחה הלל וזמרה עוז
 וממשלה בצח גדולה וגבורה תהלה ותפארת קדושה הא תריסר.
 [18] ולבתר לחברא לה בהדיהו ולומר ומלכות והווי תליסר בגין
 דאיהי מתברכא מנייהו. [19] זעל דא איצטריך בשעתא דאתכלילת
 בינייהו לשוואה לבא ורעותא בהאי ולא לישתעי כלל דלא לפסוק
 בינייהו. [20] ואי פסיק בינייהו מתחות גדפי כרובייא נפיק
 חד שלהובא וקארי בחילא ואמר פלניא די פסיק גאותא דקבי"ה
 ישתצי ויתפסק דלא יחמי גאותא דמלכא קדישא כדי"א ובל יראה
 גאות הי⁹ בגין דאלין תליסר איבון גאות יי. [21] מכאן
 ולהלאה אל ההודאות כו' דא מלכא עלאה דשלמא כלא דיליה בגין
 דכל הני שבחן איבון לגבה דכיי כד משתחבא במשרייתא דלתתא
 כדי"א שיר השירים אשר לשלמה למלכא דשלמא דיליה.

¹ ולית ליה חולקא ביה ² ס"א: בתקיפא ³ עלאין ⁴ ס"א: ואלין
⁵ ס"א: היכלין ⁶ ס"א: דמי ושב ⁷ נ"א: בשירתא ⁸ שיר השירים ד, 14
⁹ ישעיה כו, 10

66

תרומה (ב, 137-138א)

שירת הפרות¹. הקבלה בין שירת הפרות לבין שירת החיות למעלה בעת שהן
 נושאות את הכסא. השיר נקרא חדש² אף כי הפרות אומרות אותו תמיד וזאת
 כיון שהוא מתחדש עם התחדשות הירח (מלכות) מן השמש (תפארת). שיר זה
 נתקן בשבת כיון ששבת הוא זמן עלית הכסא (מלכות).

[1] מזמור שירו ליי שיר חדש² תושבחתא דא הא אוקימנא.

[2] אבל אע"ג דאתערנא ביה אתערו דחברייא דקא אתערו שפיר

איהו דהנהו פרות עלות כד הווי נטלי ארונא אתערו בהאי תשבחתא

כדי"א וישרנה הפרות בדרך . [3] ומה שירה הו אמרי מזמור
שירו ליי שיר חדש² כי נפלאות עשה רזא דא איהו כגוונא
דלעילא. [4] בשעתא דאינון חיות נטלי (ארונא) כרסיא לארמא
ליה לעילא אנון אמרי תושבחתא דא. [5] ואי תימא אמאי כתיב
הכא חדש והא תדיר קאמרי תושבחתא דא. [6] אלא ודאי חדש
איהו וחדש לא אקרי אלא באתחדתותא דסיהרא כד אתנהירת מן
שמשא כדין איהו חדש ודא איהו שיר חדש. [7] הושיעה לו
ימינו וזרוע קדשו הא אתערותא דימינא ושמאלא לקבלא לה
ותושבחתא דא כד נטלי ארונא קא משבחאן לה כד סלקין לבית
שמש כגוונא דעגלות סלקין לבית שמש וכלא ברזא חד סלקין
בגין דבשבת איהו סליקו דכורסיא לסלקא לעילא תקונא
דתושבחתא דא בשבת אלין תושבחן כלהו אתקינו בשבת לשבחא
ליה עמא יחידא בעלמא.

¹ שמואל א ו, 12 ² תהלים צח, 1

67

תרומה (ב, 140א)

דוד, אף כי היה בצער, אמר שירים ותשבחות לקב"ה. הוא אמר אותן ברוח
הקדש וכאשר רוח הקדש לא שרתה עליו היה משתדל שתשרה עליו. ההבדל בין
"מזמור לדוד" ובין "לדוד מזמור" הוא בזה שבראשון רוח הקדש שורה
תחילה ובשני דוד גורם לה שתשרה. אולם המזמור שלפנינו¹ מתחיל ב"מזמור
לדוד" ויש בו גם השתדלות. ההסבר: כדי שרוח הקדש תשרה, תמיד יש לגרום
לכך בשירה ותשבחות. "מזמור" רומז לרוח הקדש (מלכות) משום שהיא משבחת
ומזמרת למלך העליון (תפארת).

[1] ר' אבא פתח קרא ואמר מזמור לדוד בהיותו במדבר יהודה.¹

[2] מאי שנא מכל שאר תושבחן דלא קאמר באן אתר שבח לון

דוד מלכא ומ"ש הכא דקאמר בהיותו במדבר יהודה. [3] אלא לא דא

בלחודוי דהא אוף הכי נמי בשנותו את טעמו לפני אבימלך²

בבא הזיפים³ וכן כלהו. לאחזאה לכל בני עלמא שבחיה דדוד

דאע"ג דבצערא הוה והו רדפי אבתריה הוה משתדל לומר שירין

ותושבחן לקב"ה. [4] ואע"ג דברוח קדושא הוה אמר רוח קדשא

לא הוי שארי עלוי עד דאיהו אשתדל למשרי עלוי. [5] וכן בכל

אתר לא שריא רוח קדשא דלעילא עד דיתער עליה בר נש מתתא.

[6] ודוד אע"ג דקא רדפי אבתריה והוה בצעריה לא הוה שביק שירין ותושבחן מפומיה ולשבחא למאריה על כלא. [7] ואי תימא הא דתנינן מזמור לדוד או לדוד מזמור והכא שרת עליה רוח קדשא בקדמיתא בגין דאמר מזמור לדוד. [8] אלא אי איהו לא הוה מכוין גרמיה בקדמיתא לא שרת עליה רוח קדשא. [9] מזמור דא רוח קדשא אמאי אקרי הכי בגין דאיהי משבחת תדיר למלכא עלאה⁴ דכל זמנא הוה קא משבחת ומזמרת ולא שכיך. [10] כיון דאתא דוד אשכח גופא מתתקנא כדקא יאות ושרת עליה והוה מגלי בהאי עלמא לשבחא ולזמרא למלכא וכלא בגין דיתתקן האי עלמא כגוונא דלעילא. [11] לדוד גבר שלים בתקונוי גבר מתקנא גבר זכאה דוד ודאי דלא אשתני לעלמין בהיותו במדבר יהודה דא שבחא דדוד אע"ג דבצעריה הוא אע"ג דהוה רדפי אבתריה.

¹ תהלים סג, ו ² תהלים לד, ו ³ תהלים נד, 2 ⁴ ס"א: דבכל זמנא איהו קא משבח ומזמר ולא שכיך

68

תרומה (ב, אל43-אל44)

שיר המעלות:¹ השיר שאומרות המדרגות הקדושות למעלה בהקבלה לשירת הלויים למטה. "מעלות" - רומז להירארכיה של הלויים המסודרת לפי גילים עד חמשים שנה. אמירת שיר השירים בחצות לשם עטור המרכבה הקדושה. "שיר השירים אשר לשלמה"². שלמה העיר את השירה הזו כאשר בנה את בית המקדש. שירה זו מנגנים המנגנים לקב"ה. בית המקדש הביא להשלמת העולם העליון והעולם התחתון בשלמות אחת. השמחה מתבטאת בכך שהעליונים והתחתונים שרים את שיר השירים. שירה זו נאמרת רק כאשר הירח (מלכות) שלם. שיר השירים אשר לשלמה עולה על שיר המעלות שאמר דוד. בזמנו של דוד הסתפקו בשיר המעלות כיון שבית המקדש לא היה קיים ולא היו מנגנים. כשנבנה בית המקדש ונקבעו משמרות המנגנים למטה החלו גם מנגנים בשמים, וכלם יחד אומרים שיר השירים. שיר השירים הוא שיר למלך העליון (תלמוד תורה) והוא נעלה על כל השירים. ספר האדם הקדמון: מיום שנבנה בית המקדש האבות מעוררים שירה למעלה ולמטה. גן עדן וכל בשמיו אמרו שירה כאשר נכנס יעקב לגן עדן. שיר השירים, שאמרוהו עליונים ותחתונים, נחשב לקדש הקדשים משום שכל דבריו אהבה וחדוה. שיר השירים מקומו בצד ימין, בעוד שקינה (איכה) מקומה בשמאל. כאן מתעוררת בעיה, כיון ששירה ולויים באים מצד שמאל. ההסבר: השמחה הקשורה בשירה זו מתעוררת רק כאשר הימין מדבק בה ומשכך את הכעס שבשמאל. כאשר הימין אינו נמצא יש קינה שגם היא שירה. ביום שנבנה בית המקדש ירדה השכינה לארץ ולכן נאמר ששלמה אמר את השירה ברוח הקדש. שיר השירים כולל בתוכו את התורה כלה. בשל קדושתו של שיר השירים, כל האומר פסוק ממנו בבית המשתה גורם לתורה שתאבל.

[1] שיר המעלות הבטחים ביי בהר ציון לא ימוט לעולם ישב¹ האי קרא איקמור אבל שיר המעלות תושבחתא דקאמרי אינון דרגין קדישין עלאין מסטרא דגבורן עלאין ואינון כגוונא דלואי לתתא. [2] ואינון מעלות דרגין על דרגין ופלחין ברזא דחמשין שנין...

[3] פתח רבי יוסי ואמר שיר השירים אשר לשלמה. [4] שירתא דא אתער לה שלמה מלכא חד אתבני בי מקדשא ועלמין כלהו אשתלימו עילא ותתא בשלמותא חדא. [5] ואע"ג דחברייא פליגן בהאי³ אבל שירתא דא לא אתמר אלא בשלימו כד סיהרא אתמליא בשלימו ובי מקדשא אתבני כגוונא דלעילא... [6] בית ראשון כד אתבני בית ראשון אחרא אתבני עמיה ואתקיים בעלמין כלהו ואנהיר⁴ לכל עלמין ואתבסם עלמא ואתפתחו כל משקופי עלאין לאנהרא ולא הוה חדוה בכל עלמין כההוא יומא כדין פתחו עלאי ותתאי ואמרו שירתא והיינו שיר השירים. [7] שירתא דאינון מנגנין דמנגנן לקבייה. [8] דוד מלכא אמר שיר המעלות. [9] שלמה מלכא אמר שיר השירים שיר מאינון מנגנין. [10] מה בין האי להאי דהא אשתמע דכלא חד אלא ודאי כלא חד. [11] אבל ביומי דדוד מלכא לא הוו כל אינון מנגנין מתתקנן בדוכתייהו לנגנא כדקא יאות ובי מקדשא לא אתבני ובג"כ לא אתתקנו לעילא בדוכתייהו. [12] דהא כמה דאית תקוני דמשמרות בארעא אוף הכי ברקיעא וקיימין אלין לקבל אלין... [13] ... ביומא דיתקם בי משכנא⁵ יתערו אבהן שירתא עילא ותתא ובגין כך אשכחנא שין מאתוון רברבן. [14] ואלין אינון דקא אתערו. [15] לאו דאינון מנגנן אלא דאינון מתערי לגבי עילא⁶ שיר דאינון שירין רברבן דממנן על עלמין כלהו. [14] ותנינן בההוא יומא קם יעקב שלימא ועאל בגנתא דעדן בחידו על דוכתיה. [17] כדין גנתא דעדן שארי לנגנא וכל אינון בוסמין דגנתא מאן גרים שירתא דא ומאן אמר לה. [18] הי אימא דא יעקב דאלמלא איהו לא עאל בגנתא דעדן לא אמר גנתא שירתא דא שירתא דאיהי כללא דכל אורייתא שירתא דעלאי ותתאי מתערי לגבה שירתא דאיהי כגוונא דעלמא דלעילא דאיהו שבת עלאה שירתא דשמא קדישא עלאה אתעטר בגיניה. [19] וע"ד איהו קדש קדשים מ"ט בגין דכל מלוי

ברחימו ובחדוה כלא ודא בגין דכוס של ברכה אתיהיב בימינא
 כיון דאתיהיב בימינא כדין כל חידו וכל רחימו אשתכח...
 [20] ... בגיני כך שיר השירים דהוה מסטרא דימינא כל מלוי
 רחימו וחדוה איכה דחסיר ימינא ואשתכח שמאלא כל מלוי אינון
 קנטורין וקינין. [21] ואי תימא הא כל חידו וכל חדוה וכל
 שיר מסטרא דשמאלא איהו ועל דא לואי מסטרא דשמאלא מנגני
 שירתא. [22] אלא כל חידו דאשתכח מסטרא דשמאלא לא אשתכח
 אלא בזמנא דימינא אתדבק בהדיה ובזמנא דימינא אתער ואתדבק
 בהדיה כדין ההוא חדוה מימינא איהו דקא אוטיב לרתחא וכד
 רתחא אשתכח וחדו איהו מסטרא דימינא כדין חדוה שלימתא אתי
 מהאי סטרא. [23] וכד ימינא לא אשתכח רתחא דשמאלא נפיש ולא
 שכיך ולא אוטיב ולא חדי כדין איכה... [24] ... ובגין כך
 כל מלוי ברחימו ובחדוה ולא אשתכח בשאר כל שירין דעלמא הכי
 ובגין דא מסטרא דאבהן אתער שירתא דא. [25] יומא דאתגלי
 שירתא דא ההוא יומא נחתת שכינתא לארעא דכתיב ולא יכלו
 הכהנים לעמוד לשרת וגו' ⁷. [26] מאי טעמא בגין כי מלא
 כבוד יי את בית יי בההוא יומא ממש אתגליאת תושבחתא דא
 ואמרה שלמה ברוח קדשא תושבחתא דשירתא דא איהי כללא דכל
 אורייתא... [25] ... לבתר ביומא שביעאה כד יהא שבת ליי
 כלא איהו בשיר השירים ועל דא תנינן כל מאן דאפיק פסוקא
 דשיר השירים ואמר ליה בבי משתיא אורייתא איהי חגירת שק
 וסלקא לגבי קביה ואמרה קמיה עבדו לי בניך מחור בבי משתיא...

¹ תהלים קכה, ו ² שיר השירים א, ו ³ נ"א: מתי אתמר ⁴ ד"א: בעלמא
 ואנהיר ⁵ ד"א: דיתבני בי מקדשא ⁶ ד"א: ל"ג כביכול ⁷ מלכים א ח, ו
 (מ"ז, II, תשכד)

בבית דוד (מלכות) לא היה שיר עד שדוד התגבר על הענבים השחורים (כוחות
 הדין) ואז נאמר שיר השירים. עליונות שיר השירים על שאר השירים
 הקודמים: השירים הקודמים הגיעו עד דרגת שירת המלאכים העליונים בלבד.
 שיר המעלות לדוד הוא שיר שהמלאכים אומרים לדוד (מלכות) כדי לבקש טרף
 ומזון. "שיר השירים אשר לשלמה" ¹ הוא שיר המתעלה מעל לדרגת המלאכים,
 שיר שהספירות התחתונות שרות למלך אשר השלום כלו שלו (תפארת). שיר
 השירים עולה אפילו על שירת הים של משה אשר עלה במדרגת הנבואה על
 כל שאר בני האדם.

[1] כגוונא דא לא הוי שיר בביתא דדוד עד דאתעברו אינון
 ענבין אוכמין ושלטא עלייתו וכדין אתמר שיר השירים כמה
 דאתמר ואפילו באתר דא אקרי ענבים כד"א כענבים במדבר וגו'²
 ואלין אינון ענבין חורין. [2] שירתא דא איהי מעליא על כל
 שאר שירין דקדמאי כל שירין דקדמאי אמרו לא סליקו אלא גו
 שירין דמלאכי עלאי אמרי ואע"ג דהא אוקמוה. [3] אבל כתיב
 שיר המעלות לדוד שיר המעלות שיר דמלאכי עלאי אמרי דאינון
 מעלות ודרגין אמרי למאן לדוד לבקשא טרפא ומזונא מניה.
 [4] תו שיר המעלות כד"א על עלמות שיר³ על כן עלמות
 אהבוך⁴ לדוד בגין דוד מלכא עלאה דאיהו משבח תדיר למלכא
 עלאה. [5] כיון דאתא שלמה מלכא אמר שיר דאיהו עלאה לעילא
 דרברבי עלמא עלאין קאמרי לגבי מלכא עלאה דשלמא כלא דיליה.
 [6] כלהו דאמרי שירתא לא סליקו בההיא שירתא לומר אלא
 ההוא שירתא דמלאכי עלאי קאמרי בר שלמה מלכא דסליק בההיא
 שירתא למה דרברבין עלאין עמודי עלמא קאמרי כל בני עלמא
 ברתיכין תתאין שלמה מלכא ברתיכין עלאין. [7] ואי תימא
 משה דסליק בדרגא דנבואה ובחביבו לגבי קודשא בריך הוא על
 כל בני עלמא ההיא שירתא דקאמר ברתיכין תתאין הוה ולא
 סליק יתיר. [8] תא חזי שירתא דקאמר משה סליק לעילא ולא
 לתתא אבל לא אמר שירתא כשלמה מלכא ולא הוה ב"נ דסליק
 בשירתא כשלמה. [9] משה סליק בתושבחתיה לעילא ותושבחתא
 דיליה הוה למיהב תושבחן והודאן למלכא עלאה דשזיב לון
 לישראל ועביד לון נסין וגבוראן במצרים ועל ימא. [10] אבל
 דוד מלכא ושלמא בריה אמרו שירתא בגוונא אחרא. [11] דוד
 אשתדל לאתקנא עולמתן ולקשטא לון במטרוניתא לאתחזאה
 מטרוניתא ועולמתהא בשפירו ועל דא אשתדל באינון שירין
 ותושבחן דגבייהו עד דאתקין וקשיט כלהו עולמתן ומטרוניתא.
 [12] כיון דאתא שלמה אשכח למטרוניתא מתקשטא ועולמתהא
 בשפירו אשתדל למיעל לה לגבי חתן ואעיל החתן לחופה במטרוניתא
 ואעיל מלין דרחימו בינייהו בגין לחברא לון כחדא ולמהוי
 תרווייהו בשלימו חדא בחביבו שלים ועל דא שלמה סליק
 בתושבחתא עלאה על כל בני עלמא.

¹ שיר השירים א, 1 ² הושע ט, 10 ³ תהלים מו, 1 ⁴ שיר השירים א, 3

70

תרומה (ב, 153-154א)

המלאך סמאל, אשר נאבק עם יעקב, בקש את הלה לשלחו בעלות השחר: בזמן זה חולף שלטון הרע. הסבר נוסף: הוא בקש להשלח משום שהגיע זמנו לזמר ולשבח לקב"ה. "שיר המעלות לשלמה"¹ דוד אמר שבח זה על שלמה בנו כשידע שהוא עתיד לבנות את בית המקדש. וזו השירה היא שירה ותשבחה יותר משאר השירות, והיא עולה על כלן.

[1] ויאמר שלחני כי עלה השחר וחברייא אתערו דבגין דמטא זמניה לזמרא ולשבחא ליה לקב"ה ועי"ד כי עלה השחר. [2] והכא אית לאסתכלא דודאי שלטנותא דיליה לאו איהו אלא בליליא גו חשוכא ורזא דא מפחד בלילות² דא פחדא דגיהנם. [3] ומה דאמר בלילות רי"ל איהו ונוקביה ובגיני כך לא שליט אלא בליליא ודא דאמר ויאמר שלחני כי עלה השחר... [4] פתח ואמר שיר המעלות³ לשלמה אם יי לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו אם יי לא ישמר עיר שוא שקד שומר. [5] וכי שלמה אמר תושבחתא דא כד בנה בי מקדשא לאו הכי דהא דוד מלכא אי"ל בגין שלמה מלכא בריה כד אתא לגביה ואי"ל על שלמה דאיהו יבני בי מקדשא ולבתר דוד מלכא אחזי לשלמה בריה דיוקנא דבי מקדשא. [6] כיון דחמא דוד דיוקנא דבי מקדשא וכל תקונוי אמר שירתא על שלמה בריה ואמר אם יי לא יבנה בית וגוי. [7] דייא שיר המעלות לשלמה למלכא דשלמא דיליה והאי שירתא איהו שירתא ותושבחתא על כל שאר שירתא ושירתא הדא סלקא על כלהו.

¹ תהלים קכז, 1 ² שיר השירים ג, 8 ³ בראשית לג, 27

71

תרומה (ב, 172-173א)

"נותן זמירות בלילה"¹. לילה הוא מלכות, ומלכות משבחת בלילה ללא הרף למלך שהשלום שלו (תפארת) כשם שהנר אינו "שוכך" ואשו לא נפסק. הכוכבים מודים ומשבחים לקב"ה כל זמן שנראים ברקיע. המלאכים מודים ומשבחים בשלש אשמורות הלילה.

[1] נותן זמירות בלילה בגין דדא איהו דקא משבחת תדיר לגבי מלכא דשלמא דיליה כגוונא דבוצינא דלא שכיך תדיר בגין לקבלא נהורא חדוה עלאה מסגיאות חדוה דיליה. [2] ועי"ד נותן זמירות בלילה כל אינון ככביא דקא מנהרן ברקיעא כלהו אודאן ומשבחן

לקבי"ה בכל ההוא זמנא דאתחזון ברקיעא בגין דמלאכי עלאי
כלהו אודאן ומשבחן אשמורות אשמורות בתלת פלגי דהוי
ליליא.

¹איוב לה, 11

72

תרומה (ב, 173)

חשיבותו של למוד התורה בחצות הלילה. רוחות הצדיקים הלומדים תורה
בלילה, המלכות מגישה אותם דורון לקבי"ה, ואז כל אילנות גן העדן אומרים
שירה. "הללויה"¹ הוא השבח שהוא עליון על כל השירים והתשבחות שאמר
דוד. דוד אמר עשרה מיני תשבחות.

[1] אתערבא האי דקבי"ה בשעתא דאתפלג ליליא עאל גו אינון
צדיקיא בגנתא דעדן ואשתעשע בהו. [2] זכאה איהו מאן
דאשתדל באורייתא בההיא זמנא. [3] אמר רבי אלעזר הא דאשתעשע
קבי"ה גו צדיקיא בגנתא דעדן היך אשתעשע אלא בההוא זמנא
דאתפלג ליליא קבי"ה אתער ברחימו דשמאלא לגבי כנסת ישראל
דהא לית רחימו אלא מסטרא דשמאלא. [4] וכנסת ישראל לית לה
דורובא למקרב לגבי מלכא או חשיבו מעליא אלא באינון רוחין
דצדיקיא דקבי"ה חמי לון מתעטרן בכמה עובדין טבין ובכמה
זכין דעבדו בההוא יומא. [5] וקבי"ה ניחא ליה מכל קרבנין
ועלוון דקבי"ה ארח בהו ריח ניחח דקא עבדי ישראל כדין נהירו
אתנהיר וכל אילנין דגנתא דעדן אמרו שירתא וצדיקיא מתעטרן
תמן באינון עדונין דעלמא דאטי... [6] ... פתח רבי אלעזר
ואמר הללויה אודה יי בכל לבב וגוי¹ הללויה הא אתמר
ואתערו ביה חבריא והכי איהו דדא איהו שבחא דקא סלקא על
כל אינון שירין ותושבחן דאמר דוד. [7] בעשר זיני תושבחן
דאיהו אמר בגין דאיהו כליל שמא ושבחא בחד ואיהו כללא
דשמא קדישא עלאה.

¹תהלים קיא, 1

73

תרומה, ספרא דצניעותא (ב, 178א)

השירים והתשבחות שבהם יש קבלה אמתית הם אחת מתשע צורות התפלה.
[1] ושאלתא דאית לבר נש לשאלא ממאריה הן מסודרות בטי גווני
אית באלפא ביתא. [2] ואית באדכר מכילוהי דקבי"ה רחום וחנון

וגוי'. [3] אית בשמהן יקירן דקבייה כגון אהיה יה יהו אל
אלהים יי צבאות שדי אדני. [4] אית בעייס כגון מי יי הי נ'
תי גי חי בי חי כי. [5] אית באדכר צדיקייא כגון האבות
והנביאים והמלכים. [6] אית בשירי ובתושבתי דאית בהון קבלה
אמיתית.

74

תרומה (ב, 184א-ב)

תקיעת השופר בראש השנה עולה בחזקה ומבלבלת את השטן, מנצחת את הסטרא
אחרא ומעבירה את הדין. כשם שהתעוררות רחמים למטה גורמת להתעוררות
רחמים למעלה כך קול שופר תחתון מעורר קול שופר עליון: הקולות
נפגשים. זיקת גומלין בין עולם עליון ועולם תחתון. קול השופר מרכב
מאש, רוח ומים (דין חסד ורחמים). המלכות "מצטבעת" בגונים של אותו קול
שהוא הרמוני.

[1] דכתיב תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו בגין לתברא ההוא
כסה דאתחפא סיהרא ולא נהיר. [2] וכד מתערי ישראל לתתא בשופר
ההוא קלא דנפיק משופר בטש באוירא ובקע רקיעין עד דסלקא לגבי
ההוא טנרא תקיפא¹ דחפי לסיהרא אשגח ואשכח אתערותא דרחמי כדין
ההוא דסליק וקיימא לעילא אתערבב. [3] כדין ההוא קלא קיימא
ואעבר ההוא דינא וכיון דלתתא אתערו רחמי הכי נמי לעילא אתער
שופרא אחרא עלאה ואפיק קלא דאיהו רחמי ואתערעו קלא בקלא רחמי
ברחמי ובאתערותא דלתתא אתער הכי נמי לעילא. [4] ואי תימא
היך יכיל קלא דלתתא או אתערותא דלתתא לאתערא... [5] ... בגי"כ
מקדמי ישראל ואתערי בשופר קלא דאיהו רזא דרחמי כליל באשא
ומיא ורוחא ואתעביד חד וסלקא לעילא ובטש בהאי אבן טבא
ואצטבע באינון גוונים דהאי קלא וכדין כמה דאתחזיאת הכי
משיך מלעילא. [6] וכיון דאתקנת בהאי קלא רחמי נפקי מלעילא
ושריין עלה ואתכלילא ברחמי מתתא ומלעילא וכדין אתערבב
סטרא אחרא (אסתכל וחמי בנהירו דאנפין) ואתחלש תקפיה ולא יכיל
לקטרגא והאי אבן טבא קיימא בנהירו דאנפין מכל סטריין בנהירו
דלתתא ובנהירו דלעילא.

¹ נ"א: סטרא אחרא

75

ויקהל (ב, 195-196א)

בחצות הלילה נכנס הקב"ה לגן העדן להשתעשע עם הצדיקים. הלילה נחלק לשלש אשמורות והמלאכים נחלקים לשלשה מחנות מקבילים. מחנה אחד המשבחים לאדונם¹. מחנה שני, הממונה על השירה בארבע השעות האמצעיות שבמחציתן חל חצות הלילה. מחנה זה מרכב מאבלי ציון הבוכים על חרבן בית המקדש². בחצות, כאשר הקב"ה נכנס לגן עדן עצי הגן ונשמות הצדיקים אומרים "שאו שערים ראשיכם"³ וכשנשמות הצדיקים בארץ חוזרות לגופותיהם המלאכים אומרים "הנה ברכו את יי"⁴. המחנה השלישי, מלאכיו אומרים שירה עד אור הבקר. אחריהם מצטרפים לשירה⁴ הכוכבים והמזלות⁵ ועם עלות השמש ממשיכים בשירה ישראל למטה והשמש למעלה. גלגל השמש משמיע קול נעימה בהסתובבו.

- [1] רבי אלעזר ורבי יוסי הוו יתבי ליליא חד וקא מתעסקי באורייתא עד לא אתפליג ליליא. [2] אדהכי קרא גברא בריכו ברכתא. [3] אייל רבי אלעזר השתא הוא זמנא דקב"ה עאל בגנתא דעדן לאשתעשעא עם צדיקיא. [4] אייל רבי יוסי אמאי משתעשע קב"ה. [5] בכה רבי אלעזר ואמר ת"ח עד השתא קב"ה אזדעזע תלת מאה ותשעין רקיעין ובטש בהו ובכה על חרבן בי מקדשא ואוריד תרין דמעין לגו ימא רבא ואדכר לבנוהי מגו בכיה. [6] בגין דלתלת סטרין אתפלג ליליא בתריסר שעתו דהוו רשימין ביה ואי אתוספן שעתו בליליא אינון שעתו דמתוספאן דיממא אינון ולא אתחשיבו מליליא בר תריסר דאינון דילה ואינון תריסר אתפלגו לתלת סטרין⁶ ותלת משריין דמלאכין קדישין אתפלגו⁷ באינון תלת סטרין. [7] משריין קדמא אתמנא בדי שעתו קמייתא דשירותא דליליא לשבחא למאריהון ומה קאמרי ליי הארץ ומלואה וגוי כי הוא על ימים יסדה וגוי מי יעלה בהר יי וגוי נקי כפים ובר לבב וגוי...¹ [8] ... משריין תניינא אתמנא בארבע שעתו אחרנין ולא אמרי שירתא בר תרי שעתו עד דאתפלג ליליא ועאל קודשא בריך הוא בגנתא דעדן ואלין אינון אבלי ציון ואינון דבכו על חרבן בי מקדשא. [9] ובשירותא דארבע שעתו אמצעין פתחי ואמרי על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו וגוי² ואלין אינון דבכו על נהרות בבל עמהון דישראל ממשמע דכתיב גם בכינו. [10] ומנלן דבכו תמן דכתיב הן אראלם צעקו חוצה⁸ מהו חוצה דא בבל בגין דכלהו אוזפיה לשכינה עד בבל ותמן בכו עמהו דישראל ועייד פתחי בהאי

ומסיימי זכור יי לבני אדום וגוי⁹ ... [11] ... בשעתא דקבייה
 עאל בגנתא דעדן כדין כל אינון אילנין דגנתא וכל אינון
 נשמתין דצדיקייא פתחי ואמרי שאו שערים ראשיכם וגוי
 מי זה מלך הכבוד וגוי שאו שערים ראשיכם גוי³. [12] ובשעתא
 דנשמתהון דצדיקייא די בארעא אהדרו לגופייהו כדין אתקיפו
 בהו כל אינון מלאכין ואמרי הנה ברכו את יי כל עבדי יי⁴.
 [13] ואוליפנא דדא משרייא תליתאה קא אמרי דא בארבע שעת
 בתרייתא וקאמרי שירתא עד דסליק נהורא דצפרא דכדין משבחין
 למריהון כל אינון ככביא ומזלי וכל אינון מלאכין עלאין די
 שלטניהון ביממא כלהו משבחן למאריהון ואמרי שירתא ההייד
 ברו יחד ככבי בקר ויריעו כל בני אלהים⁵. [14] בשעתא דשמשא
 נפיק ביממא ישראל נטלי שירתא לתתא ושמשא לעילא דכתיב
 ייראוך עם שמש¹⁰. [15] בשעתא דנטיל שמשא בגלגלוי פתח
 קל נעימותא ואמר שירתא ומאי שירתא קאמרי הודו ליי קראו
 בשמו וגוי שירו לו זמרו לו וגוי¹¹. [16] וישראל משבחן
 לקבייה ביממא עם שמשא ההייד ייראוך עם שמש ואף על גב דהא
 אוקימנא להאי קרא אייר אלעזר אלמלא דבני עלמא אטימין לבא
 וסתימין עיינין לא יכלין למיקם מקל נעימותא דגלגלא
 דשמשא כד נטיל ונפיק ומשבח קמי קבייה.

¹ תהלים כד, 1-4 ² תהלים קלז, 1 ³ תהלים כד, 7 ⁴ תהלים קלד, 1
⁵ איוב לח, 7 ⁶ זֶהַר רות כו א ⁷ ס"א: אתמנון ⁸ ישעיה לג, 7
⁹ תהלים קלז, 7 ¹⁰ תהלים עב, 5 ¹¹ תהלים קה, 1-2

על אדם המכון לבו להתפלל לאדוניו לאמר קדם שירים ותשבחות שאומרים
 המלאכים העליונים. מלכות מתקשטת בתשבחות שאומרים ישראל למטה.
 [1] קחו מאתכם תרומה ליי ואי תימא דקשיא מלה עלייכו כל
 נדיב לבו יביאה. [2] מהו יביאה אלא מהכא אוליפנא רזא
 לצלותא דבר נש דדחיל למאריה ומכוין לביה ורעותיה בצלותא
 אתקין תקונא דלעילא כמה דאוקימנא. [3] בקדמיתא בשירין
 ותושבחן דקאמריין מלאכין עלאין לעילא. [4] ובההוא סדורא
 דתושבחן דקא אמרי ישראל לתתא איהי קשיטת גרמא ואתתקנת
 בתקונהא.

77

ויקהל (ב, 202-203א)

בתפלה יש מצוות התלויות בדבור ויש מצוות התלויות במעשה. בין המצוות התלויות במעשה כלולות מצוות צצית ותפילין. שש המצוות התלויות בדבור הן: 1. ליראה 2. לאהבה אותו 3. לברכו 4. לפחדו 5. שיברך הכהן את העם 6. למסר נשמתו לו. המצוה הראשונה קימת בתשבחות (שירי ההללויה) שאמר דוד המלך משום שאותם שירים עומדים באותו מקום הנקרא "יראה".

[ו] שבעה היכלין אלין אינון היכלין דמלכא והאי צלותא כד מתעטרא בכל הני עטרין כד עאלת מחבר לון כחדא לאתעטרא לעילא למהוי כלא חד כדקא יאות ושמא דקבי"ה מתעטרא בכל סטריין עילא ותתא למהוי חד וכדין ברכות לראש צדיק¹ כתיב . [2] זכאה חולקיה דבר נש דידע לסדרא צלותיה כדקא יאות בהאי צלותא דמתעטרא ביה קבי"ה איהו מחכה עד דיסתיימון כל צלותהון דישראל וכדין כלא איהו בשלימו כדקא יאות עילא ותתא. [3] עד הכא מלין דצלותא למנדע רזין עלאין מכאן ולהלאה אית פקודי אורייתא דאינון קיימין במלה כמה דקיימין בעובדא ואינון שית פקודין וקיימין אוף הכא בצלותא. [4] חד ליראה את השם הנכבד והנורא² תניינא לאהבה אותו תליתאה לברכו רביעאה ליחדו חמישאה לברך כהנא ית עמא שתיתאה למסור נשמתיה ליה. [5] ואלין שית פקודין דקיימין בצלותא דמלה בר אינון פקודין דקיימין בעובדא כגוונא דציצית ותפלין. [6] ליראה את השם פקודא דא קיימא באלין תושבחן דקאמר דוד מלכא ובאינון קרבנין דאורייתא דתמן בעי בר נש לדחלא מקמי מאריה בגין דאינון שירין קיימין בההוא אתר דאקרי יראה וכל אינון הללויה דאינון רזא דיראה דקבי"ה. [7] ובעי בר נש לשואה רעותיה באינון שירין ביראה ואוקמוה חברייא כל אינון רזין דשירין ותושבחן וכל אינון רזין דהללויה.

¹ משלי י, 6 ² בראשית כו א

78

ויקהל (ב, 205א-ב)

בשבת בבקר בני ישראל משבחים בשירים ותשבחות. התשבחות עולות ואז עליונים ותחתונים שורים בשמחה. יש הקבלה בין עליונים ותחתונים. אדם, שאינו משתדל בתפילה, בשירים ותשבחות ובתורה בשבת, אין לו חלק בהקב"ה. שבת הוא יום הנשמות ולכן מברכים "נשמת כל חי".

[1] כדין כד סליק נהורא עמא קדישא מקדמי לבי כנישתא בלבוש יקר בחדוה. [2] מתעטרן קדישא דלעילא בההוא רוחא דקיימא עלייהו לתתא משבחן בשירין ותושבחן וסלקין תושבחן לעילא ועלאין ותתאין כלהו בחדוה ומתעטרן כלהו כחדא. [3] פתחי עלאי ואמרי זכאין אתון עמא קדישא בארעא דמאריכון אתעטר עלייכו וכל חילין קדישין מתעטרין בגיניכון... [4] צלותא דשבתא דעמא קדישא תלת צלותין אשתכחו בהאי יומא לקבל תלת שבתי ואוקמוה וכלהו חד. [5] כיון דעאלו עמא קדישא לבי כנישתא אסיר לאשתדלא אפילו בצורך בי כנישתא אלא במלי תושבחן וצלותא ואורייתא וכדקא חזי לון... [6] תרין מלאכין ממנן על דא ביומא דשבתא ואינן שווי ידיהון על רישיה ואמרי ווי לפלניא דלית ליה חולקא בקבייה. [7] ועייד בעי לאשתדלא בצלותא ובשירין ובתושבחן דמאריהון ולאשתדלא באורייתא. [8] האי יומא איהו יומא דנשמתין דאתעטרא ההוא צרורא דנשמתין בתושבחן דמאריהון בגי'כ משבחי בתושבחן תשבחתא דנשמתא.

79

ויקהל (ב, 221א)

כאשר הנשמות הנמצאות בגן עדן זוכות לעלות לרקיע, בעמדן בפתח הרקיע הרקיע מסתובב שלש פעמים מסביב לגן ונשמעות נעימות. הנשמות שמחות על הנעימה הנשמעת ומתוך שמחה הן עולות ויורדות, מתקרבות ומתרחקות.

[1] כיון דסלקין אלין נשמתין עד ההוא פתחא דרקיעא כדין ההוא רקיעא סחרא סחרני דגנתא תלת זמנין. [2] ומקל נעימו דסחרא ההוא רקיעא נפקין כל אינן נשמתין ושמעין ההוא נעימו דההוא רקיע וחמאן ההוא עמודא דסלקא אשא ועננא ותננא ונגה דלהיט וסגדין כלהו. [3] כדין נשמתין סלקין בההוא פתחא עד דסלקין לגו עגולא דסחרא בהיא¹ נקודה. [4] כדין חמאן מה דחמאן ומגו נהירו וחדוותא מההוא דחמאן סלקין ונחתין קרבין ורחקין.

¹ נ"א: לההוא

80

ויקהל (ב, 212-213א)

כאשר נוסע הרקיע כל מחנות המלאכים שמחים ומעלים שירות ותשבחות. קול נעימה של מחנות המלאכים עולה מכל הצדדים.

[1] כיון דאינון שאגי וסלקין קלא ההוא קלא אשתמע לעילא
לעילא וכדין נטלא ברכאן וקדושן מאן דנטלא. [2] סחרן אתוון
ומתגלגלן וסחרן ההוא רקיעא וקיימן אינון אתוון לסטר דרום
כיון דקיימין אינון אתוון לסטר דרום סלקין ונצצן בנציצו
ולהטין... [3] כדין כלהו חיילין וכלהו משריין בחידו וסלקין
שירין ותושבחן. [4] רקיעא דא נטלא תניינות וסחרא ומתגלגלא
ואינון אתוון קדמאי דקאמרן דאינון אייט בייח כלהו אתכלילו
באינון אתוון עלאין רזא דשמא קדישא דקאמרן וסחרן ההוא
רקיעא וקיימין אינון אתוון דהוו באמצעיתא רזא דשמא קדישא
כלהו אתרשימו לסטר צפון ואתרשימו ולא אתרשימו. [5] לית
מאן דיסתכל בההוא סטרא כלהו אתחפייין ואמרי בקל נעימו
ברוך כבוד יי ממקומו. [6] אתחפייין מסטרא דצפון¹ ואמריין
דא אתחפייין מכל סטריין ואמריין דא. [7] רקיעא דא סחרא
כמלקדמין ואתגלגלא מסטרא לסטרא כדין קל נעימו דמשריין
סגיאין בסטרא דא וקל נעימו משריין סגיאין בסטרא דא וכן
לדי סטריין.

¹ ס"א: דאנפין

81

פקודי (ב, 227)

"עד שהמלך במסבו..."¹ בעלות הריח למעלה הוא גורם לעלית המרכבות הקדושות
שהן עלמות שיר. כל מי שבא מצד שמאל, צד הנקבה, ממונה על השיר ואומר
שירה תדיר. ועל זה כתוב עלמות שיר.

[1] נרדי נתן ריחו דא ים בתראה דברא עלמא תתאה כגוונא
דלעילא וסליק ריחא טבא עלאה לשלטאה ולמעבד ויכיל ושלית
ונהיר בנהורא עלאה. [2] תייח בשעתא דהאי נרדא סלקא ריחא
לעילא כדין חביבותא אתקשרת וסלקא האי נרדא לאתאחדא לעילא
וכלהו רתיכין קדישין כלהו סלקין ריחין לאתעטרא לגבי
דלעילא אינון רתיכין כלהו אקרון עלמות שיר כד"א על עלמות
שיר². [3] וכל אינון דלתתא אקרון נוקבי ובגין כך כל
אינון דאתיין מסטרא דשמאלא מסטרא דנוקבא אתמנן על השיר
ואמרי שירתא תדיר ועל דא כתיב על עלמות שיר.

¹ שיר השירים א, 12 ² תהלים מו, 1

82

פקודי (ב, 228א)

שירת האותיות.

[1] וכן לכל סדרא וסדרא וכלהו נטלי באתוון רשימן ואלין
עלאי מאלין וקיימא אלין על אלין¹. [2] וכד אינון אתוון
פרחין גו אוירא דרוחא ההוא דממנא על כלא כדין כלהו נטלי²
והא אוקמוה.

¹ נ"א: ומתחברן כלהו ואמרי שירתא ² נ"א: ושירתא אתבסם

83

פקודי (ב, 237א-238א)

תקיעת השופר בראש השנה מערערת את כונות הסטרא אחרא.

[1] תיח ביומא דראש השנה עלמא אתדן ובי דינא קדישא יתיב
ודן כל עלמא וההוא סטרא אחרא קאים מסטרא דא וכל אינון
דאתדנו למותא אשגח עלייהו ואתרשימו קמיה. [2] ובשעתא דישראל
מתערי רחמי בההוא קול שופר כדין אתערבבא ליה כלא.

84

פקודי (ב, 238ב)

המלכות עולה ברצון הכהנים, בשירת הלויים ובתפילת ישראל.

[1] דכתיב שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני¹ וכדין איהי
סלקא בחביבותא ואתערטת בימינא ואתחברת באמצעיתא ואתנהיר
כלא מרזא דקדש הקדשים ודא מגו רזא דאדם ברעו דכהנא ובשירתא
דליואי ובצלוחתא דישראל.

¹ שיר השירים ב, 6

(מ"ז, II, רל)

85

פקודי (ב, 246א)

פעולתם של האופנים נגרמת על ידי נצוצות היוצאים מצד שמאל. האופנים
משמיעים שירה בפעולתם.

[ו] ונפקי נציצן דמתפשטי לכל עיבר ואתעבידו אינון אופנים
מנייהו מאינון נציצין דנפקי מגו רוחא שמאלא דכתיב בהו
מראה האופנים ומעשיהם כעין תרשיש¹ ואלין אינון אופנים
דמלהטן אשא וקיימן בשירתא.

¹ יחזקאל א, 16

86

פקודי (ב, 247א)

הנשמות הטובעות בנהר דינור, כשהן מתחדשות בבקר הן אומרות שירה, כמו
המלאכים שעבר שלטונם והם מתחדשים.

[ו] ולזמנין דטבעא ההיא נשמתא תמו ואתוקדא ולא סלקא כלא
עד בצפרא. [2] כד אתער רוח דסטרא דדרום כדין קיימי כלהו
ומתחדשן ואמרי שירתא ומזמרן כגוונא דאינון מלאכין דאתעבר
שלטנהון ואתוקדן וקיימן ומתחדשן כמלקדמין ואמרי שירתא
ואזלי לון היינ אליון נשמתין.

87

פקודי (ב, 247ב)

שירת העמודים של גלגלי המרכבה. שירה באמצע, מצד ימין ומצד שמאל.
השירה היא שירת "הקדושה".

[ו] ואינון תלת סמכין דאינון לכל חד וחד כלהו אסתכין
לאמצעיתא בגין דאמצעיתא איהו נטיל לון וכלהו נטלו בגיניה
דאמצעיתא. [2] אליון דקיימי באמצעיתא כלהו ממנן בשירתא
ואליון דימינא אמרי שירתא דסלקא רעותא לעילא ואמרי קדוש
ואליון דשמאלא אמרי שירתא וסלקי רעותא לעילא ואמרי ברוך
קדוש לעילא וברוך לתתא. [3] אליון דקיימי לעילא לסטר ימינא
נטלי קדושה ומתחבראן בקדושה בכל אינון דידעי לקדשא למאריהון
ביחודא ברזא דחכמתא. [4] ואליון דקיימי בשמאלא נטלי קדושה
מתחבראן בכל אינון דלא ידעי לקדשא למאריהון כדקא יאות
וכלהו כלילן אליון באליון ביחודא חדא ומתקשראן דא בדא עד
דכלהו אתעבידו קשורא חדא ורוחא חדא ומתקשרן באינון דלעילא
למהוי כלא חד לאתכללא דא בדא.

88

פקודי (ב, 249ב)

אין בעולם התחתון קרב או עקירת ממלכה ממקומה עד שלא יהיה קרב בעולם העליון. מזיעתם של ארבעת הגלגלים הממונים על הקרבות של חילות השמים נוצרים הרבה מחנות מלאכים, חלקם ממונים על השירה וחלקם ממונים על העולם.

[1] בגין דלאו אשתכח קרבא בעלמא או עקירו דמלכותא מאתריהו עד דחילי שמיא וככביא דשאר רקיעין כלהו אחזיו קרבין וסכסוכין אלין באלין. [2] ואלין ארבע אופנים קיימי עלייהו לארבע סטרין דעלמא אלין ארבע כד נטלין לאגחא קרבין מרזא דהיכלא דלעילא נטלין דאיהו בי דינא ואקרי זכותא. [3] מזיעא דלהון אפיקו כמה חילין ומשריין דלית לון חושבנא וכלהו קיימי תחות אלין אופנים מנהון קיימי על שירתא ומנהון שליחן על עלמא.

89

פקודי (ב, 250א)

הבחנה בין מלאכים "חברים", המלואים את האדם ביום ונושאים את תפילתו למעלה, לבין מלאכים האומרים שירה בלילה. החברים, שמוצאם בצד ימין, מלואים את האדם תמיד, מקדשים אתו שם ה' ומזמרים ומשבחים לפניו תמיד.

[1] תא חזי כל אינון דמצלאן צלותין ומקדשי למאריהון ברעותא שלים האי צלותא בעיא לאפקא לה מגו מחשבה וברעותא דמלולא ורוחא וכדין אתקדש שמיה דקבי"ה וכד מטאת לגבי אלין חברים כלהו נטלי לההיא צלותא ואזלן בהדה עד היכלא רביעאה בההוא פתחא ואלין משבחין בההוא זמנא דמצלאן צלותין ומקדשי בההוא זמנא אלין אינון די ממנן ביממא בהו בישראל למהוי עמהון חברים¹ ובליליא באינון אחרנין דאמרי שירתא בליליא... [2] והכי אית בסטרא דקדושה בסטרא דימינא חבר טוב דעבד טיבו עמיה דבר נש בעלמא דין ובעלמא דאתי ואלין חברים קיימי תדיר עליה דבר נש בחברותא חדא לשיזבא ליה ולאגנא עליה ולמהוי עמיה חברים לקדשא שמא דמאריהון ולזמרא ולשבחא קמיה תדיר.

¹ ס"א: ולא בליליא כאינון

90

פקודי (ב, 250-251א)

תקיעת שופר ביום ראש השנה. קול השופר מורכב מאש רוח ומים. קול השופר למטה מעורר את קול השופר למעלה שגם הוא מורכב מאש רוח ומים. חשיבות ידיעת התרועה. תקיעה בשופר מעבירה את כונת הדין מדין לחסד.

[1] וכד קבייה אשגח על עלמא הסתכל באלין חלונות ובאלין חרכים וחייס על כלא וכדין כד ישראל תקעין בההוא שופר ואתער מתתא ההוא קול דנפיק משופר כליל מאשא ומיא ורוחא ואתעביד מכולא ההוא קול. [2] בגין לאתערא קול עלאה דנפקא מגו ההוא שופר דאיהו כגוונא דא כליל באשא ובמיא ורוחא כדין כרוזא נפקא ואכריז בכלהו רקיעין ואמר קול דודי הנה זה בא וגוי משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים. [3] וכדין ידעי כלהו דהא קבייה חייס עלייהו דישראל ואמרי זכאין אינון ישראל דאית לון עיטא בארעא בגין לאתערא רחמי מלעילא. [4] כדין כתיב אשרי העם יודעי תרועה ¹ יודעי תרועה ודאי יודעי תרועה מתברי האי תרועה.

¹ תהלים פט, 16

91

פקודי (ב, 259)

הלויים מעלים את הקרבן בשירה.

[1] והא אוקימנא כגוונא דא קרבנא סלקא ליחדא ¹ קרבנא וליחדא ² כל חד וחד כרקא חזי ליה מההוא תתנא דסליק דכהנא דאיהו ימינא בקשורא דיחודא ברעותא וליואי בשירתא.

¹ נ"א: יחודא ² ד"א: ולאסתפקא

92

פקודי (ב, 258)

רוח הקדש מתעוררת ברצון הכהנים, בשירת הלויים ובתפלת ישראל.

[1] חביתין וכל שאר מנחות לאתערא רוחא דקדשא ברעותא דכהנא ושירתא דליואי וצלוחא דישראל. [2] ובההוא תננא ושמנא וקמחא דסליק מתרוון ומספקי כל שאר מרי דדינין דלא יכלי לשלטאה בההוא דינא דאתמסר לון וכלא בזמנא חדא.

ויקרא

93

ויקרא (ג, 16)

מדרש על קול השופר בפסוק "ויהי קול השופר הולך וחזק"¹ ובו דיון על הבעיה אם שתי התיבות הן אחד או שני ענינים נפרדים. בפירוש הראשון נזכר "שופר גדול"² שבו יתקע באחרית הימים.

- [1] פתח ואמר ויהי קול השופר הולך וחזק מאד וגו'¹. ויהי קול השופר הכא אפליגו ספרי קדמאי וכלהו בחד מלה אתתקעו.
- [2] אית מאן דאמר קול השופר תרי קול חד השופר תרי. [3] ודייק לה מדלא כתיב ויהי השופר הולך וחזק אלא קול השופר קול דנפיק משופר. [4] דודאי שופר אקרי כד"א יתקע בשופר גדול² והאי איהו שופר גדול דביה נפקין עבדין לחירות עלמין והא אוקמוה. [5] ואית מאן דתני ודייק דכלא חד בגין דכתיב קול השופר קול דאקרי שופר ומנלן דאקרי קול ממה דכתיב קול גדול ולא יסף³. והאי קול גדול אקרי שופר. [6] ועל דא קול השופר הולך כתיב. לאן הולך אי תימא להר סיני או לישראל. יורד מבעי ליה. [7] אלא אורייתא מהכא נפקא ומאתר דא דאיהו כללא דכל שאר קלין אתיהיבת וכד יסתכלון מלי כלא חד.

¹ שמות יט, 19 ² ישעיה כז, 13 ³ דברים ה, 22

94

ויקרא (ג, 18-19)

דיון על מקומה של השמחה בעבודה. בעבודתו של החוטא אין שמחה ואילו בעבודת הכהנים והלויים יש שמחה המתבטאת בשירה.

- [1] פתח רבי יהודה ואמר עבדו את יי' בשמחה וגו'¹. עבדו את יי' בשמחה הכי אוליפנא דכל פולחנא דבעי ב"נ למפלח לקודשא ברוך הוא בעי בחדותא ברעותא דלבא בגין דישתכח פולחניה בשלימו... [2] שמחה בכהנא אתקיים. בגין דהוא

רחיקא מן דינא תדיר וכהנא בעי לאשתכחא תדיר באנפין
 בהירין חדאן יתיר מכל עמא. דהא כתרא דיליה גרים.
 [3] רננה בליואי והכי היא דהא ליואי משתכחי על שיר
 לעלמין כמה דאוקמוה ואלין קיימין עליה וביה
 אשתלים פולחנא לקבייה. [4] כהנא קאים עליה וכוון
 מילין בחדוותא ברעותא ליחדא שמא קדישא כדקא יאות
 וליואי בשיר.

¹ תהלים ק, 2

(מ"ז, II, שנז)

95

ויקרא (ג, IIא)

כנור דוד המנגן מאליו ומעורר מחשבות בני האדם.

[1] רוח צפון מנשבא בפלוגתא דליליא כד מתערי אנשי וכנור
 דדוד מנגן מאליו ומחשבתן דבני נשא מתערי.

96

ויקרא (ג, 12-13א)

כל האוכלוסין שבעולם העליון מפסיקים את זמרתם ותשבחתם כאשר בני
 ישראל לומדים תורה בחצות הלילה ומקשיבים להם.

[1] תיח בשעתא דבר נש קם בפלגות ליליא למלעי באורייתא
 ורוח צפון אתער בפלגות ליליא. ההיא אילתא קיימא ומשבחא
 ליה לקבייה. [2] ובשעתא דהיא קיימא כמה אלף וכמה רבבן
 קיימין עמה בקיומיהו וכלהו שארין לשבחא למלכא קדישא.
 [3] ההוא מאן דזכי וקם בפלגות ליליא למלעי באורייתא
 קבייה אצית ליה כמה דאוקמוה. דכתיב היושבת בגנים
 חברים מקשיבים לקולך השמיעני¹. [4] וכל אינון אוכלוסין
 לעילא וכל בני תושבחתא דמזמרין למאריהון כלהו משתככי
 בגין תושבחתא דאינון דלעו באורייתא ומכרזי ואמרי הנה
 ברכו את יי כל עבדי יי² אתון ברכו את יי.

¹ שיר השירים ח, 13 ² תהלים קלד, 1

97

ויקרא (ג, 18א-ב)

ר' שמעון לא היה מקבל תקיעתו של אדם אלא אם כן הוא היה "חכם לתקוע בסוד התקיעה". פרוט סדר התקיעות ואפי בצוען. הקשר בין התקיעות ועקידת יצחק. בראש השנה אלהים מבקש לתקע בשופר כדי לתת לו כח, משום שאם תוקעים בשופר בכונה קולו העולה מעטר את האבות. כל קול של שופר עולה עד רקיע אחד ושוהה שם עד שבא הקול הבא וביחד הם עולים לרקיע הבא עד שמגיעים לרקיע העליון, מקום משכנו של הקב"ה. קול השופר מבטל את פעולת המקטרגים בראש השנה. גדולה איפוא זכותם של צדיקים היודעים לכוון ולתקן עולם באותו יום בעזרת קול השופר.

- [1] דריש הוה אמר הכי בצלותא דהאי ב"נ דאנא מדכנא אתכפר עלמא. וכ"ש בתקיעה דשופר דלא מקבל תקיעתא דבר נש דלאו איהו חכים למתקע ברזא דתקיעה. [2] דתנינן רבי ייסא סבא אמר הני תקיעתא כסדרן. קדמאה כלילא מכלא. תניינא חדא כסדרא נחדא כסדרא גבורה גדולה בינייהו. תליתאה חד הכא נחד הכא. גבורה בינייהו. [3] פוסקא סלקא קומטרא נחתא. חד תקיפא נחד רפיא. והא אוקמוה. [4] ואנון עשרה ואנון תשע. חד כללא דכלא. [5] ובהאי יומא מתעטרא יצחק. והוא רישא לאבהן. [6] בהאי יומא כתיב פחדו בציון חטאים¹. בהאי יומא יצחק אתעקד. ועקיד כלא ושרה מלילת² וקול שופרא תקיף לחדא זכאה חולקיה מאן דעבר בינייהו ואשתזיב מנייהו... [7] כך אמר קב"ה לישראל בני לא תדחלון הא אנא קאים על פתחא אבל אזדרזו בהאי יומא והבו לי חילא. ובמה. בשופר. [8] דאי אשתכח קול שופר כדקא יאות ומכווני ביה לתתא ההוא קלא סליק וביה מתעטרי אבהן וקיימי במשכניה דיעקב. [9] וע"ד בעי לאזדהרא בשופרא ולמנדע בההוא קלא ולכונא (ביה). [10] ולית לך קלא בשופרא דלא סליק רקיעא חד. וכל אינון אכלוסין דההוא רקיעא יהבין אתר לההוא קלא ומאי קא אמרי ויי נתן קולו לפני חילו וגו'³. וקאים ההוא קלא בההוא רקיע עד דאתי קלא אחרא ואתעדו⁴ כחדא וסלקין בזווגא לרקיעא אחרא. [11] ועל דא תנינן אית קול דסליק קול ומאי איהו ההוא קלא דתקיעתא דישראל דתתא וכיון דמתחברן כל אינון קלין דלתתא וסלקין לההוא רקיעא עלאה דמלכא קדישא שארי ביה

מתעטרן⁵ כלהו קמי מלכא וכדין כורסוון רמיו וכורסיא
 אחרא דיעקב ואתתקן. על דא אשכחנא בספרא דרב המנונא
 סבא. באנון צלותי דרייה דהוה אמר צלותא וקל שופרא
 (דהוה קול) דאפיק ההוא זכאה דאשתכח מרוחיה ומנפשיה
 בההוא שופרא דההוא קול סליק לעילא ובההוא יומא קיימין
 ומשתכחי מקטרגין לעילא וכד סליק ההוא קלא דשופרא כלהו
 אתדחיין קמיה ולא יכלין לקיימא. [12] זכאה חולקהון
 דצדיקייא דידעין לכוונא רעותא לקמי מאריהון וידעין
 לתקנא עלמא בהאי יומא בקל שופרא ועל דא כתיב אשרי
 העם יודעי תרועה⁶ יודעי ולא תוקעי. [13] בהאי יומא
 בעי עמא לאסתכלא בב"נ שלים מכלא דידע ארחוי דמלכא
 קדישא דידע ביקרא דמלכא דיבעי עלייהו בעותא בהאי יומא
 ולזמנא קל שופרא בכלהו עלמין בכוונה דלבא בחכמתא
 ברעותא בשלימו בגין דיסתלק דינא על ידוי מן עלמא.

¹ ישעיה לג, 14 ² ס"א: מידלת ³ יואל ב, 11 ⁴ ס"א: ואתערו
⁵ ס"א: מתעתדן ⁶ תהלים פט, 16

98

ויקרא (ג, 21-22א)

בחצות הלילה רוח צפון מעוררת את כנור דוד לנגן מאליו.
 [1] כדין רוחא חד דסטר צפון אתער. ואקיש בכנור דדוד ומנגן
 מאליו ושבחת למלכא וקב"ה משתעשע בצדיקייא בגנתא דעדן.

99

ויקרא (ג, 22ב)

שירת האלנות בגן עדן כאשר הקב"ה בא לשם להשתעשע עם צדיקים. קריאת
 התרנגול להעיר בני אדם לקום לשבח את הבורא. שירת הכוכבים והמזלות
 עם בוא הבקר¹. " ויריעו בני אלהים"1 מלשון תרועה. שבירת הדינים
 הקשים (לילה) עם התעוררות החסד (בקר).

[1] פתח ההוא טייעא ואמר ברן יחד ככבי בקר ויריעו כל
 בני אלהים¹ תייח כד קב"ה אתי לאשתעשעא עם צדיקיא בגנתא
 דעדן. [2] כל מלי דעלמא תתאה² וכל עלאין ותתאין מתעריין
 לקבליה וכל אילנין דבגנתא דעדן פתחי שבחא לקבליה ההייד

אז ירננו עצי היער מלפני יי כי בא³. ואפילו עופי
 דארעא כלהו מרחשי שבחא קמיה. כדין שלהובא נפק ובטש
 בגדפוי דתרנגולא. [3] וקרי ושבח למלכא קדישא וקרי לבני
 נשא דישתדלון באורייתא ובשבחא דמאריהון ובפולחניה
 זכאה חולקיהון דמאן דקיימין מערסיהו לאשתדלא באורייתא.
 [4] כד אתי צפרא פתחין דדרומא נפתחין ותרעי דאסוותא
 נפקין לעלמא. [5] ורוחא דמזרח אתער ורחמי אשתכחו וכל
 אינון ככביא ומזלי דממנן תחות שולטניה דהאי בקר כלהו
 פתחין שבחא וזמרין למלכא עלאה ההייד ברן יחד ככבי בקר
 ויריעו כל בני אלהים¹ מה בעאן הכא בני אלהים דאינון
 מזמנין תרועה בהאי בקר והא כל דינין אתעברו בזמנא
 דחסד אתער בעלמא. אלא ויריעו כל בני אלהים הא אתבר
 תוקפא דדינין קשיין אתבר חילא דלהון.

¹ איוב לח, 7 ² ס"א: עלאה ³ דברי הימים א טז, 33

100

ויקרא (ג, 23א-ב)

קריאת התרנגול לעבודת הבורא בלילה. בחצות הלילה בני האמונה קמים
 ונותנים כח וגבורה לכנסת ישראל - רנה דאורייתא. חשיבות למוד התורה
 בלילה.

[1] פתח רבי יוסי ואמר ולא אמר איה אלוה עושי נותן
 זמירות בלילה¹ תא חזי בשעתא דאתער רוח צפון ואתפליג
 ליליא הא אוקמוה דשלהובא חד נפיק ובטש תחות גדפוי
 דתרנגולא ואקיש גדפוי וקארי וההוא שלהובא בזמנא דמטי
 גביה ואתער לקבליה אסתכי ביה ואזדעזע וקארי ואסתכי
 ואשגח בגין יקרא דמאריה למעבד רעותיה וקארי לון לבני
 נשא ועל דא אקרי שכווי אשגחא. [2] ואקרי גבר בגין דאתער
 בשלהובא דגבורה בסטרא דגבורה קא אתיא לאתערא בעלמא.
 [3] כדין אינון בני מהימנותא קיימין ויהבין גבורה וחילא
 לכנסת ישראל וכדין אקרי רנה דאורייתא. ועייד ירית דוד
 מלכותא. הוא ובנוי לעלמין ולדרי דרין. [4] וכד תרנגולא
 קארי ובני נשא ניימי בערסיהו ולא מתערי תרנגולא קארי

לבתר ואמר מה דאמר והא אוקמוה. [5] לבתר בטש בגדפוי
ואמר ווי לפלניא נזיף דמאריה שבקא דמאריה דלא אתער
רוחיה ולא אשגח ליקרא דמאריה כד נהיר יממא כרוזא קרי
עליה ואמר ולא אמר איה אלוה עושי נותן זמירות בלילה
לסייעא ליה באיננון תושבחן ולמהוי כלא בסיועא חדא.
[6] עושי עושני מבעי ליה, מהו עושי אלא בשעתא דבי"נ קם
בפלגות ליליא ואשתדל ברנה דאורייתא דרנה דאורייתא
לא אתקרי אלא בליליא. וכד איהו אשתכח באורייתא. [7] כד
נהיר יממא קבי"ה וכנסת ישראל מתקני ליה בחד חוטא דחסד.
לאשתזבא מכלא ולנהרא ליה בין עלאין ותתאין.

¹איוב לה, 10

101

ויקרא (ג, 25)

אילת השחר¹. השירה שכנסת ישראל אומרת בגלות אלי אלי למה עזבתני וגו'.

[1] למנצח על אילת השחר דא כנסת ישראל. אילת השחר שירתא
דכנסת ישראל דקאמרי בגלותא אלי אלי למה עזבתני וגו'.

¹תהלים כב, 1

102

ויקרא (ג, 25)

מלאכים האומרים שירה ומתבטלים אחרי כן באש ששורפת אותם.

[1] ותייח אית מלאכין דאמריין שירתא קמי קבי"ה ואיננון מתבטלי
כד מסיימי ההוא שירתא בניצוצא דאשא אכלא.

103

צו (ג, 26)

השירה מסייעת לחבור המלכות עם הספירות העליונות. הרוח היוצאת מן השופר
מרכבת מאש ומים (דין ורחמים).

[1] כד אתער סטרא דצפון כמה דאוקימנא דכתיב שמאלו
תחת לראשי¹ כדין איהי סלקא בחביבותא ואתעטרא בימינא
ואתחברת באמצעיתא ואתנהיר כלא מרזא דקדש הקדשים ודא

מגו דרזא דאדם ברעו דכהנא ובצלותא ובשירתא. [2] והא
אוקימנא דעולה קדש קדשים ברזא דרוח עלאה בגין דתלת
רנחין קשירין כחדא. רוח תתאה דאקרי רוח הקדש. רוח
דלגו באמצעיתא דאקרי רוח חכמה ובינה. וכן אקרי רוח
תתאה. [3] אבל האי רוח דנפיק מגו שופר כלילן באשא
נמיא.

¹ שיר השירים ב, 6

104

צו (ג, א30)

המלאכים אומרים קדושה. קבוצה אחת אומרת "קדוש" בקול גדול ועליון. בצד
אחד אומרים "קדוש" בקול נעים ובצד אחר אומרים אחרים "קדוש" בסתם אמירה.
בראש כל קבוצה עומד ממונה. ובצד אחר גלגלי הים מנהמים ויורדים. ושם
קבוצת מלאכים אומרת בקול נעים "ברוך כבוד ה' ממקומו"¹ וכלם משבחים
ביום ובלילה ללא הרף.

[1] ובההוא אתר אית חיילין חיילין דאמרי קדוש בקל רב
עלאה ומסטרא אחרא אמרי קדוש בקל נעימותא עלאה ומסטרא
אחרא חילין אחרנין דאמרי קדוש. וכן לדי זוויין.
[2] שית מאה אלף רבוון חיילין בכל זווייתא אשתכח
ועלייהו חד ממנא וכלהו מתלבשי אפודא וקיימי לסדרא
פולחנא דמדבחא לקבל תתאי. [3] באתר אחרא אשתכחי גלגלי
ימא דנהמין ונחתין בדרגין ידיען ותמן חיילין אמרין
בקל נעימותא ברוך כבוד יי ממקומו¹ וכלהו משבחי בשירתא
ולא משתככי ביממא ובלילא וכלהו מסדרי שבחא בקל
נעימותא.

¹ יחזקאל ג, 12

105

צו (ג, א32)

תופשי התורה הם הלויים המנגנים בכנורות, והם גם הממונים על שבח המלך
העליון ליחד אותו יחוד שלם.

[1] ותופשי התורה מאן אינון תופשי התורה. וכי כהני לאו
תופשי התורה נינהו, אלא אלין אינון ליואי דתפשי בכנורות

דאטיין מסטרא דאורייתא. [2] ואתיהיבת מסטרא דלהון
אורייתא ואינן ממנן על שבחא דתושבחתא דמלכא קדישא
ליחדא ליה יחודא שלים כדקא יאות.

(מ"ז, II, רמה)

106

צו (ג, 32ב)

בזמן בריאת העולם הקב"ה ברא מלאכים מהבל פיו. מבין אלה סדר מלאכים
שמזמרים לו תשבחות ביום. אלו הם גדודי החיילים האומרים שירה ביום,
תשבחות בבוקר וזמירות בערב. כאשר מגיע הלילה כלם מפסיקים שירתם.

[1] ועבד רקיע בין תרין פלגותייה אליון ההייד יהי רקיע
בתוך המים וגוי¹ ועלייהו אתקין וסדר עליון קדישין מגו טיפי
טיפי ברוחא דאתגזרא בבסיטא^{2,3} דכתיב וברוח פיו כל צבאם⁴.
[2] ובאליון אתרין וסדר מזמרי תושבחתיה ביומא ואתערבו
בשלהובי אשא ואינן גדודי חיילין אמרין שירתא ביומא
תושבחן בצפרא וזמירן ברמשא. כד מטי ליליא כלהו פסקי
שירתא.

¹בראשית א, 6 ²טיא: בבוצינא ³טיא: וסדר מלאכי עלאי קדישי מגו
רוחא דאתגזר תושבחתיה ⁴תהלים לג, 6

107

שמיני (ג, 38ב-39א)

קול השופר יפה. הוא משול כנגד יעקב (תפארת). קול השופר מרכב מרוח, אש
ומים. כשהוא עולה, הוא מעלה את האבות בקול אחד. מקולו של השופר
העליון יוצאים כל יתר קולות השופר. הכהנים קשורים בחדוה ועל כן רחקו
מהם דין, עצב ורוגז. מים ושמן הם בצד ימין ואותם יורשים הכהנים. היין
הוא בצד שמאל ואותו יורשים הלויים, להרים קולם לזמר ולא לשתק, שהרי
היין אינו שותק לעולם בעוד שהשמן בחשאי בלחישה הוא תמיד. היין והשמן
עומדים לזמר ולהרים קול ועומדים בדין.

[1] אייר שמעון הא דתנינן דכתיב קול השופר¹ שפיר הוא ודא
הוא יעקב דאסתלק במחשבה דאבהן ונפקו כחדא מגו שופר דהא
שופר אפיק מייא ואשא ורוחא כחדא. ואתעביד מנייהו קלא.
[2] כך אימא עלאה אפיק לאבהן בקל חד ומגו מחשבה
אסתלקו כחדא בחד קול. [3] וההוא קול אקרי קול השופר

ודא יעקב. דכליל לאבהן כחדא ואקרי קול. [4] ותרי קלי
 נינהו דהא מגו קלא נפיק קלא. אבל קול חד דאקרי קול
 השופר. [5] ומהכא נפקו שאר קולות מגו ההוא שופר בזווגא
 דמחשבה ושבעה קולות נינהו דנפקין בזווגא דמחשבה בשופר
 נדא שופר דאשקי לון ורוי לון לאבהן בקדמיתא ולבתר לבנין
 נהא אוקמנה מלה... [6] ר' אבא אמר מאתר חד נפקו יין
 ושמן נמים (דבש וחלב) מים ושמן לימינא נטלי כהני
 ניירתי לון ושמן יתיר מכלא. [7] דאיהו חדוותא שירותא
 נסיומא דכתיב כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן זקן
 אהרן². [8] ויין לשמאלא ירתי ליואי לארמא קלא ולזמרא
 ולא לשתוק. דהא חמרא לא שתיק לעלמין ושמן בחשאי הוא
 תדיר. [9] מה בין האי להאי. אלא שמן דאיהו בחשאי בלחישו
 תדיר אתי מסטרא דמחשבה דאיהו בלחישו תדיר ולא אשתמע
 והוא בחשאי ועל דא הוא מימינא. [10] ויין דאיהו לארמא
 קלא ולא שתיק לעלמין אתי מסטרא דאמא וירתיין ליואי
 לסטר שמאלא וקיימי לזמרא לארמא קלא וקיימי בדינא
 נבגין כך כתיב ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע³.

¹ שמנת יט, 13 ² תהלים קלג, 2 ³ דברים כא, 5

(מ"ז, II, רמג)

108

אחרי מות (ג, 56)

"שיר מזמור לבני קרח"¹. נשאלת השאלה מדוע הכפילות שיר ומזמור שהם אחד?
 הכפילות באה כדי להדגיש את עליונותו על שאר השירים. כך גם "מזמור שיר
 ליום השבת"² ושיר השירים. הסבר נוסף: את המזמור לבני קרח אמרו בני
 קרח בפתח גיהנם ועל כן נאמר מזמור זה ביום שני.

[1] שיר מזמור לבני קרח גדול יי' ומהלל מאד וגו'. מאי שיר
 מזמור אלא הכי תאנא משמיה דר' שמעון שיר דאיהו כפול שיר
 דאיהו משובח משאר שירין. ועל דאיהו משובח משאר שירין תרין
 זמנין אתמר ביה שירתא וכן מזמור שיר ליום השבת². כה"ג
 שיר השירים אשר לשלמה. [2] שירתא לעילא מן שירתא. שיר
 מזמור שירתא דקב"ה דקא מזמרי בני קרח (על) אינון דיתבי

על פתחא דגיהנם ומאן אינון. אחוהון דאינון דיתבי בתרעי.
דגיהנם ועל דא שירתא דא ביום שני אתמר.

¹תהלים מח, 1 ²תהלים צב, 1

109

אחרי מות (ג, 64-65א)

כאשר מאיר היום מזמרים לקבי"ה אלף וחמש מאות וחמשים רבוא בעלי שירה.
אלף וחמש מאות וארבעים ושמונה מזמרים לו בשעת הלבנה, אלף וחמש מאות
ותשעים אלף רבוא בשעה הנקראת בין הערבים. כאשר מאיר היום משבחים בעלי
היבבה בדברי שבח. בבקר, הדין שוכך, החסד מתעורר וכלם אומרים תשבחות¹.
בשעת בין הערבים אלף וחמש מאות ותשעים אלף רבוא בעלי הלילה מזמרים
וקטטה שורה בעולם. בשעה שיורד הלילה אותם אלף וחמש מאות וארבעים
ושמונה (רבוא) שרים מחוץ לפרוכת והדינים שלמטה מתעוררים ושטים בעולם.
אלו אומרים שירה עד חצות. משעת חצות ואילך כל השאר אומרים תהילות. על
כל אלו ממונים שלשה סרכים (שרים): הימן על השרים בבקר, ידותון על
בעלי הלילה ואסף על השרים בעת זריחת הלבנה עד חצות. כל אחד מהם ממונה
על סרכים משניים בין משמרת למשמרת.

- [1] ר' יהודה פתח ואמר מזמור לאסף אל אלהים יי' דבר
ויקרא ארץ ממזרח שמש עד מבאו². [2] תאנא אלף וחמש
מאה וחמשין רבוא מארי שירתא מזמרינ לקבי"ה כד נהיר
יממא. ואלף וחמש מאה וארבעין ותמניא בטיהרא. ואלף
וחמש מאה ותשעין אלף רבוא בההיא שעתא דאקרי בין
הערבים. [3] רבי יוסי אמר כד נהיר יממא כל אינון
מארי דיבבא משבחן במלי תושבחן לקבליה דהאי בקר³.
[4] דכד אתער האי בקר כלהו מתבסמין ודינא אשתכין
ואמרינ תושבחן. ההי"ד ברוך יחד ככבי בקר ויריעו כל בני
אלהים¹. [5] בההוא זמנא דבין הערבים כל אינון אלף
וחמש מאה ותשעין אלף רבוא מארי דיללה אקרוון. ומזמרינ
בההיא שעתא וקטטותא שריא בעלמא... [6] וההיא שעתא בעי
בי"נ לאזדהרא בצלותא דמנחה. [7] בזמנא דמטי ליליא אינון
אלף וחמש מאה וארבעין ותמניא אקרוון מברא לפרוכתא
ואמרינ שירתא כדין דינין דלתתא מתערינ ואזלינ ושאטין
בעלמא. [8] ואלין אמרינ שירתא עד דיתפלג ליליא משמרה
ופלגא. בתר דיתפליג ליליא מזדמני כלהו אחריני כחדא
ואמרי תהלות כדיא תהלות יי' יבשרו⁴. [9] רבי אבא כלהו

הכי ועילא מנהון סרכין תלתא. בההיא שעתא דאתער האי בקר
ומתערין תושבחן כל אינון אלף וחמש מאה וחמשין רבוא אתמנא
עלייהו חד ממנא והימן שמיה לקבליה דלתתא ותחות ידיה
סרכן ממנן עלייהו לאתקנא שירתא. [10] בההיא שעתא דאתער
זמנא דבין הערבים וזמרין כל אינון אלף וחמש מאה ותשעין
אלף ריבוא מארי דיללה אתמנא עלייהו חד ממנא וידותון
שמיה לקבליה דלתתא. ותחות ידיה סרכין ממנן עלייהו
לאתקנא ההוא זמרא כד"א זמיר עריצים⁵. [11] בההיא שעתא
דמטי ליליא מתערין כל אינון דמברא לפרוכתא כדין שכיך
כלא ופטרא לא אשתכח ודינין דלתתא מתערין. כלהו אתמנן
כחדא אלין על אלין. עד דאתפליג ליליא. [12] בתר דאתפליג
ליליא ומתכנשי כלהו אתמנא עלייהו חד ממנא וכניש לכל
משריין כד"א מאסף לכל המחנות וגו'⁶ ואסף שמיה לקבליה
דלתתא. ותחות ידיה כל אינון סרכין ממנן ומבשרי תהלות.
[13] עד דאתי צפרא כיון דאתי צפרא קם ההוא נע"ר יונק
משדי אמיה לדכאה להוה ועאל לשמשא.

¹ איוב לח, 7 ² תהלים נ, 1 ³ ס"א: כד אתער דכד ⁴ ישעיה ס, 6
⁵ ישעיה כה, 5 ⁶ במדבר י, 25

110

אמור (ג, 92ב)

שופר תרועה בראש השנה, השופר המשחרר עבדים. (תרועה היא שלשלת). דיון
על צורתו של השופר.

[1] והעברת שופר תרועה בחדש השביעי וגו' שופר תרועה אמאי
אלא שופר דמתבר שלשלאין דמתבר שולטנותא מכל עבדין ובעיא
לאחזאה שופר דאיהו פשוט ולא כפוף לאחזאה תורו לכלא דהא
יומא גרים ובכלא בעי לאחזאה עובדא ועל דא שופר ולא קרן
בגין לאחזאה מאן הוא אתר דאקרי שופר.

III

אמור (ג, 93ב)

זכותו של דוד לומר שירה בשביל כנסת ישראל לפני המלך מפני שהוא אחוז בה.

[1] תי"ח יאות הוא דוד מלכא למימר שירתא בגין כנסת ישראל
יתיר מכל בני עלמא ולמימר מלי דכנסת ישראל למלכא בגין
דאיהו אחיד בה.

112

אמור (ג, 96א)

החדוה והשירה נתנו לבני ישראל כדי לשבח לקב"ה, ובני ישראל מתקדשים בהם.

[1] אייר יצחק חדוותא ושירתא זמינין ישראל לשבחא לקב"ה
כהאי שבחא דמשבחי ישראל בליליא דפסחא דכ"י אתקדשת
בקדושא דמלכא הה"ד השיר יהיה לכם כליל התקדש חג¹
כליל התקדש חג דייקא ברוך יי לעולם אמן ואמן.

¹ ישעיה ל, 29

113

אמור (ג, 98ב-100א)

בתקיעה בשופר מתקרבין בני ישראל אל הקב"ה יותר מעכ"ם. בתקיעת השופר
בראש השנה מועברת הכונה מדין לחסד. בני ישראל תוקעים בשופר ולא בקרן
כיון שהקרן היא מצד הדין ובני ישראל רוצים להתדבק בצד החסד. כאשר שופר
עליון (בינה) עולה ("עליה" במשמעות עלית השכינה, כלומר, הפסקת ההארה
לתחתונים), מפסיקה ההארה לבני האדם ואז הדין שולט, כאשר בני אדם תוקעים
בשופר, מעירים קולות השופר את שופר עליון ואז שולט החסד ובני ישראל
מקבלים כח. זו הסיבה לתקיעה בשופר בראש השנה ולסדר הקולות בשופר. הסבר
משמעותם של שלשה סוגי התקיעה בשופר. סדר ראשון: סדר התקיעות של הסדרות:
תקיעה ראשונה: הקול עולה ומתעטר באברהם (חסד). תקיעה שנייה: כנגד יצחק,
שובר את הדין. תקיעה שלישית: כנגד יעקב, מעורר רחמים. סדר שני: תקיעה
ראשונה: כנגד אברהם. תקיעה שנייה: כנגד יצחק. תקיעה שלישית: כנגד יעקב.
סדר שלישית: סדר זה הוא כנגד יעקב ותפקידו לישיב בין הנגודים אברהם
ויצחק (שהם חסד וגבורה).

[1] וכד יצחק אתתקף בבנוי¹ כדין עלאין ותתאין מתכנפי
לדינא וכרסייא דדינא אתתקן ומלכא קדישא יתיב על כורסייא
דדינא ודאין עלמא כדין תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו.
[2] זכאין אינון ישראל דידעין לסלקא כורסייא דדינא
ולתקנא כורסייא דרחמי ובמה בשופר. [3] רבי אבא הוה
יתיב קמיה דריש אייל הא זמנין סגיאין שאילנא על האי
שופר מאי קא מיירי ועד כאן לא אתישבנא ביה. אייל ודאי
האי הוא ברירא דמלה דישראל בעיין ביומא דדינא² שופר
ולא קרן בגין דקרן הא אתידע באן אתר איהו ולא תדבקא דינא
לא בעינא. אבל הא תנינן במלין ובעובדא בעינן לאחזאה
ולאתערא מלין סתימין. [4] תיח כד ההוא שופר עלאה דנהירו

דכלא ביה אסתלק ולא נהיר לבנין כדין דינא אתער וכרסוון
 אתתקנו לבי דינא ודא שופר אילו דיצחק אקרי תוקפיה
 דיצחק תושבחתיה דאבהן כד אסתלק ההוא שופר גדול
 דלא ינקא לבנין כדין יצחק אתתקף ואתתקן לדינא בעלמא.
 [5] וכד אתער האי שופר וכד בני נשא תייבין מחטאיהון
 בעיין לנגדא קול שופר מתתא וההוא קלא סליק לעילא כדין
 אתער שופרא אחרא עלאה ואתער רחמי ואסתלק דינא ובעינן
 לאחזאה עובדא בשופר לאתערא שופרא אחרא ולאפקא בהאי
 שופר לתתא אינון קלי לאחזאה דכל אינון קלין דלעילא
 דכלילן כלהו בההוא שופר עלאה יתערוון לנפקא ובהני קלין
 דלתתא יהבין ישראל חילא (לרחמי מתתא ואתער שופר גדול)
 לעילא ועל דא בעינן לזמנא שופר ביומא דא ולסדרא קלין
 לכוונא ביה בגין לאתערא שופר אחרא דביה כלילן קלי
 לעילא (ולסדרא קלין בשופר). [6] סדרא קדמאה קלא נפיק
 נמתער לעילא סליק רקיעין ואתבקע בין טורי רמאי ומטי
 לגביה דאברהם ושריא ברישיה ואתער ואתער הוא ואתקן
 לכורסייא. [7] ובספרא דאגדתא תנינן בשעתא דההוא קלא
 קדמאה סליק אתער ואתער אברהם ואתקן לכורסייא פקדין
 עליה³ אבא. אדהכי סלקא תניינא תקיפא לתברא תוקפי רגיזין.
 [8] ודא סדרא תניינא ההוא קלא תבירא בתוקפוי וכדין סלקא
 וכל דינין דיתערו⁴ קמיה אתברו עד דסליק לאתריה דיצחק.
 כיון דיצחק אתער וחמי לאברהם מתרן לכורסייא לקיימא קמיה
 כדין אתכפיא ותבר תוקפא קשיא ובהאי בעי מאן דתקע לכוונא
 לבא ורעותא בגין לתברא חילא ותוקפא דדינא קשיא הה"ד
 אשרי העם יודעי תרועה⁵. ודעי ודאי. [9] סדרא תליתאה
 קלא נפיק וסליק ובקע כל אינון רקיעין ורחמי מתערן ומטי
 ההוא קלא לרישיה דיעקב ויעקב אתער וחמי לאברהם מתתקן
 בגיסא אחרא כדין אחידן תרוייהו ביה ביצחק דא מהאי סטרא
 ודא מהאי סטרא ולא יכלין תוקפוי לנפקא לבר. והני תלתא
 סדרין כלהו סדרא חד. [10] סדרא אחרא קלא נפיק וסליק
 ונטיל לאברהם מאתריה ונגיד ליה לתתא לאתר דתוקפיהון
 דיצחק שריין וקיימן ליה לאברהם בגווייהו. [11] סדרא

תניינא נפיק קלא תבירא לא תקיפא כקדמאה. לא דחליש
 ההוא קלא דתקע אלא שההוא קלא לאו איהו לגבי יצחק בקדמיתא
 דתמן תוקפא תקיפא שריא אלא לגבי אינון בי דינא דלתתא
 דאינון רפויין יתיר וכלהו חמאן לאברהם לגבייהו
 ואתכפייין קמיה אדהכי. [12] סדרא תליתאה קלא נפיק וסליק
 ואתערט ברישיה דיעקב ונגיד ליה לתתא לההוא אתר דאינון
 גבוראן שריין וקאים לקבלייהו אברהם מהאי סטרא ויעקב
 מהאי סטרא ואינון באמצעיתא כדין אתכפייין כלהו ומשתכחין⁶
 באתרייהו. והני כלהו סדרא אחרא תניינא. [13] סדרא
 בתראה דבעיא לסלקא לון לאתרייהו ולישבא בינייהו ליצחק
 כמלקדמין. בגין דהאי בעא לישראל ליה באתריה ולא יפוק
 בתוקפוי לבר כדין דינין כלהו אתכפייין ורחמין אתערו. על
 דא בעי לכוונא לבא ורעותא בהני קלי ולמהדר בתיובתא קמי
 מאריהון. כדין כד ישראל מתקני ומסדרי קלין ברעותא דלבא
 כדקא יאות בשופרא דא אהדר ההוא שופר עלאה... [14] ועל
 דא בכסה ליום חגנו בה"א דאתכסיא סיהרא ובמה נהיר כלא
 בתיובתא וכקל שופרא דכתיב אשרי העם יודעי תרועה כדין יי
 באור פניך יהלכון.⁵

¹ נ"א: בדינו ² נ"א: דא ³ ס"א: או"א ⁴ ס"א: דאתערען ⁵ תהלים פט, 16
⁶ ס"א: ומשתככי ⁷ ס"א: ולישראל

114

אמור (ג, 101א)

ספר תהלים נקרא בעשרה מיני זמר: נצוח, נגון, משכיל, מכתם, מזמור,
 שיר, אשרי, תפילה, הודאה והללויה. הללויה עולה על כלם.

[1] בעשרה זיני זמרא אתקרי¹ ספר תהלים. בנצוח. בנגון.
 במשכיל. במכתם. במזמור. בשיר. באשרי. בתפלה. בהודאה. בהללויה.
 ועלאה מכלהו הללויה והא אוקמוה.

¹ נ"א: אתתקן

(מ"ז, II, תשי)

115

אמור (ג, 102א-ב)

כאשר הכהן מתפלל הוא עוצם את עיניו כדי שלא להסתכל במה שלא צריך ושומע את קול כנפי הכרובים מזמרים ומשבחים. אז הוא יודע שהתפילה מתקבלת ברצון.

- [1] אייר יהודה כיון דהוה עאל וטמטם עיניו דלא לאסתכלא במה דלא אצטריך והוה שמע קל גדפי כרובייה מזמרי ומשבחי.
[2] הוה ידע כהנא דכלא הוה בחדוה ויפוק בשלם ועם כל דא בצלותיה הוה ידע דמלין נפקין בחדוותא ומתקבלן ומתברכן כדקא יאות וכדין חדוותא היא בעלאי ותתאי.

116

אמור (ג, 107א)

חביבות כנסת ישראל לפני הקב"ה מתבטאת בעובדה שהוא משבח לה כשם שהיא משבחת לו בשירים ובזמירות.

- [1] רבי שמעון פתח אני חבלת השרון שושנת העמקים¹. כמה חביבה כנסת ישראל קמי קב"ה דקב"ה משבח לה והיא משבחת ליה תדיר וכמה שבחין ומזמרין אתקנת ליה למלכא תדיר.

¹ שיר השירים ב, 1

117

אמור, רעיא מהימנא (ג, 98-100)

מצות התקיעה בשופר בראש השנה¹ משום שהוא יום הדין. תפקידה של התקיעה בשופר לעורר רחמים מלמטה למעלה. קול השופר עולה כאשר הוא מרכב מאש רוח ומים. קול השופר הנוצר למטה מעורר קול (דומה) למעלה. היוצרותם של שני הקולות האלה גורמת לשבוש טענות המקטרג (השטן). מקולו של השופר מתעורר קולו של יעקב² הנכלל גם ממידת הדין של יצחק שהומתק ואז מצויות הברכות.

- [1] בחדש השביעי באחד לחדש וגוי פקודא דא לתקוע שופר בראש השנה דהוא יומא דדינא כמה דאוקימנא והא אוקמוה דכתיב תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו והא אתמר.
[2] דדא איהו יומא דסיהרא אתכסי ביה וקאים עלמא בדינא. [3] בגין דההוא מקטרגא חפי וכסי ואנעל פתחא על מלכא אתר דדינא שריא למתבע דינא על עלמא...

[4] ובשעתא דסנטירא קם למטען מלין עלייהו. פקד
למתקע בשופר בגין לאתערא רחמי מתתא לעילא בההוא שופר
סלקא ההוא קלא כלילא באשא ורוחא ומיא ואתעביד מנייהו
קלא חדא ואתער קלא אחרא לעילא. [5] כד ההוא קלא
אתער מעילא ומתתא כדין כל טענות דקא טעין ההוא מקטרגא
מתערבי... [6] והקול קול יעקב בההוא שופר דקא סליק
ואתער יעקב לגביה ואתקריב בהדיה ויגש לו ויאכל ואתכליל
דא בדא. [7] כיון דאתכליל בהדיה ויבא לו יין דא יין
דמנטרא יין דהוא חדו דלבא רזא דעלמא דאתי כדין וירח
את ריח בגדיו צלותא דסלקין ובעותין ויברכהו.

¹ ויקרא כג, 24 ² בראשית כז, 22

118

בהר, רעיא מהימנא (ג, 109א)

כשם שבתקיעת שופר תרועה של יובל יוצאים העבדים לחירות כך בני ישראל
המשולים לעבדים יוצאים לחירות בתקיעת שופר בגאולה אחרונה. ללויים
נתנו "ערי מושב" משום שלא קבלו נחלה, כדי לאפשר להם לנגן "בכמה מיני
נגון". כהנים תוקעים בחצוצרות במקדש.

[1] פקודא לתקוע שופר תרועה ביובל הה"ד כנשא נס הרים
תראו וכתקוע שופר תשמעו¹ כגוונא דבתקיעת שופר דיובלא
כלהו עבדין נפקי לחירות הכי בפורקנא בתרייתא בתקיעת
שופר מתכנשין כל ישראל מארבע סטרי עלמא דאנין עבדין
דיובלא... [2] פקודא בתר דא לתת ללויים ערים לשבת
ובגין דאינו לא אשתתפו בעגלא קב"ה חלק לן לגביה למהוי
מנגנין ליה בכמה מיני נגון דכהנים בעבודתם ולויים
לשירם ולזמרם וישראל לנויהם. [3] כהנים בעבודתם דאית
תמן כמה פקידין. פקודא חד לעשות שמן המשחה. בי לויים
שומרין במקדש. גי ישראל לירא מן המקדש. די עבודת
הלויים בבית המקדש. הי להקטיר קטרת פעמים. וי כהנים
תוקעים בחצוצרות במקדש.

¹ ישעיה יח, 3

119

בהר, רעיא מהימנא (ג, 109)

עבודת הלויים במקדש היתה בכ"ד משמרות והם עסקו בשירה ובזמרה.

[1] פקודא לירא מן המקדש ואיהו מצות עבודת הלויים במקדש
בכ"ד משמרות לויים דבהון לויים בשירה ובזמרה הוו מזמרין קדמך
לסלקא שכינתא דאיהי שירה וזמרה בהון ליי כייד עם שירה
וזמרה כ"ו כחושבן יהוי"ה.

במדבר

120

בהעלותך (ג, 149א)

בליל הבכורות באו מזמרים לזמר לפני הקב"ה. הוא אמר "לאו עידן הוא דהא שירתא אחרא מזמרינ בני דארעא". בחצות, בשעת שלטון הדין, שרים בני ישראל וכל המלאכים מקשיבים לקולם אחר שנימולו.

[1] תא חזי בההוא ליליא דבעא קב"ה לקבלא כל אינון בכורי כמה דאתמר בשעתא דרמש ליליא אתו מזמרינ לזמרא קמיה אמר לון לאו עידן הוא דהא שירתא אחרא מזמרינ בני בארעא. [2] בשעתא דאתפליג ליליא אתער רוח צפון וקב"ה כדין עבד נוקמין וישראל עבדין שירתא בקול רם¹ וכדין עבד לון בני חורין מכלא ומלאכין עלאי כל משריין כלהו הוו צייתין להון לקליהון דישראל בתר דאתגזרו רשימו לבתיהון מההוא דמא וכדמא דפסחא בתלת רשימין על המשקוף ועל שתי המזוזות.

¹ ס"א: ישראל מזמרינ ואמרינ הללוא בקול רם

121

בהעלותך (ג, 149ב)

ביום הדין (ראש השנה), בשעה שהקב"ה יושב על כס המשפט ובעלי הדין, היבבה והיללה מקטרגים לפניו, בני ישראל מעבירים את כונת האל מדין לחסד בעזרת התפילה והתקיעה בשופר. חשיבות הכונה והידיעה של סודות התרועה זהו טעם "יודעי תרועה".

[1] ועייד ותנח התבה בחדש השביעי בחדש השביעי ודאי דאיהו דינא דעלמא. [2] על הרי אררט אלין (סמכי כורסיא) מאריהון דדינין מאריהון דיבבא ויללא וכלהו שליחין¹ בההוא יומא קמי קב"ה וכמה מארי תריסין אתערו בהאי יומא וכלהו קיימי תחות ההוא כרסיא בדינא דעלמא. [3] וישראל מצלאן צלותא בההוא יומא ובעאן ומתחננן קמיה ותקעין בשופר וקב"ה חיים

עלייהו ומהפך דינא לרחמי. [4] וכל עלאי ותתאי פתחי
ואמרי אשרי העם יודעי תרועה² ועייד בעינא בההוא יומא
וההוא דתקע דידע עקרא דמלה ויכוון ביה בתרועה ויעביד
מלה בחכמתא ועייד כתיב אשרי העם יודעי תרועה ולא כתיב
תוקעי תרועה והא אתמר.

¹ ס"א: דכלהו שכיחין ² תהלים פט, 16

122

בהעלותך (ג, א155)

"ותקעתם תרועה בסטר דרום". - הדרום מסמל את החסד ותפקידה של התרועה
במקרה זה להרחיק את הדין שאותו מסמל צד צפון. שתי חצוצרות הכסף
עומדות כנגד צד מזרח המסמל רחמים והדרום המסמל את החסד. תפקידן לפעל
כנגד צד צפון המסמל את הדין. הכסף עצמו מסמל את החסד.

[1] בגין כך ותקעתם תרועה בסטר דרום. [2] אבל הכא לאו
האי ולאוי האי אמאי תרועה לאכפייא סטר צפון ובג"כ סטר
צפון לאחורא. [3] תיח שתי חצוצרות בגין דאינון מסטרי
תרי דקאמרי ממזרח ומדרום אינהו זמינין לחברא דינין
ולאכפייא לון ועייד אינון מכסף ובג"כ וביום שמחתכם
ובמועדיכם וגו' ותקעתם בחצוצרות סתם בין לעילא בין
לתתא.

123

שלח לך (ג, א165)

על המגדל (מגדל שמימי אגדי) מצפצפות צפרי אש בנעימה (בנעימות) ובנגון
שאין נגון ונעימה (נעימות) כמותם. כאשר הרקיע מסתובב נשמע נגון. ומקול
נהימת המים הנובעים לא נודע אותו נגון. כל האגנים מארבע רוחות מתמלאים
ממבוע המים.

[1] בריש מגדל דא אית עופין דנור¹ דקא מצפצפאן כד סליק
צפרא צפצופא דנעימו דלית נעימו ונגונא כההוא נעימו...
[2] תיח ההוא רקיע כד סחרא בגלגולא מנגנא בנגונא ומקל
נהימן דמיין דנבעין לא ידיע ההוא נגונא כל אינון אגנין
די בארבע סטריין מליין מנביעו דמיין דנבעין מאן דאיהו
לגו בתריין סטריין קיימא תמן. [3] חד בחדוה דלית חדוה

כההיא חדוה בעלמא לקיימא עבדו את יי בשמחה². וחד
ביראת דלית דחילו כההוא דחילו בעלמא לקיימא עבדו
את יי ביראה³.

¹ ס"א: דרורא ² תהלים ק, 2 ³ תהלים ב, 11

124

שלח לך (ג, 167)

בהיכלות של הנשים קיימות מקהלות נשים וסולניות. בהיכל של יוכבד כמה
אלפים ורבבות נשים משבחות שלש פעמים ביום ומזמרות את שירת הים, עד
י"ותקח מרים הנביאה את התוף בידה¹. מכאן והלאה יוכבד מזמרת לבדה.
הצדיקים בגן עדן מקשיבים לשירתן ואי אלה מלאכים משבחים ומודים יחד עמן.
בהיכל אחר דבורה והנשים מזמרות את השירה שאמרה דבורה בעולם הזה.

[1] בהיכלא אחרא אית יוכבד אמיה דמשה נביאה מהימנא
וכמה אלפין ורבבן בהדה. [2] בהיכלא דא לא מכרזי כלל
אלא ג' זמנין בכל יומא ויומא אודה ומשבחת למארי
עלמא איהי וכל אינון נשין די בהדה ושירתא דימא מזמרין
בכל יומא ואיהי בלחודחא אמרת מהכא ותקח מרים הנביאה
וגוי¹ את התוף בידה וגוי וכל אינון צדיקיא די בגן
עדן צייתין לקל נעימו דילה. וכמה מלאכין קדישין אודאן
ומשבחן עמה לשמא קדישא. [3] בהיכלא אחרא אית דבורה
אוף הכי וכל שאר נשין בהדה אודן ומזמרן בההיא שירתא
דאיהי אמרת בהאי עלמא.

¹ שמות טו, 20

125

שלח לך (ג, 168)

שמעו את שירת הים בקול נעימה שלא נשמע כמותו מאז שנברא קול נעימה של
שירה. ובסיום השירה אמרו "יי ימלוך לעולם ועד"¹.

[1] אדהכי שמעו שירתא דימא בקל נעימו דלא שמעו מיומא
דאתבריאו קל נעימו דשירתא כההוא נעימו דהווא אמרי וכד
סיימו יי ימלוך לעולם ועד¹.

¹ שמות טו, 18

126

שלח לך (ג, 168-169א)

שלשה קולות אינם הולכים לאיבוד לבד מקול התורה והתפלה. א. קול החיה היולדת. ב. קול האדם כשיוצאת נשמתו. ג. קול הנחש בשעה שפושט עורו. כל קול מעורר קול אחר מסוגו (התאור המקובל של התפשטות הקול בגלים עד הגיעו לאזן). אגב זה נזכר קול השופר אשר אף הוא מעורר קול שופר אחר בראש השנה.

- [1] תא חזי תלת קלין אינון דלא אתאבידו לעלמין בר קלין דאורייתא וצלותא דאלין סלקין לעילא ובקעין רקיעין אבל קלין אחרנין אינון דלא סלקין ולא אתאבידו ואינון תלת.
- [2] קול חיה בשעתא דאיהי על קלביטא ההוא קלא משטטא ואזלא באוירא מסייפי עלמא עד סייפי עלמא. [3] קול דבר נש בשעתא דנפיק נשמתיה מגופיה ההוא קלא משטטא ואזלא באוירא מסייפי עלמא עד סייפי עלמא. [4] קול נחש בשעתא דפשיט משכיה ההוא קלא משטטא באוירא ואזלא מסייפי עלמא עד סייפי עלמא אי חסידא קדישא כמה מלה דא רבא ויקירא.
- [5] אלין קלין מה אתעביד מינייהו ולאן אתר עאלין ושארן.
- [6] אלין קלין דצערא אינון ואזלין ומשטטי באוירא ואזלי מסייפי עלמא עד סייפי דעלמא ועאלין גו נקיקין ומחילין דעפרא ואתמרן תמן. [7] וכד יהיב ביינ קלא אינון מתערין לגבי ההוא קלא. [8] קלא דנחש לא אתער לגבי קלא דביינ. היאך יתער במחאה כד מחי ביינ מחאה אתער קלא דנחש דאתמר לגביה ההוא קלא ולא קלא אחרא. [9] קלא אתער בתר קלא זינא בתר זיניה. ועל דא ביומא דרייה קול שופר אתער קול שופר אחרא זינא בתר זיניה אזלא.

127

שלח לך (ג, 170א-ב)

בבית המקדש של מעלה מלהטים שלש מאות ששים וחמשה עמודי אש בכל אחד מארבעת הצדדים. עמודי אש עולים ויורדים, מכים זה בזה ומשמיעים נגונים. הנגון שהם מנגנים הוא שיר יתום "מזמור שירו לה' שיר חדש"¹. הסברים על משמעות שמות הנגונים. בתוך התיאור הזה זוג נשרים שר נגון מחצות היום.

- [1] תלת מאה ושתין וחמש עמודין דנהורא מלחטא אית בכל סטרא מאינון ארבע סטרין כל אלין עמודין אקרון עמודים

חיים בגין דלא קיימא נהורא דלהון שכיך באתר חד.
 [2] וכלהו אלין סלקין ואלין נחתין יהבי דוכתא דא לדא
 אלין דסלקין בטשין דא בדא ומנגני נגונא ואלין דנחתי
 אוף הכי. [3] אלין דסלקי דנגני נגונא מאי נגונא
 מנגני שיר יתמא מזמור שירו ליי שיר חדש כי נפלאות
 עשה וגוי¹. שיר חדש. וכי אית שיר עתיק. אלא שיר דעד
 כען מלאכין קדישין לא שבחו ליה בגין דאיהו חדש. מאי
 טעמא איהו חדש בגין דההוא דמחדש עולימוי משבח ליה...
 [4] ואברהם זקן בא בימים. אלא בא בימים. באינן
 יומין עלאין דמחדשי עולמין כנשרא. עייד נגונא דא
 נגונא דההוא חדש איהו [5] הושיעה לו. למאן לההוא
 חדש הושיעה ימינא דמלכא עלאה ודרועא דיליה.
 [6] אינן דנחתי אוף הכי מנגני ואמרי שירה אחרא
 יתמא. ומאן איהו מזמור לתודה² דאיהו יתמא...
 [7] בפלגו יומא נפקי תרין נשרין בכל גלגלא וגלגלא
 ולא ידיע אחר נפקי מהמן ושריין על רישיהון דאלין
 אריין וכדין משתככי עמודין וגלגלין וקיימי בקיומיהו.
 [8] ותפוחין נפלי על פומיהו דנשרי זמקבלי לון ומיד
 פרחין מפומא לפומא ואזלין ומשטטי בינייהו ותבו
 לאתרייהו ולא ידיע מאן היא. לבתר שעתא ופלגא נשרין
 ארימין קלא ומנגנין נגונא תאיבא ואתמרן ולא ידיע
 בהי אתר.

¹ תהלים צח, ו ² תהלים ק, ו

כנור דוד התלוי מעל למטתו מנגן מאליו ומגיע עד למלך הקדוש.
 [1] ועל דא כנור הוה תלוי לעילא מערסא דדוד דהא (דדוד)
 ודאי איהו כנור דדוד מנגן מאליו למלכא קדושא עלאה ובג"כ
 גוונוי עייל עד דרקיעא ומרקיעא עד כורסיא.

129

שלח לך, רעיא מהימנא (ג, א175)

"מכנף הארץ זמירות...".¹ הקבלה של כנף הארץ לכנף הציצית ושל זמירות לחוטי הציצית.

- [1] כתיב מכנף הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק ואומר רזי לי¹ וגוי. מכנף הארץ דא כנף דציצית דאיהו כנף הארץ.
[2] שמענו אלין שאר חוטין דנפקין ותליין מאתר עלאה גו אינון שבילין עלאין דנפקין מחכמה עלאה.

¹ ישעיה כד, 16

(מ"ז, II, תנא)

130

בלק (ג, א201)

בהקשר לפסוק "שירו ליי שיר חדש"¹ דרש ר' אבא: יש טעם "זקיף" על התיבה "מזמור" משום שהוא מתעטר בעטרה עליונה (קוראים לו שיר יתום). שירת הפרות² שיר חדש, מכוון למרכבות, ממונים ומדרגות. דיון על השאלה למה במקרה זה נאמר שיר (בלשון זכר) בעוד שבשירת משה, היא שירת הים, נאמר שירה (בלשון נקבה). "הושיעה לו ימינו"³ - לעצמו, הוא מזמור, הוא מלכות. כל זמן שהימין, חסד, רצה לעשות נס היה מחזיק באותו מזמור, הוא מלכות. אם הפרות, שאין דרכן בכך, אמרו שירה, הרי חמורו של הסבא החסיד, שהיה רגיל בנסים, על אחת כמה וכמה שאמר שירה.

- [1] פתח ר' שמעון ואמר מזמור שירו ליי שיר חדש כי נפלאות עשה וגוי¹. מזמור זקיף טעמא לעילא (שירה יתמא קרינן להאי) אמאי אלא רשים טעמא רבא דהא אתי ההוא מזמור מתעטרא בעטרא עלאה לעילא על רישיה ואתי זקיף מאן הוה אמר שירה דא אינון פרות באינון גזעין דהוו געאן. [2] שירו ליי שיר חדש² למאן הוו אמרין שירו לכמה רתיכין לכמה ממנן לכמה דרגין דהוו אתאן תמן ונפקו לקבלא ליה לארונא ולהון הוו אמרי שירו ליי שיר חדש דכר. [3] מייט הכא שיר ומשה אמר שירה נוקבא אלא התם במשה ארונא חדא⁴ זאת נפקת מן גלותא היא ואוכלוסהא ולא יתיר ובג"כ את השירה הזאת⁵ נוקבא. [4] אבל הכא ארונא ומה דהוה גניז בגויה נפיק ובגין ההוא דהוה גניז בגויה אתמר שיר חדש

דכר. [5] כי נפלאות עשה מה דעבר בפלשטים ומה דעבר
 בטעוותהון. הושיעה לו ימינו למאן לעצמו. מאן עצמו
 ההוא מזמור עצמו ורוחא עלאה קדישא גניז ביה...
 [6] אי אינון פרות דלא אתרגילו בנסין אלא ההיא שעתא
 בגועא דלהון אמרו שירתא דא נהיקו דחמרא דסבא חסידא
 דרגיל בנסין עאכ"ו דאמר שירה.

¹ תהלים צח, 1 ² שמואל א ו, 12 ³ תהלים צח, 1 ⁴ נ"א: לחודא
⁵ שמות טו, 1

131

פנחס (ג, 219ב)

"שיר חדש". ישראל חביבים לפני הקב"ה כי החדוה והתשבחה שלהם גורמים
 לזווג הקב"ה ושכינתו (ת"ת ומלכות).

[1] פתח ר' אבא ואמר שירו ליי שיר חדש תהלתו מקצה הארץ
 וגוי¹. כמה חביבין ישראל קמי קב"ה דחדוה דלהון
 ותושבחתא דלהון לאו איהו אלא² ביי דהכי תנינן כל
 חדוה דישראל דלא משתתפי בה לקב"ה (ושכינתיה) לאו
 איהו חדוה.

¹ ישעיה מד, 10 ² ס"א: לשתפא לקב"ה ושכינתיה בהו דהכי וכו' י

132

פנחס, רעיא מהימנא (ג, 231ב)

משמעות התקיעה בראש השנה. פרשנות על המלים "חדש" ("תקעו בחדש שופר")
 ועל המלה "כסה" ("בכסה ליום חגנו")¹. "אשרי העם ידעי תרועה"². נאמר
 "ידעי תרועה" ולא "תוקעי תרועה", כי החכמים השוכנים באוירה של ארץ
 הקדש הם יודעי תרועה. ידיעת התרועה פרושה ידיעת הסודות הקשורים בתרועה.
 ידיעת התרועה מקרבת את האדם לידיעת האל. בראש השנה השטן משוטט בעולם
 כדי לאסוף את חטאי כל בני ישראל ואז בני ישראל נמצאים בצרה. על ידי
 תקיעה, שברים ותרועה מעבירים צרה זו.

[1] תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו¹. תקעו בחדש שופר.
 מאי בחדש דא כי דינא רפיא דאקרי חדש. [2] בכסה (כס
 דעלמא עלאה כ"ס הי דא פחד יצחק דאיהו כס למלכא עלאה
 תו בכסה) דא דינא קשיא פחד יצחק. דינא דאתכסיא תדיר
 דלאו איהו דינא באתגלייא. כי חק דא דינא רפיא. ומשפט

דא דינא (קשיא) ברחמי ותרואהו אינון כחדא בג"כ תרין
 יומין ותרואהו ברזא חדא. [3] אשרי העם יודעי תרועה
 וגו' ² לא כתיב שמעי או תקעי תרועה. אלא יודעי תרועה
 בגין ³ חכימין דדיירין באורא דארעא קדישא אינון ידעי
 תרועה. [4] רזא דתרועה כמה דכתיב תרועם בשבת ברזל ⁴.
 [5] מאן עמא כישראל דידעין רזין עלאין דמאריהון למיעל
 קמיה ולאתקשרא ביה וכל אינון דידעי רזא דתרועה
 יתקרבון למיהך באור פניו דקבייה ודא אור קדמאה דגניז
 קבייה לצדיקייא ועייד אצטריך למנדע לה... [6] ההייד
 ואחריתה מרה כלענה ⁵ ואיהי תליא בכבד כל מרעין ומותא
 ביה תליין וההוא יומא דרייה (משטנא) ומשטטא בעלמא
 למכנש כל חובי עלמא וכדין כל אברין דאינון ישראל
 אינון בעאקו דאינון אברי דמטרוניתא נר יי נשמת
 אדם שכינתא קדישא וכדין כל ישראל בעאקו ונטלי שופר
 לאתערא ביה ההוא תקיעה ושברים ותרועה.

¹ תהלים פא, 4 ² תהלים פט, 16 ³ ס"א: כגון ⁴ תהלים ב, 9
⁵ משלי ה, 4

(מ"ז, II, תקנג)

133

פנחס (ג, 232א)

תפקידיהם השונים של תרועה, תקיעה ושברים בהעברת הדין.

[1] נטלין שופר לאתערא ביה. תרועה ותקיעה דינא קשיא ברחמי
 ושברים דינא קשיא בלא רחמי ¹ וכדין הכי יתערו לעילא לאתערבא
 דא בדא.

¹ ס"א: ודינא רפיא ברחמי

134

פנחס (ג, 242ב)

"כהניך... וחסידיך ירננו" ¹, הבעיה היא מדוע החסידים ירננו שהרי הרבה
 היא תפקיד הלויים.

[1] ההייד כהניך ילבשו צדק וחסידיך ירננו בעבור דוד וגו' ¹
 כהניך ילבשו צדק לוייך מבעי ליה דהא צדק מסטרא דליואי
 איהו וחסידיך ירננו לוייך ירננו מבעי ליה דהא רנה
 וזמרה בליואי נינהו ואיהו שני ואמר כהניך וחסידיך
 דאינון בסטרא דימינא אייל קבייה דוד לאו אורח דיילי
 הכי.

¹ תהלים קלב, 9

135

פנחס, רעיא מהימנא (ג, 219 א-ב)

כל עשרת השופרות כלולים בשלשה (שופר הוא ספירה). המשמעויות של שלש
 צורות התקיעה, כל אחת לחוד והקומבינציות שלהן (תשריית תשיית תריית). תקיעה
 מסמלת את ארך הגלות, שברים - את קרבתה ותרועה - את הגאולה. שלשתן יחד
 המתבטאות במלה "קשר", שהיא בהפוך "שקר", מעבירות את השקר מן העולם.

[1] וכלהו עשר שופרות כלילן בתלת דאינון סי קשייר
 דאיהו תקיעה שברים תרועה. [2] ותקיעה אחזי אריכו
 דגלותא שברים קריבו דגלותא. [3] תרועה ביי ייתי
 פורקנא. [3] דאחזי דודקא בתר דודקא ולית רווחא בין דא
 לדא דודאי כיון ושאר עמין מעכבין לון לישראל בגלותא
 דודקא דלהון מקרב לון פורקנא אוף הכי בהירו דדפיקו
 דא בתו דא ביה בפיק נפשא דביי בתר דלית ריזה בין דא
 לדא. [4] קשרייק קשייק קרייק איהו דשוי קשייר תקיעה
 שברים תרועה. דאתעבר ביי שקר מן עלמא.

136

פנחס, רעיא מהימנא (ג, 223 ב)

פירוש מיסטי (הקבלה לספירות) למונחים הקשורים במוסיקה הלקוחים מפסוקים
 שונים: מנצח, רנה, בעימות, הודו לה', רננו צדיקים, רנו ליעקב, הללויה,
 מזמור.

[1] קום רייש ויתחדשון מלין מפומך. בהאי קרא דמלקדמין
 למנצח תמן נצח נגון צח וביה אתקרי ידוד מארי נצחן
 קרבין לגבי אומין עכויים דעלמא ורחמין ודינא לישראל
 ורזא דמלה ובאבוד רשעים רנה ¹. [2] מייל שבעין שמהן
 אית ליה ועם נצח והוד עייב כחושבן הסייד ורזא דמלה

נעימות בימינך נצח². [3] הוד ביה הודו ליי³.
 [4] צדיק ביה רננו צדיקים ביהויה⁴ וביה רנו ליעקב
 שמחה⁵. [5] תפארת ביה הללו אל הללויה הללו יה
 ותמן יהויה בנגון ובזמר חסד וגבורה בשיר ובברכה
 חכמה ובינה באשרי כתר בתהלת מלכות. [6] מזמור ביה
 ריז וביה מוים מסטרא דזמר דאורייתא וזמר דצלותא:
 [7] זמר מסטרא אחרא איהי מוים זייר. זמרא בביתא
 חרבא בביתא נדה שפחה בת עכוים זונה ודא אתוון
 מזמוייר. [8] נגויין תמן גיין הכי שפירו דנגונא בית
 הלל כגון ליל שמורים הוא ליי להוציאם מארץ מצרים⁶.
 [9] אשרי דביה שרי עלמא משבחין אשרי העם שככה לו⁷.
 [10] בברכה אברכה את הי בכל עת⁸. [11] בתהלה תמיד
 תהלתו בפי.

¹משלי יא, 10 ²תהלים טז, 11 ³דברי הימים א טז, 8 ⁴תהלים לג, 1
⁵ירמיה לא, 7 ⁶שמות יב, 42 ⁷תהלים קמד, 15 ⁸תהלים לד, 2

137

פנחס, רעיא מהימנא (ג, 230 א-ב)

"כשהיה רבי עקיבא דורש במעשה מרכבה... היו מתקבצין מלאכי השרת". כמו
 שאנשים מתקבצים בשמחת כלולות של חתן וכלה (משל לת"ת ולמלכות), כך
 בני ישראל שרים כל מיני נגונים כשהולכים לחופה. הכלה עומדת בצד שמאל
 והחתן בצד ימין (משל לת"ת ולמלכות) וגם אותם יש לעורר בשירות ותשבחות
 ובכל מיני נגונים ובתפילה.

[1] כשהיה רי"ע דורש במעשה מרכבה ירדה אש מן השמים
 וסבבה האילנות. [2] והיו מתקבצין מלאכי השרת כבמזמוטי
 חתן וכלה בגין דלית יחודא וקשורא ומרכבה לשם יהויה
 באדניי אלא בצדיק דאיהו קשת דאיהי¹ מרכבתא שלימתא
 דלעילא יאהדונהי שכינתא איהו מעשה בראשית. [3] ואוקמוה
 אין דורשין במעשה בראשית בשנים בגין דענפין דאילנא
 אינון פרודות מלמעלה בכנפי חיון יהויה לימינא אדניי
 לשמאלא חתן לימינא כלה לשמאלא כד אתיין לה לחופה
 בכמה מיני נגונא צריכין ישראל לאתערא לון לתתא
 בשירות ותשבחות בכל מיני נגונא בצלותא הא קא
 אתיין לחופה.

¹די"א: דביה

138

פנחס, רעיא מהימנא (ג, 230ב-231א)

הקשת מסמלת תקיעה, שברים, תרועה והם מסמלים את מרכבת האבות: אברהם - תקיעה (חסד), יצחק - שברים (גבורה) ויעקב - תרועה (תפארת). אותה ההקבלה ישנה גם בשלשת הקוים של עולם הספירות: לבן (קו החסד), אדום (קו הדין) וירוק (קו הרחמים).

[1] קשת סימן תקיעה שברים תרועה ואינון סימן מרכבה דאבהן תקיעה דאברהם שברים דיצחק תרועה דיעקב דאתמר ביה ותרועת מלך בו וגי¹ גוונין אתחזין בית חוורו סומק וירוק.

¹ במדבר כג, 21

139

פנחס, רעיא מהימנא (ג, 231ב-232א)

הושט משול לעולם הזה משום שיש בו אכילה ושתייה. קנה הראה משול לעולם הבא משום שאין בו אכילה ושתייה. הקנה מסמל שופר שהוא עולם הבא (בינה). סוגי התקיעה השונים מסמלים היבטים שונים בעולם האלהות. האם העליונה זוהי תקיעה שהיא מצד אברהם, שברים - מצד יצחק, תרועה - מצד יעקב, שהיא שכינה תחתונה. הן נעשות מקשה אחת על ידי ראשי התבות שלהן היוצרים את המלה "קשר" (ק' תקיעה, ש' שברים, ר' תרועה). למלה "קשר" יש משמעות נוספת, והיא מלשון לקשר. כחם של אומות העולם הוא בעולם הזה וקשור באכילה ובשתייה (ושט), ואילו כחם של בני ישראל הוא בעולם הבא (קנה, קול שופר). משום שהעולם הבא הוא עולם ארוך שנברא באות יו"ד, ומשום שקול השופר יוצא ממנו, אמרו רבנן "אין פוחתין מעשרה שופרות".

[1] אמר רעיא מהימנא ודאי בתר דאברים וערקין דלבא דדמיין לישראל אינון בעאקו צריכין לאתערא בקנה דאיהו שופר ודא קנה דריאה בתר דכנפי ריאה לא יכלין לשככא רוגזא דמרה דאתגברת על ערקין דלבא ועל כל ערקים דגופא. [2] ההוא רוחא דנשיב בהון סליק בקנה דאיהו שופר עלמא דאתי דהכי אוקמוה ושט דומה לעלמא דין דביה אכילה ושתייה קנה דומה לעלמא דאתי דלית ביה אכילה ושתייה ילבחר דשט ו' מן ושט ברבוי אכילה דגזל... [3] הרואה קנה בחלום זוכה לחכמה הה"ד קנה חכמה קנה בינה¹ דלית קנה דאיהו פחות מתרווייהו דאינון י' חכמה ה' בינה. [4] ובג"ד צריך לאתערא בשופר דאיהו קנה עלמא דאתי עולם ארוך ארך אפים דמשתכחי מיניה י"ג מכילין דרחמי

כחושבן וא"ו אי ארך ו' ו' אפים. [5] ואימא עלאה איהי
 תקיעה מסטרא דאברהם שברים מסטרא דיצחק תרועה מסטרא
 דיעקב. [6] שכינתא תתאה קשר דכלהו דהיינו ק' תקיעה ש'
 שברים ר' תרועה וכלהו משלשין לגבי שכינתא הה"ד קדושה
 לך ישלשו. [7] דלית קלא יכיל לנפקא לבר אלא מן הפה
 אוף הכי לית לאפרשא שכינתא מן קב"ה דקב"ה אתמר ביה
 קול יי' חוצב להבות אש² ושכינתא תפלת כל פה ואינון
 סימנין קשר"ק קשר"ק קשר"ק... [8] ישראל לית חיליהון
 באכילה ושתיה כשאר עמין דירתין עלמא דין דחיליהון
 באכילה ושתיה אלא חיליהון בקול דא דאיהו עלמא דאתי
 עולם ארון דאתברי באת יו"ד ובגין דקול שופר מניה
 נפיק. [9] אמרו רבנן אין פוחתין מעשרה שופרות ובאות
 י' ודאי אתעביד עולם ארון דאיהו ו' עלמא דאתי ובאת
 ה' ברא עלמא דין דאיהי ה' זעירא דבה אכילה ושתיה
 דאורייתא... [10] ובג"ד צריך לאתערא קלא דאיהו ו'
 בעשרה שופרות דאינון י' ועקרא דלהון בנשימה אחת
 כל סימן וסימן בפה דאיהי י' מעשרה.

¹ משלי ד, 5 ² תהלים כט, 7

140

פנחס, רעיא מהימנא (ג, 255ב)

תקיעת השופר ביום הכפורים מעלה את זעיר אנפין אל בינה (חרות).
 [1] ותקינו לתקוע שופר ביום הכפורים לסלקא קול דאיהו ו'
 לחרות דאתמר בה בכל צרתם לו צר¹ באי וכו' קרי וכתוב
 ועבודת יום הכפורים איהי באריכות ואיהי כלילא מתלת
 דרגין במחשבה דבור ומעשה.

¹ ישעיה סג, 9

141

פנחס, רעיא מהימנא (ג, 258ב)

בראש השנה בני ישראל תוקעים בשופר כדי לעורר רחמים.

[ו] ובעוד דאיהו אזיל ישראל נטלי עיטא ברבקה ועבדין כל
אינון פולחנין כל אינון צלותין מזמני שופר ותקעין ליה
בגין לאתערא רחמי.

דברים

142

ואתחנן (ג, 266ב)

"והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול"¹. "שופר גדול" הוא השופר העליון שבו יוצאים עבדים לחירות (כלומר, בינה). שופר זה הוא יובל של יובל עליון.

- [1] פתח ואמר והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים וגוי¹
- [2] והיה ביום ההוא מאן ביום ההוא אלא ההוא יומא דאתידע לקבייה כד"א והיה יום אחד הוא ינדע ליי².
- תו ביום ההוא כד"א ביום בא גוג על אדמת ישראל³.
- [3] יתקע בשופר גדול¹. מה לן ביה אי הוא רב או זעיר אלא ההוא שופר עלאה דביה נפקין עבדין לחירו תדיר והאי איהו יובלא דיובלא עלאה ורברבא הוא
- [4] וכד האי אתער כל חירו ועלמין מתערין ביה וההוא אקרי שופר גדול.

¹ ישעיה כז, 13 ² זכריה יד, 7 ³ יחזקאל לח, 18

143

ואתחנן (ג, 267ב)

"כל עצמתי תאמרנה יי מי כמוך"¹ זו השירה שאמר דוד ברוח הקדש. שירה זו יאמרו גם כל אברי הגוף בתחית המתים לעתיד לבוא. שירה זו נעלה משירת הים כיון שבשירת הים נזכר השם הקדוש במלה השלישית בלבד ("מי כמוך באלים יי"²) ואילו כאן יש הקדמת השם הקדוש לשאר המלים, "יי מי כמוך".

- [1] ר' יצחק פתח כל עצמותי תאמרנה יי מי כמוך מציל עני מחזק ממנו ועני ואביון מגוזלו¹. [2] האי קרא דוד אמריה ברוחא דקודשא כל עצמותי תאמרנה וכי מאן חמא גרמי דאמרו שירתא אלא האי קרא בזמנא דקבייה

זמין לאחייא מתייא וזמין קבייה לאתקנא גרמי ולקרבא
 כל חד וחד לאחרייהו דכתיב ותקרבו עצמות עצם אל
 עצמו³ וכתיב ועצמותיך יחליץ⁴. [3] כדין זמינין
 למימר שירתא מאי שירתא אמרי יי מי כמוך
 [4] ודא שירתא מעלייא ממה דאמרו ישראל על ימא דהא
 אינון לא אדכרו שמא קדישא אלא בתר תלת מלין
 דכתיב מי כמוכה באלים יי². והכא אינון מקדמי לשמא
 קדישא דכתיב יי מי כמוך.

¹ תהלים לה, 10 ² שמות טו, 11 ³ יחזקאל לז, 7 ⁴ ישעיה נח, 11
 (מ"ז, II, קיט)

144

שופטים, רעיא מהימנא (ג, 275ב)

"ובלילה שירה עמי"¹... זוהי שירת הלויים העומדים כנגד ספירת יסוד.
 עשרה מיני תהלים שהתקין דוד בשירה.

[1] ובלילה שירה עמי שיר דלויים ודא יסוד.
 [2] בן ישי חי על האדמה² דתקין עשר מיני תהלים
 בשירה.

¹ תהלים מב, 9 ² שמואל א כ, 31

145

כי תצא, רעיא מהימנא (ג, 283א)

קול השופר (ואולי גם קול תפלה וקול תורה) משול לרמח הדוקר וממית את
 היצר הרע. קול השופר הוא עמוד האמצעי (זעיר אנפין) המרכב מאש מים ורוח,
 שהם שלשת האבות. רוח השופר היא תפארת. המלכות היא כלי המקבל את האש
 המים והרוח של השופר. "דאינון י' שופרות" הם תשרי"ת תשי"ת תרי"ת (כתוב,
 קשרי"ק קשי"ק קרי"ק). התרועה היא שלשלת. בני ישראל מצפצפים בתפלתם כדי
 לקרא לאם (השכינה).

[1] ... בקלא דאורייתא בקלא דצלוחא דשופר קלא איהו
 רומי"ח לגביה. [2] ודא קול השופר קול דעמודא דאמצעיתא
 דאיהו כליל אשא מיא ורוחא דאינון תלת אבהן דבהון הי"ו
 הי' באברהם יי ביצחק. [3] בכל אתר הי' דשליט על יי דינא

הוא והאי איהו היי מן אלהים ובג"ד עלה אלהים בתרועה¹
 ו' מן ואלהי יעקב. [4] ודא רוח השופר שכינתא מנא
 דכלהו תלת ואיהו הי מן השופר. [5] דאינון י' שופרות
 דאינון קשרייק קשייק קרייק מתלבשין בהון היי יו"ד וא"ו
 היי דכל אתוין אלין² דינין לסטריין אחרנין ולחייביא
 אינון כשלשלאין ורומחין וסייפין. [6] תרועה שלשלת
 איהי ותרי תרועות אית בעשרה שופרות ואינון חד דאתמר
 בה והאם רובצת על האפרוחים. [7] ישראל מצפצפן לה
 בכמה צפצופין דצלותין ואיהי לא בעיא לנחתא לגבייהו.

¹ תהלים מז, 6 ² ס"א: אינון

146

וילך (ג, א284-א285)

"מכנף הארץ זמירות שמענו"¹. "זמירות" מפרשים "זמירות בלילה"² ואילו
 הזמירות של כנסת ישראל הן מחצית הלילה. "זמירות" מתפרשות גם כלשון
 "קיצוץ" ומעבירות את שלטון כחות הרע המתעוררים אף הם בלילה. פירוש
 אחר - בשעה שנכנסו בני ישראל לארץ עם ארון הברית שמעו מצד אחד תשבחות
 ושמחה וקול מזמרים עליונים שמזמרים בארץ. שלשה דברים עומדים לעדות
 לישראל והם באר יצחק, גורל, והאבן ששם יהושע. שירה (שירת הים) היא
 רביעית והיא החשובה ביותר. דברי השירה שאמר משה "עד תומם" מתפרשים
 כטכסט שב"גילופים" וצרופים שונים. שירת הים היא שירה שאמר הקב"ה,
 כשם שאמר גם "מזמור שיר ליום השבת"³. הסברים להבדל בין "שיר" ו"שירה".
 "שיר" הוא זכר (זעיר אנפין), "שירה" היא נקבה (מלכות) והיא מלמעלה
 למטה. הנביאים, שהיו נחותים ממשה, אמרו שיר ומשה, שעלה על כלם אמר
 שירה. גם דוד אמר שירה ("וידבר דוד ליי' את דברי השירה הזאת"⁴) כיוון
 שבסוף ימיו הוא הגיע לדרגתו של משה.

[1] מכנף הארץ¹ דא כסותא עלאה קדישא. [2] זמירות
 שמענו כד"א נותן זמירות בלילה² זמירות תושבחן
 דכנסת ישראל קמי קב"ה בלילה. בלילה בזמנא דאיהי
 אזדמנא (דקב"ה)⁵ ושכיחא לשבחא ליה לקב"ה (בלילה
 בזמנא דאיהי אזדווגא) ומשתעשע עם צדיקייא בגנתא
 דעדן. [3] ואימתי מפלגות ליליא ואילך וכדין זמירות
 שמענו תושבחן וזמירות כד"א לא תזמור⁶ [4] וכתיב
 זמיר עריצין יענה⁷ אעקרותא מאתרייהו כל אינון
 תקיפין דהא כד עייל ליליא כמה עריצים גרדיני נימוסין
 שכיחין בעלמא אזלין ושייטן בעלמא לקטרגא מפלגות

ליליא ואילך אתער רוחא חדא ואעקר לכלהו מאתרייהו
 ואעבד לון דלא ישלטון. [5] זמירות שמענו תושבחן
 דכנסת ישראל בליליא וכל דא למה צבי לצדיק לאזדווגא
 בזווגא חדא לקדושא דקודשא ברוך הוא ולא תקדשא
 חדא... [6] דייא מכנף הארץ זמירות שמענו
 בשעתא דעאלו ישראל לארעא וארון קיימא קדישא
 קמיהו שמעו ישראל דמסטרא חד דארעא תושבחן וחדו וקל
 מזמרי עלאי דמזמרי בארעא כדין צבי לצדיק תושבחא דמשה
 הוה בההיא שעתא דבכל אתר דארון הוה שארי בארעא הוה
 שמעי קלא דאמרי וזאת התורה אשר שם משה לפני בני
 ישראל⁸... [7] תלתא אינון דקיימו בטהדותא לאסהדא
 ואלין אינון. באר דיצחק, גורל, ואבנא דשוי יהושע. ודא
 שירתא טהדותא יתיר מכלא... [8] תאנא אייר אלעזר מאי
 דכתיב וידבר משה וגו'. את דברי השירה הזאת עד תומם.
 הכא אית לאסתכלא מהו את דברי את השירה הזאת מבעי ליה
 ומהו עד תומם. [9] אלא הכי תאנא ברזא דמתניתין כל
 אינון מלי דאמר משה כלהו מתגלפי בשמא דקבייה. וכל אינון
 מלים הוו אתיין וסלקין ונחתין ומתגלפין תמן וכל מלה
 הוה אתייא קמי משה לאתגלפא על ידוי וקיימא קמיה.
 והיינו דכתיב עד תומם. [10] ר' אבא אמר את דברי
 השירה הזאת שירה הזאת מבעי ליה. מאי קא רמיזא אלא
 שירתא דקבייה אמר כד"א שיר השירים אשר לשלמה⁹. מלכא
 דשלמא כלא דיליה והא אוקימנא מלי מזמור שיר ליום
 השבת ליום השבת³ ממש. [11] שיר דקבייה אמר (שיר השירים
 אשר לשלמה שיר דקבייה אמר והכא את דברי השירה הזאת.
 [12] שירה דקבייה אמר) אלא הכא אית לאסתכלא התם שיר
 והכא שירה דא דכר ודא נוקבא. [13] והא תנינן כל
 נביאי כלהו לגבי משה כקוף בעינייהו דבני נשא ואינון
 אמרו שיר ומשה אמר שירה. [14] (ומנלן דהאי נוקבא
 הוא דכתיב וענתה השירה וגו') משה הוה ליה למימר שיר
 ואינון שירה אלא דא היא רזא דמלה משה לגרמיה לא
 קאמר דא אלא לישראל. [15] אייל ריש לאו הכי אלא משה

ודאי מהכא אשתמודע דאיהו בדרגא עלאה יחיד מכלא. משה
 סליק מתתא לעילא ואינן נחתי מעילא לתתא. הוא סליק
 מתתא לעילא כמה דתנינן מעלין בקדש ואין מורידין. משה
 סליק מתתא לעילא דאמר שירה תושבחתא דמטרוניתא דאיהי
 משבחת למלכא. ומשה בכלא¹⁰ אתאחד. ואינן נחתי מעילא
 לתתא דאמרו שיר דהוא שבחא דמשבחא מלכא למטרוניתא
 ואינן במטרוניתא אתאחדו ועל דא בהאי אשתמודע שבחא
 דמשה יתיר מכלהו. [16] והיינו דכתיב אז ישיר משה
 ובני ישראל את השירה הזאת ליי¹¹. שירתא דמטרוניתא
 למאן ליי ובגייכ ויכתוב משה את דברי השירה הזאת. וענתה
 השירה הזאת: [17] וענתה השירה הזאת. וענו הדברים
 האלה מבעי ליה אלא רזא דמלה כמה דאוקימנא דכתיב וארץ
 מתקוממה לו¹² ומשה בכלא אסתכל. ועל דא אמר שירה בגין
 לאתאחדא מלין באתר דא למהוי עליהו דינא דכתיב וענתה
 השירה הזאת לפניו... [18] כתיב וידבר דוד ליי את
 דברי השירה הזאת⁴. השתא תושבחתא דדוד הוא בגין דאמר
 שירה מתתא לעילא וזכה להאי דרגא ולא אמר האי שירה
 אלא בסוף יומי דהוה בשלימו יתיר מהאי שירה כמה
 דתנינן אל תאמן בעצמך עד יום מותך. [19] והכא אמאי
 זכה דוד למימר שירתא מתתא לעילא בסוף יומי דהוה
 בנייחא מכל סטרוי דכתיב ביום הציל יי אותו מכף כל
 אויביו.

¹ ישעיה כד, 16 ² איוב לה, 10 ³ תהלים צב, 1 ⁴ שמואל ב כב, 1
⁵ ס"א: אדווגא דשכיחא ⁶ ויקרא כה, 4 ⁷ ישעיה כה, 5 ⁸ דברים ד, 44
⁹ שיר השירים א, 1 ¹⁰ ס"א: במלכא ¹¹ שמות טו, 1 ¹² איוב כ, 27

147

וילך (ג, 286א)

ענית אמן בכונה מביאה לעליה במדרגות. השירה מושכת ברכות מלמעלה למטה.
 בקשר ל"אז ישיר משה" השירה שעתידים בני ישראל לומר תהיה שירה שלמה
 הכוללת את כל שאר השירים.

[1] ואי איהו קדיש שמא דקב"ה לכוונא באמן כדקא יאות
 סליק דרגא בתר דרגא לאתעדנא מההוא עלמא דאתי דנגיד

תדיר ולא פסיק הה"ד אמונים נוצר ליי ומשלם על יתר עושה גאוה². [2] תאנא שירה משיך ברכאן מעילא לתתא עד דישתכחון ברכאן בכלהו עלמין. (אייר יומי זמינין אינון ישראל למימר שירתא שלימתא שירה דכליל כל שאר שירין הה"ד ואמרתם ביום ההוא הודו ליי קראו בשמו הודיעו בעמים עלילותיו)³. [3] אייר אלעזר זמינין אינון ישראל למימר שירתא מתתא לעילא ומעילא לתתא ולקשרא קשרא דמהימנותא דכתיב אז ישיר ישראל את השירה הזאת¹ אז שר לא נאמר אלא אז ישיר וכן כלהו כהאי גוונא. [4] את השירה הזאת מתתא לעילא. [5] עלי באר ענו לה. עלי באר כלומר סק לאתריך לאתאחדא בבעליך דא הוא מתתא לעילא ולבתר מעילא לתתא (דהא עד השתא בגלותא אשתכחת עמנא) באר חפרוה שרים דאולידו לה אבא ואימא (לעילא)... [6] אייר יוסי זמינין ישראל למימר שירתא שלימתא שירתא דכליל כל שאר שירין הה"ד ואמרתם ביום ההוא הודו להי קראו בשמו הודיעו בעמים עלילותיו בההוא זמנא כתיב והיה ליי למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ליי אחד ושמו אחד⁴. וכתיב אז ימלא שחוק פיננו ולשוננו רנה. אז יאמרו בגוים הגדיל ליי לעשות עם אלה⁵. בילאיו יילאיו.

¹ שמות טו, 1 ² תהלים לא, 24 ³ ישעיה יב, 4 ⁴ זכריה יד, 9 ⁵ תהלים קכו, 2

148

האזינו (ג, 287 א-ב)

השירה נמשכת ברוח הקדש מלמעלה למטה. כשמשה אמר שירת "האזינו" נזדעזעו העולמות, יצא קול ואמר: כיצד בן אנוש גורם לזעזוע זה? ענה משה "כי לשם ליי אקרא"¹. אז, השתתקו העולמות והקשיבו למליו.

[1] אייר יוסי כתיב את השירה וכי שירה אקרי. אייר יצחק שירה ודאי מה שירה אתמשכא ברוח הקדש מעילא לתתא אוף הכי מלים אלין אתמשכן ברוח הקדש מעילא לתתא. ובג"כ אמר משה שירה. [2] תייח כולי האי אמר משה וקרא לעלאין

עד לא יימא מלה דכתיב האזינו השמים. יערוף כמטר וגו'
וכל כך למה משום כי שם יי אקרא עד דיימא מלה ארעיש
כלהו עלמין. [3] תאנא בההיא שעתא דאמר משה האזינו
השמים ואדברה אתרגישו עלמין. נפק קלא ואמר משה משה
אמאי את מרעיש עלמא כלא את בריה דבר נש ובגינך אתרגיש
עלמא. פתח ואמר כי שם יי אקרא בההיא שעתא אשתתקו
ואציתו מלוי.

¹ דברים לב, ו

זהר חדש

149

זהר חדש, בראשית, מדרש הנעלם (ב'6-א)

אלהים ברא את העולם בשיר. על כך רומזת התבה "בראשית" הנקראת גם "שיר תאב": כל היקום תאב לשבח לקב"ה, שמים וארץ משבחים לקב"ה. שירים תאבים הם שירים שאמר דוד המלך. "ברן יחד כוכבי בקר ויריעו כל בני אלהים"¹. בני אלהים הם מלאכים האומרים שירה בכל לילה והם מתחלקים לשלש כתות כנגד שלש המשמרות. במשמרת השלישית "כל הכוכבים והמזלות והמלאכים הנקראים בני האלהים אומרים שירה". המלאכים אומרים שירה כל אחד לפי מעלתו. ההסבר לכך נעוץ במונח "שיר המעלות". ר' חזקיה ור' יוסי שמעו בלילה, לאחר חצות, את נעימות קול גלגלי החיות ששבחו את הקב"ה בפסוק תהלים "וה' לעולם ישב"². המשמרות של מלאכי השרת מתחלקים לשלש משמרות בלילה וכל משמרת שרה במועדה את השירים שלה. במשמרת ראשונה, אחרי שישראל גומרים תפילתם, שרים המלאכים הנקראים אישים "מה אנוש"³. במשמרת השנייה, מלאכים חשמלים ואראלים שרים "הבו לה' בני אליהם"⁴. בחצות, עד סיום המשמרת השנייה, חיות הקדש, השרפים, האופנים והכרובים שרים "מה רב טובך" ו"סולו לרוכב בערבות"⁵. במשמרת השלישית, המלאכים, הנקראים אלהים, שרים "וה' לעולם ישב"², וכשבא הבקר, השמים, הכוכבים והמלאכים, הנקראים בני האלהים, שרים "השמים מספרים כבוד אל"⁶.

[1] בראשית רבי אלעזר פתח שיר המעלות אל ה' בצרתה לי קראתי ויענני⁷. [2] שירים תאבים ברא הקב"ה בבריאת שמים וארץ כדי להללו ולשבחו שהוא יוצר הכל. השמים מספרים כבוד אל⁶ והארץ אומרת שירה שנאמר שירו לה' כל הארץ⁸. [3] ועוד שבכל העולם תאבים ושמחים לפאר ליוצרם בחזותם נפלאותיו בשמים ובארץ וזהו בראשית. [4] עיין באותיות ותראה שייר תאב. כלומר תא"ב לאמר שייר על נפלאותיו בשמים ובארץ איזה הוא אותם המעלות שהיה דוד המלך ע"ה אומר אלו הם אותם השירים של אותן המעלות שהם השמים שנאמר הבונה בשמים מעלותיו⁹ ודוד תאב להם והיה אומרם וזהו שיר תאב. [5] ואמר ר"א כתיב ברן יחד כוכבי בקר ויריעו כל בני אלהים¹ מאן אינון בני האלהים אלו הם המלאכים שהם אומרים שירה לפני יוצר בראשית בכל לילה כנגד שלש משמרות דהוי הלילה ובכל משמרה ומשמרה כל כת וכת אומרת שירה ובמשמרה האחרונה שהיא בסופה והיא לעת הבקר

כל הכוכבים והמזלות והמלאכים הנקראים בני האלהים הם אומרים שירה שנאמר ברן יחד כוכבי בקר וגוי וכל אחד כפי מעלתו. [6] להורות כי גבוה מעל גבוה שומר כי מעלות יש להם אלה למעלה מאלה על כן נאמר שיר המעלות ממעלות המלאכים שהם אומרים שירה וזהו בראשית שייך תאייב ברא אלהים את השמים ואת הארץ. [7] רבי חזקיה הוה אזיל באורחא והוה עמיה ר' יוסי בר חלפתא קמו למיזל בתר פלגות ליליא עד דהוו אזלי אייר יוסי לרבי חזקיה מאי עבידנא דהא תנינן לעולם יצא אדם בכי טוב. [8] אייל רבי [חזקיה] יוסי ברי תא שמע (סדר)¹⁰ נעימות קל גלגלי חיותא דאינון משבחן שירתא קדם אלהנא. [9] עד דארכין אודניה שמע קל תושבחה נעימותא דהוו אמרי והי לעולם ישב וגוי². [10] אייל רבי חזקיה ברי שמעת כלום אמר ליה קל נעימותא ומן נעימותא ותושבחתא מהאי פסוקא דשמעית כען ידענא פירושו דכתיב והי לעולם ישב כונן למשפט כסאו. דבכל שעתא ושעתא דדייני דינא שכינתא דקבייה דהוא כורסא יקריה מתתקן תמן משמע שנאמר כונן למשפט כסאו. [11] אייל איזו היא משמרה ממלאכי השרת (אחרי) [אומרי] דא. אייל משמרת אותם המלאכים הנקראים אלהים היא. [12] דתניא עשרה משמרות של מלאכי השרת איתא ברקיעא ואינון מתחלקין בשלשה משמרות דהוי הלילה ותדע לך האיך כד ישראל מסיימים צלותהון בליליא נסבין שירתא בתריהון אינון דנקראים אישים ואמרי שירתא ומאי שירתא אמרין מה אנוש כי תזכרנו וגוי³ ותחסרהו מעט מאלהים וכבוד והדר תעטרהו וגוי הי אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ¹¹. [13] במשמרה שניה נסבין שירתא אינון דנקראים מלאכים וחשמלים ואראלים ומאי אמרי הבו להי בני אליהם⁴. [14] בפלגות ליליא ממש עד דסיים משמרה שניה דהיא שעתא היא דקבייה מסתכל בעדן ממש דגנין לצדיקים לעתיד לבוא. פתחי חיות הקדש ובתריהון שרפים ואופנים וכרובים ואמרי מה רב טובך אשר צפנת ליראיך⁵ סולו לרוכב בערבות ביה שמו⁵. [15] בתחלת משמרה תליתאה נסבין שירתא אינון דנקראים אלהים ואמרי והי לעולם ישב וגוי² כד אתי צפרא פתחי שמיא ואמרי השמים מספרים כבוד אל⁶ וגוי.

[16] כוכבי בקר אמרי מונה מספר לכוכבים וגוי¹² גדול
 אדונינו ורב כח. [17] אותם המלאכים הנקראים בני אלהים
 פתחי ואמרי הבו להי בני אלים הבו להי כבוד ועוז⁴.

¹איוב לח, 7 ²תהלים ט, 8 ³תהלים ח, 5 ⁴תהלים כט, 1 ⁵תהלים לא, 20
⁶תהלים יט, 2 ⁷תהלים קכ, 1 ⁸תהלים צו, 1 ⁹עמוס ט, 6
¹⁰נ"א: הדר ¹¹תהלים ח, 2 ¹²תהלים קמז, 4

(מ"ז, I, תנט-תס)

150

זהר חדש, בראשית (8-7ב)

שירת שבעת הכוכבים בשמחה ובשליחת אור. שירת הכוכבים והמלאכים בבקר היא
 שעת ברכה.

[1] ואנא שמענא מאבא דשבע אינון נמצא דמטא עידנא דכל
 חד למימר שירתא מסגיאות חדוותא דאית בהון שלחין זיוותהון
 ואזלין למימר שירתא. [2] כי טוב בעיני הי לברך את ישראל
 אייל אפיי ברכתא דכל אדם מתקיימא בהאי שעתא דשמיא וכוכביא
 ומלאכיא אמרי שירתא.

151

זהר חדש, בראשית (II ב)

על מזמור ק"נ בתהלים. כל ההלולים במיני כלי נגינה אינם ולא כלום כנגד
 העיקר שייכל הנשמה תהלל יהי.

[1] עוד אייר אלעזר מאי דכתיב הללוהו בתקע שופר הללוהיו
 בנביל וכנוייר הללוהיו בתויף ומחול הללוהיו במניינים ועוגב¹.
 וכי צריך הקבייה להאי. [2] אלא אמר דוד כל מה שתשבחו לקמי
 קבייה כהני מיני זמר אינו כלום כאדם האומר לחברו עכשיו
 עשה זה וזה וכל מה שתעשה אינו כלום עד שתעשה דבר פלוני.
 [3] כך אמר דוד הללוהו כוי הללוהו בצלצלי שמע הללוהו
 בצלצלי תרועה כלומר אינו הללו אלא מהו הללו. כל הנשמה
 תהלל יה הללויה. והאחר אינו כלום אלא הלול הנשמה ההייד
 כל הנשמה תהלל יה הללויה².

¹תהלים קנ, 3-4 ²תהלים קנ, 6

(מ"ז, I, תפ"ח)

152

זהר חדש, בראשית (13א-ב)

בחצי הלילה, כאשר הקב"ה נכנס בגן עדן, כל האילנות והבשמים מזמרים לפניו¹ וכן הצדיקים מזמרים "יבוא דודי לגנו"². "תייר כשמתחיל רוח צפון לנשב בחצות הלילה כל השמים וכל הרקיעים וחיות הקדש והאופנים וכל צבא השמים כלם מזדעזעים ומתחלחלים ופוצחים רנה ושבחה למי שאמר והיה העולם עד שנכנס עם הצדיקים בגן עדן; וזהו בחצות הלילה". נצוץ אש יוצא מבין גלגלי החיות ונוגע תחת כנפיו של התרנגול והוא קורא. מי שלומד תורה בשעה זו, חצות הלילה, קולו נשמע בגן עדן והקב"ה והצדיקים מקשיבים לקולו. הקב"ה מעדיף קול זה על כל השירות והתשבחות הנאמרות למעלה. כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד וכשהיה חצות לילה רוח צפונית באה ומנשבת בו, ומיד היה קם ומתגבר בשירות ותשבחות דכתיב: "עורה כבודי עורה הנבל וכנור אעירה שחרי"³. הקב"ה והצדיקים הקשיבו לשירתו של דוד.

[1] דתאנא בזמן שרוח צפון מנשבת בחצי הלילה והקב"ה נכנס בגן עדן כל הבשמים וכל האילנות שבגן עדן עולים ריחים ומזמרים לפניו דכתיב אז ירננו עצי היער מלפני ה'... [2] וכל הצדיקים כלם נהנין מזיו אספקלריא של מעלה וניזונין ממנו ומזמרין לפני יוצרם בגי'ע ההי"ד יבא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו²... [3] תייר כשמתחיל רוח צפון לנשב כל השמים וכל הרקיעים וחיות הקדש והאופנים וכל צבא השמים כלם מזדעזעים ומתחלחלים ופוצחים רנה ושבחה למי שאמר והיה העולם עד שנכנס עם הצדיקים בגי'ע וזהו בחצות הלילה. [4] אמר רב יהודה אמר רב האי מאן דנשמתא קדישא אית ביה ושמע קל תרנגולא קרי בפלגות ליליא דאמר רב יהודה אמר רב בפלגות ליליא כד עייל קב"ה בגנתא דעדן זיקא דאשא נפיק מבין גלגלי חיותא ואזיל בכל עלמא ונוגע תחות גדפוהי דתרנגולא ובההיא שעתא בדחילו מקיש גדפוי דא עם דא וקארי ודא הוא בפלגות ליליא. [5] ומאן דאית ליה סוכלתנו בלבוי ויתער ויקום לאתעסקא באורייתא אזיל קליה ואשתמע בגנתא דעדן ואצית קב"ה. [6] וצדיקיא אמרינן ליה מארי עלמא מאן הוא דא והוא אתיב ואמר פלניא ונשמתא קדישא דאית ביה לעי באורייתא אציתו כולכו דהאי ניחא קדמאי מכל שירתא ותושבחתא דאמרינן לעילא... [7] כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד וכשהיה חצות לילה רוח צפונית באה ומנשבת בו ומיד היה קם ומתגבר בשירות ותשבחות דכתיב עורה כבודי עורה הנבל וכנור

אעירה שחר³. [8] אייר זירא מנייל דרוח צפונית מנשבת בכנור
אייר יצחק מהכא כתיב הכא עורה כבודי וכתיב התם עורי צפון
מה להלן צפון אף כאן צפון. [9] והווי צייתין ליה בכל ליליא,
קבייה וכל צדיקיא די בגנתא דעדן וזה הוא בחצי הלילה.

¹ דברי הימים א טז, 33 ² שיר השירים ד, 16 ³ תהלים נז, 9

153

זהר חדש, בראשית (14א-ב)

זכרון תרועה. בני ישראל התוקעים בראש השנה זוכרים את התרועה שהושיעה
אותם במלחמת ההתנחלות והם נושעים. כשם שבאותה תרועה נצחו בני ישראל
את אויביהם בארץ כך ביום ראש השנה מנצחים בני ישראל את המלאכים
המלמדים חובה עליהם. ביום הדין (ראש השנה), מלאכים המלמדים זכות
עומדים בצד ימין, והמלמדים חובה עומדים בצד שמאל.

[1] ותייח רחמנותו של הקבייה שנתן עצה להנצל מן הדין דתניא
זכרון תרועה¹ לא אשכחנא זכירה לתרועה אלא האי דאייר יוסי
כתיב וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר וגוי' והרעותם וגוי'²
וזכר לתרועה זו אמר הקבייה הריעו לפני בתרועה זו שהיא
זכרון אותה התרועה מיד ונושעתם מאויביכם... [2] כיוצא
בדבר וכל צבא השמים עומד עליו מימינו ומשמאלו³ מאי עליו
עליו של אחאב שהיו מעיינים בדינו מימינו ומשמאלו וכי
יש ימין וכו' אלו מימינים לזכות ואלו משמאילים לכף חובה.

¹ ויקרא כג, 24 ² במדבר י, 9 ³ מלכים א כב, 19

154

זהר חדש, בראשית (15א)

השמש עושה סבוב שלם ביממה ובשעות הלילה הוא נמצא למטה, כלומר שוקע
באוקיאנוס עד למדרגה הנקראת ביונית "קרבוסא" ומשם עולה. בהסתובבם
משמיעים גלגליו שירה (נעימות ונהימות) אשר לקולה נעים כל הרקיעים.
ולא היה אדם אשר היה מסוגל לשמע שירה זו פרט למשה ויהושע. שירה זו
הפריעה ליהושע במלחמה ולכן קרא לשמש לעמד דום.

[1] אייר אלעזר אלמלא דסחי שמשא בימי דאוקיינוס הוה
שריף ואוקיד לכולי עלמא. [2] סליק מתחות ארעא ונגע¹
לההוא דרגא דאתקרי קרבוסא בלשון יון ומההוא דרגא שרי
למיסק לעילא. [3] וקל גלגלוהי אשתמע לכולהו רקיעיא

במטלנוהי למיזל עם שירתיה דהוא אמר. [4] ולא הוה ביינ
 דשמע ליה בר ממשא דהוה מהימן מלכא ויהשע דמשמש ליה.
 [5] וכד איצטריך ליה יהושע [לאגחא קרבא] והוה שמע קל
 נעימותא ונהימותא דשמשא לא יכול ליה למיסבל מה כתיב
 ויאמר לעיני (כל) ישראל שמש בגבעון דום² מאי דום דום
 מלומר שירה דום מקל נעימותא ונהימותא דילך דהא הוה
 שמע קל מטלנוהי במטלנותיה.

¹ ב"א: ומגיע ² יהושע ו, 12

155

זהר חדש, בראשית (17ב-18א)

בעת השקיעה כנפי השמש נוגעים בעלי האילנות ואז כל מלאכי עליון וחיות
 הקדש וכסא הכבוד של המלך ובשמי גן עדן ואילנות השמים והארץ וצבאותיהם
 מזדעזעים ומשבחים לאדון הכל. ואותיות שם המפורש חקוקות בשמש במסעה.
 ומשום כך התפילה (מעריב ושחרית) חיבת להאמר עם אדמומית החמה. שירתם
 של בני ישראל למטה מקבילה לשירתם של מלאכי השרת למעלה. שלש תפילות של
 בני ישראל הותקנו כנגד שלש משמרות של מלאכים השרים בלילה. השירה בלילה
 היא למלאכים וביום - לישראל. עם סיום התפילה האחרונה (מעריב) מתחילה
 משמרת ראשונה של מלאכים וננעלים השערים בפני השירה של בני ישראל. ועל
 כך השאלה: כיצד נאמר "ובלילה שירה עמי"¹? נראה כי התשובה היא שבחצות,
 בשעה שהקב"ה יורד לגן עדן להשתעשע עם צדיקים, נפתחים השערים, ומכאן
 שהמדובר אולי רק באותו חלק של הלילה מערב ועד חצות. עם עלות השחר,
 בשעה שהמשמרת השלישית של מלאכי השרת מסימת את שירתה, חובה על ישראל
 לפתח בשירות ובתשבחות. כך מתקימת רציפות השירה. כשהקב"ה יורד לגן עדן
 הוא שומע את קול העוסק בתורה וקול זה יפה לפניו מן השירה של מלאכי השרת.

- [1] אייר אלעזר בריה דרי שמעון כד נטא שמשא גדפוי למהך
 בתקיפותא דגלגלוי מפרש² בטלפיהון בטרפי אילנייא דגנתא
 דעדן וכל מלאכין עילאין וחיותא קדישא וכורסי יקרא דמלכא
 ובוסמיא דגנתא דעדן ואילניי שמיא וארעא וחיליהון מזדעזען
 ומשבחן למארי כולא. [2] וזקפן וחמאן אתוותיה דשמא קדישא
 דאתפרש דגליף בשמשא במטלנוי ויהבין תושבחן למארי עלמין.
 [3] ונפיק ההוא קלא ואמרי להו לברייתא דלא משבחן ביקר
 מלכא עילאה כשאר כל בריין דאינון משבחין ויהבין תושבחתא
 לשמיה. [4] ובגייכ אייר אלעזר אסור ליה לבר נש למימר
 תושבחן דצלותיה אלא עם דמדומי חמה דכתיב ייראוך עם שמש³...
 [5] אייר יהושע בן לוי אייר יוחנן עשה הקב"ה מלאכי השרת

למעלה לקלסו ולשבחו ואומרים שירה ורנה לפניו בכל לילה
 ולילה ועשה כנגדם ישראל למטה לקלסו ולשבחו ולומר שיר
 ושבח לפניו בכל יום ויום. [6] ותאנא שלש משמרות הוי'
 הלילה ובאלו השלש משמרות מתחלקות שלש כתות של מלאכי
 השרת לשבח ליוצרם בכל משמרה ומשמרה וכנגדם יש שלש תפלות
 ביום שמתכנסין ישראל לשבח ליוצרם בכל תפלה ותפלה...
 [7] דהכי תנינן משיראו שני כוכבים הוא תחלת משמרה ראשונה
 שבאים כת הראשונה של מלאכי השרת וממתינים להם לישראל עד
 אותה שעה ואז מתחילין לומר שירה וננעלו כל השערים מתושבחתן
 של מטה ואין שערים נפתחים אלא למלאכי השרת האומרים שירה.
 [8] ומי אריבי"ל הכי והא תנן כל הקורא בתורה בלילה
 הקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום שנאמר יומם יצוה ה'
 חסדו משום דבלילה שירה עמי¹. [9] והכא אמריתו דננעלו
 כל השערים למטה. אמר ר' יהושע התם במאי קאמרי כשסיים
 כל תושבחתן ביום. [10] ומפלגותא דליליא ולהלאה דעסיק
 בתורה מאי טעמא משום דבההיא שעתא קב"ה נפיק מאינון
 עולמות דכסיף בהו ואזיל לאשתעשע עם צדיקיא בגנתא דעדן
 והיינו דאמר דוד חצות לילה אקום להודות לך. [11] דתנא
 כשהקב"ה נכנס עם הצדיקים בגי"ע כל שערי שמים למעלה על
 החיות ולמטה מהם כולם נפתחים והוא עת רצון לעסוק בתורה
 ואותם כתות של מלאכי השרת וכל בוסמי גי"ע והצדיקים כולם
 פוצחים רנה לפני מי שאמר והיה העולם והי"ד אך צדיקים יודו
 לשמך⁴ אימתי צדיקים יודו לשמך כשיושבים ישרים את פניך
 דהוא בשעה שיושבין לפניו בגי"ע. [12] וכת שלישית של
 מלאכי השרת אומרת שירה עד שיבקע השחר ויש חובה לישראל
 בשעה שעולה עמוד השחר לקום ולהתגבר בשירות ותשבחות לפני
 הקב"ה מייט משום דנסבין שירתא בטר מלאכי השרת והקב"ה מצוי
 למטה עמהם והי"ד ומשחרי ימצאוננו⁵ וא"ר יהודה ובלבד שלא
 יפסיק משיתחיל עד שיתפלל כשהחמה זורחת. [13] א"ר יוחנן
 אמר רב כשהקב"ה יוצא מאותן העולמות דכסיף בהו ובא להכנס
 עם הצדיקים בגי"ע הוא ממתין ורואה אם שומע קול העוסק
 בתורה ההוא קלא ניחא קמיה מכל שירין ותושבחן דאמרי מלאכי

השרת לעילא ההייד אל גנת אגוז ירדתי לראות⁶. מאי לראות,
אותם העוסקים בתורה.

¹תהלים מב, 9 ²נ"א: מנטשי ³תהלים עב, 5 ⁴תהלים קמ, 11 ⁵משלי
ח, 17 ⁶שיר השירים ו, 11

156

זהר חדש, נח (20ב)

בראש השנה בני ישראל מעוררים רחמים על עצמם באמצעות השופר. השופר של
מטה מעורר את השופר של מעלה (בינה); הוא משפיע על הקב"ה לשבת על כסא
רחמים ומבטל את כחו של המקטרג.

[1] בהאי יומא אזדמנן ישראל לאתערא רחמי עליהו ובמה
בשופר דהא קלא דנפיק סליק לעילא ואתער שופר דלעילא
כדין אתערו רחמי מאתריהו וקב"ה קס מכורסיא דרחמי
וחייס עליהו דישראל ולא אתייהיב רשו למקטרגא עליהון.
[2] וישראל תייבי בתיובתא קמי קב"ה ותקעי שופר ואתערו
רחמי דהא ההוא קלא דנפק אתערותא דרחמי איהו וכדין
דלטורא לא יכיל לקיימא קמי כורסיא דרחמי דהא לא אתי
מההוא סטרא ולא אשתכח קטיגורא.

157

זהר חדש, לך לך (24א)

בכל לילה לוקח מטטרון את נשמותיהם של תלמידי חכמים העוסקים בתורה
לשמה ומראה אותם לקב"ה. באותה שעה המלאכים מפסיקים לשיר עד שהצדיקים
מצטרפים אליהם וכולם מזמרים לאל עליון.

[1] אייר יהודה תיח אין בכל לילה ולילה שאינו אוחז מטטרו"ן
שר הפנים כל בשמתן של תיח העוסקים בתורה לשמה ומראה אותן
לפני הקב"ה וממתינים מלאכי השרת ודוממים מלומר שירה עד
שיתכנפו נפשות הצדיקים עמהם (ויאמרו) [ויזמרו] ביחד לאל
עליון שנאמר הנצנים נראו בארץ אלו העוסקים בתורה לשמה.
[2] עת הזמיר הגיע אז הוא עת לזמר לבוראם ביחד וקול התור
נשמע בארצנו זה מטטרון הבא לאסוף נשמתן של צדיקים לזמר
ליוצרים בכל לילה ולילה שנאמר יעלזו חסידים בכבוד ירננו
על משכבותם¹.

¹תהלים קמט, 5

158

זהר חדש, יתרו (א34)

השופר מעביר את הדין. העברת הדין קשורה בעשרה שופרות (קשריית קשי"ק קרי"ק). בהקשר של עשרה שופרות נאמר שאין השכינה שורה בחסר מעשרה. תפקידי הקולות: השברים משברים את מצבות בעלי הדין העומדות בשערים ומפריעות לתפילה להכנס¹. התרועה תופסת את המקטרג בשלשלאות (כי התרועה דומה לשלשלת). התקיעה - מלשון הוקעה². כשהדינים מורחקים משערי המלך התפילה והשירה יכולות לעלות. החיות פותחות כנפיהן לקבל אותן. אלהים שומע את קול כנפיהן, המבשר את בוא המלכה, והוא פותח את ההיכל ומקבלה בשמחה. כל זה קורה בשעת תפילת שמונה עשרה וזה המועד המתאים ביותר לבקש בקשות.

- [1] וצלוחתא דישראל לעילא איהי מלכות ואיהו תפארת.
- [2] וצריכין ישראל דלא יסלקין להו לעילא עד דיתבערון דינין מתרעא ויהון צנוחין בה לגביה בעשרה מלכיות ובעשרה זכרונות ובעשרה שופרות. [3] דצלוחתא דמנחה איהי דינא דרי"ה ובגין דא תקיבו עשרה שופרות דאינון קשרי"ק קשי"ק קרי"ק לסלקא לה בעשרה דלית שכינתא שרייא בפחות מעשרה ובגינייהו איתמר לא אשחית בעבור העשרה³. [4] בשברים שבר תשבר מצבותיהם¹ דקיימין קדם תרעין דלא מניחין לאעלא צלותא. [5] בתרועה תפסין לו בשלשלאין. [6] בתקיעה והוקע אותם להי נגד השמש² בגין דלא יהבו יקרא למטרוניתא לאעלא בתרעין דילה.
- [7] ובשעתא דדינין פנוי מתרעין דהיכלא דמלכא סלקא צלותא בכמה שירין ותושבחות והודאות דצלוחתא. [8] וחיון כלהו פתחין גדפיהו לקבלא לה בחדוה ההי"ד ופניהם וכנפיהם פרודות⁴ כלהו פרודות לעילא לקבלא לה. [9] ואשמע את קול כנפיהם בגין דישמע מלכא דמטרוניתא קא אתיא ויפתח היכלא לגבה ההי"ד אדני שפתי תפתח⁵ מיד אפתח מלכא היכלא וקביל לה בחדוה וייעול עמה בהיכליה אימתי בצלותא דעמידה מיד איתמר בחיון בעמדם תרפינה כנפיהם.

¹ שמות כג, 24 ² במדבר כה, 4 ³ בראשית יח, 32 ⁴ יחזקאל א, 11
⁵ תהלים נא, 17

159

זהר חדש, יתרו (ב41)

"וכל העם ראים את הקולת ואת הלפידם ואת קול השפר"י¹. נאמר ראית הקולות משום שהיו אלה אותיות שפרחו מה"קולות" ונראו באויר לעיני הכל. אות וי"ו היתה יוצאת מקול השופר ועומדת מעל שאר האותיות ומגלפת אותן ותהליך זה ניתן היה לראות. לעומת זאת שמעו רק קול אחד של "אנכי" שהוא דבר בפני עצמו.

[1] ורזא דא וכל העם רואים אי"ת היקולות ואי"ת היילפידים ואת קול השופר¹. [2] את הקולות אלין אינון אתוון אחרבין דהונו נפקין מאינון קולות כדקאמרן ואתחזון באוירא לעיניהון דכלא. דכתיב את הקולות ולא כתיב וכל העם רואים הקולות אלא את הקולות אלין אינון אתוון דהונו נפקי מנייהו. [3] ואת קול השופר דא את וי דהוה סליק על כל אתוון וגליף לון כמא דאימתר בגין דרזא דאת וי איקרי קול השופר ובג"כ כתיב רואים. [4] וכד שמעו לא שמעו אלא קול מילולא חדא דכתיב קול דברים אתם שומעים² ההוא קול דאיקרי דברים דהוה הנה אמר מלה בלחודוי.

¹ שמות כ, 18 ² דברים ד, 12

160

זהר חדש, אחרי מות (ב47)

דוד המלך מנגן לקב"ה יחד עם המלאכים במשמרת השלישית. קשור לפסוק "ברן יחד כוכבי בקר"י¹. בני אלהים בפסוק זה הם המלאכים האומרים שירה בלילה: "ובלילה שירה עמי"י².

[1] ואני קם בחדוה בגי משמרות כד"א חצות לילה אקום להודות לך³ ואנא נאים כסוסיא בהבל אי ובחצות לילה אקום להתעסק בתורה ובמשמרה שלישית אני מנגן עם המלאכים להקב"ה הה"ד ברן יחד כוכבי בוקר ויריעו כל בני אלהים¹. [2] מאן אינון מלאכין קדישין דאמרן שירה עמי בלילה. הה"ד ובלילה שירה עמי תפלה לאל חיי².

¹ איוב לח, 7 ² תהלים מב, 9 ³ תהלים קיט, 62

161

זהר חדש, חקת (א51-ב)

"למנצח על שושנים לבני קרח משכיל שיר ידידת"¹. במזמור זה יש רמז לתשבחה של שיר השירים.

[1] למנצח על שושנים לבני קרח משכיל שיר ידידות¹ על שושנים
אלין נשיקות פיהו דאיקרון שפתותיו שושנים. [2] ד"א שושנים
אלין שית שנין דאתחברון בהאי שושנה סומקא דאיהי שביעאה
דכלא. [3] משכיל דא נגידו דעתיקא קדישא דנגיד לון בהאי
שעתא דיתבי יחד ולא מתפרשין בגין דאינון נשיקין בדביקותא
דרוחא ולא מתפרשין. [4] שיר ידידות רמז להאי שירתא דאקרי
שיר כפול. הכא שיר השירים והכא שיר ידידות וכולא חד.
[5] קב"ה וכנסת ישראל איקרון דודים הה"ד שתו ושכרו דודים²
בגין כך שיר ידידות דאינון דודים דא משבחא לדא ודא משבחא
לדא.

¹תהלים מה, ו ²שיר השירים ה, ו

162

זהר חדש, בלק (א56)

[השופר בתאור אחרית הימים (אשר עליהם נאמר בהמשך כי יחולו באלף הששי).
ראשית אחרית הימים בקול עצב המתרום ברקיעים, שהוא קול דק יורד ועולה,
עולה ויורד. אחרי כן אלהים צועק שלש צעקות המזעזעות את הרקיעים והעולמות.
אלהים מכנס את כל צבאות השמים, מכניסם בהיכל האהבה ומשביעם שילכו לשמע
בקול האהובה. באותה שעה מתרגשות צרות על ישראל. ישראל צועקים בלחצם
כדי לעורר את השכינה והיא משמיעה קול על בניה. בחדש השלישי של אותה
שנה בארבעה לחדש בתשע שעות וחצי הולכים כל בני הישיבה לקברו של משה
ומשמיעים שלשה קולות. בשקיעת השמש נפתח קבר משה ומשה מתחבר עם השכינה.
באותו לילה מתעורר המשיח. כאשר עולה עמוד השחר המשיח מסתתר ומשה
והשכינה נמצאים יחד כמו ביום השבועות. השכינה עולה אל ההר ונשמעים
שלשה קולות: אחד כנגד אברהם, אחד כנגד יצחק ואחד כנגד משה ויעקב].
"על הר גבה עלי לך מבשרת ציון, הרימי בכח קולך..."¹ "הרימי בכח"
היא תרועה, "הרימי אל תיראי" - תקיעה, "אמרי" - תרועה תקיעה ותרועה.
הסברים על "שופר תרועה", "שופר הולך", "שופר קטן", ו"שופר גדול".
השופר הגדול הוא שופר גנוז, ובשופר הקטן תוקעים באחרית הימים. כאשר
משמיעים בשופר זה תר"ת האבות מתעוררים וחלק מהרשעים מתים. בהמשך התאור
נאמר שבשופר הקטן יתקעו שלש פעמים תר"ת בראש ההר. אז יסעו דגלי המשיח
ורעש קולות השופר יפול על העולם וכל בני העולם ישמעו וייראו.

[1] על הר גבוה עלי לך מבשרת ציון הרימי בכח קולך יגוי¹
 הרימי אל תיראי, אמרי כוי. הרימי, הרימי, אמרי דא תרועה
 ותקיעה ותרועה כחדא² ודא איקרא שופר תרועה. [2] שופר מההוא
 תרועה דלעילא שופר זעירא. בגין דאית אחרא דאקרי שופר גדול.
 [3] שופר זעירא דא אקרי שופר הולך גו תנועה דבוצינא התייד
 ויהי קול השופר הולך. בגין דאחרא איהו שופר גניז נטמיר ולא
 הולך אבל דא זעירא איהו (להכא) [הלכא] כיומא דשבועות והאי
 איהו דאיתער ביומא דאורייתא ביומא דשבועות. [4] באתערנ
 דהאי שופר דאיתער בתרועה ותקיעה ותרועה יתערון אבהן מגן
 מערתא ויסתלקון ברוחא וייתון לגבה. [5] ומההוא קלא כמה
 חייבין בארעא קדישא ימותון ויסתלקין מעלמא בההוא ינמא
 סלקון צלותין דישראל בכל אתר דאינון קמי מלכא קדישא...
 [6] כדין לסוף תלתין ותרין יומין דיקלטון לכנישתא ההיא
 ילבש קבייה קנאה לההוא שופר זעירא. [7] וההוא משיח בריה
 דאפרים יפרוש פרישא כחד (טור) [תור] דקרנוי סלקין כקרנוי
 דראם. [8] וההוא שופר זעירא יתקע תרועה תקיעה ותרועה תלת
 זמנין בריש טורא כמלקדמין כדין נטלין דגלין דההוא משיח
 ויפול רעשא על עלמא באינון קלין דשופרא וכל אינון בני
 עלמא ישמעון ויחמון כמד"א כל יושבי תבל ושוכני ארץ כנשוא
 נס הרים תראו וכתקוע שופר תשמעו³. וכדין יתבערון גלולין
 מן ארעא קדישא.

¹ ישעיה מ, 9 ² נ"א: הרימי בכח תרועה. הרימי אל תיראי תקיעה. הרימי הא
 תרועה תקיעה ותרועה כחדא ³ ישעיה יח, 3

זהר חדש, מדרש הנעלם על שיר השירים (א61)

במקום סתר בגן עדן נמצאת צפור היוצאת ממקומה של פעמים ביום ומצפצפת.
 צפצוף זה משמש סימן לנשמות (לתפילה). צפור ודרור עומדות במקביל למזבח
 פנימי ולמזבח חיצוני. מזבח חיצוני (מלכות) מתאווה למזבח פנימי (בינה).
 תאווה זו מתבטאת בשירה תמידית שהיא שיר השירים ש"הוא המעולה שבשירים
 קדש קדשים". מעשיהם של בני ישראל הם הגורם להתקימות השירה של מעלה
 או להעדרה. רעיון זה מובע במשל הנר: אורו הוא השירה והוא מתקיים כל
 עוד הפתילה כתקונה והשמן לא חסר בה.

[1] בההוא אתר בר חד צפור דאתי בכל יומא תלת זמנין ומצפצפא בגו אילני דגנתא [ואמר גם ציפור וגו'] ובההוא צפור ידעין נשמתין סימנייהו. [2] בזימנא דאודן ומשבחן ובזמנא דמשתדלן בחכמתא למנדע וההוא צפור עאל בההוא היכלא ואיטמר ואגניז ולא ידיע. [3] ודרור דא היא נשמתא קדישא דסלקא לעילא והיא בת חורין... [4] צפור ודרור דא לעילא ודא לתתא. [5] אשר שתה אפרוחיה מאן האי דרור שנת החמישים דאפיקת מינה שית אפרוחין והאי צפור. [6] אינון אפרוחין תיאובתא דילהון לגו תרי מדבחן מזבח הפנימי ומזבח החיצון נטלו ממזבח הפנימי ויהבו למזבח החיצון. [7] מלכי ואלהי מלכי דא מזבח החיצון ואלהי דא מזבח הפנימי. [8] מזבח החיצון תיאובתי תדיר לגבי מזבח הפנימי ולעולם לא שכיך מלזמרא בשירין ותושבחיין ההייד שיר השירים אשר לשלמה... [9] כך כל זמן שישראל היו מתוקנים ומסורגלים כפתילה זו אור של מעלה היתה דולקת עליהם ואומרת שירה ואינון משתכך לעולם כדוגמת האור על הפתילה שאינון משתכך לעולם לנגד מעלה ואותו השיר הוא המעולה שבשירים קדש קדשים. נעדר הפתילה כביכול נעדר האור ונסתלק ואין מי שיודע בו.

164

זהר חדש, מדרש הנעלם על שיר השירים (61ב)

פירוש ל"וישחו כל בנות השיר"¹... "בנות השיר הם המלאכים הנחלקים במשמרותם על השיר מהם משוררים ביום ומהם משמרות משוררים בלילה".

[1] וישחו כל בנות השיר הם המלאכים הנחלקים במשמרותם על השיר מהם משוררים ביום ומהם משמרות משוררים בלילה.

¹קהלת יב, 4

165

זהר חדש, מדרש הנעלם על שיר השירים (65ב)

"אהיה אשר אהיה"¹. המילה השלישית בפסוק (ה"אהיה" השני) היא "תיקונא דשופר לאפקא קלא". יש כאן הבחנה בין שני שלבים בהפקת הצליל מן השופר: עצם פעולת ההפקה מחד גיסא והצליל היוצא ומתפשט ממנה מאידך גיסא.

[1] ודא איהו אהייה הא אנא זמין לאתגלייא ודא תליתאה
 תיקונא דשופר לאפקא קלא וכיון דנפק ההוא קלא בתקיפו
 דשירותא דקלא כד נפיק בתוקפא דההוא דתקע ליה ההוא
 שירותא דקלא איקרי יהוה בגין דההוא תוקפא דשירותא¹
 תב לאתריה ולא אתגלייא² כשר שמהן לבתר כד אתפשט קלא
 בפשיטו דנייחא כדין איקרי [זעיר] יהוה שמא דאתגלייא.

¹ ס"א: דשירותא ² ס"א: אתגלי

166

זהר חדש, מדרש הנעלם על רות (א76)

"ברן יחד כוכבי בקר"¹. שירת כוכבי הבקר ולא כוכבי הלילה אף כי ממשלתם
 בלילה. בני אלהים מריעים בתרועה בעת חלוף המשמרות עם עלות השחר, כאשר
 הכוכבים והמלאכים מפנים מקומם למלאכים אחרים שישלטו ביום.

[1] רבי אלכסנדר פתח ואמי ברן יחד כוכבי בקר¹ כוכבים
 שבמרום שולטים בלילה חוץ מאותן ששולטין בבקר וכלן משבחין
 ומפאריין ומייחדין שמו של הקב"ה הה"ד ברן יחד כוכבי בקר
 ולא כוכבי לילה אע"פ שממשלתן כרגע. [2] ויריעו כל בני
 אלהי אמאי ויריעו אמר רבי אלכסנדר בשעה שעולה עמוד
 השחר אותן בני אלהים מריעין בתרועה וכל אותן המלאכים
 והכוכבים הממונים בלילה מעבירין אותם ממקומם ושולטים
 מלאכים אחרים במקומם להיותם ממונים ביום.

¹ איוב לח, 7

167

זהר חדש, מדרש הנעלם על רות (ב67)

"ברן יחד כוכבי בקר"¹. בני אלהים מריעים בחלוף משמרות הכוכבים. כוכבי
 הבקר רועדים באימה כיון שהגיע תורם לשיר. (המקור לרעיון זה הוא נצנוץ
 הכוכבים).

[1] רבי נהוראי ורבי יצחק קמו בנהורא כד נהר יממא למיהך
 באורחא. [2] עד לא נפקי זקף עינוהי רבי נהוראי חמא בכוכבי
 בקר דקא מרתתי אמר ר' יצחק חזי אינון כוכביא דקא מרתתי
 בדחילא דמריהון השתא מטי זמנייהו לזמרא בגין דאינון בני

אלהים קיימו עליהו וכד מסיימו שאר חיילין דקא משבחין
 בליליא אינון בני אלהים תוקעין תרועה ומתכנסין כל משריין
 דשלטין בליליא לאתריהו כדין אינון כוכביא דשלטין ביממא
 בצפרא מרתתין ודחלי וסלקי שירתא והשתא מטא זמנייהו לשבחא
 למרייהו ואינון ברתת ודחילו בזמנא דא דשמעין ההיא
 תרועה דכתיב ברוך יחד כוכבי בקר ויריעו כל בני אלהים¹.

¹איוב לח, 7

168

זהר חדש, מדרש הנעלם על רות (א82)

"אשה ריח ניחוח להי"¹. הלויים הם כנגד דרגת "אשה" כי הם משרתים בקדש
 בשירה כל עוד שלהבת האש הגברית חזקה בהם. בהיותם בני חמשים הם מפסיקים
 לשיר במקדש ועוברים לתפקיד אחר, בין היתר, כיון שקולם נחלש. הקבלה בין
 עליונים לתחתונים. המשמרות הממונים על השירה לפני אלהים נקראים אישים
 (מלשון "איש" ומלשון "אש") והם משתייכים אל המלאכים הממונים על השערים
 הפנימיים. הם עולים במדרגות עד חמשים (=יובל) ובהגיעם גבורתם נשברת
 ודוחים אותם. הממונים על השירה מתחדשים בכל יום מבין הממונים על השערים
 החיצונים.

- [1] והכי אייר חייא אייר יצחק מאי דכתיב אשה ריח ניחוח להי¹
 אלא לקבל תלתא דרגין אלין. [2] אשה לקבל דא לויים דממונין
 על השיר ולארמא קלא והוא מסיטרא דאשה ומכוני בנעימותא
 בניגונא וחדוה ושיר. [3] ומגו כך כל זמנא דהוה סליק על
 הדוכן בעוד דאיהו גבר ושלחובא דאשא תקיף ביה לארמא קלא
 בנעימותא דניגונא איהו כשר לעבודה כיון דאיתחלש שלהובא
 דבחרותא דיליה וגומרין דנורא מתדעכין בגויה הא אתחלש
 תוקפיה וקלא [שאר] לאתתברא כדין כתיב ומבן חמשים שנה
 ישוב מצבא העבודה ולא יעבוד עוד ופסול לעבודה².
 [4] מכאן והלאה ושרת את אחיו ועבודה לא יעבוד עוד.
 [5] משמרות דרקייעא אופ היינ דממונין לנגנא קמי דמריהון
 איקרון אישים. [6] והכי שמענא משמיה דרבי שמעון בן יוחאי
 דאמר רבי אליעזר דרגין אליו אית מנהון דממנן על תרעין
 לבר ומינייהו על תרעין פנימאין לגו. [7] אינון פנימאין
 אמרין שירתא וסלקין ועאלין בהאי שירתא חמשה דרגין עד
 חמשין [שנין] לקבל חמשין תרעין דיובלא. [8] כיון דסלקין

תמן נטיל לון רוחא דאשא מלהטא ותבר תוקפיהו כיון דאתבר
תוקפיהו דחיינ להון ונחתין מאינן דרגין וקיימין לבר
ממונין על תרעין דלבר ואלין נטלין חולקיהון מתננא
דאשא דקורבנא בר מאינן דנטלי לגו ובכל³ יום ויום
מתחדשין⁴ דממנן על שירתא נזהו אשה.

¹ ויקרא א, 9 ² במדבר ח, 25 ³ נ"א: דבכל ⁴ ס"א: אחרנין אינן

169

זהר חדש, מדרש הנעלם על רות (א85)

רות (מלכות) משבחת לקב"ה בשירים ותשבחות. רות מקבילה לתור המשמיע שני
קולות יחד, אחד עליון ואחד תחתון. הקול העליון יוצא מבינה והתחתון
ממלכות ושניהם נשמעים כקול אחד. כשם שקול התור שונה משאר הקולות כך
גם קולה של ספירת מלכות שונה משאר הקולות משום "דשבחא יתיר".

[1] רות בדיוקנא דעלמא תתאה דקא מרווה לקב"ה תדיר בשירין
ובתושבחן רות על שם תור דמשנייא בקלא מכל שאר קלין אף
כנסת ישראל משנייא בקלא בתושבחתא מכל שאר קלין (דשבחא
יתיר). [2] תור דא יהבא תרין קלין כחדא חד עילאה וחד
תתאה וכולא כחדא אוף כנסת ישראל אתערת לעילא ואתערת
לתתא וכלא בזמנא חדא ובקול חדא והיינו דכתיב אלהים אל
דמי לך אל תחרש ואל תשקוט אל¹.

¹ תהלים פג, 2

170

זהר חדש, מדרש הנעלם על רות (א88)

שלש משמרות הלילה, ובכל אחת שרה קבוצה מסוימת של מלאכים. במשמרת
הראשונה המלאכים שרים לדוד מזמור¹. על המשמרת השניה ממונים המלאכים
שהם מלאכי שלום ואבלי ציון. השירה במשמרת זו נמצאת כלה בסימן האבל על
החורבן וקשורה בבכי ונהי (שירת קינות). קריאת התרנגול בחצות היא
הקריאה להתעורר ולבכות על חורבן המקדש. בבכיה זו משתתף הקב"ה. הפסוקים
הנאמרים בשעה זו הם: "אלהים באו גוים בנחלתך"² "נתנו את נבלת עבדיך"³
ו"על נהרות בבל"⁴.

[1] ויהי בחצי הלילה תנן תלת משמרות הוי' הלילה ועל כל
משמר ומשמר יושב הקב"ה ושואג כארי ובכל משמרה ומשמרה
מלאכין ידיעין ממנן בליליא באילין תלת משמרות. [2] במשמרה

הראשונה אינון מלאכין דאמרין שירתא בריש ליליא ומאי קאמרי
 לדוד מזמור להי הארץ וגוי מי יעלה בהר הי נקי כפים ובר
 לבב וגוי¹ בגין דכל נשמתין דבני נשא נפקו ובעאן לסלקא...
 [3] משמרה שנייה תמן אינון ממנין אחרנין איקרון אבלי
 ציון דקא מתאבלי על חורבן בית המקדש. [4] ובהוא שעתא
 דקריאת הגבר דאיתער ההוא שלהובא דסטר צפון מההוא אתערו
 דההוא שלהובא כד נחתא להאי עלמא עד גדפי תרנגולא דהאי
 עלמא קרי בחיל ואמר אתערו לבכיא דבי מקדשי כל אינון
 מאריהון דשלום דכתיב מלאכי שלום מר יבכיון⁵ מאן דחמא
 בכיא ומאן דלא חמא בכיא כולהו מתכנשין לבכיה דבי מקדשא
 מאן חמא ערבוביא דכל חילי שמיא. [5] וכל רתיכין קדישין
 געו ובכו והקבייה געי ובכי ובעיט בתלת מאה (ושבעין)⁶
 רקיעין. [6] וכדין בההיא שעתא כתיב ויהי בחצי הלילה
 ויחרד האיש וילפת⁷. האיש דא הקבייה דשאג ויהיב קלא על
 חורבן דבי מקדשא ההייד הי ממרום ישאג וממעון קדשו יתן
 קולו⁸ (שאוג ישאג על נוהו דא שכינתא) וילפת כד"א ילפתו
 ארחות דרכם⁹. [7] כדין איהו בעט ברקיעין כולהו וכל
 חיילין וכל רתיכין בכאן ומתאבלן בההוא שעתא מאי קאמרי
 אלהים באו גוים בנחלתך וגוי² נתנו את נבלת עבדיך וגוי³
 על נהרות בבל וגוי⁴.

¹ תהלים כד, 1-4 ² תהלים עט, 1 ³ תהלים עט, 2 ⁴ תהלים קלז, 1
⁵ ישעיה לג, 7 ⁶ נ"א: ותשעין ⁷ רות ג, 8 ⁸ ירמיה כה, 30
⁹ איוב ו, 18

171

זהר חדש, מדרש הנעלם על איכה (93א)

"וישחו כל בנות השיר" וגוי¹. בנות השיר הם הלויים המנגנים "נגון של
 שיר". משמרותיהם מקבילות למשמרות ברקיע. בפרוש על הפעל "שחו" מופיע
 הספור על שמונים אלף לויים שנלקחו לבבל כשידיהם קשורות מאחוריהם והם
 מסרבים לנגן כי "איך נשיר...".² נשכו בשניהם את בהני ידיהם וכרתום,
 ולא יכלו לנגן, והרגום.

- [1] וישחו כל בנות השיר אלין אינון דסלקין בדוכנא בכל
 יומא ומנגני ניגונא דשיר. [2] כל לאסגאה מלאכי עילאה
 לעילא דהוו מתחלקי משמרות לעילא לקבל אינון משמרות לתתא.

שחו אלין דלתתא כביכול אף אלין דלעילא שחו גם מגבוה
 ייראו ואע"ג דמגבוה הוו ננסא הוו דחלין. [3] שחו אינון
 בנות שיר בגין דהא פי אלף לויים הוו ידיהון מהדקן לאחורא
 כד מטו לנהרות בבל כנוריהון הוו תליין על אילנין דתמן
 הוו שאלין לון לנגנא ואמרי איך נשיר את שיר הי על אדמת
 נכר² נשכו בשניהון בוהני ידיהון וכרתו לון ולא יכילו
 לנגנא וקטלו לון.

¹קהלת יב, 4 ²תהלים קלז, 4

תקוני הזהר

172

תקוני הזהר, הקדמת תקוני הזהר (א-ב3)

אגב דיון על הנחת תפילין מדובר בבטול כח הסטרא אחרא בעזרת קשירת התפילין, וכן בהורדת "כנסת ישראל", שהיא השכינה, באמצעות צפופים, זמירות, שירות ותשבחות והודאות. ברצועות התפילין, שהן כנגד ו', קושרים אותה קשר של "יחוד" באמירת שש התבות של "שמע".

[ו] ועוד הי' דיד כהה דאיהי יונה קדישא מצפצפאן לה בנהא בכמה צפופין דזמירות שירות ותושבחות והודאות עד דנחתין לה לגבייהו הא נחתין לה לגבייהו קשרין לה ברצועה דאיהי ו' שית תיבין דיחודא.

173

תקוני הזהר, תקונא שתיתאה (א24-ב23)

שעה שאליהו יורד עם חילות הנשמות מוקף מלאכים והשכינה כעטרה מעליהם - "בההוא זמנא קלא אתער באילנא דלעילא בניגונא".

[ו] אדהכי הא אליהו קא נחית מעליא בכמה חיילין דנשמתיין. וכמה מלאכיא סוחרניה ושכינתא עלאה עטרה על כולהו (ושויא) כתר בריש כל צדיק. בההוא זמנא קלא אתער באילנא דלעילא בניגונא.

174

תקוני הזהר, תקונא עשיראה (א25-ב24)

בראשית הוא שיר תאב, הוא שיר השירים. המשובח מכל השירים. שיר זה יתעורר (ישמע) כשיעברו סמאל ומרעיו מן העולם (אחרית הימים). בזמן זה ישמע גם השיר "אז ישיר משה"¹. משה מעלה את השירה הזאת באמצעות התלשאה (זרקא). המלכות עולה כשבני ישראל עומדים בעמידה וכשהיא יורדת בזמן ק"ש החיות משמיעות שירים ותשבחות בפרישת כנפים עליה. אליהו טוען שהחיות שרות בשעת עליית המלכות ולא בשעת ירידתה.

[1] בראשית שיר תא"ב והאי איהו שיר משובח מכל השירים תאב מכל השירים ועליה אתמר שיר השירים אשר לשלמה למלך שהשלום שלו. [2] הכי אוקמוהו והאי שיר מתי יתער בזמנא דאיתאבדון סמאי"ל וממנן דיליה חייביא מן עלמא. [3] ובההוא זמנא [שיר] אז ישיר משה¹ אז שר לא כתיב אלא ישיר והא אוקמוהו והאי שיר באז סליק בפומא² אבל שיר איהו ודאי חכמת שלמה בההוא זמנא ותרב חכמת שלמה^{3,4} דבההוא זמנא ומלאה הארץ דעה את הי כוי⁵ ומאן סליק לה לאתרה דא משה. [4] ורזא דמלה אז ישיר משה באן סליק לה בתלשא האי תגא דתלשא איהי יי ישיר ותקום מן הי דמשה⁶ ושריא על רישא דוי ואתעבידת תגא זי וסליק לה עד אתר דאתגזרת מתמן כד סלקא לגבי יי עלאה אתקריאת שיר [זכר] וכד נחתא לגבי הי אתקריאת שירה ההי"ד אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת להי וגוי... [5] כד אסתליקת מנייהו שואלים איה מקום כבודו להעריצו, ובההוא זמנא דסלקא איהי כלהו חיוון תרפנה כנפיהם⁷ ואימתי סלקא אידי לעילא בעמדם ישראל בעמידה ההי"ד בעמדם תרפינה כנפיהם⁸, דסליקת עד אין סוף למשאל מזונא מעלת העלות. [6] וכד נחיתת נחיתת מליא מכל טבין בההוא זמנא חיוון פתחין גדפיהו לגבה⁹ בכמה שירות ותושבחן ובאן אתר נחתת באת וי דאיהי באמצעיתא דא¹⁰ ביה קראן ליה שמע ישראל שייר אי"ל ובההוא זמנא דנחתת מה כתיב בחיוון ואשמע את קול כנפיהם⁷. [7] קם אליהו ואמר רבי רבי חזור בך בודאי כד איהו סליקת כלהו חיוון מצפצפין לגבה בכמה שירין ותושבחן ואיהי סלקא על כלהו עד אין סוף.

¹ שמות טו, ו ² נ"א: באן סליק בפומא שיר אל ³ מלכים א ה, 10 ⁴ נ"א: לייג ⁵ ישעיה יא, 9 ⁶ נ"א: איהי יי שיר ו"ו תקום מן הי"א דמשה ⁷ יחזקאל א, 24 ⁸ יחזקאל א, 25 ⁹ נ"א: לקבלא לה בחדוה ¹⁰ נ"א: עמודא דאמצעיתא

175

תקוני הזהר, תקונא עשיראה (א25-א26)

כשישראל אומרים קריאת שמע, החיות שומטות כנפיהן. חמשת הקשרים של הציצית מקבילים לחמשת הנימים של כנור דוד שהיה מנגן מאליו, וי"ג החוליות של הציצית מקבילות לתיבה "אחד" שבקריאת שמע [שהוא בגימטריא י"ג] כיון שקול הנגון עולה באחד [הכונה להארכת הנגון בתיבה "אחד"]. שעה שבני ישראל עומדים בתפלת שמונה עשרה, החיות הקדושות שנגנו בכנפיהן שומטות אותן.

[1] וכד ישראל אמרין שמע ודאי¹ חיוון שמטין דגפיהו, באן אתר בכנפי מצוה דאתמר בהון על ארבע כנפות כסותך אשר תכסה בה² דאיהו כגוונא דמעיל האפוד דפעמונים ורמונים אינון לקבל חליין וקשרין שולי המעיל אינון לקבל כנפי מצוה. [2] ואינון הי קשרין לקבל שמע ישראל יי' אלקינו יי'.³ דאינון לקבל הי נימין דכנור דדוד דהיה מנגן מאליו. [3] יי' חליין כחשבן אחייד דקלא דנגונא סלקא באחד... ההייד שמע ישראל והא אינון בחופה צריכא עמא קדישא למיקם בעמידה קדמיהון עם חזן לברכא לון בזי ברכאן ולקדשא החתן והכלה בקדמיתא בקדושין. [4] ובעמדם עמא קדישא וחזן לברכא לון חיוון קדישין דהוו מנגנין בגפיה תרפינה כנפיהן.

¹ נ"א: מארי ² דברים כב, 12 ³ דברים ו, 4

176

תקוני הזהר, תקונא חד סר (ב26)

בין שבעת ההיכלות נמצא היכל הנגון. כל היכל נפתח באמצעות פעולה או תכונה. היכל הנגון, המוזכר במקום השני, נפתח בנגון. בהקשר זה נזכר דוד אשר התקרב להיכל הזה בנגון (סימוכין: "והיה כנגן המנגן")¹

[1] ואית היכלא דנגונא דלית לה רשו למפתח אלא בנגונא ובגין דא דוד מתקרב לההוא היכלא בנגונא ההייד והיה כנגן המנגן¹.

¹ מלכים ב ג, 15

177

תקוני הזהר, תקונא תריסר (27א)

באחרית הימים כל החיות יתעוררו בקול והעופות יצפצפו בשיר לקבל את הבת (השכינה) בחדוה ובנגון, לקבל קדושין מהחתן. שירה זו היא שירת "הקדושה". בזמן ההוא יתעורר דוד בכנור המנגן מאליו בעשרה מיני נגון שהראשון בהם "אשרי" וזהו בראשית.

[1] בהאי זמנא כל חיון יתערוך בקלא ועופין מצפצפין בשיר לקבלא ברתא בחדוה בנגונא לקבלא קדושין מהחתן. [2] דאינון קדוש קדוש וכו' ¹ ולית קדושה פחות מי' וקדושין אינון מסטרא דחכמה דאיהו י' קדש ישראל ליי'... [3] בההוא זמנא אתער דוד בכנור דאיהו מנגן מאליו ביי מיני ניגונין קדמאה באשראי ודא בראשית.

¹ ישעיה נד, 7

178

תקוני הזהר, תקונא תליסר (27ב-29ב)

(הקטע הזה הוא המשך ישיר לדיון בחמשה מיני נגון. נגון ראשון היה ב"אשרי" ונגון שני ב"שיר"). הנגון השני הוא שיר למעלות (הכונה כאן למזמורים הפותחים במלה "אשרי" או "שיר למעלות". האם לכל אחד היה נגון נפרד?) בנגון זה שבח דוד ל"ברתא דמלכא" והמעלות הן שלשים המעלות בהן עולה הבת לאבא. הקבלה בין חמש נימין של הכנור לחמש הפעמים בהן מופיע השם המפורש במזמור "עזרי מעם היי" ¹. בהקשר של אברהם אבינו נזכרים עשרה מיני נגון בקשר לעשרה גלגלים. הנגון עולה בשירת שש המלים של "שמע ישראל" ויורד בשש המלים של בשכמל"ו. [ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד]. הקבלה של הי"א בשם ההויה לחמש נימין שבכנור ושל וי"ו לנגון שש המלים ב"שמע" ובשכמל"ו; יו"ד של שם ההויה מיצג גם את עשרת הגלגלים (ספירות) ומסמל את עשר אצבעות המנגן. שני מיני הנגונין בהם שבח דוד הם "אשרי", "שיר". הנגון השלישי הוא בברכה, כגון "ברכי נפשי את היי" ². במסגרת הקבלה בין אברי הגוף לבין צבאות השמים יש הקבלה בין הרוח היוצאת מהחדר השמאלי של הלב לרוח הצפונית המכה בכנור של דוד. בהקשר זה נזכרים שנית חמש הנימנים של הכנור. מצד שמאל של הלב יוצא הקול דרך הקנה, ומצד ימין הדבור. הנגון הרביעי הוא במזמור, כגון "מזמור שירו לה' שיר חדש" ³. הנגון החמשי הוא בנגון. הנגון עולה מצד צפון משם יוצא רוח צפון שנכנס בכנורו של דוד וזה היה מנגן מאליו, ומשם באים הרעמים, קולות הדין. משמעויות שונות של סוגי התקיעה. התקיעות הן באחרית הימים. הנגון הששי הוא ב"הללויה הללויה". הנגון השביעי הוא ב"נצוח", כלומר בכל המזמורים הפותחים ב"למנצח". השמיני הוא ב"הודאה", כלומר כל המזמורים הפותחים ב"הודו לה' כי טוב". התשיעי הוא ברנה וכולל את המזמורים הפותחים ב"רננו צדיקים" ⁴.

- [1] תניינא בשיר דא חכמה שר יי ותלת יודין אונון יי יי יי ...
- [2] באלין תלת שבח דוד מלכא לברתא דמלכא ההייד שיר למעלות¹.
- [3] לי מעלות אינון ודאי אינון תלתין דרנין דבגון ברתא
- סלקא לגבי אבא. [4] בחמש נימין דכנור דאינון חמש אזכרות
- דאדכיר חמש זמנין ייי בהאי מזמור חד עזרי מעם ייי בי ייי
- שומרך גי ייי צלך די ייי ישמרך מכל רע הי ייי ישמר צאתך
- ובואך. [5] בעשרה מיני נגונין ובדי חיון דסליק⁵ יהוייה⁶
- בשיר פשוט כפול משולש מרובע דאיהו יהוייה דקולו סלקא
- כגלי ימא וגלי ימא דלעילא אינון יי גלגלין. [6] ורזא
- דמלה שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני⁷ כד סלקא האי⁸ שיר
- סלקא בשית תיבין דאינון שמע ישראל וגוי וכד נחתא נחתא
- בשית דאינון בשכמליו ונגונא כד סליק סליק בשית וכד מאיך
- מאיך בשית ועלייהו אתמר שוקיו עמודי שש⁹. [7] ועשרה
- גלגלין אינון יי דאינון לקבל עשר אצבען דבטשין בנגונא
- חמש בחמש ואינון הייה דסלקין ביה בשית דרגין דאיהו וי
- ביה סלקין ונחתין ואיהי כגוונא דסלס דאתמר ביה והנה
- סלס מצב ארצה וגוי¹⁰ והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים
- בו וכלא יהוה יוד הא ואו הא יד ודוד מנגן ביד¹¹ וי
- איהו גופא גדפוי הייה רישא דיליה יי ביה סליקו קלא
- דנגונא... [8] ההייד כחוט השני שפתותיך ומדברך נאוה¹²
- הא תרין מיני נגונין דשבח דוד מלכא באשרי בשיר.
- [9] תליתאה בברכה ודא שכינתא עלאה ועלה אתמר ברכי נפשי
- את ייי² מהאי אתייהיבת בבר נש נשמת חיים דאתמר בה
- חמשה תקונין... [10] ורזא דמלה אל אשר יהיה שמה הרוח
- ללכת ילכו¹³ הכי מתנהגין ערקין דלבא לגבי רוחא (כגוונא
- דעלאין). [11] הרי לך רוח בלב דנפיק מאזן שמאלא דלבא
- ואיהו הוה רוח צפונית דבטש בכנור דדוד ובהאי רוחא הוה
- בטש בחמש נימין דכנור דאינון חמש כנפי ריאה. [12] ובקנה
- סליק קול ללבא ואיהו אש אוכלה מאודנא ימינא דלבא דאיהי
- כלפי כבד ומניה נפיק דבור ההייד הלא כה דברי כאש¹⁴ ואי.
- לאו כנפי ריאה דנשבין על לבא הוה אוקיד כל גופא מחשבא
- בלבא דא יי דהי הי אינון אמירה ודבורא וי קלא כליל

כלא. [13] רביעאה במזמור ודא הוא דרועא ימינא ההייד
 מזמור שירו ליי שיר חדש כי נפלאות עשה הושיעה לו ימינו³...
 [14] חמישאה בנגון דאיהי גיין (דתליין) דסליק מניה כמה
 נגינות עולימן מסטרא דשמאלא דמתמן רוח צפון הוה נחתא
 בכנור דדוד והוה מנגן מאליו ההייד והיה כנגן המנגן וגוי¹⁵.
 [15] ומתמן רעמין נפקין ההייד ורעם גבורותיו מי יתבונן¹⁶.
 [16] ומתמן רעה התרועעה הארץ בתרועה¹⁷ מסטרא דמטה כלפי
 חסד מוט התמוטטה ארץ בתקיעה פור התפוררה ארץ בשברים.
 [17] בהווא זמנא תלת אבהן מתקשרין בגבורה ואתעבידו בה
 תרועה שברים תקיעה ובהון רעה התרועעה וגוי ודא יהא
 בסוף יומיא... [18] שתיתאה הללוהו הללוהו ודא היי עליה
 אתמר ליל שמורים הוא ליי¹⁸ ודא איהו עמודא דאמצעיתא.
 [19] ורזא דמלה השמיעו הללו ואמרו הושע ליי את עמך את
 שארית ישראל¹⁹ לקיים קרא כימי צאתך מארץ מצרים אראנו
 נפלאות²⁰. [20] ורזא דמלה מיי שהייה היי ודא שיהיה²¹ וביה
 מיימכון שייבתו היישגית²² בגין דאיהו דיוקנא דעמודא דאמצעיתא.
 [21] שביעאה בנצוח דאיהו נצח ישראל ועליה אתמר וגם נצח
 ישראל לא ישקר²³ ועליה אתמר למנצח על אילת השחר²⁴ למנצח
 על השמינית²⁵ מאן שמינית הוד ואיהו נצח עליה. [22] תמינאה
 בהודאה וביה הוה משבח דוד הודו ליי ודא הוד ודאי למנצח
 הודו בהון רמיזין נצח והוד. [23] ואינון נסין וביה שבח
 משה אז ההייד אז ישיר משה²⁶... [24] תשיעאה ברנה ודא איהו
 רננו צדיקים ביי⁴ ודא דרגא דצדיק חיי עלמין מתמן רנה
 וביה פורקנא ההייד צמח צדיק²⁷ ומתחתיו יצמח²⁸.

¹ תהלים קכא, 2 ² תהלים קג, 1 ³ תהלים צח, 1 ⁴ תהלים לג, 1 ⁵ נ"א:
 דאינון ⁶ נ"א: יוד קא ואו קא ⁷ שיר השירים ב, 6 ⁸ נ"א: בהאי כ"ע
⁹ שיר השירים ה, 15 ¹⁰ בראשית כח, 12 ¹¹ שמואל א יט, 9 ¹² שיר השירים
 ד, 3 ¹³ יחזקאל א, 12 ¹⁴ ירמיה כג, 29 ¹⁵ מלכים ב ג, 15 ¹⁶ איוב
 כו, 14 ¹⁷ ישעיה כד, 19 ¹⁸ שמות יב, 44 ¹⁹ ירמיה לא, 6 ²⁰ מיכה ז,
 15 ²¹ קהלת א, 9 ²² תהלים לג, 14 ²³ שמואל א טו, 29 ²⁴ תהלים כב,
 1 ²⁵ תהלים יב, 1 ²⁶ שמות טו, 1 ²⁷ ירמיה כג, 5 ²⁸ זכריה ו, 12

179

תקוני הזהר, תקונא חד ועשרין (446-48)

קול השופר מתואר כמטפורה של קול יעקב, בהקשר של הפסוק "נשאו נהרות קולם"¹. משמעותה של הופעת המלה "קול" שבע פעמים באותו מזמור² הקבלה בין שבעת הקולות לבין שבעת הנהרות היוצאים מעדן ומשמעויות הקולות השונים. אגב "מקולות מים רבים אדירים משברי ים"¹ הטעמים זרק"א מקי"ף, שופ"ר הולך, סגולת"א מוזכרים כמקבילים, כיון שנאמר בהם "כל משבריך וגליך עלי עברו"³. שברים וגלים הם גם צורות וגם תנועות קול. המשמעויות השונות של כל טעם מטעמי המקרא. הקבלה בין טעמים לבין סוגי התקיעה: רבי"ע, זק"ף גדול הם תקיעה, שהיא כוון של עליה מבחינה מטאפיסית, וצד ימין לבינונים. התקיעה היא גם דין רפה. תבי"ר הוא שברים שהוא כוון של ירידה, צד שמאל. שברים הם גם דין קשה. שלשלת היא תרועה, והיא הקשר בין השנים. משום כך נאמר "אשרי העם יודעי תרועה"⁴.

- [1] בההוא זמנא נשאו נהרות קולם דאיהו קול יעקב קול השופר ולאן סלקין ליה לגבי אבא ואמא... [2] מקולות מים רבים אלין זי [קלין] שמהן דמתפלגין לזי נהרות וכלהון מתפלגין בההוא נהר דנפיק מעדן. [3] ואינון בהבו ליי"י² שבע אינון דאזלין על שבע שמהן דאינון אבגית"ץ כוי ואינון זי ספירן. [4] קול הי על המים דא חסד ואיהו אבגית"ץ דמתמן מיא דאורייתא.
- [5] קול ייי בכח דא קרי"ע שטיין ודא גבורה. [6] קול ייי בהדר דא נגי"ד יכ"ש ודא תפארת כסאו כשמש נגדי⁵ וביה אתמר למשה נגי"ד כל עמך אעשה נפלאות⁶. [7] קול ייי שובר ארזים² דא בטי"ר צתי"ג ודא נצח. [8] קול ייי חוצב להבות אש דא חק"ב טני"ע ודא הוד. [9] קול ייי יחיל מדבר דא יגי"ל פז"ק דאיהו יסוד הר סיני. [10] קול ייי יחולל אילות דא שקי"ו צי"ת ודא מלכות דעלה אתמר למנצח על אילת השחר⁷ ודא איהו. [11] מקולות מים רבים אדירים משברי ים¹ אלין טעמי דאורייתא דאתמר בהו כל משבריך וגליך עלי עברו³ ואלין אינון זרק"א מקי"ף שופ"ר הול"ך סגולת"א זרק"א... [12] תנועה דסליק לה לגבי בעלה דא רבי"ע ובההוא זמנא אתקרי זק"ף גדו"ל ואיהי אתקריאת קרית מלך רב ובאז איהו זקפא לגביה. [13] בתרין נהרות דאתמר בהון ימינך די נאדרי בכח ימינך ייי תרעץ אויב⁸ ועליהו אתמר נעימות בימינך נצח⁹ מאי בימינך דא גדולה כההוא זמנא אתקרי זק"ף גדו"ל כד נחתת בצדיק אתקריאת זקף קטי"ן. [14] ומאי איהו תנועה דקא נחית לה דא תבי"ר רבי"ע

לימינא ארך אפים על בינונים וביה איהו מארייך תבייך
 לשמאלא תבירו דחייבא חד סליק בתקיעה ומאריך בה וחד נחית
 לה בשברים שלשליית דא תרועה קשורה דתרוייהו דיוקנא דשוריין
 דלתתא בשלשליית סלקיין בשוריין נחתא האי איהו סלם¹⁰ דסלקא
 לעילא והאי איהו סלם¹¹ דנחתא לתתא והיינו דרגיין תריין
 טעמיין וענויא דשכינתא אעייג דאיהי בתלת סטריין. [15] בתקיעא
 דאיהי דינא רפיא רפייה. [16] ובשברים דאיהו דינא קשיא דגיין
 כרומחא לקטלא לון בהרג. [7] שלשליית תרועה למתפש לון
 אסורין בבית אסורין דמלכא כדיין לאסור מלכיהם בזיקים
 וכו'.⁵ [8] שופייר הולייך פסיין מקיין קלא דשופרא סלקא
 בתרועה כרומחא לעורר עלייהו קול תרועת מלחמה ודא
 שופייר הולייך. [9] פסיין דא שברים דעביד לון פסקות
 וקטריין⁶ ודא מכת חרב והרג ואבדן. [10] מקיין תרועה
 דא חנק ודא איהו הולך וחזק מאד⁷ מאד דא מות דאתתקף
 עלייהו כגוונא דמתן תורה. [11] ועוד אזליין גרייין
 שכינתא אמרת לקבייה גרש האמה הזאת ואת בנה⁸ אלין ערב
 רב דגרשוני מהסתפח בנחלת ייין גרש לון מן עלמא דין
 ומעלמא דאתי דלא יהא לון חולקא עם ישראל. [12] שופייר
 הולייך רבייין שני גרייין שלשליית ובההוא זמנא נטל קבייה
 רומיין דאיהי רמיין תיבין דאית בקיין ושית תיבין דיחודא
 ובה וידקר את שניהם דכר ונוקבא דא סמאיל ונחש ורבייין
 דיוקנא דומיא דרומיין שניין גרייין תריך לון קבייה
 מן שמיא וארעא בההוא זמנא שקר הסוס לתשועה כו'.⁹
 דקבייה רדיף אבתרייהן ונטיל לון בשלשליית על צואריהון
 ולבתר קטיל לון ברומחא דאיהו רבייין בקדמיתא תריך לון
 ולבתר דרדיף אבתרייהו ותפיס לון ולבתר קטיל לון.
 [13] ורבייין ושניין גרייין ושלשליית אינון תקיעה שברים
 תרועה שברים שבר תשבר מצבותיהם אליו דאתמר בהון
 ויבואו בני האלהים להתיצב על ייין¹⁰ בדינא על שכינתא
 וישראל דאתמר ביה ויבא גם השטן בתוכם דא סמאיל דאתא
 לקטרג על בנוי דישראל ולדון לשכינתא וכיון דהוא
 בעי דינא על שכינתא ובנוי כאילו קיימין עליה. [14] תרועה

בה תרועם בשבת ברזל². [15] תקיעה והוקע אותם ליי
נגד השמש³. [16] ושופר איהו קלא מניה נפיק קלא בתקיעה
שברים תרועה. [17] תקיעה מן מוחא שברים מלבא כדיא לב
נשבר ונדכה וגוי¹¹ דא איהו זבחי אלהים רוח נשברה.
[18] קלא בתרועה מכנפי ריאה וכלהו אתכלולי בקנה וריאה
ואתעבידו קול. [19] ובפומא דבור ועוד נשמתא ורוחא ונפשא
דבר נש אינון תקיעה תרועה שברים נפשא בלבא ודא שברים
גבורה. [17] לית ליה ענויא כענויא דבעלה דאיהו תרועה
שלשליית. [18] ורזה דמלה אין קול ענות גבורה¹² דא שברים
ואין קול ענות חלושה דא תקיעה אלא קול ענות אנכי שומע
דא תרועה דסלקא בענויית דא בתר דא כתרועה ובגין דא אשרי
העם יודעי תרועה⁴ אעייג דשכינתא איהי בעינויא מימינא
ומשמאלא לית ענויא כענויא דבעלה תרועה דאיהי תורה שבעין
אנפין ואיהי תרועה דיליה ובגין דא אשרי העם יודע תרועה
דיא כל ענות אנכי שומע¹² דא איהו ענויא דאנכי שומע דאיהי
צווחת בכל יומא למעלה היא ובנהא וקראן ליה תרין זמנין
ערב ובקר שמע ישראל.

¹ תהלים צג, 4-3 ² תהלים כט ³ תהלים מב, 8 ⁴ תהלים פט, 16 ⁵ תהלים
פט, 37 ⁶ שמות לד, 10 ⁷ תהלים כב, 1 ⁸ שמות טו, 6 ⁹ תהלים טז, 11
¹⁰ נ"א: חל"ם ¹¹ נ"א: חירק ¹² שמות לב, 18

180

תקוני הזהר, תקונא חד ועשרין (48ב-49א)

ובשל זה יהוה "כגבור יצא"¹ מצד הגבורה יריע בתרועה, יצריח בשברים, על
אויביו יתגבר בתקיעה. בעת ההיא כל הספירות נוטלות מגבורה, והשם הוא
יו"ד ה"א וא"ו ה"א. בקטע זה יש שוב הקבלה בין הטעמים לבין סוגי התקיעות
וכן נמנים תפקידי התקיעות הקשורים ברובם במלחמה. געיי"א: תרועה; סקילה. -
תלשי"א: שברים; אש, שריפה, חנק. - אזלי"א גריי"ש: תקיעה; רמח לקטל בו. -
שלשליית: תרועה; קשירת אסירים. - שופ"ר הול"ך: קול השופר העולה בתרועה;
רומח המעורר קול תרועת מלחמה. - פסי"ק: שברים; מכת חרב והרג ואבדון. -
מקי"ף: תרועה; חנק, מוות. - אזלי"א גריי"ש: גרוש. - רבי"ע, שני"י גרישי"ן,
שלשלת הם תקיעה, שברים, תרועה; שברים: שבירת מצבות. תרועה: "תרועם בשבת
ברזל";² "והוקע אותם לה' נגד השמש"³. - הקבלות נוספות - תקיעה: מוח,
נשמה. - שברים: לב, נפש. - תרועה: ריאה ורוח. תקיעה: מרה. - שברים: כבד. -
תרועה: טחול. -

[1] ובגין דא יהו"ה כגבור יצא¹ מסטרא דגבורה יריע בתרועה יצריח בשברים. על אויביו יתגבר בתקיעה. [2] בהוא זמנא כל ספירן נטלין מגבורה ושמא דיו"ד היא וא"ו היא... [3] ועוד גע"א תלשיה אזליא גרי"ש. [4] גע"א בתרועה ויהיב בהון סקילה הה"ד ונטה עליך קו תהו ואבני בהו⁴. [5] תלשיא בשברים ת"ל א"ש (ודא שריפה) ת"ל דא חנק כגוונא דא אש שריפה. [6] אזליא גרי"ש בתקיעה דאיהו כדיא לב נשבר ונדכה נשמתא במוחא ודא תקיעה רוחא בכנפי ריאה דנשיב על לבא דאיהו נור דליק ואם לאו הוה דליק כל גופא. [20] ורזא דמלה כנפי יונה נחפה בכסף וגוי¹² ורוחא כליל מאשא ומיא ובגין דא איהו תרועה ועליה אתמר אשרי העם יודעי תרועה¹³ בגין דנשמתא איהי נשמת חיים בינה דנטלה מחכמה נפש מלכות תבונה רוח תפארת ואיהו דעת כליל תרוייהו... [21] בתרועה דאיהו רוחא מתעברא מן עלמא. [22] טחול דהוא נחש בשברים דאיהו נפש מתעברא מן עלמא. [23] מרה דהוא סם המות ברקיעה מתעברא מן עלמא זכאה איהו דכליל נשמתא ורוחא עם נפשא בקלא דאורייתא דבאורייתא אתתקפון.

¹ ישעיה מב, 13 ² תהלים ב, 9 ³ במדבר כה, 4 ⁴ ישעיה לד, 11
⁵ תהלים קמט, 8 ⁶ נ"א: וקרטין או וקרעין ⁷ שמות יט, 9 ⁸ בראשית כא, 10
⁹ תהלים לג, 17 ¹⁰ איוב א, 10 ¹¹ תהלים נא, 19 ¹² תהלים סח, 14
¹³ תהלים פט, 16

181

תקוני הזהר, תקונא חד ועשרין (א51-ב52)

משמעויות סמליות של הטעמים שופ"ר הול"ך רבי"ע דרג"א. תקיעת השופר והתפלה מרחיקים את כוחות הרע. תקיעת השופר באחרית הימים, קשירת הטעמים מארי"ך טרח"א וסוף פסו"ק בגורלם של הרשעים ביום הדין. הדרגא מסמלת את עלית התפלה באחרית הימים בארבעה מיני נגון שהם כנגד ארבע אותיות של השם המפורש. שיר פשוט = י', שיר כפול = י"ה. שיר משולש = יה"ו. שיר מרובע = יהו"ה. ישראל עולים מן הגלות בנגון, כנאמר "אז ישיר משה"ל. אותה תפלה בנגון מתקשרת למספרים סמליים אחרים: 10 (עשרה זכרונות, עשרה מלכיות, עשרה שופרות ועשר כתות מלאכים); 8 ("למנצח על השמינית"2, חיות המרכבה המוחאות כנפיהן בנגון שהן שמונה לפי הזוהר); 6 ("שוקיו עמודי שש"3 או"שש כנפים שש כנפים לאחד"4; 5 (חמש הנימים של הכנור); 3 (תקיעה שברים תרועה). בתקיעה עולה קול ארוך לצד ימין, שהוא חסד; בשברים קול

הנגון עולה לגבורה (=יה) שהיא בצד שמאל, ובתרועה עולה קול הנגון לעמוד האמצעי. באחרית הימים כל מיני הנגון יתעוררו יחד וראיה לכך הפסוק "הללוהו בתקע שופר, הללוהו בנבל וכנור..."⁵ שבו נזכרים כל הכלים. פרוש סמלי לכל כלי וציון השתתפותו במקהלה. במקהלה זו השופר (שופר גדול) מסמל את קץ הגלות. שופר מקביל לשכינה עליונה ותקיעת השופר לשכינה תחתונה. בשירה שבה משתתפת "כל הנשמה" ימחה זכרם של העמלקים. תקיעה, שברים ותרועה מבטלים את הפעולה השלילית של הכבוד, המרה והטחול. חזרה על ההקבלה הקודמת של סוגי התקיעה המקבילים לחלקים השונים של עולם הספירות. הקבלה לצבעים: תקיעה היא לבן (חסד); שברים הם אדום (דין) ותרועה היא ירוק (רחמים). באחרית הימים, כשיהיו פני ישראל ירוקים הם יצאו מן הגלות.

- [1] בההוא זמנא כרסיא יהא על ארבע חיוון. [2] ודא איהו שופייר הולייך רביי'ע מרובע דרגי'א בשית דרגין דאינון שש מעלות לכסא⁶ הא איהו מלכא על כרסיא... [3] ובגין דא אמר בלעם הרשע לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל⁷ עמל ואון סמאייל ונחש ובזמנא דדחקין לה לאסתכלא בה אתכסייא מכל וכל ואימתי בירחא שביעאה. [4] ההייד תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו⁸ מאי בכסה בירחא דאתכסיא ביה סיהרא בההוא זמנא דאתכסיא מניה איהי אמרת לישראל דיתקנון צלותין במאכלין טבין מפקודין דעשה דצלותא שקילא ככל פקודין... [5] ובזמנא דאיהי תקינת מזונא למלכא יהיבת לון עיטא לאתערא כשופר דביה עתיד קבייה לאכנשא ביה לישראל מן גלותא מארבע סטרין ההייד תקע בשופר גדול לחירותנו ושא נס לקבץ גליותינו ואיהו חשיב דאיהו יומא דדינא דיליה וברח עד ההוא זמנא קבייה מאריך עלייהו דחייביא ולבסוף אפסיק לון וחריב לון מעלמא. [6] ודא איהו מארייך טרחי'א סוף פסוי'ק ועוד שופייר הולך רביי'ע. [7] דרגא תרי טעמי בההוא זמנא דיתמחון חייביא מעלמא סלקא צלותא בנגונא בדי מינין דאינון שיר פשוט ודא יי שיר כפול ודא יי שיר משולש ודא יי שיר מרובע ודא יי הוה. [8] בשמא דיהוה סלקא צלותא דאיהי שכינתא. [9] אורייתא בנגונא שכינתא בנגונא ישראל סלקין מגו גלותא בנגונא. ההייד אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת ליי'י¹. [10] צלותא דאיהי שכינתא סלקא לגביה דמלכא בעשרה זכרונות ובעשרה מלכיות ובעשרה שופרות דאינון ייי'י

ועשרה כתות דמלאכים יתערוך לגבייהו וסלקא לון לגבי
עשר ספירן ונגונין סלקין. [11] מנייהו מרובעים מסטרא
דרבייע בארבע חיוון. [12] ואינון חיות קטנות עם גדולות
אינון תמניא. [13] ואינון יאהדונהיי ועלייהו אתמר אז
ישיר משה כד יהא קבייה בשכינתיה בחיון תמניא דאינון חיון
דאשא עתים חשות עתים ממללות וכלהו מחאן בגדפיהו בנגונא.
[14] ונגונא בהון⁹ בארבע אנפין לכל סטרא מרובעין ההייד
וארבעה פנים לאחת וארבעה כנפים לאחת להם¹⁰. [15] לכל
חיה תמניא אינון בין אנפין וגדפין לקבל תמניא די בהון
שבח משה אז. [16] ודוד בגין דא תקין מנא בתמניא נימין
ושבח לקבייה בתמניא ההייד למנצח על השמינית² ותמניא אתוון
לכל חד תמניא סלקין כלהו עייב יאהדונהיי תמניא ותליין
מנייהו סייד תמניא לכל חד סלקין כלהו עייב דא איהו רזא
דחשמייל. [17] ואית נגונא דסלקא בעשר ודא איהו יוד הא
ואו הא ועלייהו אתמר ידיו גלילי זהב¹¹. [18] ואית נגונא
דסליק בשית ההייד שוקיו עמודי שש יייה יהוייה... [19] ואית
נגונא דסלקא בתרין כגון הללויה. [20] ואית נגונא דסליק
באת חד כגון הללי ביי. [21] ואית נגונא דסליק בחמש
כגון הי והא אתמר בכנור דחמש נימין. [22] אבל נגונא
דסליק בשית דאינון אבגיתייץ מן וי איהי. [23] ואית דסליק
ליה בתלת ודא יהו דאיהו אקיק וסליק נגונא ביה בתקיעה
שברים תרועה. [24] בתקיעא הוא קלא ארוך בנגונא עד דהוה
סליק ליה לגבי ימינא דאיהו חסד. [25] בשברים הוה סליק
קלא דנגונא לגבי גבורה דתמן יק בימינא ושמאלא והוה נחית
מניה בחדוה חכמתא ועותרא כמה דאוקמוהו הרוצה להחכים
יורים להעשיר יצפין. [26] בתרועה הוה סליק קלא דנגונא
דגבי עמודא דאמצעיתא והוה נחית מניה מלכא לגבי כלה דאיהי
קול דממה דקה. [27] בההוא זמנא יתערוך כל מיני נגונא
ההייד הללוהו בתקע שופר הללוהו בנבל וכנור הללוהו בתוף
ומחול הללוהו במינים ועוגב הללוהו בצלצלי שמע הללוהו
בצלצלי תרועה⁵. [28] שופר איהי שכינתא עלאה תקע דילה
שכינתא תתאה דאתמר בה ותקע כף ירך יעקב¹² בגלותא בההוא

זמנא סלקא מן גלותא בשופר גדול ואתקריאת תקע בשופר גדול
 לחירותנו. [29] בנבייל ביין לייב בההוא זמנא ביין יעול
 להיכליה ראייהו לייב ואתמר ביה וטוב לב משתה תמיד¹³ ומה
 דאתמר בקדמיתא ויתעצב אל לבו¹⁴ בגין חייביא מיד דאתאבידו
 אתקיים ביה ובאבד רשעים רנה¹⁵. [30] כנוייר כיו ניייר קבייה
 דאיהו יהוייה דאתמר ביה הי אורי וישעי¹⁶ נהיר בנייר דאיהו
 שכינתא מצוה דיליה וחד די בה. [31] צלצלי שמע חסד גבורה
 צלצלי תרועה נצח והוד. [32] ובכלהו כל הנשמה תהלל יייה
 דאיהו חכמה ובינה די בהון יהא פורקנא ליו ולייה דאינון בן
 ובת ובהון יתמחון עמלקים מעלמא ודא איהו סוף פסוק...
 [33] בגין דא תקיעה שברים ותרועה אינון תבירו דלהון
 ועלייהו אתמר אשרי העם יודעי תרועה ייי באור פניך
 יהלכון¹⁷. [34] מאי פניך אלין תקיעה שברים ותרועה דאינון
 תקיעה חוורו דאנפין שברים סומקו דאנפין תרועה ירוקא
 דאנפין. [35] בה נפקין ישראל מן גלותא בזמנא דמתהפכין
 אנפין דישראל לירוקא כאתתא עוברא ובאלין תלת גוונין נהרא
 שרגא דאיהי נר הי נשמת אדם¹⁸.

¹ שמות טו, ו ² תהלים יב, ו ³ שיר השירים ה, 15 ⁴ ישעיה ו, 2
⁵ תהלים קנ, 3 ⁶ מלכים א י, 19 ⁷ במדבר כג, 21 ⁸ תהלים פא, 3
⁹ נ"א: סלקא ¹⁰ יחזקאל א, 6 ¹¹ שיר השירים ה, 14 ¹² בראשית לב, 26
¹³ משלי טו, 15 ¹⁴ בראשית ו, 6 ¹⁵ משלי יא, 10 ¹⁶ תהלים כז, ו
¹⁷ תהלים פט, 16 ¹⁸ משלי כ, 26.

182

תקוני הזהר, תקונא חד ועשרין (5כא)

בהקשר של אחרית הימים, יש משמעות סמלית לטעמים: שופייר מהופייר קדמייא
 זקיף קטיין, זקיף גדויל מארייך טרחייא סויף פסויק שופייר הולייך אתנייח
 יתייב.

[1] בההוא זמנא שופייר מהופייר קדמייא זקיף קטיין אתהפך ממשלה
 דאומין דעלמא. [2] וישראל דאינון מזרעא דההוא דאתמר ביה
 קטנתי מכל החסדים אסתלק ואזדקף ואתמר ביה זקיף גדויל בימינא
 אסתלקו מן גלותא בגין דמוליך לימין משה דדרגיה עמודא
 דאמצעיתא דאיהו שבועות וביה מארייך טרחייא ביה מאריך קבייה

דאיהו ארך אפים על בינונים וטרח בגינייהו לקיימא.
 [3] וברחמים גדולים אקבצך¹ וביה יפקון על ידא דההוא
 דאתיהיב אורייתא על ידיה בשבועות דאזיל לימינא דהיינו
 פסח בההוא זמנא אז ישיר משה²... [4] ורשיעיא דאינון ערב
 רב אתמר בהון סוייף פסוייק דאינון מזרעא דעמלק דאתמר ביה
 ויאמר כי יד על כס יייה³... [5] אני ייי בעתה אחישנה⁴
 מסטרא דעמודא דאמצעיתא ומיד יתפסקון עמלקים מן עלמא
 וקבייה יתיב על כורסייה ודא איהו שופייר הולייך אתנייח יתייב.

¹ ישעיה נד, 7 ² שמות טו, 1 ³ שמות יז, 16 ⁴ ישעיה ס, 22

183

תקוני הזהר, תקונא חד ועשרין (ב57)

שכינה תחתונה נקראת שופר והיא מצד שכינה עליונה שהיא שופר גדול. תקיעה
 היא שכינה תחתונה. תקיעה הקבייה היא מצד ימין, שברים מצד שמאל ותרועה-
 מצד עמוד האמצעי. עמוד האמצעי (תפארת) היא דעת. ובשל כך נאמר "אשרי
 העם ידעי תרועה"¹. "ויהי קול השפר הולך וחזק מאד"². הולך בתקיעה, חזק
 בשברים ו"מאד" בתרועה. וזהו יום הכפורים.

[1] וכן שכינתא תתאה אתקריאת שופר מסטרא דשכינתא עלאה
 דאיהי שופר גדול. [2] תקע בשופר גדול לחירותינו תקע
 בשופר איהו לשון תקיעה דודאי שכינתא תתאה. [3] איהי
 תקיעה דקבייה מסטרא דימינא ואתקריאת שברים דיליה מסטרא
 דשמאלא ואתקריאת תרועה דיליה מסטרא דעמודא דאמצעיתא
 דאיהו דעת ובגין דא אתמר אשרי העם יודעי תרועה¹.
 [4] יודעי בדעת דאתמר ביה בדעתו תהומות נבקעו³.
 [5] ובדעת חדרים ימלאו⁴ איהי שופר וקבייה קול השופר ובזמנא
 דאיהי סלקא לגביה בתלת קטרין אלין אתמר ביה ויהי קול
 השופר הולך וחזק מאד² הולך בתקיעה וחזק בשברים מאד
 בתרועה ואיהי יום הכפורים.

¹ תהלים פט, 16 ² שמות יט, 19 ³ משלי ג, 20 ⁴ משלי כד, 4

184

תקוני הזהר, תקונא חד ועשרין (ב60)

שירת החיות באחרית הימים.

[1] בההוא זמנא כל חיוון יתערון בנגונא וכנפיהם פרודות
מלמעלה לקבלא ליה בחדוה וכלהון יהון רצין ושבין בנגונא
ושליחותא לגביה ההייד והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק¹ לבשרא
לישראל. [2] ובההוא זמנא הללו את ייי מן הארץ תנינים וכל
תהומות וגוי² כלהו לעילא ולתתא מה דאתברי עד יתוש זעירא
כלהו משבחין ליה כי מלאה הארץ דעה את ייי כמים לים מכסים³.

¹ יחזקאל א, 14 ² תהלים קמח, 7 ³ ישעיה יא, 9

185

תקוני הזהר, תקונא חד ועשרין (א63)

באחרית הימים ישררו חדוה ונגון כשיקרבו ה"עצמות" בתחית המתים ויתחברו
לשלמות כלולאות במשכן.

[1] ואלין אינון בתחיית המתים דבהון יהא קבייה מקרב
עצם אל עצמו וגידין וערקין כלהון לחברא דא בדא ויקבלון
אלין מאלין ומשלבין אלין באלין ההייד מקבילות הלולאות
וגוי¹. [2] בההוא זמנא יהא חדוה ונגונא בקריבו דלהון.

¹ שמות לו, 12

186

תקוני הזהר, תקונא תלתין (א74)

כאשר מטרוניתא עליונה (בינה) יורדת אל מטרוניתא תחתונה (מלכות) נשמעים
קולות ושופרות.

[1] אדני שפתי תפתח בההוא זמנא מטרוניתא עלאה קא נחתת
לגבה לקבלא לה בפקודא קדמאה בכמה קלין ושופרות וסלקין
תרוייהו לגבי מלכא. [2] וכלהו הוו שאלין מי זאת עולה
מן המדבר¹ מיי דאיהי אימא עלאה בזאית עולה וכד סליקת
לעילא אתעבידת כסא למלכא עלאה.

187

תקוני הזהר, תקונא תלתין (ב74)

"קול דברים אתם שומעים"¹, זהו קול המורכב משלושה קולות עליונים שהם שלש הספירות העליונות. על כן נאמר "והעם רואים את הקולות"². קול השופר הוא מצד עמוד האמצעי.

[1] קול דברים אתם שומעים¹ דא קלא עלאה כלילא מתלת קלין עלאין דאינון תלת ספירן עלאין. [2] ועל אימא עלאה אתמר ותמונה אינכם רואים זולתי קול אבל בת קול עלה אתמר וכל העם רואים את הקולות ואת. [3] ואת ודאי דאתמר בה ותמונת ייבי יביט². [4] קולות אינון מסטרא דעמודא דאמצעיתא איהו קול השופר.

¹ דברים ד, 12 ² במדבר יב, 8

188

תקוני הזהר, תקונא תמנוא ותלתין (ב78-א79)

שירת הים¹ תשמע באחרית הימים. באחרית הימים, בשעת עליית המטרוניתא. בעת ההיא יהיו כמה בעלי שופרות ובעלי קולות ובעלי ברקים שנאמר בהם "ויהי קולת וברקים וענן כבד על ההר וקל שפר חזק מאד" וכו'².

[1] ובזמנא דיפקון ישראל מן גלותא יתחברון כחדא. [2] בההוא זמנא איז ישיר משה¹ ומיד ויאמר אלהים יהי אור דאיהו מפקנו דגלותא. [3] בההוא זמנא דמטרוניתא בעאת לאעלא בהיכלא דילה קלא סליק ברומי רקיעין ויימא הכי. [4] משריין סגיאין דמתיבתא עלאין ותתאין דנשמתיין קדישיין אתתקנו לקדמות מטרוניתא דקא אתיא לאתתקנא למפרק בנהא מן גלותא. [5] בההוא זמנא כמה מארי שופרות ומארי דקלין ומארי דברקים דאתמר בהון ויהי קולות וברקים וענן כבד על ההר וקול שופר חזק מאד וכו'² משה ידבר והאלהים יעננו בקול². [6] בההוא זמנא משה ימלל בשכינתא ההייד פה אל פה אדבר בו³ והאלהים דאיהי אימא עלאה יעננו בקול דאיהו עמודא דאמצעיתא והא אוקמוהו מארי מתניתין בקולו של משה.

¹ שמות טו, 1 ² שמות יט, 16 ³ במדבר יב, 8

189

תקוני הזהר, תקונא חמישין וחמש (88ב)

בדיון על מצוות עשה (צד ימין) ומצוות לא תעשה (צד שמאל) נאמר שעמוד האמצעי כולל את שני הצדדים והוא קול השופר שבא מצד "אמא עלאה" (בינה) שהיא השופר. התקיעה באה מצד ימין מקולות השופר, השברים - מצד שמאל והשלשלת, שהיא התרועה - משני הצדדים. בהמשך יש דיון על המשמעויות של תרועה ותקיעה, מלכיות, זכרונות ושופרות. המלכות והמשפט באים מצד שמאל, כמו הלב; הזכרונות, כמו המוח, מצד ימין; השופרות משולים לקנה ממנו יוצא קול שופר והוא עמוד אמצעי.

- [1] פקודין דעשה מימינא לקבל וייה זכריי ודא זכרונות, פקודין דלא תעשה משמאלא לקבל יייה שמיי. עמודא דאמצעיתא כליל תרוייהו יהוייה שמיה. [2] ואיהו קול השופר מסטרא דאימא עלאה דאיהי שופר תקיעה איהי מסטרא דימינא ושברים מסטרא דשמאלא שלשליית דאיהי תרועה מסטרא דתרוייהו.
- [3] בראשית (ברייא שיית) ברא אלהים האי אלהים איהי אימא עלאה דרכיבת וסליקת בתרועה (דאיהי ראש השנה ההייד עלה אלהים בתרועה¹ דאתמר ביה לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ייי אלהיו עמו ותרועת מלך בו². [4] הרי לך דתרועה איהי ביעקב ואתמר ביה עלה אלהים בתרועה ייי בקול שופר סליק. [5] תקעו בחדש שופר³ דא תקיעה ודא ירחא דסיהרא אתכסייא מלכיות מסטרא דמלכות דאיהו זה שמי⁴ דתמן קבייה אשתמודע למלך על כל הארץ. [6] ובה איהו המלך הקדוש המלך המשפט מסטרא דשמאלא מלך על כל הארץ אלהים ודא לבא לשמאלא מלכות. [7] זכרונות זכור לזכר ודא מוחא לימינא ותמן זכרונות. [8] שופרות דא קנה דאיהו שופר ומתמן נפיק קול השופר דאיהו עמודא דאמצעיתא ואיהו יהוייה במוחא בלבא בגופא. [9] ואוקמוהו מארי מתניתין דלית פוחתין ביה מעשרה מלכיות ומעשרה זכרונות ומעשרה שופרות דא יוד הא ואו הא⁵ מלכיות ותמלוך אתה הוא ייי אלקינו זכרונות אתה זוכר זכרנו לחיים שופרות תקע בשופר גדול. [10] ועוד תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו מאי בכסה דא שכינתא תתאה ובה כתבנו לחיים דאיהי כתיבה מסטרא דימינא

ומסטרא דשמאלא ובגין דאתאחד ביה אדכיר תרין זמנין כתיבה^{6,7}.
[11] בכסה בההוא דאתמר ביה במכוסה ממך אל תחקור.

¹תהלים מז, 6 ²במדבר כג, 21 ³תהלים פא, 4 ⁴שמות ג, 15 ⁵נ"א:
יו"ד ק"י וא"ו ק"י ⁶נ"א: דאיהו יד עלאה יד תתאה ⁷נ"א: אמא תתאה
מסטרא דשמאלא איהי

190

תקוני הזהר, תקונא שתין ותשעה (104ב-105א)

בקטע זה יש דיון על תנועות הנקוד ומוצאן. הקבלה בין התנועות והספירות. מלכות כוללת את כלן. ה"פה" מקביל למלכות "אשר ממנה יוצאים אדים וקולות ודבורים, הכל כלולים בה". כאשר רוח אפינו דופקת במים, שהם מצד ימין, נאמר "קול דודי דופק"י¹ כאשר היא דופקת באש, שהיא מצד שמאל, נאמר "רשפיה רשפי אש"י² כאשר היא דופקת בעמוד האמצעי נאמר "יונתי תמתי"י¹, "והדפיקות שלה שקולות לא עולות ולא יורדות" התקיעה, שהיא ארוכה, היא מצד המים, צד ימין; השברים הם מצד שמאל, ושלשלי"ת - תרועה - היא מצד האמצע. התרועה היא קול דממה דקה לגבי השכינה מלמטה. היא מקבילה ל"יתמתי" מלשון תם משום שהיא שקולה. הקבלה בין הנקוד, הנעשה באמצע, לבין דפיקות האצבעות על נימי כנור דוד. עשרה מיני הנגונים של דוד, הנזכרים בתהלים, הם כנגד עשרה מיני דפק בתורת הרפואה. הרוח היוצאת מן האזן הצפונית של הלב היא הרוח הצפונית המנשבת בכנור דוד שהיה מנגן מאליו. הקול בתקיעה הוא באריכות, בשברים-בשבירה, בתרועה שלשלת הקול היא בינונית, לא באריכות ולא בקוצר; בת קול היא קול דממה דקה קטנה.

[1] תי"ח ג' נקודין אינון חירק חלם שרק. [2] חלם קוצא
דיי לעילא איהו חלם קוצא דאת יי לתתא איהי חירק גו
אמצעיתא איהו שורק. [3] כד אינון תלת כחדא אינון סגולתא
ואינון שלשלת ואינון שריק ואיהי סגול כתר על חכמה ובינה
איהו סגולתא חליים על צריי סגול איהו נקודה תחות צריי
חסייד גבורה תפארת לתתא. [4] נצח הוד יסוד באמצעיתא איהו
שורק והכי כד תפארת באמצעיתא איהו שלשלת ושבי"א איהו תרין
נקודין... [5] מלכות מאנא סכלהו כלילא מכלהו איהי דמינה
הבלים נפקין וקלין ודבורין כלהו אתכלילן בה. [6] ואיהי
לב דכלהו בה אתכלילן ומינה נפקין דפיקו דרוחא לכל ערקין
ודרועא כד רוחא דפיק במיא דאיהו לימינא אתמר ביה קול
דודי דופק פתחי לי אחותי¹ לההיא דאתמר בה אמור לחכמה
אחותי את³. [7] וכד דפיק לשמאלא דאיהי אשא אתמר בה
רעיתי דביה אתוקד בכמה רשפיים דאינון שרפים דאתמר
בהון רשפיה רשפי אש שלהבת יה². [8] מסטרא דעמודא

דאמצעיתא יונתי תמתי בגין דאיהי דרגא דיעקב דאתמר
 ביה ויעקב איש תם⁴. [9] ודפיקו דיליה תמן במשקל לא
 סליק ולא נחית. [10] די במיא נחית לגבי צדיק נביעו
 לגביה באריכו וסליק ביה באריכו דתקיעה באשא איהו
 דפיקו בשברים בתבירו ובעמודא דאמצעיתא נחית⁵ בתרוייהו
 שלשליית בינוני ודא תרועה קול דממה דקה לגבי שכינתא
 תתאה תמתי תם ההוא דפיקו בגין דהביאו לה בחשאי...
 [11] ובההוא זמנא לית לה דפיקו דאיהו כגוונא דנקודי
 דמנקדין בדפיקו דאצבעאן דאינון י' דבהון מנקדין
 בדפיקו דרוחא. [12] ואינון מנקדין בנימין דכנור
 דדוד דפיקו איהו כגוונא דקלא דסליק בנגוונא לקבל
 עשרה דפקין דאסתכל אסיא בדפיקו עבד דוד עשרה מיני
 נגונים בתלים. [13] ארבעה אינון אחותי רעיתי יונתי
 תמתי¹ לקבל יהוייה עשרה דפיקין לקבל יוד הא ואו הא.
 [14] דפיקו נפיק מאודנא שמאלא דלבא ודא הוא רוח
 צפוני דהוה מנשב בכנור דדוד דהוה מנגן מאליו וכל
 ערקין וורידים גופא דאינון דפקין מלבא אינון⁶ דפקין...
 [15] ולית בת קול בפומא (דהות סלקת)⁷ קלא ברוחא
 בתקיעה באריכו ובשברים בתבירו ובתרועה שלשליית קלא
 בינונית לא באריכו ולא בקצירו בת קול איהי קול דממה
 דקה דעירא.

¹ שיר השירים ה, 2 ² שיר השירים ח, 6 ³ משלי ז, 4 ⁴ בראשית כה, 26
⁵ נ"א: אחיד ⁶ נ"א: הוה ⁷ נ"א: דבה סליק

191

תקוני הזהר, תקונא שתין ותשעה (106א)

עשרה מיני דפק שבתורת הרפואה, כנגד "קול דודי דופק" שהוא התעוררות
 ה"דפק" בזמן הגאולה. הרוח היוצאת מן האזן השמאלית של הלב היא הרוח
 הצפונית המנשבת בכנור דוד המנגן מאליו.

[1] אדהכי הא סבא קא נהית פתח ואמר אני ישנה ולבי ער¹
 אני ישנה מרחימאי דאתרחק מני ולבי ער כד אתיא לגבי
 משל לכלה דהות נשואה לחתן ואתרחק מינה נפלת בבי
 מרעא ואתכנשו כל אסיין לגבה ולא הוו יכלין למנדע

מרעא דילה. [2] אסיא קרטנא הוה תמן דהוה אשתמודע
 בדפיקו. [3] בעשרה מיני דפיקין דבעי לאסתכלא בהון
 אסיא לקבל יי אצבעאן ולא הוו אשתמודיען במרעא דילה
 אלא הוא... [4] קול דודי דופק² ואיהו אמר פתחי לי
 פתחי לאת יי דאיהו יי מיני דפיקו... [5] וי רוחא
 דנפיק מאזן שמאלא רוח צפונית דהוה נפיק מאזן שמאלא
 דלבא והוה מנשב בכנור דדוד והוה מנגן מאליו ועליה
 אתמר קול דודי דופק².

¹ שיר השירים ב, 1 ² שיר השירים ה, 2

192

תקוני הזהר, תקונא שתין ותשעה (106א)

רוח צפונית הנושבת בכנור דוד.

[1] רוח צפונית נפיק לגבה דנשיב בכנור דוד.

193

תקוני הזהר, תקונא שתין ותשעה (119א)

נאמר על יובל שהוא היה יושב אהלים, רועה צאן וצובר ממון. אחי יבל היה
 "אבי כל תופש כנור ועוגב"¹ "המנגנין בכל מיני נגונין". הבחנה בין
 המוסיקה הקשורה בהבלי העולם הזה, שהיא שלילית, לבין המוסיקה המשמשת
 לעבודת האל כדוגמת דוד אשר נגן לשאול.

[1] יובל איהו אבי יושב אהל ומקנה דכניש ממונא ולבתר
 אתמר ביה לא יועיל הון²... [2] ואחי יבל היה אבי כל
 תופש כנור ועוגב המנגנין בכל מיני נגונין. [3] ובר נש
 דחדי בהו ואשתדל בהבלי עלמא עליה אמר קהלת שמח בחור
 בילדותך וכו'³ ולבתר מה אמר ליה ודע כי על כל אלה יביאך
 האלהים במשפט. [4] דעלייהו אמרו מארי מתניתין זמרא בביתא
 חרבא בביתא אלא ושמחתם לפני הי אלהיכם⁴ כגוונא דדוד
 דאתמר ביה והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד הי⁵.

¹ בראשית ד, 21 ² משלי יא, 4 ³ קהלת יא, 9 ⁴ ויקרא כג, 40 ⁵ מלכים
 ב ג, 15

194

תקוני הזהר, תקונא שבעין (123ב-124א)

שלשה מיני שער - ארוך, מקורזל (קצר) ובינוני - מקבילים לשלשת סוגי התקיעה. התקיעה: שער ארוך, מצד אריך אנפין - רחמים. שברים: שער קצר, מצד זעיר אנפין - דין. תרועה: שלשלי"ת - באמצע. שלשה סוגי התקיעה מוסברים בהמשך גם בקשר לצווחות העורבים והעופות השחורים (לילה, דין). על השברים נאמר שהם קולות קצרים נשברים ועל התרועה שהיא מורכבת מסלסולים מהירים. עוף השמים מוליך את הקול.

[1] פתח ואמר שער שעי' אריך איהו רחמי מסטרא דאריך אנפין דאיהו א תרין אנפין דיליה וי' וי' כגוונא דא ואו א בינייהו ואיהו סבא דסבין עתיק דעתיקין ואיהו¹ ארך אפים. [2] שער קמיטא ולא שעי' אלא קמיט וחריש² איהו דינא. [3] דא רחמי ודא דינא דא אריך אנפין מסטרא דוי' ודא זעיר אנפין מסטרא דיי'. [4] שער לא קמיט ולא אריך איהו בינוני ואיהו שער דאריך אנפין כגוונא דתקיעה וקמיט וחריש³ כגוונא דשברים ו ו ו לא אריך ולא קמיט איהו כגוונא דתרועה. [5] שלשלי"ת דתרווייהו שער בעגולא כליל כלא ואיהו כמין כיפה דרקי'... [6] מצד נוקבא דקליפה דתמן כל קסמין דעורבין אוכמין ועופין אוכמין מסטרא דמסאבי דאית עלייהו כמה ממנן דאתקריאו לילות דעלייהו אמר דוד אף לילות יסרוני כליותי⁴. [7] מפחד בלילות⁵ וכלהו נחתין תחות גדפוי דעורבין ואחזי לון בתנועה דלהון כמה דינין דנחתין על עלמא ואית אחרנין דממנן על קלין דלהון וצווחין קלא בתר קלא כלהו בשברים לאחזאה תבירו על בני נשא. [8] ולזמנין צווחין בתלת סימנים דאינון קרי' דאיהו תקיעה תרועה ותקיעה לאחזאה דינא רפיא ברישא ובסיפא. [9] ובאמצעיתא תבירא סגי בתרועה דחקא בתר דחקא במהירו ורזא דמלה ובחדרי משכבך אל תקלל עשיר כי עוף השמים יוליך את הקול⁶.

¹ ס"א: ואתקרי השירים ג, 5 ² נ"א: וחריט ³ נ"א: ואריך ⁴ תהלים טז, 6 ⁵ שיר
קהלת י, 20

195

תקוני הזהר, תקונא שבעין (130ב)

כחם של הנגונים, השירים, התשבחות וההודאות אשר בתפלה. השרפים המלאכים וחיות הקדש מנגנים בכנפיהם.

[1] וכמה דנחית¹ ליה בכמה נגונין דשירות ותשבחות והודאות. [2] הכי כד סליק לעילא כלהו חיוון דמרכבות ומשריין דמלאכין קדישין דחיות ואופנים ושרפים פתחין² גדפיהו בחדוא בנגונא לקבלא ליה. [3] הא הכא אגרא דצלותא ותקונין דילה דאיהי פקודא חדא.

¹ ס"א: דנגנין ² ס"א: פרישן

196

תקוני הזהר, תקונא שבעין, ספר אדם (137ב)

שלשה גלגולי הנשמות הם כנגד שלשה סוגי התקיעה. גלגול ראשון הוא קול שברים, גוף ופנים אדומים. גלגול שני הוא תרועה, גוף ופנים לבנים. גלגול שלישי הוא תקיעה, גוף ופנים ירוקים. אין התאמה בין הקול לבין צבע הגוף, למשל קול תקיעה וגוף לבן נחשבים כחזרה לגלגול ראשון.

[1] ובמה יתוודע בר נש דאיהו בגלגולא קדמאא אם הוא קליה כשברים או כתרועה וגופיה ואנפוי חורין. [2] אם הוא קליה כשברים איהו מזמנא קדמאא. [3] ואם קליה כתרועה איהו מזמנא תנינא. [4] ואם גופיה ירוקא ואנפוי ירוקין וקליה תקיעה איהי מזמנא תליתאא ואם הדר לגוונא קליה כתקיעה וגופיה חור ואנפוי חורין דא איהו כגוונא קדמאא כמו דאוקמוהו ביין דהחמיץ דחזר לגוונא קדמאא. [5] כגוונא דא בהפוכא לטב וכן אנפוי סומקין וקליה כשברים ואנפוי ירוקין וקליה תרועה הא אתתקן.

¹ אמר המגיה זה מצאתי ב'ספר אדם' וטוב לשימו כאן.

מפתח מובאות מן המקרא

המפתח ערוך בסדר הספרים בתנ"ך. מספרי הפרקים והפסוקים מודגשים בקו. (כאשר יש יותר ממובאה אחת מאותו פרק אין חזרה על מספר הפרק.) אחרי נקודתיים מופיע מספר הקטע בקבץ ובסוגריים עגולים מספרי הפסקאות בתוך אותו קטע. מ' פירושו המבוא המקדים כל קטע.

בראשית	במדבר
א, <u>1</u> : 10 (מ') ד, <u>21</u> : 193 (מ') ו, <u>6</u> : 181 (29) יד, <u>15</u> : 20 (מ') יח, <u>32</u> : 158 (3) כא, <u>10</u> : 180 (11) כה, <u>26</u> : 190 (8) כו, <u>1</u> : 77 (1) כז, <u>22</u> : 117 (מ') כח, <u>12</u> : 178 (7) כט, <u>3</u> : 35 (מ') ל, <u>26</u> : 54 (15) לב, <u>25</u> : 37 (מ') לז, <u>27</u> : 70 (3,1) 181 (28)	ח, <u>25</u> : 49 (מ', 3), 168 (3) י, <u>9</u> : 153 (1); יב, <u>8</u> : 187 (מ', 3), 188 (6) כג, <u>21</u> : 181 (3), 189 (3) כה, <u>4</u> : 158 (מ', 6), 180 (מ', 15)
שמות	דברים
ב, <u>15</u> : 32 (6) ג, <u>15</u> : 189 (5) יב, <u>29</u> : 20 (מ') ; <u>42</u> : 136 (8); <u>44</u> : 178 (18) יג, <u>21</u> : 58 (5) טו, <u>1</u> : 130 (3), 146 (16) , 147 (מ', 3), 174 (3), 181 (מ', 9) , 182 (3), 188 (מ', 1); <u>6</u> : 9 (מ') , 179 (13); <u>11</u> : 143 (4); <u>18</u> : 125 (מ', 1); <u>20</u> : 124 (מ', 2); <u>21</u> : 54 (18) ז, <u>16</u> : 182 (4) יט, <u>9</u> : 180 (10); <u>13</u> : 107 (1); <u>16</u> : 188 (מ', 5); <u>19</u> : 93 (מ', 1), 183 (מ') , 188 (מ', 64); <u>12</u> : 63 (מ') ; <u>15</u> : 63 (מ') ; <u>18</u> : 159 (מ', 1) כג, <u>24</u> : 158 (מ', 4) לב, <u>18</u> : 179 (18) לד, <u>5</u> : 55 (8); <u>10</u> : 179 (6) לו, <u>12</u> : 185 (1)	ד, <u>12</u> : 159 (4), 187 (מ', 1); <u>44</u> : 146 (6) ה, <u>22</u> : 93 (5) ו, <u>4</u> : 175 (2); <u>5</u> : 39 (11) ח, <u>3</u> : 63 (12) יד, <u>1</u> : 19 (3) כא, <u>5</u> : 107 (10) כב, <u>12</u> : 175 (1) כח, <u>58</u> : 77 (4) לב, <u>1</u> : 148 (מ') ; <u>9</u> : 47 (1)
ויקרא	מלכים א
א, <u>9</u> : 168 (מ', 1) יט, <u>2</u> : 48 (6) כג, <u>24</u> : 117 (מ'), 153 (1); <u>40</u> : 193 (4) כה, <u>4</u> : 146 (3); <u>9</u> : 63 (8)	ה, <u>10</u> : 174 (3); <u>12</u> : 28 (מ') ח, <u>11</u> : 181 (2) כב, <u>19</u> : 153 (2)

מלכים ב

מיכה

ג, 15 : (2) 40 , (3, מ') 46 , (1, מ') 58 ,
(1) 176 , (14) 178 , (4) 193

זכריה

ו, 12 : (24) 178 יד, 7 : (2) 142 ; 9 :
(6) 147

ישעיה

ו, 1 : (6) 63 ; 2 : (181 מ') י, 30 :
49 (1, מ') יא, 9 : (3) 174 יב, 4 :
147 (2) יח, 3 : (1) 118 , (8) 162
כד, 16 : (1, מ') 129 , (1, מ') 146 : 19 :
178 (16) כה, 5 : (10) 109 , (4) 146
כו, 10 : (20) 65 כז, 13 : (4, מ') 93 ,
142 (1, מ') ל, 6 : (57 מ') ; 29 :
112 (1) לג, 7 : (10) 75 , (6, 4) 170 ;
14 : (6) 97 לד, 11 : (4) 180 מ, 9 :
162 (1) מא, 16 : (4) 13 מב, 13 :
180 (1, מ') מד, 10 : (1) 131 נב, 8 :
63 (6) נד, 7 : (2) 177 , (3) 182
נח, 11 : (2) 143 ; 14 : (9 מ') ס, 6 :
109 (8) ; 22 : (5) 182 סב, 6 : (3) 57
סג, 9 : (1) 140

תהלים

ב, 9 : (4) 132 , (14, מ') 180 ; 11 : (3) 123
ג, 1 : (1, מ') 32 ח, 2 : (12) 149 ט, 2 :
149 (15, 9, מ') יב, 1 : (21) 178 , (181 מ')
16 טז, 6 : (6) 194 ; 11 : (2) 136 ,
179 (13) יט, 2 : (15, מ') 149 כב, 1 :
52 (3, מ') 101 , (21) 178 , (10) 179
כד, 4-1 : (7, מ') 75 , (2, מ') 170 ; 1 :
15 (מ') ; 7 : (11, 9, מ') 75 כז, 1 :
181 (30) כט, 1 : (10-3, מ') 179 ; 1 : 149
(מ', 17, 13) ; 5 : (5) 2 ל, 3 : (2) 17
לא, 20 : (14, מ') 149 ; 24 : (1) 147 לב, 1 :
16 (מ') ; 7 : (15) 39 לג, 1 : (4) 136 ,
178 (24, מ') ; 14 : (20) 178 ; 17 : (12) 180
לד, 1 : (3) 67 ; 2 : (10) 136 לה, 10 :
143 (1, מ') מב, 8 : (11, מ') 179 ; 9 : (4) 19
20 (מ') , (27 מ') , (39 מ') , (42 מ')
54 (1, מ') , (4) 59 , (144 מ') , (155 מ') 8 ,
160 (2, מ') מה, 1 : (1, מ') 161 מו, 1 :
34 (1, מ') , (4) 69 , (2) 81 מז, 6 :
145 (3) , (3) 189 מח, 1 : (108 מ')
נ, 1 : (1) 109 נא, 17 : (9) 158 ; 19 :
43 (5) , (17) 180 נד, 2 : (3) 67 נה, 18 :
27 (1) נז, 9 : (8) 19 , (2) 56 , (152 מ')
7 סב, 12 : (7) 63 סג, 1 : (1, מ') 67
סח, 5 : (149 מ') ; 14 : (20) 180 עב, 5 :
75 (14) , (4) 155 עט, 2-1 : (7, מ') 170
פא, 3 : (4) 181 ; 4 : (6) 24 , (1, מ') 132 ,
189 (5) פב, 1 : (13) 39 פג, 2 : (9) 39
169 (2) פח, 2 : (1) 45 פט, 2 : (מ') 48
179 (18) ; 16 : (4) 90 , (12) 97 , (8) 113
121 (4) , (132 מ') , (20) 180
181 (33) , (183 מ') ; 37 : (6) 179

ירמיה

כג, 5 : (24) 178 ; 29 : (12) 178 כה, 30 :
170 (6) לא, 6 : (19) 178 ; 7 : (4) 136

יחזקאל

א, 6 : (14) 181 ; 11 : (8) 158 ; 12 :
178 (10) ; 14 : (1) 184 ; 16 : (1) 85 ;
24 : (17 מ') , (6, 5) 174 ; 25 : (5) 174
ג, 12 : (3, מ') 104 לד, 18 : (3) 142
ז, 7 : (2) 143

הושע

ט, 10 : (1) 69 יא, 9 : (5) 148 יב, 13 :
(5) 32

יואל

ב, 11 : (10) 97

עמוס

ט, 6 : (4) 149

תהלים (המשך)

146 (מ', 2); 11: 71 (מ') לח, 7: 12 (מ'),
 (6, (מ', 4), 48 (מ', 9), 52 (מ', 2),
 57 (מ', 2), 75 (מ', 13), 99 (מ', 2, 1),
 109 (מ'), 149 (מ', 5), 160 (מ', 1), 166
 (מ', 1), 167 (מ', 2)

שיר השירים

א, 1: 68 (מ'), 69 (מ') 146 (10); 3: 69 (4);
 6: 69 (מ'); 12: 81 (מ') ב, 1: 47 (מ', 1),
 191 (1); 6: 57 (1), 84 (1), 103 (1),
 178 (6) ג, 5: 194 (7); 8: 70 (2)
ד, 3: 178 (8); 14: 65 (17); 16: 152
 (מ', 2) ה, 1: 161 (5), 186 (2); 2:
 190 (מ', 13, 6), 191 (5, 4); 14: 181 (17);
 15: 181 (מ') ו, 8: 34 (מ', 5); 11:
 155 (13) ח, 1: 54 (12); 6: 190 (מ', 7);
 13: 20 (3), 39 (4), 48 (מ', 11), 54 (מ', 3),
 59 (מ', 2), 96 (3)

ירמיה

ג, 8: 170 (6)

קהלת

א, 9: 26 (9), 178 (20) ב, 8: 54 (18, 9)
ג, 20: 50 (7) י, 20: 194 (9) יא, 9:
 193 (3) יב, 4: 164 (1), 171 (מ')

דברי הימים א

טז, 8: 136 (3); 33: 18 (מ'), 48 (13),
 99 (2), 152 (מ', 1)

דברי הימים ב

ט, 20: 50 (2)

צא, 1: 4 (מ'); 14-16: 39 (14); 14:
 39 (מ') צב, 1: 51 (מ'), 108 (1),
 146 (מ', 10) צג, 4-3: 179 (מ', 11)
צו, 1: 149 (2); 13: 48 (מ') צח, 1:
 26 (מ'), 66 (מ', 3), 127 (מ', 3),
 130 (מ', 1), 178 (מ', 13); 2: 17 (3)
ק, 1: 127 (5); 2: 46 (מ', 2), 94 (1),
 123 (3) קב, 1: 6 (1) קג, 1: 178
 (מ', 9) קד, 11: 38 (מ', 3); 20:
 11 (1); 31: 25 (מ') קה, 2-1: 75
 (מ', 15); קיא, 1: 33 (מ'), 39 (1),
 72 (6) קיג, 3-1: 48 (מ', 9) קיס, 62:
 19 (7), 20 (מ'), 56 (1), 160 (1)
קכ, 1: 29 (מ', 2), 149 (1) קכא, 2:
 178 (מ', 2) קכה, 1: 48 (8) קכו, 2:
 147 (6) קכז, 1: 70 (מ', 4) קלב, 9:
 31 (מ'), 134 (מ', 1) קלג, 2: 107 (7)
קלד, 2-1: 48 (מ', 7); 1: 75 (מ', 12),
 96 (4) קלז, 1: 75 (מ'), 170 (מ', 7);
 4: 171 (מ', 3); 7: 75 (10) קלח, 1:
 33 (1) קמ, 11: 155 (11) קמד, 15:
 136 (9) קמז, 4: 149 (16) קמח, 3:
 48 (מ', 9); 7: 184 (2) קמט, 5:
 157 (2); 8: 180 (7) קנ, 4-3: 151 (1);
 3: 181 (מ', 27); 6: 151 (3)

משלי

ג, 9: 63 (6); 20: 183 (4) ה, 4: 132 (6)
ז, 4: 190 (מ', 6) ח, 17: 155 (12)
י, 6: 77 (1) יא, 4: 193 (1); 10:
 136 (1), 181 (29) טו, 15: 181 (29)

כ, 26: 181 (35) כד, 4: 183 (5)
לא, 15: 54 (4)

איוב

א, 10: 180 (13) ו, 18: 170 (6) כ, 27:
 146 (12) כה, 3: 34 (5) כו, 14:
 178 (15) כח, 6: 50 (3) לה, 10: 100 (1)

מפתח הענינים

העיול נעשה לפי הנושא העיקרי ולא לפי המלה הראשונה בקבוצת מלים. כך, ענית
אמן תופיע ב"אמן".
עיולים שיש בהם פסיק יש לקראם בהפוך. כך, "לילה, חשיבות השירה בו" הוא חשיבות
השירה בלילה.
הרמיזות אל עיולים נוספים נתנו בראש הערך, כדי להקל על הקורא המחפש נושאים
מוגדרים. נקודה ופסיק מפרידים בין הרמיזות לעיולים השונים.
מספר הקטע מודגש בקו ואחרי פסיק מופיע מספר הפסקה.
אם נושא מופיע הן במבוא והן בטקסט המפתח מפנה אל הטקסט בלבד. רק אם הנושא
מופיע במבוא בלבד המפתח מפנה אל המבוא בציון האות מ'.

אישים (מלאכים) ר' שם משמרת ראשונה 5,168 ; 12,149	אבלי ציון 3,170 ; 8,75
אלהים (מלאכים) ר' גם משמרת ראשונה 15,11,149	אופנים, שירת- ר' גם מרכבה 2,195 ; 3,152 ; 14,149 ; 3,88 ; 85
אליהו 173	אור הנר 9,163
אמא עלאה ר' "בינה"	אותיות, שירת- 9,146 ; 82 ; 61 ; 8,34
אמן, ענית- 1,147	אזלא גריש ר' גם טעמים 11,6,3,180
אנטיפונה 6-5,62	אחד (מספר) ר' מספר (אחד)
אסור והתר המוסיקה 4-3,193	"אחד" שבקריאת שמע 3,175
אסף (ממונה על השרים) 12,109	אחרית הימים ר' גם שופר; תחית המתים ;162 ; 6-2,147 ; 145 ; 6,56 ; 1,25 ;184 ; 182 ; 8-7,181 ; 17,178 ; 177 188 ; 185
אראלים ר' גם משמרת שניה 13,149	אילנות ובשמים בגן עדן, שירת- ;11,75 ; 5,72 ; 17,68 ; 18 ; 5 ; 1,2 11,1,155 ; 1,152 ; 2-1,99
ארבעה (מספר) ר' מספר (ארבעה)	אילת השחר 10,179 ; 21,178 ; 101 ; 5-3,52
ארון הקדש וכח השירה 5-4,26	

אריך אנפין
ר' גם זעיר אנפין
4,194 ; 8

"אשרי"
8,178 ; 9,5,136 ; 114 ; 16

אתנח
ר' גם טעמים
5,182

בדיחין (בדיחי מלכא)
2,57 ; 31

בין הערביים, שירת
5,2,109

"בינה"
ר' גם ספירות; שופר עליון ושופר
תחתון

אמא עלאה: 5,139 ; 2,187 ; 6,188 ; 2,189
-4-2,189 - בריאת עולם: 10.
ומלכות: 1,3 ; 186 - זעיר אנפין
עולה אליה בתקיעה של יו"כ: 140 -
חרות: 140 ; 142 - מטרוניא
עליונה: 186 - שופר עליון: 113 ;
2,189 ; 1,156

בית המקדש
ר' חרבן בית המקדש

בנות השיר
1,171 ; 164

בני אלהים, שירת-
167 ; 2,166 ; 1,160 ; 17,5,149

"בעלי יבבה" (יללה)
121 · 10,5,3,109 ; 6,3,55 ; 1,20
2

"בעלי המגנים"
2,20

"בעלי קולות"
5,188

"בעלי שופרות"
5,188

"בעלי שיר"
2,109 ; 5,54

"בעלי תריסין"
2,121 ; 2,20

בקר, שירת-
1,64 ; 3-2,57 ; 4,38 ; 2,30 ; 6,12
16-15,5,149 ; 9,109 ; 5,99 ; 13,75

בריאת העולם
5-1,149 ; 2,106 ; 1,54 ; 2,22 ; 10

בשמים
ר' אילנות ובשמים

בת קול
15,190 ; 2,187

גיהנום, שיר-
2,108

גלגלים, שירת-
ר' גם מרכבה
2,123 ; 75 ; 51 ; 36

גן עדן
ר' גם אילנות ובשמים בגן עדן
18 ; 18-17,68 ; 5,72 ; 13-11,75 ; 99 ;
11,1,155 ; 1,152 ; 2-1

געיא
ר' גם טעמים
4-3,180

דוד
ר' גם כנור דוד
11,8,68 ; 1,50 ; 2,33 ; 7,3,32 ; 3,29
; 111 ; 98 ; 6,77 ; 6-5,70 ; 11-10,4,1,69
; 3-2,151 ; 4,149 ; 19-18,146 ; 2,143
; 4,193 ; 12,181 ; 22,11,8-7,2,178 ; 176
-6,194 - מיני נגון, חמשה: 7,178 -
מיני נגון, עשרה: 2,16 ; 24-5,178 ; 190
-12 - מיני נגון, שני: 8,178 - מיני
תהלים, עשרה: 1,6 ; 2,144 - מיני תשבחות,
עשרה: 7,72 - מנגן בכנור ואומר שירה:
1,62 - מנגן לפני שאול: 2,40 - מנגן
עם המלאכים: 1,160 - שירה בחצות: 19,
7 ; 8,20 ; 3,27 ; 2,39 ; 44 ; 3-2,45 ; 56,
2-1 ; 7,152 ; 1,160 - שירים ותשבחות:
10,1,65 - שירים שאמר ברוח הקדש: 15,
2 ; 21,39 ; 8,54 ; 6,62 ; 10-3,67 ; 143 -
שירת הללויה: 7,39 ; 6,72 - שירת כוכבים:
5,52

דין וחסד
ר' חסד ודין

דפק, עשרה מיני-
3-2,191 ; 11,190

דרגא
ר' גם טעמים
7,2,181

דרום וצפון (שערים)
ר' חסד ודין

דרור, צפצוף-
4-1,163 ; 1,123

זעיר אנפין	הבדלה
3,194 ; 15,146 ; 145 ; 140 ; 8	3,4
זקף	הודאה
ר' גס טעמים	1,195 ; 22,178 ; 114 ; 16
1,130	"הודו לה' כי טוב"
זקף גדול	ר' גס תשבחות
ר' גס טעמים	6,2,147 ; 3-2,136
2,182 ; 13-12,179	היכל הנגון
זקף קטן	176
ר' גס טעמים	הימן (ממונה על השרים)
2,182	9,109
זרקא	"הללויה"
ר' גס טעמים	ר' גס תשבחות
11,179 ; 6,8 ; 1,7	7-6,77 ; 6,72 ; 10-7,1,39 ; 16
חברים (מלאכים)	114 ; 5,136 ; 151 ; 18,178 ; 181
4-3,96 ; 89	19
חדרה	הרמוניה
ר' גס שמחה, עצב ושירה; תשבחות	103 ; 6-5,74 ; 68 ; 48 ; 13 ; 1
ונגון: 1,64 ; 177 ; 1,184 ; 185 ; 2,195 -	13-12,113
ושירה: 112 ; 1,150 -	הרמת קול
של החיות: 158 ; 9-8 ; 1,184 ; 2,195 -	ר' גס קול
של ישראל: 112 ; 131 -	162 ; 8,127 ; 10,8,107 ; 6,2,49
של המלך: 9,158 -	3,168 ; 1
של שבעת הכוכבים: 1,150	השראת רוח הקדש
חופה, נגוני-	ר' רוח הקדש, השראת- . ר' גס דוד;
3,175 ; 137	תשבחות
חזן	זמירות
3,175	ר' גס זמר; מזמור; שיר (שירים);
חיות הקדש	תשבחות
ר' גס מרכבה	129 ; 2,106 ; 5,1,100 ; 2-1,71
3,152 ; 14,10-8,149 ; 4,66 ; 3,38	172 ; 6-4,2,146
4,1,175 ; 6-5,174 ; 9-8,158 ; 1,155	זמר (זמרא)
2,195 ; 1,184	119 ; 114 ; 10,109 ; 17,65 ; 1,48
חמורו של סבא	4,193 ; 2,151 ; 7,5,136 ; 134
6,130	כלי נגינה: 2,151 - מיני זמר:
חמשה (מספר)	3,23 - מיני זמר, עשרה: 114
ר' מספר (חמשה)	זמר (לזמר)
חסד ודין, פתיחת שערים בשירה	ר' גס זמירות; זמר; נגון; נגז; שיר
ר' גס סטרא אחרא; שופר; העברת	(שירים); שירה (שירתא)
הדין	7,5,26 ; 22,22 ; 9,19 ; 4-3,13 ; 4,12
43 ; 39 ; 38 ; 2,33 ; 23 ; 8-3,20	7-6,4,49 ; 4,48 ; 5,45 ; 3-2,38 ; 4,34
7,66 ; 6-5,56 ; 55 ; 3-1,48 ; 2	67 ; 9,65 ; 5,59 ; 6-1,54 ; 2,52 ; 1,50
10,8,107 ; 1,103 ; 24-19,68	96 ; 2,89 ; 2,86 ; 15,75 ; 1,70 ; 10-9
136 ; 134 ; 6,130 ; 122 ; 109	118 ; 1,115 ; 5,2,109 ; 8,107 ; 5,99 ; 4
16-14,179 ; 16-14,178 ; 7-5	157 ; 2,152 ; 3-2,124 ; 1,120 ; 119 ; 2
10,2,189 ; 3,183 ; 25-24,181	2,167 ; 8,163
חסידים מרננים	זמרא בביתא חרבא בביתא
1,134	4-3,193 ; 7,136

חצוצרה

3,122 ; 3,118

יציאת מצרים

6-4,58

חצות הלילה, שירה ב-

ר' גס דוד; לילה; משמרות שרות
 5,12 ; 18 ; 5-1,19 ; 6-3,20 ; 3,27 ; 48 ; 2,45 ; 44 ; 6-3,39 ; 2-1,57 ; 2-1,56 ; 13,11,6-5 ; 2,120 ; 12,8,109 ; 72 ; 5,1,59 ; 1,160 ; 7,3,1,152 ; 5-1,146 ; 6,170

ירח

ר' גס "מלכות"

14,113 ; 5,68

ישראל

ר' גס כנסת ישראל

83 ; 84 ; 89 ; 90 ; 1,92 ; 112 ; 3-2,113 ; 5 ; 2,120 ; 3,121 ; 131 ; 137 ; 8,139 ; 2-1,158 ; 12,149 ; 6-2,147 ; 7,145 ; 5,162 ; 9,163 ; 5,174 ; 175 ; 5-4,181 ; 35,9-8 - מלאכים מקשיבים להם: 54 ; 3-2 ; 2,120 - שירתם מוסיפה כח לעליונים: 1,12 ; 6,54 - שרים יחד עם המלאכים: 4,34 ; 35 ; 4,45 ; 6,48 ; 7,49 ; 54,14 - 17 ; 4-3,57 ; 9,6,3,65 ; 15-10,68 ; 12,6-5,155 ; 96 ; 2,78 ; 11-9,75 ; 5-2,168 ; 6-5,174 - שרים עם השמש: 4,76 ; 16-15,75 - תפילתם ושירתם: 12,1 ; 6,19 ; 3,57 ; 4,58 ; 13,5,60 ; 61,78 ; 77 ; 4-3

יתבי

ר' גס טעמים

5,182

כוכבים, שירת

ר' גס אילת השחר; ירח; שמש

12,6 ; 4,38 ; 41 ; 9,48 ; 2,52 ; 2,57 ; 13,75 ; 5,1,99 ; 4,109 ; 16,5,149 ; 150 ; 1,160 ; 166 ; 2,167

"כל עצמותי תאמרנה"

143

כלי נגינה

ר' גס חצוצרה; כנור; כנור דוד;

מנים; נבל; פעמונים; קרן; שופר;

שמינית; תוף

27,181 ; 2,151

כנור

2,56 ; 7,5,2,62 ; 95 ; 98 ; 1,105 ; 128 ; 1,151 ; 9-7,152 ; 3,171 ; 11,4,178 ; 30,27,21,181 ; 190 ; 2,193 ; 192 ; 5,191 ; 14,12

כנור דוד

7,5,2,62 ; 95 ; 98 ; 128 ; 9-7,152 ; 2,175 ; 3,177 ; 14,11,178 ; 190 ; 5,191 ; 14,12 ; 192

כנסת ישראל, שירת-

ר' גס ישראל; תשבחות

9,39 ; 47 ; 5,1,49 ; 12,60 ; 100 ; 7 ; 101 ; 111 ; 116 ; 5,2,146 ; 1,169 ; 5,161

ידותון

ר' גס "בעלי יבנה"

10,109

ידיעת התרועה וסוד התקיעות

4,90 ; 12,1,97 ; 14,113 ; 4,121 ; 3,132 ; 18,179 ; 33,181 ; 3,183

יהושע

5-4,154

יובל

1,193

יונה, צפצוף-

172

ילול

ר' גס "בעלי יבנה"

5,3,55 ; 2-1,20

ימין

ר' שמאל וימין

"יסוד"

ר' גס ספירות

1,144

יעקב

138 - הוא "תפארת": 1,107

כרובים

ר' גם מלאכים

קול כנפיהם: 9-7, 48; 1, 115 -
שירתם: 14, 149

"מי כמוך"

ר' גם תשבחות

143

מיתרים

ר' נימין

מלאכי השרת

1, 157; 12-11, 7-6, 4, 155

מלאכים

ר' גם אופנים; אישים; אלהים; אראלים;
חשמלים; כרובים; מלאכי השרת; קדומיאל;
קדשיאל; שרפים

בוכים בחצות: 5, 48; 7, 4, 170 - מזמרים
ונשרפים: 3, 12; 3, 13; 2, 86; 102 -
ממונים על השירה: 3, 1, 41; 1, 54; 3, 88;
149; 164 - מקשיבים לשירת ישראל: 45;
4; 2, 54; 4, 96; 2, 120 - משמרותיהם:
11; 12; 4, 34; 4, 48; 10-7, 48; 54;
2, 71; 12, 68; 7, 75; 109; 17-5, 149;
12, 7-6, 155; 1, 160; 1, 164; 5, 168;
2, 171 - קדושה: 2, 12; 4, 17; 6, 48;
6, 65; 87; 104; 6, 139; 2, 177 - שירתם:
2, 13; 35; 3, 49; 3, 69; 3-2, 80; 7-3, 88;
89; 96; 2, 106; 2, 109; 1, 120; 3, 127;
6, 146; 2, 150; 3, 152; 160; 164 -
שירתם מקבילה לשירת ישראל והלויים:
1, 12; 4, 34; 35; 4, 45; 4, 48; 6-5, 49;
5-4; 11-3, 65; 4-3, 57; 17-14, 54;
15-10, 68; 16-9, 75; 2, 78; 96; 155;
13-11; 5-2, 168; 5-6, 174 - שקשוק
כנפיהם: 2, 195 - שרים בבקר: 37;
4 - שרים ביום: 5, 65; 2, 106;
164 - שרים בלילה: 5-1, 54; 89;
17-5, 149; 1

"מלכות"

ר' גם מטרוניא; ספירות

12-11, 69; 9, 6, 158; 186 - ו"כינה":
1, 3; 186 - ו"תפארת": 1; 3-2, 45;
47; 2-1, 57; 7, 65; 6, 66; 10-9, 67;
6-5, 68; 6, 4-3, 1, 69; 1, 71; 5-4, 72;
116; 5-3, 130; 131; 137; 1, 158 -
ירח: 5, 68; 14, 113 - מגישה את
רוחות הצדיקים דורון לקב"ה: 4, 72 -
מתחברת בצד ימין ע"י השירה: 33 -
עולה ב"עמידה" ויורדת בק"ש: 174 -
עולה בשירה: 3, 38 - שירה מלמעלה
למטה: 15, 146 - שירה ותשבחות
משמחות את "מלכות": 1, 45 - שירים
ל"מלכות": 69 - שירים לתקון
"מלכות": 3, 29; 33; 2, 39; 1, 50 -
שירת "מלכות": 5, 59; 14, 9, 7, 60;
71; 4, 76; 6, 77; 84; 1, 103; 111;
186; 3, 177; 5, 174; 19-15, 146

ממונים על שירת המלאכים

ר' קדומיאל; קדשיאל. - ר' גם מלאכים

לויים

3, 49; 4, 31; 3, 23; 21; 4, 13;
1, 92; 91; 84; 1, 65; 19-10, 54;
3-2, 118; 10, 8, 107; 4-3, 94;
119; 134; 5-2, 168; 3, 171 -
באים מצד השירה: 3, 49 - באים
מצד שמאל: 21, 68 - כלי זמר:
3, 23 - מבדחים את כחות השמאל:
3, 23 - מנגנים בכנורות: 1, 105;
3, 171 - משמרות: 15-12, 54; 119;
5, 168; 3, 2, 171 - צבאם מקביל
לצבא המלאכים: 3, 49 - שירתם גורמת
להרמוניה בעולם האלהי: 4, 13

לילה, חשיבות השירה בו

ר' גם חצות הלילה; מלאכים

19; 8-3, 20; 3, 27; 5-1, 39; 42;
3; 45; 48; 1, 54; 72; 6, 100;
3-2, 146

מארי יבבה

ר' "בעלי יבבה"

מארי קולות

ר' "בעלי קולות"

מארי שופרות

ר' "בעלי שופרות"

מאריך טרחא

ר' גם טעמים

2, 182; 6, 181; 14, 179

מזבח חיצון ומזבח פנימי

8, 163

מזמור

ר' גם זמירות; שיר (שירים); תשבחות
16; 12, 6, 26; 9-7, 67; 108; 114;
12, 178; 6, 136; 5, 130

"מזמור שיר ליום השבת"

10, 146; 1, 108

מזמרים (מזמרי)

ר' גם זמר (זמרא); זמר (לזמר)
6, 146; 1, 120; 6, 4, 48

מחול

27, 181; 1, 151; 4, 79

מטרוניא

ר' גם "בינה"; "מלכות"

12-11, 69; 14, 9, 7, 60; 5, 59; 1, 45;
4-3, 188; 186; 9, 6, 158; 19-15, 146

מנגן; מנגנים

15,11,7,68 ; 1,58 ; 3,46 ; 2,40

מנים

27,181 ; 1,151

מנצח

ר' גס נצוח

21,178 ; 1,136

מספר

אחד

נגון עולה באחד: 20,181 - משקל
אחד לשירת הים: 4,61 - קול אחד
לשופר: 10-9,63 - קול אחד של
"אנכי": 4,159

שנים

נגון עולה בשנים: 19,181 - שני
בדיחי מלכא: 3,31 - שני גונים
לקול גלגלי המרכבה: 3-1,51 - שתי
דמעות שהזיל הקב"ה על החרבן: 75,
5 - שתי חצוצרות כסף: 122 - שני
כוכבים מאירים ומשבחים בשני צדדים:
5-1,52 - שני מיני נגון של דוד:
8,178 - שני נשרים בכל גלגל: 127,
8-7 - שני פתחים נפתחים על ידי
השירה: 1,38 - שתי צפורים מצפצפות
לשני כיוונים: 4,51 - שני קולות
של התור: 1,169

שלשה

נגון עולה בשלש: 34-33,28-23,181 -
שלש אשמורות הלילה: 75 - שלש כתות
בני אלהים: 5,149 - שלש כתות מלאכי
השרת: 7-6,155 - שלשה מחנות מלאכים
שרים: 75 - שלשה מיני שיער מקבילים
לשלשה סוגי תקיעה: 5-1,194 - שלש
משמרות בלילה: 11 - שלש משמרות
הלויים: 2-1,171 - שלש משמרות המלאכים
בלילה: 13,9-6,48 ; 15,149 ; 15-12,5,
7-6 ; 3-1,170 - שלש משמרות המשוררים
נקבעו משנולדו משה, אהרן ומרים: 54,
19-18 - שלשה סוגי תקיעה בשופר: 113,
14-6 ; 4-2,135 ; 34-33,28-23,181 ;
194 - שלשה סרכים ממונים על השרים:
9,109 - שלש פעמים ביום קדושה: 12,
2 - שלש פעמים התפלל דוד: 27 - שלש
פעמים מסתובב הרקיע ונשמעות נעימות:
79 - שלש פעמים צפצוף הצפור בג"ע:
2-1,163 - שלש קבוצות מלאכים אומרים
שירה בלילה: 4,54 - שלש קבוצות של
עלמות שיר: 7-6,34 - שלשה קוים של
עולם הספירות: 138 - שלשה קולות כנגד
שלשה האבות: 162, מ' - שלשה קולות
עליונים שהם שלש ספירות עליונות:
1,187 - שלשה קולות שאינם הולכים
לאבוד: 126 - שלש תפלות של ישראל:
7-5,155 - שלש תקיעות בשופר: 113,
8-4,162 ; 14-6

ארבעה

ארבעה גלגלים: 88 - ארבע חיות המרכבה
שרות: 17 - ארבע חיות של כסא הכבוד:
11,1,181 - ארבע כנפות הציצית: 175,
1 - ארבעה מיני נגון כנגד אותיות שם
המפורש: 7,181

חמשה

נגון עולה בחמש: 21,181 - חמש אזכרות
כנגד חמש נימין של כנור: 4,178 - חמש
מדרגות עד יובל (של לויים): 8-6,168 -
חמשה מיני נגון: 178 - חמש נימין של
כנור: 11,4,178 ; 21,181 - חמש פעמים שם
הויה: 4,178 - חמשת הקשרים של ציצית
מקבילים לחמש הנימים של כנור דוד:
2,175 - חמשה תקונים: 9,178

ששה

נגון עולה בשש: 22,18,181 - שש מלים
של "שמע": 172 ; 6,178 - שש מלים של
בשכמל"ו: 6,178 - שש מעלות לכסא: 181,
2 - שש מצוות התלויות בדבור: 77

שבעה

שבע ברכות: 3,175 - שבעה היכלות:
176 - שבעה היכלי מלכות: 1,77 - שבעה
כוכבים: 41, מ' ; 150 - שבע פעמים "קול"
בתהלים כט (שהם שבע ספירות):
10-3,179 - שבעה קולות כנגד
שבעה נהרות ג"ע: 2,179

שמונה

ארבע פנים וארבע כנפים לחיות
מקבילים לשמינית של דוד: 181,
16-15 - שמונה חיות המרכבה:
13-12,181 - שמונה נימים
לשמינית: 16,181

תשעה

תשע צורות תפלה: 73 - תשע קבוצות
של עלמות שיר: 7-6,34

עשרה

אין שכינה שורה בפחות מעשרה:
3,158 - נגון עולה בעשר: 181,
17 - עשר אצבעות המנגן: 7,178 -
עשרה גלגלים: 5,178 - עשרה
זכרונות: 3,158 ; 10,181 ; 189,
9 - עשר כתות מלאכים: 10,181 -
עשרה מאמרות של שירה: 2-1,61 -
עשרה מיני דפק: 13-11,190 ; 191,
4-2 - עשרה מיני זמר בספר תהלים:
114 - עשרה מיני נגון: 2-1,6 ;
3,177 ; 7,5,178 ; 12,190 - עשרה
מיני נגון של דוד: 2,16 ; 178,
5-24 ; 12,190 - עשרה מיני תהלים
של דוד: 1,6 ; 144 - עשרה מיני
תשכחות של דוד: 16 ; 7,72 -
עשרה מלכיות: 3,158 ; 10,181 ;
9,189 - עשר משמרות של מלאכי
השרת: 12,149 - עשרה שופרות:
135 ; 10-9,139 ; 6-5,145 ; 158,
3-2 ; 9,189 ; 10,181

משמרות שרות	מספר (המשך)
ר' גם ישראל; לויים; מלאכי	שלשה עשר
ברקיע ובארץ: 4,34; 6,48; 12,68; 7,75; 1,160; 2,171 - ראשונה: 75,75	שלש עשרה חוליות הציצית (מקבילות ל"אחד" של ק"ש): 3,175
7; 12,149; 7,155; 5,168; 2,170 - שניה: 11-10,155; 13,149; 9-8,75	עשרים ושנים
3,170 - שלישית: 13,75; 15,149; 2,160; 12,155	עשרים ושנים אותיות של שירה: 2-1,61
משקל	עשרים וארבע משמרות של לויים
9,190	במקדש: 119
משקל אחד לשירת הים	חמשים
4,61	חמשים שנה (גיל הלויים בהפסיקם לשיר במקדש): 168
נבואה ושירה	שלש מאות ששים וחמשה
61; 3-1,58; 7,54	שלש מאות ששים וחמשה עמודי אש בבית המקדש של מעלה מעלים נגונים: 2-1,127
נביאים, שירת-	מעשה מרכבה
15-13,146	ר' מרכבה
נבל	מקהלה שמימית
8,19; 2,56; 1,58; 1,151; 7,152; 181,29,27	124; 8-5,34
נגון	מקהלת נשים
ר' גם מנגד; נגד (לנגד)	124; 8-5,34
6,5; 6,16; 2,114; 2-1,123; 127,3-2,168; 8,4-2; 8,5,1,136; 137; 7,178; 176; 3,175; 173; 1,170; 14; 181; 7-8,10,14-17,27; 1,184; 2,185; 12,190; 195 - מיני נגון: 2,118; 27,23-7,181; 193; 2 - מיני נגון, ארבעה: 7,181 - מיני נגון, חמשה: 1,178 - מיני נגון, עשרה: 2-1,6; 3,177; 178; 5; 12,190 - מיני נגון שני: 8,178 - סוגים מקבילים לחלקי העולם האלהי: 9-8,181	מקור השירה
נגון העולם	2,15; 22; 3-2,23; 4,26; 21,39; 40,7-6,62; 8,2-1,54; 1,48; 2,43; 2; 5-1,149; 8-6,106; 21,68; 10-4,67; 193; 16-14,179
1,64	מקף
נגון של שיר	ר' גם טעמים
1,171	10,8,180; 11,179; 6,8; 1,7
נגד (לנגד)	מקצב
1,62; 8,1,50; 3,49; 3,46; 2,40; 5; 118; 98; 95; 21,17,11,7,68; 2; 1,160; 128; 8,6,3-2,127; 176; 4,2,175; 3,1,171; 5,168; 191; 14,190; 14,7,178; 3,177; 4,1,193; 5	4,61
נחש	מרכבה
ר' סטרא אחרא	ר' גם אופנים; גלגלים; חיות הקדש
נימין (מיתרים)	3-2,81; 1,55; 51; 36; 2,17; 1,13; 181; 4,152; 8,149; 137; 87; 85; 16-13
16,181; 11,4,178; 2,175; 2,62; 12,190; 21	משה
	שומע את קול גלגלי השמש: 4,154; שירתו: 9-8,146; 3,130; 9-7,69; 17-13
	משוררים
	ר' גם לויים
	164; 19-13,54
	"משכיל"
	114

נעימה	ר' גם קול נעימה	"עלי באר"
	1,13 ; 2,79 ; 2,55 ; 4,2,51 ; 33 ; 2,149 ; 2,136 ; 125 ; 1,123 ; 7,5,80 ; 13,179 ; 10-8	4,147
נצוח	21,178 ; 2-1,136 ; 114 ; 16	עלמות עליונות
נשים	ר' מקהלת נשים	7,65
נשמות צדיקים, שירת-	2,79 ; 12-11,75 ; 5-4,72 ; 11,48 ; 1,157 ; 86	עלמות שיר
"נשמת כל חי"	78	3-2,81 ; 4,69 ; 5,34
נשרים, נגון-	8-7,127	עמודי אש, נגון-
סגולתא	ר' גם טעמים	3-2,127
	11,179 ; 6-5,8 ; 1,7	עמודים של גלגלי המרכבה
סוד התקיעות	ר' ידיעת התרועה	ר' מרכבה
סוף פסוק	ר' גם טעמים	עצב ושמחה
	4,182 ; 32,6,181	ר' שמחה ועצב
סטרא אחרא, מלחמה בו	ר' גם חסד ודין ; שופר (מעביר את הדין) ; שמאל וימין	עקידת יצחק
	23 ; 8,3-1,20 ; 4,14 ; 11 ; 1,7 ; 3-1,4 ; 83 ; 6,74 ; 3-1,70 ; 1,69 ; 30 ; 5-4,24 ; 146 ; 122 ; 5-1,117 ; 5,99 ; 13,11,98 ; 7,194 ; 13,180 ; 2,174 ; 4	6,97
סלסולים	5-1,194	עשרה (מספר)
סמאל	3,181 ; 13,180 ; 2,174 ; 70	ר' מספר (עשרה)
ספירות	ר' גם "בינה" ; "יסוד" ; "מלכות" ; שמש ; "תפארת"	פסק
	140 ; 139 ; 138 ; 136 ; 12-11,6-5,69 ; 20,2,180 ; 179 ; 163 ; 158 ; 145 ; 142 ; 6-1,190 ; 1,187 ; 181	ר' גם טעמים
עוגב	2,193 ; 27,181 ; 1,151	ר' גם טעמים
עורבים ועופות לילה, צווחות-	8-7,194	9-8,180
		פעמונים
		1,175
		פרות, שירת-
		6,1,130 ; 7,2,66 ; 4,2,26
		צדיקים
		ר' נשמות צדיקים
		צלצלי שמע
		31,27,181 ; 3,151
		צלצלי תרועה
		31,27,181 ; 3,151
		צפון ודרום (שערים)
		ר' חסד ודין
		צפורים
		1,177 ; 4-1,163 ; 1,123
		צפצוף
		1,177 ; 172 ; 1,163 ; 7,145 ; 1,123
		קדומיאל
		1,12
		קדושה
		87 ; 6,65 ; 6,48 ; 4,17 ; 2-1,12 ; 2,177 ; 6,139 ; 104

קול שירה	קדמא
ר' גם שירה (שירתא)	ר' גם טעמים
1,55	1,182
קול תחתון	קדשיאל
2,169	4,12
קול השופר	קול; קולות
ר' גם שופר	ר' גם הרמת קול
1,10 ; 12-10,8-6,63 ; 4-2,74 ; 93 ; 97 ; 11-10,8,6 ; 12-7,113 ; 3,1,107 ; 1,126 ; 9 ; 8,139 ; 2-1,145 ; 159 ; 165 ; 1,179 ; 5,183 ; 4,187 ; 5,188 ; 8,180 ; 4,189 ; 8,189 - מעורר	2,2 ; 5-4,2,2 ; 63 ; 10,8,107 ; 126 ; 139 ; 8,7 ; 5-4,152 ; 13,3,155 ; 159 ; 165 ; 3,168 ; 6,170 ; 173 ; 1,177 ; 12,8,178 ; 18,11-2,179 ; 1,186 ; 4,191 ; 15,6,190 ; 6-5,188 ; 187 ; 9,194 - התפשטות : 126 ; 165
קול עליון : 1,90 ; 4,117 ; 9,126 -	קול גדול
מרכב מאש, רוח ומים : 1,24 ; 4-3,63 ; 9 ; 5,74 ; 2-1,90 ; 3,103 ; 1,107 ; 4,117 ; 2,145 ; 20,180 - עולה :	1,104 ; 5,93 ; 12,63
11-10,98 ; 4,118 - קול גדול :	קול דממה דקה
12,63 - קול דוחף קול : 10,97 -	15,10,190 ; 26,181
קול יפה : 1,107 - תקון עולם	קול דק עולה ויורד
97 בעזרתו :	162
קינה	קול חזק
2,32 ; 20,68 ; 7-3,170	2,2
קריאת שמע	קול הנגון
18,179 ; 6,178 ; 175 ; 6,174	26,181 ; 7,178
קר	קול נהימה
3,113	2,123
ראית הקולות	קול נמור
2,187 ; 159 ; 63	3,49
רביע	קול נעים
ר' גם טעמים	3,1,104 ; 5,80 ; 1,55 ; 2,49
13-12,180 ; 14,12,179 ; 2,8 ; 11,6,2,181	קול נעימה
רוח הקדש, השראת-	גלגלי חיות : 10-8,149 - גלגלי מרכבה :
ר' גם דוד	1,13 ; 33 ; 4,2,51 ; 2,55 - מלאכים :
2,40 ; 21,39 ; 4,26 ; 2,15 ; 7-6,62 ; 4-3,61 ; 58 ; 8,54 ; 143 ; 92 ; 26,68 ; 10-3,67	7,80 ; 125 - רקיע : 2-1,79 - שירת הים :
	125 - שירת הנשים : 2,124 - שמש : 75, 16-15
רומח	קול נעימות
קול השופר הממית את יצר הרע :	51 ; 13
5,145 - רומח תבות הקוטלות	קול עולה ויורד
את סט"א : 12,180 - תקיעה לקטול	1,55 ; 2,51
ותרועה לעורר תרועת מלחמה : 180, 8-6	קול עליון
רות, שירת-	169 ; 1,104 ; 24
1,169	קול עצב
רינה	ר' גם חדוה ; שמחה, עצב ושירה
11,5,155 ; 3,152 ; 1,136 ; 134 ; 29,181 ; 24,178	162

שופר מהופך	רקיע, שירת-
ר' גם טעמים	3,152 ; 3-2,123 ; 80 ; 79
1,182	
שופר עליון ושופר תחתון	שבח
1,113 ; 5-4,108 ; 90 ; 74 ; 8-6,63 ; 3	ר' תשבחות. - עשרה מיני - ר'
1,156 ; 3,142 ; 5-4,117 ; 5-4	מספר (עשרה)
שופר תרועה	שבעה (מספר)
2-1,162 ; 1,118 ; 110 ; 8,63	ר' מספר (שבעה)
שופרות, עשרה	"שברים"
1,158 ; 6-5,145 ; 10-9,139 ; 135	4,2-1,135 ; 133 ; 6,132 ; 4-2,8
9,189 ; 10,181 ; 3-2	1,179 ; 17-16,178 ; 6-5,139 ; 138
שטן	21,19,16,13,9,5,1,180 ; 18,16,14
ר' סטרא אחרא	5,3,183 ; 2,188 ; 34-33,25,23,181
	5,2,196 ; 7,4,194
שיר (שירים)	שבח
ר' גם זמירות; זמר; מזמור; נגון;	78 ; 7,66 ; 14 ; 1,4
שירה; תשבחות	
3,29 ; 4,28 ; 21 ; 19 ; 16 ; 2,1	שופר
44 ; 1,43 ; 2,38 ; 35 ; 2,34 ; 19	ר' גם ידיעת התרועה; קול השופר; "שברים";
56 ; 19,9-7,54 ; 2,53 ; 2,45 ; 3	תקיעה; תקיעה בשופר; תרועה
17,8,5,3,65 ; 1,64 ; 4,58 ; 5	בברית העולם: 10. - ביציאת מצרים: 3
3,76 ; 1,69 ; 24,21,11,68 ; 3,67	3. - במלחמת ההתנחלות: 1,153. - הרמוניה
114 ; 108 ; 3-2,81 ; 6,2,78 ; 6,77	של הספירות: 139 ; 145. - מישב נגודים:
11,146 ; 1,144 ; 4-3,130 ; 2,118	13-12,113. - מלחמה בסטרא אחרא: ר'
158 ; 13,8,5,155 ; 4-1,149 ; 15	שופר (מעביר את הדין). - מעביר את הדין:
164 ; 9-8,163 ; 161 ; 2,160 ; 7	11,97 ; 90 ; 83 ; 4-3,74 ; 8-7,3-2,24
6,1,178 ; 1,174 ; 1,169 ; 2,168	5-1,118 ; 8-7,5,2-1,113 ; 110 ; 13
1,195 ; 8	145 ; 133 ; 6,2-1,132 ; 1,122 ; 2,121
"שיר המעלות"	5 ; 1,153 ; 156 ; 7-6,2,158 ; 15,179 ; 15
1,149 ; 4,70 ; 4,2,69 ; 8,1,68	מעביר את השקר מן העולם: 4,136. -
1,178 ; 6,4	מקרב לאל: 3,135 ; 2,1,113. - מקרב
שיר השירים	לעולם הבא: 4,139. - משול לקנה הנשימה:
27,20,9,6-3,68 ; 21,65 ; 9,54	1,139 ; 8,189 ; 1,139. - סמל העולם הבא: 139
4,161 ; 10,146 ; 1,108 ; 1,69	1,107 ; 5,98. - עטור האבות: 110. -
2-1,174 ; 8,163	3-2. - צורתו: 110. -
שיר חדש	ראית הקולות: 63 ; 159 ; 2,187. - תקיעה
2-1,130 ; 5-3,127 ; 6-5,1,66 ; 26	מחזקת כח ה': 5,113 ; 7,98
13,178 ; 131 ; 4	שופר הגאולה
שיר ידידות	3-2,135 ; 1,118 ; 110 ; 4,93 ; 3-1,3
161	35,28,5,181 ; 162 ; 4-2,142 ; 1,140
שיר יתום	6-5,188
1,130 ; 6,3,127	שופר גדול
שיר כפול	2-1,183 ; 28,5,181 ; 3,1,142 ; 4,93
7,181 ; 5,178 ; 4,161	9,189
"שיר מזמור לבני קרח"	שופר הולך
2,108	ר' גם טעמים
שיר מרובע	12,8,180 ; 11,179 ; 3,162 ; 6,8 ; 1,7
7,181 ; 5,178	5,182 ; 6,2,181
	שופר זעיר
	8,6,3-2,162

שולש (מספר) ר' מספר (שולש)	שיר משולש 7,181 ; 5,178
שולשלת ר' גם טעמים ;13-12,7,180 ; 17,179 ; 110 ; 4,2,8 5,194 ; 15-10,190 ; 2,189	שיר עתיק 3,127
שמאל וימין (דין וחסד) ר' גם חסד ודין ; לויים ; סטרא אחרא ; שופר (מעביר את הדין) -5,56 ; 55 ; 1,48 ; 2,43 ; 2,33 ; 23 ; 3-2,81 ; 69 ; 23-20,68 ; 7,66 ; 6 ; 134 ; 6,130 ; 10,8,107 ; 1,103 ; 183 ; 25-24,181 ; 16-14,178 ; 153 10,2,189 ; 3	שיר של פגעים 4,14 ; 1,4
שמונה (מספר) ר' מספר (שמונה)	שיר פשוט 7,181 ; 5,178
שמחה, עצב ושירה ר' גם חדוה ; 64 ; 4,48 ; 46 ; 40 ; 32 ; 31 ; 25 ; 94 ; 6,80 ; 79 ; 22,68 ; 10-3,67 ; 177 ; 3,171 ; 131 ; 3,123 ; 112 185	שיר תאב 1,174 ; 6,4-2,149
שמינית 16-12,181 ; 21,178	שירה (שירתא) ר' גם זמר ; מקור השירה ; נגון ; שיר ; תשבחות ; 29 ; 13,10,4-2,26 ; 25 ; 8,20 ; 2,15 ; 55 ; 6,4,48 ; 3,45 ; 2,33 ; 2,32 ; 5 ; 5-4,68 ; 3,66 ; 2-1,61 ; 60 ; 11,9,4 ; 7-6,70 ; 6,2,69 ; 25-24,18-17,13,7 ; 2,86 ; 85 ; 2,84 ; 3-2,81 ; 16-13,75 ; 2,108 ; 3,104 ; 1,103 ; 102 ; 91 ; 2,87 ; 125 ; 120 ; 119 ; 112 ; 111 ; 7,109 ; 146 ; 2,144 ; 4-3,143 ; 137 ; 6,3,130 ; 150 ; 12,5,149 ; 3-2,147 ; 19-10,8-7 ; 1,157 ; 12,5,155 ; 5,3,154 ; 7,152 ; 170 ; 8-7,168 ; 2,167 ; 9,163 ; 4,161 ; 2 ; 6,4,174 ; 172 - השפעה בזכותה ; האלהי : 172 ; 65 ; 174 - פתיחת שערי חסד ודין : 1,38 - שירה שלמעלה ובני ישראל : 6,164 - שירה שלמעלה ושלמטה : 5-4,68
שמש ("תפארת") ר' גם "מלכות" (ותפארת) ; ספירות ; "תפארת" ; 155 ; 5,3,154 ; 16-14,75 ; 1 2-1	שירים עליונים 9,54
שני גרישין ר' גם טעמים 13-12,180	שירת דבורה 3,124
שנים (מספר) ר' מספר (שנים)	שירת הים ; 124 ; 9-7,69 ; 14,10,65 ; 61 ; 60 ; 9 ; 174 ; 3,147 ; 4,143 ; 16,146 ; 125 ; 2 2,188 ; 13,9,181 ; 23,178 ; 4-3
שערים, פתיחתם בשירה ר' חסד ודין - ר' גם שמאל וימין	שירת מענה 2,124 ; 62
שרון (מלשון שיר) 3,47	שכינה ; 7-4,145 ; 7-6,139 ; 2,137 ; 119 ; 4,58 ; 172 ; 13,180 - אינה שורה במקום עצוב ; 46 - באחרית הימים : 177 - עליונה ותחתונה : 30-28,181 ; 183 - תחתונה ; 10,190 - תקונה בגלות : 6
שרים של מטה ר' גם לויים 14-13,54	שלמה, שירת- ; 8,5,69 ; 27,9,4,68 ; 13,9,54 ; 8,50 7-4,70 ; 12,10
שרפים 2,195 ; 14,149	

תביר

ר' גם טעמים
14,179

תהלה

11,136

תהלים

ר' אילת השחר; אסף; "אשרי"; דוד;
הודאה; "הודו לה' כי טוב"; הימן;
"הללויה"; זמירות; זמר; ידותון; מזמור;
"מזמור שיר ליום השבת"; מזמרים; מנצח;
"משכיל"; נגון; נצוח; רינה; "שיר
המעלות"; שיר ידידות; "שיר מזמור לבני
קרח"; שיר של פגעים; שמינית; תהלה;
תשבחות. - ר' גם מפתח הפסוקים

תוף

27,181 ; 1,151 ; 2,124 ; 1,58

תופשי כנורות (תופשי תורה)
105

תור משמיע שני קולות

1,169

תחית המתים

ר' גם אחרית הימים
185 ; 2,143 ; 12,7,26

תלשא

ר' גם טעמים
5,3,180

תנועות נקוד

6-1,190

"תפארת"

ר' גם "מלכות" (ו"תפארת"); ספירות;
שמש
1,107 ; 5,69

תפלה

7 ; 1,8 ; 2-1,27 ; 2-1,65 ; 73 ; 3-2,76 ;
77 ; 84 ; 1,89 ; 1,92 ; 1,103 ; 6,109 ;
114 ; 2,115 ; 7,117 ; 3,121 ; 1,126 ;
136 ; 6,137 ; 6,145 ; 12,149 ; 6,155 ;
12 ; 8-7,4,181 ; 5,162 ; 9,7,4-3,1,158 ;
3,195 ; 10

תקון שכינה בגלות בנגון

ר' גם שכינה; תשבחות
6

"תקיעה"

133 ; 135 ; 6-5,139 ; 6,158 ; 8,4,162 ;
178 ; 17-16,179 ; 15-14,179 ; 13,6,1,180 ;
16 ; 19,17-16 ; 34-33,24-23,181 ; 5,3,183 ;
5,2,189 ; 15,10,190 ; 8,4,194 ; 4,196

תקיעה בשופר

74 ; 97 ; 113 ; 117 ; 121 ; 6,3,1,132 ;
133 ; 4,2-1,135 ; 138 ; 6-5,139 ; 140 ;
1 ; 8,162 ; 2,167 ; 4,181 ; 3-2,183 ;
5,189

תקיעות, סוד-

ר' ידיעת התרועה וסוד התקיעות

"תרועה"

ר' גם ידיעת התרועה וסוד התקיעות
8 ; 4,2,8 ; 5,1,43 ; 4,90 ; 12,97 ; 99 ;
5 ; 14,8,113 ; 1,118 ; 4,121 ; 122 ;
2-1 ; 6,4-3,132 ; 133 ; 4,2-1,135 ;
138 ; 6,3,145 ; 6-5,139 ; 1,153 ;
5,158 ; 7,4,162 ; 2,166 ; 2,167 ;
178 ; 17-16,179 ; 18,14,179 ; 4,1,180 ;
7 ; 10,8-7 ; 14-13,16,18,21 ; 23,181 ;
26 ; 27-31,32,34 ; 5,3,183 ; 189 ;
2 ; 4-2 ; 15,10,190 ; 8,4,194 ; 196 ;
5,3,1

תרועת מלחמה, קול-

8,180

תרנגול

4,152

תשבחות

ר' גם "הללויה"; שירה (שירתא). -
ר' גם מפתח הפסוקים (לתהלים)
בהשראת רוח הקדש: 21,39 ; 67 ; 68 ;
20-27 ; 69,5-12. - ביום: 9-3,65 ;
106 ; 2,109 ; 6-1,109. - ביום השבת: 78. -
בלילה: 3-2,39 ; 3,27 ; 9-4,19 ; 44 ;
4-1,59 ; 56 ; 5,45 ; 3-1,45 ; 71 ;
75 ; 11,109 ; 15,6-1,146 ; 12,155 ;
166. - במצות "ליראה את
ה'": 7-6,77. - בצד שמאל: 23. -
בקול ערב: 49. - בשעת מכת בכורות:
9,6,19. - להורדת השכינה: 172. -
ללא הרף: 6,43 ; 57 ; 104. - לפני
בריאת האדם: 22. - לפני שיר השירים
ואחריו: 68 ; 69. - לתקון "מלכות":
3,29. - לתקון תקונים: 65. - מחוץ
לפרכת: 11,109. - מיני תשבחות: 45
4 ; 3-1,58 ; 2,72. - מעוררות ת"ת
ומלכות: 131 ; 3,137. - מצד התרועה,
צד שמאל: 2-1,43. - נעילת שערים
בלילה בפני תשבחות של מטה: 155,
7-11. - עולות כשהדינים מורחקים
משער המלך: 7,158. - שיש בהן קבלה
אמתית: 73. - של אותיות שם המפורש:
155 ; 3-2,155. - של אילנות ג"ע: 18 ;
155 ; 11,7,3-1,155. - של בני קרח: 34,
4-1. - של "בעלי יללה": 11,109. - של
של "בעלי שירה": 6-1,109. - של

תשבחות (המשך)

9-3; 80; 89; 104; 2,106; 2,124;
 13,155 - של "מלכות" לקב"ה: 1,169 -
 של "מלכות" ל"תפארת": 1 - של המרכבות
 הקדושות: 9,55 - של משה: 12-7,69 -
 של המתכוננים לתפלה: 76 - של הנביאים
 להשראת רוח הקדש: 3-1,58 - של הנשמות:
 2-1,163 - של עליונים ותחתונים: 35;
 3-1,96; 78; 65; 5,57; 53; 5-3,45;
 99; 2,184 - של צבא השמים (ר' גם
 תשבחות של המלאכים): 4,38; 6,12;
 71; 75; 6-3,152; 11,7,3-1,155; 195 -
 של הקב"ה לבני ישראל: 1,47; 116 -
 של שלמה: 4,28; 50; 27-20,68; 69;
 5-12 - השלמות ביותר: 5-4,19

תשעה (מספר)

ר' מספר (תשעה)

גלגלי החיות: 10-8,149 - של דוד: 16;
 44; 21,3-2,39; 2-1,34; 3,29; 3,27;
 3-1,45; 2-1,50; 56; 62; 67; 70; 72;
 7; 98; 19-18,146; 7,152 - של דוד
 כפי ישראל: 11-9,1,65 - של דוד רומזות
 לעתיד: 8,54 - של החיות: 6,3,152;
 6,174; 11,7,3-1,155 - של ישראל: 39;
 14-12; 5,45; 47; 65; 112; 131; 146;
 15,6-1; 12,4,155 - של כוכבי בקר
 (ר' גם תשבחות של צבא השמים): 52;
 166 - של כל הברואים: 3,25 - של
 הלויים: 21; 3,49; 105 - של הלומדים
 בתורה: 4-1,59; 13,155 - של מזבח
 חיצון למזבח פנימי: 8,163 - של
 המטרוניתא למלך: 14,9,60 - של המלאך
 סמאל: 1,70 - של המלאכים (ר' גם
 תשבחות של צבא השמים): 6-4,58; 65

preparation of the index of biblical quotations and the bibliographical checkings, and to Miss A. Baharir and Miss S. Salis who were responsible for the painstaking task of typing this volume.

Amnon Shiloah
The Hebrew University

The editorial presentation of the material was coordinated with the editors of series B of the Inventory of Jewish Music Sources, I. Adler and B. Bayer. The texts are presented in their order of appearance in the *Zohar*, *Zohar ḥadaš* and *Tiqqûnê zohar*. The serial number of each text (nos. 1-196) appears at the beginning of the citation, followed by the indication of the *parašah* from which it is derived, and bibliographical data. Each text is preceded by an introduction designed to explain the general context in which the musical material appears and the theme or themes of the passage. The length of the passage cited was determined so as not to lift musical material out of its context, but, even so, in order to avoid unnecessary prolixity, passages have been shortened: emissions have been indicated by ellipsis (...). The passages have been divided into sentences, marked by numbers in square brackets. Notes appearing after the text include references to biblical verses and alternative versions which in Margalio's edition appear in the body of the text. (For further details, including the abbreviations used to indicate *variae lectiones* and emendations of the text, see the Hebrew introduction.) Following these notes are cross references to passages that also appear in I. Tishby's *Mišnat haz-zohar*; these are marked [י"ן] in square brackets. The volume includes two indices: 1) Index of biblical quotations; 2) Subject index.

I have great pleasure in expressing my gratitude to Prof. R. Schatz-Uffenheimer, who was so kind as to examine the material and make valuable and illuminating remarks that did much to further accuracy. Grateful acknowledgements are also due to Miss Ruth Tene, who collaborated in the preparation of the texts and commentary, Mrs. Leah Shalem, secretary of the Inventory of Jewish Music Sources, who devoted many editorial efforts to preparing the manuscript for the press, Miss D. Goldfarb and Mr. M. Speier, research assistants of the Jewish Music Research Centre, who helped in the

Among the sources edited by I. Adler in "Hebrew writings concerning music" (RISM, vol. B IX²), there are only six literal quotations from the *Zohar* proper, one from the *Zohar ḥadaš*, and a passage from the *Midraš han-ne^Celam* that was not included in the main body of the *Zohar* (*ibid.*, Index of Sources, p. 338). The authors quoting these passages include Isaac ibn Sahula, in his commentary of the *Song of Solomon* (*ibid.*, item no. 360), Judah Moscato, in his *Nefûzôt yehûdah* (*ibid.*, item no. 530) and Moses Aaron Raḥamîm Piazza in his *Ôrah we-simḥah* (*ibid.*, item no. 560).

Isaac Ibn Sahula included a long section from the *Zohar*, section *šemôt* (item no. 360, sentences 7-11 in Adler, passage no. 54, sentences 5-15 in the present collection). In addition, the short citation in sentence 4 of item no. 360 was identified by Adler as belonging to the passage of the *Midraš han-ne^Celam* published by G. Scholem (in *L. Ginzburg Memorial Volume*, Hebrew Section, N.Y., 1946, p. 425-446). Adler reproduces the entire section dealing with music (item no. 360, sentence 4, note 1). In view of the importance of the section and for the sake of completeness, we reproduce the text in full in the Hebrew introduction.

One more major topic should be noted: the connection between music and happiness. At the end of days, which is "a time for laughter," the people of Israel shall sing (passage no. 25), and when the firmament shall move, all the bands of angels shall rejoice and engage in song and praise (passage no. 80). This topic is discussed in 16 passages; traces of its influence can be found in the Hasidic world.

These are only some of the topics included in the material collected from the *Zohar*, *Zohar ḥadaš* and *Tiqqûnê zohar*. It is hoped that the material assembled will provide a springboard for further comprehensive studies.

The editions from which the 196 citations were taken are: 1) The *Zohar*, ed. R. Margaliot, Jerusalem, 1964; 2) *Zohar ḥadaš*, ed. R. Margaliot, Jerusalem, 1953; 3) *Tiqqûnê zohar*, Tel-Aviv, 1948.

The major theme that emerges from this collection is the *šôfar*, and about a quarter of all the passages presented deal with this instrument, its form, the material from which it is prepared, the sounds it emits, and its various functions: it appears as softening Judgement and fighting against the forces of Evil on the New Year; as a symbol of the world-to-come; as bringing the people of Israel to God and as a major force in the Redemption and the End of Days, etc. There can be no doubt that these various views on the *šôfar* had a great influence on subsequent generations and are still current today.

A favourite theme of the author is the song of the angels: "Their main task", writes I. Tishby, "is to praise and glorify the Holy Blessed Be He in song and melody. The song of the angels, in the three watches of the night, as against the three daily prayers of the Jews, is a favourite theme, repeatedly described in various versions. In their song the angels seek to unite with their Lord, but the proximity of the *Siṭrā aḥrā* ("the other side"; demoniac and satanic powers) interferes with this aim and they have to drive him away by trickery" (*Mišnat haz-zohar*, Part I, pp. 449-450).

Not only the angels sing: the stars, the spheres, the *merkavah* and its beasts, the trees in the Garden of Eden and their perfumes, indeed the whole universe sings before God. The great power of this song, and the fact that the people of Israel sing below in parallel with the divine music, makes the Jews' singing exercise an influence both on the supernal song and on the Divine world itself. In addition, this singing is powerful in the struggle against the *Siṭrā aḥrā* and the power of Evil. Twelve passages deal with this topic. It is stated that Psalm 91 is effective in driving off the *Siṭrā aḥrā* after the Sabbath is over. As the forces of *Siṭrā aḥrā* are ineffective on the Sabbath, and only after it is over does their power return, the *havdalah* service is designed to drive them into the desert and nullify their influence over Israel.

the side of Mercy. However, another conception exists of the source of song, differing from this generally accepted view. In an exegetical treatment of the verse "I will sing of the mercies of the Lord for ever" the question is raised whether song derives from the side of Mercy, that is the right side; the answer is that it is included in the right-hand aspect of the left side (passage no. 48).

Various fundamental zoharic concepts provided an impetus for the enhancement of the musical significance of certain prayers and hymns (such as *geduṣṣah* [keter], *Nišmat kol ḥay*), and these in turn influenced the development of liturgical music. The idea that the *geduṣṣah* achieves its full effectiveness only when it is sung on high (passage no. 48), or that the angels participate in every *geduṣṣah* recited on earth by the people of Israel (passage no. 65), contributed a great deal to the importance of this prayer on the Sabbath and festivals, reflected in numerous sophisticated musical renderings. Both the context and the structure of the *Keter* were conducive to the development of an interesting antiphonal rendering: the depiction of the situation is sung by the cantor, and the angels' response by the congregation. The same applies to the *Song of the Sea* and *Nišmat kol ḥay* (passage no. 78) which are solemnly sung by cantor and congregation.

Many sections (fourteen altogether) deal with the topic of song at midnight. At this hour, when the Holy One Blessed Be He enters the Garden of Eden to delight with his righteous ones, the north wind knocks and awakens the leaders of chant who burst into song (passage no. 12). At the same time, the trees of the Garden of Eden join in the music (passage no. 28). This concept was probably influential in the development of the midnight vigil (*Tiqqûn ḥazôṭ*), as well as on the night-time singing of various associations (e.g. Watchers of the Dawn) and the singing of *baqqaṣôṭ* in some communities.

other musical terms found in the Psalms. This is also true of matters dealing with the Levites, their function, task and singing (passage no. 49).

In passage no. 138 there is a reference to real life. It is related that R. Akiva was preaching on the mystic text *Ma^Caseh merkavah*: the ministering angels were assembled like the guests at the celebration of a wedding; the groom and the bride (symbolic representation of the *sefirôt tif'eret* and *malkût*) are to the right and left, respectively. In their procession to the bridal canopy the people of Israel sing various songs and inspire the bride and groom in the same way as they arouse *malkût* and *tif'eret* with songs and praises. Passage no. 5 deals with the cantillation of the biblical accents, and despite the extensive symbolism it clearly refers to the actual singing of the cantillation signs and their function. Other discussions of this topic relate solely to the symbolic level.

Among such texts demonstrating musical praxis or ideas concerning music current at the time of the composition of the Zohar, passage no. 193 is of interest. It refers to Jabel, who was the father of those who dwell in tents and have cattle, and grow rich, whereas his brother Jubal was the father of all who handle harp and pipe, who play different kinds of melodies. The text makes the important distinction between worldly vulgar music and music for divine worship. It is possible that the origin of this distinction can be found in the idea that everything that existed potentially before the creation of man became actual with his creation, including song and praises (passage no. 22). Music created contemporaneously with the world, which is for divine worship, is distinguished from music created by man (since Jubal), which is associated with worldly vanities. The distinction is possibly based on the frequently repeated idea that music derives from the north, that is the left, the side of the Judgement, whereas speech derives from the right,

Introduction

This work assembles 196 passages from the *Zohar*, *Zohar ḥadaš* and *Tiqqûnê zohar*. It seeks to put before the scholar and the educated layman as comprehensive an anthology as possible of material in the Zoharic literature that is connected, directly or indirectly, with music and the science of music. Intensive study of this material is obviously a prior condition for any analytical description or serious discussion of the place of music in the conceptions and ideas of the *Zohar*.

The process of selection revealed a problem arising from the very nature of the material: the musical topics are so interwoven with kabbalistic themes that it is frequently difficult to distinguish between them, and, besides, in no passage is there a discussion of music for its own sake. In order to avoid an arbitrary selection that might have led to the exclusion of material relevant to the total picture, it was decided to include all passages that mention musical terms or concepts (such as *niggûn*, *zimrah*, *šîrah*, i.e. both vocal and instrumental music), instruments (including the *šôfar*) and even cantillation accents and the superscriptions to the Psalms.

The material collected contains hardly any reference to actual music, and only occasionally are there indications of specific ideas that possibly have a bearing on musical practice prior to or contemporary with the author. Thus, for example, two passages from the *Tiqqûnê zohar* (nos. 190-191) refer to ten categories of the pulse beat: a contemporary medical theory held that one of the categories was connected with music. In various passages dealing with the ten types of hymns created by David, there are hints of a theory of the musical signification of the superscriptions and

CONTENTS

Introductions

Hebrew introduction	ז
Abbreviations	לב
English introduction	VII

Texts

Zohar

Genesis	1
Exodus	30
Leviticus	61
Numbers	78
Deuteronomy	91
Zohar ḥadaš	99
Tiqqûnê haz-zohar	117

Indices

Index of citations from the Bible	139
Subject index	143

THE INVENTORY OF JEWISH MUSICAL SOURCES

The Inventory comprises two main series:

SERIES A is planned to include: 1) *Hebrew notated sources in manuscripts and printed books up to 1800*, scheduled for publication as vol B IX¹ of RISM; 2) *Hebrew writings concerning music in manuscripts and printed books from Geonic times up to 1800*, published as vol B IX² of RISM (1975).

SERIES B will mainly include written evidence (other than independent bibliographic units or distinct chapters within a larger work) on Jewish music, Jewish musicians, music in Jewish life and works of musical interest by Jews. For details concerning the structure of Series B and its relationship to Series A, see RISM B IX², *Introduction*, p. XXIII-XXVII.

©

*by the Magnes Press, the Hebrew University
Jerusalem, 1977*

*Distributor: Bärenreiter
Kassel Basel Tours London*

*Printed in Israel
by Ahva Co-op. Press, Jerusalem*

Inventory of Jewish Musical Sources * Series B

Edited by I. Adler and B. Bayer * Vol. I

MUSIC SUBJECTS IN THE ZOHAR TEXTS AND INDICES

by
AMNON SHILOAH
in collaboration with
Ruth Tene

prepared for publication
by
Lea Shalem

JERUSALEM, 1977

THE MAGNES PRESS, THE HEBREW UNIVERSITY

The Hebrew University of Jerusalem
Faculty of Humanities

THE JEWISH MUSIC RESEARCH CENTRE
in collaboration with the Jewish National and
University Library

Executive Board

Jefim Schirmann, chairman
Israel Adler; Moshe Barasch; Menachem Elon
Shelomo Morag; Reuven Yaron

Director: *Israel Adler*

YUVAL MONOGRAPH SERIES

V

This volume is one of the projects of the Centre
which have been made possible thanks to grants from
The Ministry of Education and Culture, Department of Culture and Arts
The Memorial Foundation for Jewish Culture
The Fannie and Max Targ Research and Publication Fund at the Centre
The Cantors' Assembly Research and Publication Fund at the Centre
The Chemio Vinawer Memorial Fund
The Rabbi Milton Feist Memorial Fund
A group of Friends of the Hebrew University in Italy,
headed by Dr. Astorre Mayer, Milano

YUVAL MONOGRAPH SERIES

V

PUBLICATIONS OF THE JEWISH MUSIC RESEARCH CENTRE

YUVAL—STUDIES OF THE JEWISH MUSIC RESEARCH CENTRE

- Vol. I (1968) Ed. by I. Adler in collaboration with H. Avenary and B. Bayer. XIV, 252, 60 p., 3 facs. + 48 p. music examples \$15
- Vol. II (1971) Ed. by A. Shiloah in collaboration with B. Bayer. 240 p., 1 facs., music examples and one 7" LP record \$15
- Vol. III (1974) Ed. by I. Adler and B. Bayer. 292 + 52 p., 2 facs., music \$25

YUVAL MONOGRAPH SERIES

- Vol. I (1974) I. Adler: Musical Life and Traditions of the Portuguese Jewish Community of Amsterdam in the XVIIIth Century. 144 p., music, illustrations \$6
- Vol. II (1974) R. Lachmann: Posthumous Works, I, ed. by E. Gerson-Kiwi. Zwei Aufsätze: (1) Die Musik im Volksleben Nordafrikas; (2) Orientalische Musik und Antike. 59 p., music, illustrations \$4
- Vol. III (in preparation) A. Z. Idelsohn: *Toledôt han-negînah ha-civrît*, vol. II-III (from the Idelsohn Archives in the Jewish National and University Library)
- Vol. IV (1976) I. Adler and J. Cohen: Catalogue of the Idelsohn Archives in the Jewish National and University Library. 134 + XIII p. \$6
- Vol. V (1977) A. Shiloah in collaboration with R. Tene: Music Subjects in the Zohar; Texts and Indices (= Inventory of Jewish Musical Sources, Series B, 1) \$10
- Vol. VI (in preparation) D. Cohen and R. Katz: The Israeli Folk Song: A Methodological Example of Computer Analysis of Monophonic Music
- Vol. VII (in preparation) R. Lachmann: Posthumous Works, II, ed. by E. Gerson-Kiwi

INVENTORY OF JEWISH MUSICAL SOURCES: SERIES A

- (published in the framework of RISM, at the Henle Verlag, München)
- (1) I. Adler: Hebrew Notated Sources in Manuscripts and Printed Books up to 1800 (= RISM, B, IX¹) (in preparation)
- (2) I. Adler: Hebrew Writings Concerning Music in Manuscripts and Printed Books from Geonic Times up to 1800 (1975) (= RISM, B, IX²) \$75

INVENTORY OF JEWISH MUSICAL SOURCES: SERIES B

- Ed. by I. Adler and B. Bayer
- (1) see Yuval Monograph Series, vol. V
- (2) I. Adler and B. Bayer: Source Index of the Inventory (in preparation)

ANTHOLOGY OF MUSICAL TRADITIONS IN ISRAEL (RECORDS)

- (released through RCA)
- Record I (1976): Hassidic Tunes of Dancing and Rejoicing. Recordings and commentaries by A. Hajdu and Y. Mazor
- Record II: Traditional music of Yemenite Jews (in preparation)
- Record III: Traditional music of Ladino speaking Jews (in preparation)

MUSIC SUBJECTS IN THE ZOHAR TEXTS AND INDICES

AMNON SHILOAH
in collaboration with
Ruth Tene

by

חכמה

כתר

ציונה

גבורה

תפארת

נדרה

יסוד

מלכות

ה'אצטע'

ה'אצטע'

ה'אצטע'

ה'אצטע'

THE MAGNES PRESS, THE HEBREW UNIVERSITY
JERUSALEM